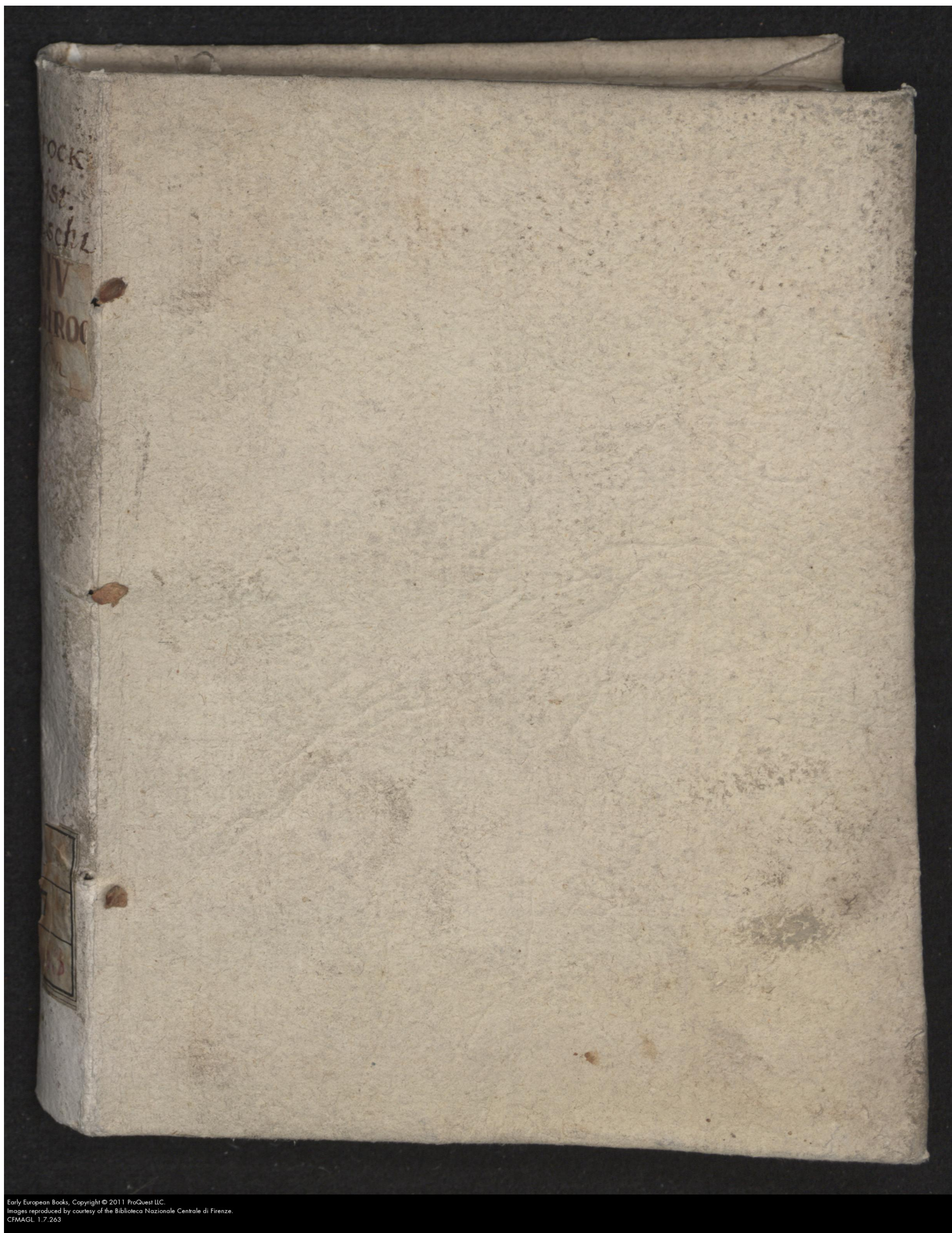
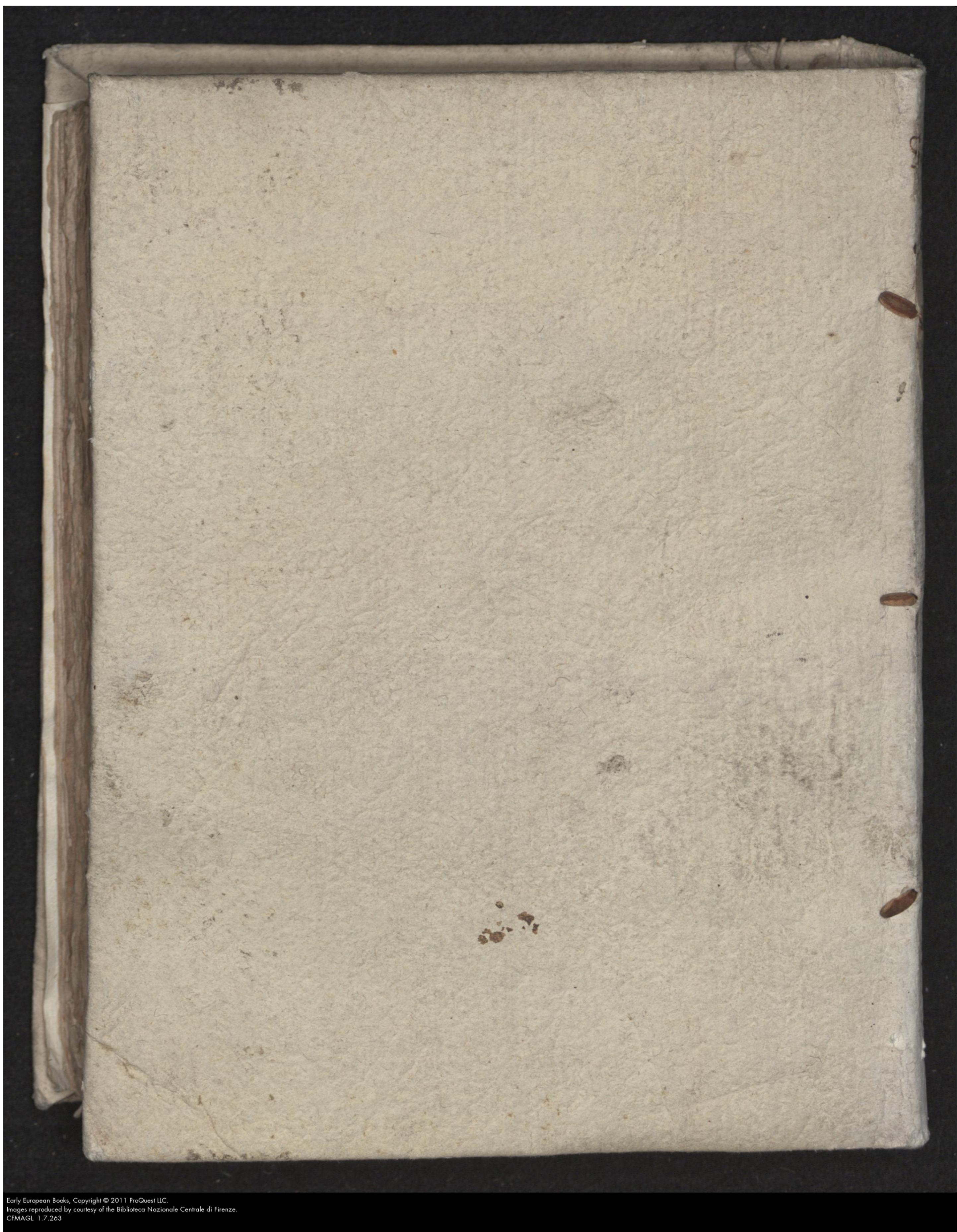

Hist.
XIV

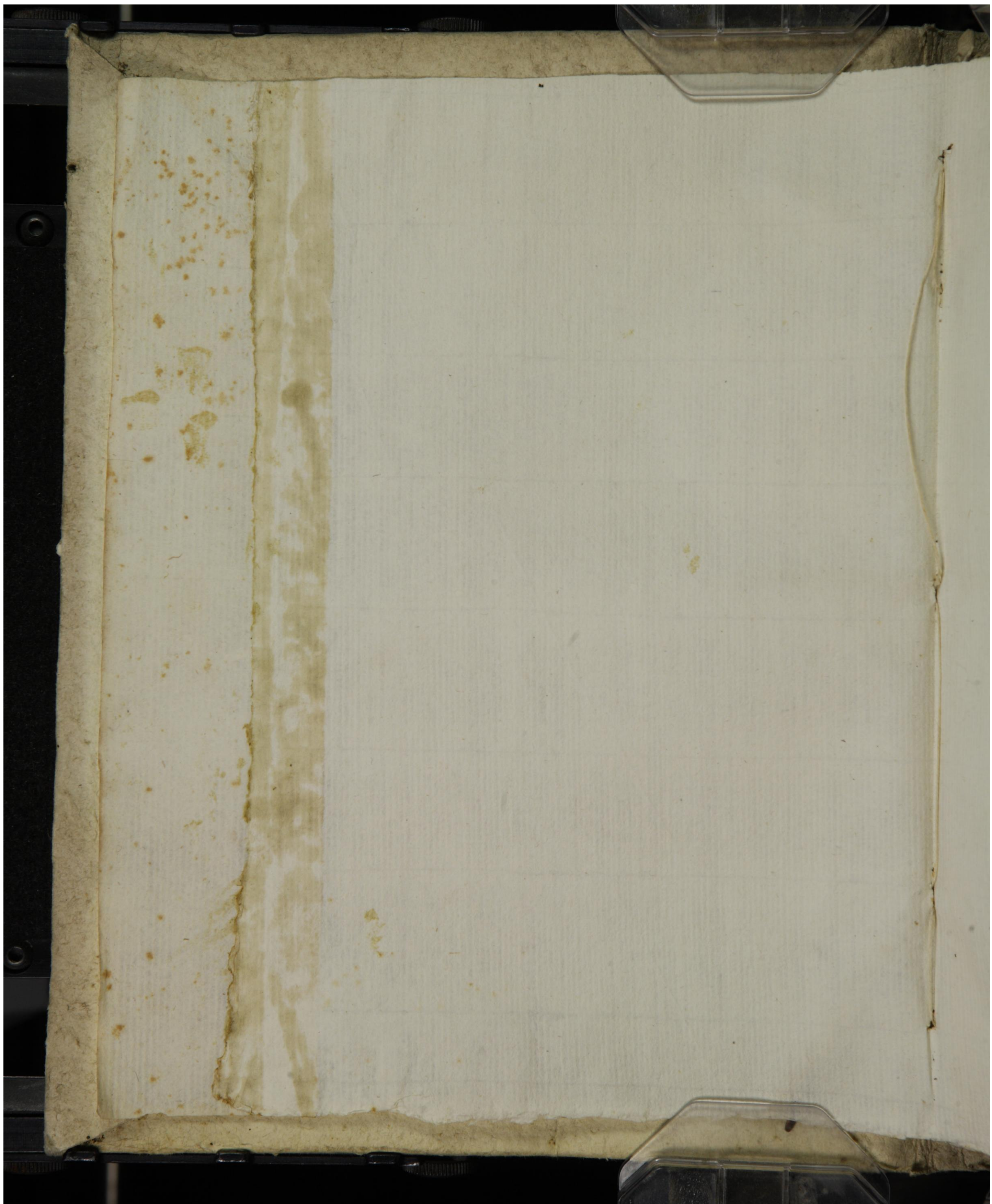

XIV
SCHROC

J. Z. Raidel delin.   Melchior Haffner Sculp.

HISTORIA MOSCHI,

Ad normam

ACADEMIÆ NATURÆ CURIOSORUM

Conſcripta

à

LUCA SCHRÖCKIO, LUC. Fil.
Med. Doct. & Phyſico Auguſtano,
S.R.I. Acad. Nat. Curioſ. Adjuncto, d. Celſo.

A. O. R. cIↄ. Iↄc. LXXXII.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
Impenſis THEOPHILI GÖBELII, Bibliopol.
Excudit Johann. Jacob. Schönigkius.

EMINENTISSIMO AC CELSISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
DN. ANSELMO FRANCISCO,
D. G. S. Sedis Moguntinæ Archi-Episcopo, Sacr. Rom. Imper. per Germaniam Archi-Cancellario,
PRINCIPI, ELECTORI,
Academicorum Naturæ Curiosorum
Protectori gratiosissimo, &c. &c.

cum

voto devotissimo

FELICITATIS PERPETUÆ,
SACRA.

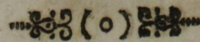
CELSISSIME PRINCEPS,

SOlvitur in ſuaves plauſus Academia noſtra,
MAGNO viſa TUO digna PATROCINIO.
Jam ſolers Natura, Parens, dum læta Suorum
Fortunam exſpectat, publica Feſta parat.
Jamque ſuos devota, ſinu quos condit, amatos
pandet theſauros, juſta tributa feret.
In cenſum veniéntque Metalla, Animalia, Plantæ,
quidquid Aqua, aut Aër, Terra, vel Ignis habet.

Has

Has quoque moſchiferas pagellas , MAXIME PRINCEPS,
ſuſcipe , quas audet Muſa ſacrare mea.
Ipſa dicata quidem DIVIS nec tura cremare,
nec taurum pinguem ſacrificare valet.
Capreolum exiguum votivam ducit ad aram,
cum plenis craſſo magmate Folliculis.
India quos ipſi gemmis & aromate dives,
atque potens opibus Sinica terra dedit.
Vis tamen & ſublimis honos erit huic quoque Moſcho,
ſi tueatur eum GRATIA MAGNA TUA.
Capreolus vires ſumet , poſitoque timore,
ipſis vel canibus dente timendus erit.
Cinnama jam valeant , habeant ſua tura Sabæi,
atque ferox taurus paſcua nota petat.
Hìc Moſchus redolet , quo nil fragrantius unquam
miſit Sina, Syrus, Tartarus, Indus, Arabs.
Hìc Moſchus redolet , Mundus quem totus adorat
morborum Dominum, Deliciasque ſuas.

Jam-

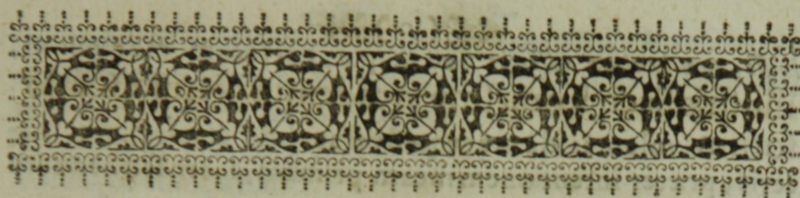
Jamque PATROCINIO clarum, ceu pyxide cinctum
gemmatâ, vomicam dememinisse juvat.
Non ipsi tumidus livor, Momique mephitis
sic BENE PROTECTO tetra nocere potest.

EMINENTISSIMÆ SUÆ CELSITUDINIS

Augustæ Vindelicorum.
A, S, R. cIↄ Iↄc LXXXII. M. April.

cliens humillimus

Lucas Schröckius, Luc. fil. D.

LECTORI SALUTEM.

MOSCHUM, Odoramentum illud nomine & fragrantiâ suâ notissimum, naturâ autem & operatione paucorum notitiam adeptum, dum publico hoc scripto illustrare instituo, nemo meum reprehendere conatum jure poterit. Cùm enim Medicæ Arti me addixerim, quæ remediis simplicibus, à Naturæ bonitate suppeditatis, finis sui impetrandi causâ, uti cogitur, adeoque nec naturalis scientiæ adjumento carere potest, non generalem tantùm rerum physicarum notitiam, sed specialem, etiam simplicium cognitionem mihi perquam esse necessariam, semper credidi; eamq; non ex libris unicè haustam, sed ipsâ autopsiâ confirmatam; ne numerum eorum augerem, qui, juxta *Heraclidis Tarentini*, apud *Galenum* lib. 6. de simplic. medicam. facult. comparationem, Præconibus sunt simillimi, servi fugitivi formam ac notas sæpe præconio publicantibus, propiùs tamen fortè adsistentem minimè agnoscentibus.

Quòd verò paulò prolixiùs id negotium hîc pertractaverim, Moschumq; curiosiore indagine excusserim, non Seneca tantùm lib. de otio sapient. stimulum addidit, ubi curiosum nobis Naturam animum dedisse, artisq; suæ ac pulchritudinis consciam, spectatores nos tantis rerum spectaculis genuisse, profitetur, ut nempe sciremus, *illam spectari voluisse*

 luisse

buisse, non tantum adspici: Sed & ipsa, cui totum me devinxi, Illustris Sacr. Rom. Imp. Academiæ Naturæ Curiosorum voluntas idâ me requisiverat, imò & ipsa quoq; materia, præter intentionem meam primam, inter scribendum sic excreverat.

Fateor quidem, me jam quatuordecim abhinc annis, ut ingenii vires periclitarer, & qualescunque meos in studio Medico profectus Parentibus ac Patronis comprobarem, similem materiam conscripsisse, typisque commissam publicè postea, sub præsidio Nobil. atque Excell. *D. D. Ioh. Theodori Schenckii*, Professoris in Academia Salana celeberrimi, νῦν ἐν ἁγίοις, commilitonum examini subjecisse: hîc tamen longè aliâ indutus facie, & ad majorem maturitatem perductus Moschus sistitur; quem nempe adcuratiùs perpendere, plurimùm augere, & magna ex parte immutare conatus fui.

Si verò ullum ex divite Naturæ penu in hominum utilitatem hucusque productum simplex, Moschus certè considerari meretur; cujus incertissimos hactenus natales inquirere, fragrantissimum odorem expendere, nobilissimas vires deprædicare, nec utilitate caret, nec jucunditate: Illâ necessitati nostræ consulimus: hac vitæ hujus præsentem ubique & Medicis inprimis infestam miseriam quodammodo condimus. Alii per me eandem ignobili otio edulcorent, nostrosque curiosos labores, quos adsequi utplurimum non valent, contemnant; mihi animum nobiliori isto otio reficere, & *nunquam otiosum* cum Illis esse, adlubescit.

Quod enim *Cicero* 5. de finib. in genere scriptum reliquit: *in ipsis rebus, quæ dicuntur & cognoscuntur, invitamenta insunt, quibus ad discendum cognoscendumque movemur*; id inprimis de Moscho etiam fateri necesse habeo; qui, non obstante, ortus

ortus ejus vilis admodum quòd revera exſiſtat, & vel excrementa inter animalia, quibus aliàs nihil ſolet eſſe projectius, referri debeat, animum tamen multorum Clariſſimorum Virorum ut curioſiùs exerceret ac delectaret, potens ſatis hucuſque comparuit.

Fruſtraneam quidem hìc navare operam videri poſſem, ſi facilè nos carere Moſcho, ſtatuere alicui placeret; præcipuè cùm & Medicinæ Principes, *Hippocrates*, *Galenus*, aliique Medicorum antiquiorum eodem, abſq; ullo Artis detrimento, carere potuerint.

Aſt ſalva res eſt! Rigoroſo iſto judicio (ut abſque ullius id ſcribam injuria) procedere, ac ſcrupuloſiùs cuncta decernere ſi vellemus, Medicinam ſanè, ut primitus fuit, pauciſſimarum herbarum, deſcribente eam hoc modo *Senecâ* epiſt. 95. circulo circumſcribere cogeremur. Abſit verò hoc, ut Naturam ullâ labe oneremus; quæ nec humanæ indigentiæ deeſſe voluit; nec multiplicia producendo, ullius prodigalitatis rea fieri debuit. Deprædicemus potiùs ejuſdem benignitatem, & ſponte oblatos theſauros, ſi non neceſſitati noſtræ, ſaltem meliori commoditati profuturos, grati ſuſcipiamus! Quo Cl *Salomonis Alberti* ἐπιφώνημα in Orat. de moſch. ſi accipiamus, adplauſum utique ei dabimus: *Ita me hercle Moſchus neceſſarius, ut ſi uſurâ ejus Medicinam orbaveris, ipſa mutila protinus ſit ac diminuta.* Cæterùm non nobis Veteres illi in legem dati, aut omnes Naturæ theſauros exhauſiſſe credendi ſunt; nobis etiam, quod ageremus, reliquerunt; quibus ſi iſta fortuna, quæ poſteris adfulſit, contigiſſet, Moſchum contemtim haberi, magna eorum ſolertia & indefeſſum juvandi ſtudium non admiſiſſent. Sequamur potiùs proprium eorum exemplum, qui & ipſi alienæ terræ remedia in

usum suum trahere non omiserunt, & medicamentorum variationem, cùm paucioribus contenti vivere potuissent, amplexi fuerunt.

Sed peregrinum, instas, quid esse Moschum, magno redimendum pretio, facilè inquilinis aliis supplendum, nostro non enatum sub climate, ideoque nostræ non æqualem naturæ, adulterationi obnoxium, nativo vigore non ampliùs turgidum, imò natalibus suis obscurissimum &c. Verùm mihi cum amicissimo *Wedelio* meo, procem. Opiolog. mediam ingredi viam, & nec nostra spernere, nec, ubi opus est, exotica rejicere, placet. Si concentratam vim cordialem, magnamque in parva dosi virtutem expetas, cum eodem nunquam satis laudando *Wedelio: Moscho quid cordialius?* quæro. Paupertas aliàs verè invisa omnibus, aurum gemmasq; vel ab extremis Indiis petitas desiderat; cùm tamen domi habeat, quibus honestè & commodè vivere queat: Eandem cur medica suppellex tam anxiè quærat? Cur alienæ terræ opes sponte oblatas rejectet? Ex pharmacis nostro quoque sub climate enatis paucissima, si ulla (neque etiam opus est) æqualem corpori nostro ostendunt temperiem; intemperatas illas terræ nostræ soboles, rationis & experientiæ solertiâ inventas, prudentia Medici intemperato itidem corpori admovet, naturalem temperiem eidem ut restituat; Cur id in exoticis succedere pariter nequeat, causa nulla subest. Majus, fateor, ut plurimum, quod Institorum ipsis imponit avaritia, pretium deposcunt; sed activitate suâ, & concentratâ virtute Moschus, ut cætera transeam, illud in Medicina reddit tolerabilius; ægrotorum imò nonnulli nequaquam leviori sumtu comparabilibus, sed pretiosis omnino & carioribus medicamentis (exemplum videatur egregium apud *Galenum* lib. 3. de

com-

compos. medic. per gen. cap. 8.) curari exoptant; quibus si repugnaveris, confidentiæ in te maximum momentum negliges. Mangonium sæpiùs pati, non aliena solùm, sed nostra quoque, toto die experimur: Doctum rationis lumen si adhibeatur, à veris suppositicia facilè dignoscentur. Perierit aliqua peregrinis istis, cum tempore, per viarum longinquitatem, virtutum particula; eandem nec in nostratibus, præsertim odoratioribus, præcavere semper possumus; sufficit, potiorem, eamque efficacissimè operantem Moscho superesse partem. Obscuri natales curiosum equidem animum torquere possunt, notissimæ tamen vires, experientiâ & ratione confirmatæ, Medicum reddere securum. Nec tanta hîc metuenda perpetuò est obscuritas: Opinionum licet ingens occurrat diversitas, fabulisque sæpè plus quàm anilibus, diuturnitate temporis in immensum adauctis, historiæ involvatur veritas, ita ut nihil periculosius hisce singularibus historiis, cum *J. C. Scaligero* exercitat 211. de subtilit. §. 3. fateri cogamur, magnumque adsit scribendi periculum, quando fides nostra ex aliorum fide, interdum & mendaciis pendet; cùm sæpè nos, scribente alicubi magno *Thom. Bartholino*, otiosa ingenia & faceta deludant, nonnunquam & lucri spe multa fingantur, quæ nusquam neque picta fuerunt, neque scripta, non raró quoque inventis & visis aliquid sive ex ingenio addatur, sive ex ignorantia: Accuratior tamen investigatio si non omnes, crassiores certè dispellet nebulas, & nostri usûs Moschum clariori luci restituet. Interea tamen cùm ipsum Moschi adire locum natalem, nec mihi, nec millesimo Medicorum liceat aut libeat, tantisq; res ista tricis involvatur, facilè huic quoque labori meo errores, passim circa nostro quoque sub sole nata simplicia observandos, immiscere se posse,

prævideo, quos, si certiora aliquando noveris, ut moneas, aut emendandi eos occasionem mihi præbeas, haud repugno; qui tam obstinati nunquam esse volo animi, ut, veritatem penitiùs si inspexerim, ejus in gratiam, priorem mutare sententiam detrectem. Modò veritatem absque conviciis aut livore propositam adplausum mereri, ijs verò oneratam vilescere considera veris. Veniam itaque potiùs, quàm reprehensionem ab æquioribus rei æstimatoribus mihi polliceor. Interea tamen eò adlaborabo, ut nemini, quantum per conjecturas meas ratione fundatas licebit, fidem temerè omnem derogem; cui ex *Q. Curtio* lib. 9. Histor. nobilitatem canum Indorum transscribente, hoc potiùs semper animo obversabitur: *Nec adfirmare sustineo, de quibus dubito: nec subducere, quæ accepi.*

CA-

CAPUT I.

De nomine Moschi.

Uanquam ſcrupuloſiorem nominum ſpeculationem minimè fori noſtri eſſe debere, ſuperciliosò alicui Cenſori videri queat, eandem tamen adcuratiorem rei alicujus tractationem minimè faſtidire, quinimo requirere, nemo facilè negaverit; cùm plurimis rebus communia probè diſtinxiſſe nomina, varia etiam conciliâſſe, rudiora emendâſſe, vel obſcuriora explicuiſſe, in ipſius ſæpè rei certiorem, tutiorem, facilioremq; nos deducat cognitionem, atque idcirco nominibus propter res utendum eſſe, lib. 2. meth. med. cap. 1. rectè *Galenus* edixerit, taliq; in ſenſu magno noſtro *Hippocrati* lib. de arte, τὰ ὀνόματα τῆς φύσιος audiant νομοθετήματα. Quo ipſo ſanè reſpectu Ill. Naturæ Curioſorum Societas nominis non minùs habendam eſſe rationem in materia, à Collegarum aliquo pertractanda, prudenter voluit. Cujus itaq; methodo & decreto inſiſtendo, primò omnium impedimenta illa, quæ Moſchi nomen parere poſſet, removere ſtat ſententia.

Inprimis autem vocabulum hoc in numero τῶν πολλαχῶς λεγομένων, eorum quæ multivariam dicuntur, deprehenditur. Prout ὁ μόσχος *tenellum ramum* ſive *germen arboris* denotat; *taleam*, ut habet Clar. *Caſp. Hofmannus* lib. 2. de medic. offic. cap. 162. §. 110. *ex arbore decerptam, & alteri inſitam, unde eſt* μοσχεύειν καὶ μόσχευμα. propfen / *apud Theophraſtum. Quidam volunt claviculam eſſe, qua vites v. g. arbores proximas apprehendunt ſcanduntque.* Et *Gabr. Fallopius* comm. in lib. 1. Dioſcor. de mat. med. cap. 24. Græcis nomen hoc *pediculum* denotare ſcribit, *quo flores oleæ ſuſtentantur.*

Μόσχια nominari *vaſcula* illa *ceparum*, ſemen in ſummo caule ſervantia, autor eſt *Marcell. Virgilius* Com. in Dioſc. cap. de muſco, quam forte adpellationem ſortita fuerunt, quòd ὄσχεον apud Græcos unam ex tunicis

nicis istis, testes animalium involventibus, *scroti* sub etymo communiter notam, designet; vascula autem illa ceparum semina similiter involvant.

Vegetabile porrò illud, quod Græcis βρύον, apud Latinos utplurimum quidem *Muscus* dicitur, à nonnullis tamen etiam *Moschi* & *Muschi* nomen obtinuit.

Quin & proprium quorundam Virorum nomen id esse, legimus. Sic Medicus ille Græcus, qui librum scripsit περὶ γυναικείων παθῶν, *de morbis mulierum*, *Moschio*, vel *Moschus* adpellatur. Ejusdem aliorumve *Galenus* passim in suis Operibus meminit: uti lib. 4. de differ. puls. cap. 16. lib. 1. de comp. med. sec. loc. cap. 1. lib. 5. cap. 2. lib. 7. cap. 2 lib. 2. de comp. med. sec. gen. cap. 14. lib. 2. cap. 18. lib. 3. cap. 9. lib. 5. cap. 14. nec non *Aur. Cornel. Celsus* lib. 5. cap 18. Grammaticus etiam & Poëta Syracusanus, de quo *Suidas* consulendus, *Aristarcho*, Grammaticorum tum facilè principi, familiaris, *Moschus* fuit dictus. Similiter *Horatius* lib. 1. epist. 5. cujusdam, quem Rhetorem, patriâ Pergamenum fuisse interpretantur, mentionem facit, de eo canens:

Mitte leves spes, & certamina divitiarum,
& Moschi causam.

Alium in Elide philosophantem, perque totam vitam aquâ tantùm & ficubus viventem, ex *Hegesandro Delpho Athenæus* lib. 2. Deipnos. recenset. Primum quoque atomorum doctorem quendam *Moschum* Sidonium vel Phœnicium exstitisse, *Straboni* ex *Posidonio* in 16. Geograph. debemus; Quamvis eundem à sapientibus Hebræorum vetustam illam sapientiam mutuasse, *Isaaco Cardoso*, Medico Veronensi, & ipsi Hebræo, pag. 9. Philosoph. liber. credibile videatur; non refragante Ill. *Roberto Boyle* Chym. scept. part. 2. cùm Phœnices maximam eruditionis suæ partem ab Hebræis acceperint. Eodem nomine ægrotus gaudet, qui apud *Hippocratem* lib. 2. de morb. popul. sect. 2. calculo graviter, & palpebræ superioris hordeolo laborans proponitur; tum & cujus morbus lib. 4. pag. 1127. Cod. Foës. depingitur. Nec prætereundus est famosus ille *Demetrii Phalerei* Coquus apud *Athenæum* lib. 12. (qui etiam lib. 6. 7. & 9. aliorum hoc nomine dotatorum meminit,) ut & imperitus Citharœdus, qui citra respirationem in longum producebat vocem inconditam; à quo enatum adagium: Μόσχος ᾄδων Βοιώτιον, *Moschus canens Bœoticum*: habet *Erasmus Roterod.* chiliad. 3. cent. 3. n. 76.

Integri quoque Asiæ populi, Colchis & Iberis finitimi, sic nominati fuerunt, à quibus & *montes Moschici* nomen acceperunt. Vid. *Sam. Bocharus* lib. 3. de dispers. gent. cap. 12. Hos *Mesech* in sacris Literis dici scribit

Mon-

Montanus in Appar. Bibl. Qui verò hodie *Moschi*, sive *Moschovitæ*, vel *Moscovitæ* audiunt, versus Occidentem magis vergunt, Rusciæ albæ sive majoris incolæ.

Urbem Moschum in Polonia magna nobis proponunt in tabulis suis Geographi; quos inter *Nicol. Joh. Piscatorem* nominare lubet.

Non minùs & *fluvius*, qui vulgò *Morava* audit, ita dici obtinuit. Et *Elias Herckmannus*, cùm Anno 1641. in expeditione Brasiliensi, circa *fluvium Tambahujam* odorem suavem, à Crocodilis nonnullisq; Serpentibus exhalantem percepisset, eundem *Moschi* epitheto condecoraverat; Confer. *Dapperi* descript. Americ. lib. 3. cap. 4. pag. 559. edit. Germ.

ὁ & ἡ μόσχος Græcis *vitulum* & *vitulam* denotat, quæ vox ad *bovem* quoque *novellum* seu tertiæ ætatis sese, quorundam judicio, extendit.

Simile nomen etiam *Elephantis pullo*, *Bubalidis catulo*, *Agno*, & *Arieti trienni* imponi, *Samuel Bochartus* Hierozoici part. 1. lib. 2. cap. 23. & 28. ostendit.

Lachrymam porrò *cervinam* eodem vocabulo dignatur *Casp. Schwenckfeldius* pag. 85. Theriotroph. Siles. cap. de cervo.

Quæ omnia tamen adcuratiorem hîc considerationem non subibunt, cùm potiùs de re longè ab his diversa, odoramento nempe præstantissimo, ab animali quodam, nobis Europæis peregrino, suppeditato, agere sit constitutum; cui scilicet Recentiores Medici nomen Moschi imposuerunt, eâ prærogativâ gaudens, ut, simpliciter vocabulo isto in Scholis & Libris Medicorum prolato, nemo de alio, quàm simplici hoc medicamento cogitet.

Licet autem receptissima hæc ejus sit adpellatio, & quæ solâ ferè civitate, ut ita dicam, literariâ donatur, perpetua tamen haud est, varia Synonyma recipiens. Ut taceam, quòd à quibusdam *Moschon*, *Moschum*, *Moscus*, & *Muschus* pronuncietur, corruptè satis, si *Moschus* apud Latinos nomen id à Græca nomenclatura: Μόσχος, acceperit, quo nempe vocabulo *Aëtium* inprimis & *Sethum* usos primò fuisse scimus; *Muscus* præcipuè passim à plurimis vocatur, id quod tamen barbariem aliquam redolere, sunt qui arbitrantur, in quam idcirco adcuratiores Medici meritò animadvertant, hinc ineptè admodum id fieri, *Leonh. Fuchsii* lib. 2. de comp. medic. cap. 54. est judicium, & *Valer. Cordus* annot. in Dioscor. l. c. *Recentiores*, scribit, *muscum & moschum diversissimi generis medicamenta nominis similitudine decepti confundunt*. Et *Symphor. Campegius* in Castig. pharmacop. lib. 1. cap. 7. Officinas Moschum falsò Muscum adpellare, monet, cùm sic à lapidum, fluminum, arborum &c. villoso musco minimè discernatur. Cujus erroris causam in utriusque non saltem vocis adfinitatem, sed & Officinarum insci-

tiam, & Librariorum in exscribendo incuriam rejicit *Salom. Albertus* in Orat. de Moscho. Et *Johan. Placotomus* in sua Pharmacop. de emendatione corruptorum vocabulorum agens, multa eorum partim Medicorum incuriâ, partim imperitiâ Græcæ Latinæque linguæ corrupta esse monet, quæ & restitui debeant, & parvo negotio possint, idque vitium aut in genere, aut in declinatione, aut in orthographia tantùm consistere, corruptis τὸ muscus, integris verò sive emendatis τὸ: moschus pag. 94. adnumerans.

Quidam *Castoreum* nominant, quos inter inprimis memorandus Interpres ille Latinus *Vartomanni*, scriptoris Itali, reprehensus propterea à *J. C. Scaligero* exerc. 211. §. 6. Cui errori ansam dedisse creditur Moschi recentissimi in odore gravitas, in folliculo generatio, colorisque citrini, quem *Ebn Sina* in eo commendabat, observatio, quæ omnia pariter Castoreo esse propria, ipsi sensus edocent. Quanta autem discrimina, à *Sal. Alberto* etiam l. c. proposita, feminis præcipuè, immineant, si duo hæc medicamina confundantur, unumque pro alio sumatur, cùm reipsâ pateat, ostendere prolixiùs haud opus est. Ut ideo immensum erràsse, vel tyrones discernere valeant, qui, *Constantini Africani* testimonio tract. de gradib. med. cap. de musco, Moscho non invento, Castoreum æquo pondere valere dixerant.

Nonnulli *Zibethum* vocant, cùm tamen diversissimi generis sint odoramenta, ideoque invicem minimè confundenda.

Matthæus Sylvaticus in Opere Pandect. cap 540 & alii quidam *Abonafa* vel *Abohanifa* vocant. Quod stultissimè esse scriptum, *Conr. Gesnerus* histor. animal. lib. 1. de quadrup. vivip. judicat. Hoc certè verum est, prædictas voces non aliud, nisi Autoris nomen indicare, cujus verba *Sylvaticus* ex *Joh. Serapionis* part. 2. de simpl. medic. cap. 185. de Moscho recitat.

Dicitur etiam, pro varia Autorum intentione & sententia, *Sanguis coagulatus*, *Excrementum*, *Pus*, *Sanies*, *Apostema animalis moschiferi*. Sed qua probabilitate, ex subsequentibus, ubi de natura ejus sermo erit, clarum evadet. Cum additione quoque Moschus *aromaticus*, *odoratus*, *Alexandrinus*, *orientalis*, *occidentalis* &c. profertur.

Mauritani vocant *Mesch*, vel *Misch*, sed potissimùm articulo: *al* addito, *Almisch*, Arabes imitati. Quod vocabulum hodie à Lusitanis juxta ac Bœticis, h. e. Hispanis (quibus nempe *Almizcle* vel *Almizque* dicitur,) receptum esse, tradit *Amatus Lusitanus* comm. in d. l. Dioscòr.

Sinæ, referente *P. Martino Martinio* in Atlante Sinico cap. de provincia Xensi, pag. 44. animal ipsum *Xe* nominant, à quo *Xehiang* formant, quod animalis Xe odorem seu fragrantiam, i. e. Moschum denotat: Ipsum verò Moschum à Boymio non benè itidem *Xe* adpellari, inferiùs videbimus.

Ger-

Germanis Bisam / Bisem / Bysem dicitur: cujus vocis originem Gesnerus d. l. ex Hebraicis fontibus deducit; cùm בֶּשֶׂם *besem*, vel *bosem*: *Aroma* interpretentur; ceu ejus specimen Exod. cap. 30. vers. 23. videre licet. Idque faciliùs ut credamus, Hebræorum sive Judæorum in ipsis Indiis, Portugallia, & Venetiis multitudo, ac mercaturæ dedita vita persuadere possunt; à quibus nempe in Germaniam nostram ex locis istis fortè delatum primò, transmissumve odoramentum istud sic adpellari obtinuit. Quod si ita esset, corruptè admodum Disam / Thiesem vocaretur.

In Etymologia non minùs variæ discrepantes sententiæ ocurrunt, dum Moschi, vocabulum vel παρὰ τὸ: ἐκ μέσου χεῖσθαι, *è medio fundi*, derivant, quòd scilicet è medio umbilici animalis Moschiferi fundatur, vel à verbo: μάω, μῶ, *vehementer cupio*, *quæro*, quia odoris propter excellentiam magnâ cupiditate desideretur & quæratur, vel ab ὄζω, *oleo*, quòd odorem de se emittat; vel à privatione odoris, cùm ὄζειν *benè* & *malè olere* significet, & litera μ. privationis loco præfixa sit. Aliis, dum τὸ μόσχος, ut supra dictum, apud Græcos vitulum etiam, novos teneriores arborum stolones, & membranacea ceparum vascula denotat, nominis indè rationem petere placuit; animal moschiferum fulvo colore, naturâ, & magnitudine vitulum referre, sibi imaginantibus; in quo novi, ad dictorum germinum similitudinem, odoramento illo pleni nascantur folliculi, quique ipsi à ceparum vasculorum figura non multùm recedant, Moschum instar seminum in se recondentes: Aliis autem à Musci illius arborei specie, quæ à *Galeno* βρύον ἀρωματικὸν dicitur, & apud *Dioscoridem* lib. 1. de mat. med. c. 20. Aromata inter locum meretur, ad varia Odoramenta & Unguenta à Veteribus adhibita: Aliis denique à Mure, quem moschiferum esse, *D. Hieronymus* (uti infra dicetur) innuere videtur. Quos omnes tamen deceptos fuisse, nullus dubito. Et quis non ridiculam quorundam, obscuram, aut longissimè petitam derivationem videat; ut certè, diutius immorari illis, aut vanitates istas perstringere pudeat.

Arabicæ autem originis esse, & Græcos, ac consequenter etiam Latinos, ab Arabica voce, quâ *Mosko* & *Moschmumo* vocatur, suum derivasse Moschum, longè videtur verosimilius; præsertim cùm primam ejus notitiam & Græci, & Latini, aliæque Nationes Europææ debeant Persis & Arabibus, Moschum cum aliis Aromatibus per Mare rubrum ex Sina & India Alexandriam deferentibus, à quibus illi edocti nomen ipsum cum re familiarem sibi reddiderant. Qua in sententia plurimùm me olim confirmaverat magnus

Orientalis Literaturæ Doctor, Exc. *D. M. Joh. Frischmuthius*, ejusdem in Academia Salana Professor Publ. celeberrimus; qui & ipse in lingua Arabica genuinam vocabuli Moschi originem esse quærendam statuit. Utrùm verò à radice مَسَكَ *Masaka, tenuit apprehensum*, rectè quidam derivent Iô: مِسْكٌ *Mesko*, quod idem ac مُسْكَةٌ *Moscaton* Persicâ origine Moschus, pretiosum odoramenti genus, ab Arabibus المشموم *Moschmumo* vocatum; vel an alium agnoscat fontem, aut etiam primitivum sit apud Persas & Arabes vocabulum, incerta sunt omnia, nec scire ea, multùm referre potest. Satis itaque verborum; rem ipsam potiùs jam adgrediamur.

CAPUT II.

De Moscho, ex folliculo, ab animali deposito.

NObilissimi Odoramenti hujus natales variè in Eruditorum aliorumque monumentis describuntur, ut ferè nescias, cuinam adhibere fidem debeas. Singulatim itaque omnes primò recensere & examinare, quantùm licet, maximè est necessarium.

Magna verò Scriptorum pars in quodam tumore, seu eminentia abdominis, eâque vel naturali, vel præternaturali adquiescit. Unde ex. gr. *Joh. Renodæus* lib. 3. de mat. med. cap. 15. saniem quandam adpellat, reliquas omnes Moschi varietates bonitate superantem. Et *Gabr. Fallopius* de mat. med. in lib. 1. Diosc. cap. 24. cum tumoribus cysticis comparat, *Credo*, inquiens, *quòd audiveritis à me & ab aliis, quòd nascuntur in corio hominum quædam tubercula, quæ habent vesicam in qua continetur sanies, quæ est aliquando crassissima veluti substantia lardi. Ita in quodam animali Indico concrescit aliquando gemina, aliquando multiplex vomica in corio, in qua colligitur sanies crassior, subnigra, inclinans in rubedinem, & hanc vocamus moschum.* Et *Joh. Jacob. Weckerus* lib. 1. Antidot. spec. sect. 30. de excrementis tertiæ concoctionis agens, excrementum nominat in tumorem concretum. *P. Mart. Martinius* partem côtinentem pro contenta describens, *Quid Muschus sit*, scribit

bit in Atl. Sin. I. c. *dicam plus vice simplici testis oculatus: Tuber seu exuperantia quædam ad umbilicum animalis est, parvum marsupium referens, subtilis pelliculâ ac subtilissimis pilis vestitâ constans. Leonhard. Fuchsius* lib. 1. de comp. med. cap. 16. pus odoratum quidem nominat, ast quod ex tumoribus naturalibus, quales in Castore sunt & Leporibus, proveniat; quod & *Rondeletius* lib. de Amphib. cap. 8. adserit.

Quidquid sit, de illa tantùm Moschi specie hoc in Capite agendum mihi proposui, quam ex tumore aliquo abdominis aperto ipsum animal effundere nonnulli tradiderunt.

Illud enim œstro agitatum venereo, furibundum hinc indè vagari, cibum & potum aversari, crebròque se humi volvere ac fricare, adserunt, quam fricaturam sanguinis in folliculum seu receptaculum & officinam Moschi à Natura destinatam adfluxus excipiat; qui satis inibi adcumulatus, inque Moschum conversus, pruritum dein animali excitet; unde continuâ corporis sui versatione utriculum terræ impingat, aut obviis arborum truncis rupibusve asperioribus, Solis calore & radiis illustratis, magna cum delectatione adfricet, qui magis magisque hac ratione attenuatus tandem rumpatur, atque materiæ contentæ liberum effluendi spatium largiatur; quo sanguine evacuato, iterum consolidetur, novum illuc decubiturum sanguinem deinceps rursùm excepturus atque evacuaturus.

Moschum tali modo ab animali depositū, & Solis calore coagulatum, aërisque & cœli bonitate coctum ac digestum, Regionum istarum incolas, quibus loca & mores animalis cognita satis & perspecta sunt, colligere, Magistratui offerre, ab eoque, præmio vel certo constituto pretio, redimi, perhibetur. Ne commodo autem destituatur repositorio, ipsorum animalium, venatu captorum, abscissis folliculis includi, vel in plumbea aliave pyxide adservari, creditur. Et hac ratione collectum raro ad manus nostras pervenire, nobis persuadere pergunt, cùm in Regum, Principum, & Magnatum usus impendatur, quo veluti munere insigni ac illustri donentur.

Relatio hæc omnium est antiquissima, cujus primos, qui ad nos pervenerunt, Autores sunt Arabes; quos inter meritò nominare decet *Johannem Serapionem*, sive *Ebn Serafionem*, profundissimum & antiquissimum Arabem, quo eum elogio exornat Nobil. *D. Guern. Rolfincius* tract. de dolore capit. lib. 1. sect. 1. cap. 11. Quem tamen cùm non nisi latinè, vulgari & barbarâ versione *Abrahami Iudæi* & *Simonis Januensis* indutum habeam, verbotenus exscribere, consultò supersedeo. Hunc sequutus dein *Constantinus Africanus*, Monachus tract. de gradib. medic. Ex Græcis etiam Scriptoribus *Simeon Sethus*, Antiochenus in lib. de aliment. facult. lit. M. part. 6.

Πάντες, inquit, δ' ἐν ὀμφαλῷ ἀπογέννωνται ζώου τινὸς μονοκέρωτος, μεγίστου, ὁμοίου δορκάδι; οἰστρομανὲς γὰρ τὸ τοιοῦτον ζῶον ὀγκοῦται τὸν ὀμφαλὸν, παχυμεροῦς αἵματος ἐν τούτῳ συναγμένου, καὶ τηνικαῦτα νομῆς καὶ ποτοῦ ἀπέχεται, καὶ κυλίεται ἐπὶ γῆς, καὶ ἀποβάλλει τὸν ὀμφαλὸν αἵματος πλήρη βορβορώδους, ὅπερ πηγνύμενον μετά τινα καιρὸν, ἱκανὸν, ἐπικτᾶται εὐωδίαν: *Omnes autem* (ſpecies Moſchi) *in umbilico animalis cujusdam unicornis, maximi, dorcadi ſimilis, naſcitur; nam cùm iſtud animal veneris æſtro percellitur, intumeſcit ei umbilicus, ob craſſum ſanguinem in eo collectum, quo tempore cibo & potu abſtinet, & humi ſe volutans, umbilicum ſanguine cœnoſo repletum abjicit, qui debito tempore coit, & bonum odorem adquirit.*

Serapionem dein plurimi alii ſuum fecerunt, eandem hiſtoriam paucioribus modò, modò pluribus circumſtantiis proponentes & immutantes; quos inter nominare decet *Alex. Benedictum* lib. 13. pract. cap. 26. *Anton. Muſ. Braſavolum* Exam. Sirup. *Franc. Alexandrum* Apoll. pharmacop. rad. 1. pag. 17. *Vincentium Burgundum* Biblioth. mund. lib. 19. Spec. natur. cap. 93. *Bernh. Deſſennium* lib. 6. de comp. medic. cap. de Gal. moſch. *Petr. Andr. Matthiolum* lib. 1. herbar. cap. 15. & comm. in lib. 1. Dioſc. de mat. med. cap. 20. *Joh. Renodæum* l. c. *Theodor. Corbejum* in bipart. ſimpl. & comp. pharm. claſſ. 3. ſect. 1. *Conr. Kunrathum* medull. deſtill. & med. part. 2. tract. 17. *Vopiſc. Fortun. Plempium* ſchol. in Avic. lib. 2. tract. 2. cap. 13. *Joh. Jonſtonum* taumatogr. natur. de admir. plant. claſſ. 5. cap. 28. *Johan. Schröderum* pharmacop. med. chim. lib. 5. claſſ. 1. cap. 27.

Quæ tamen num veritatis laudem omnia mereantur, haud immeritò dubitatur, fidem inprimis derogantibus plurimis ex ijs, qui alios colligendi & conficiendi modos hoc ſeculo nobis deſcripſerunt. Mihi tamen nec absque diſcrimine negare cuncta, nec admittere etiam ſimpliciter adlubeſcit. Ut enim ſanguinem, vel ſuccum potiùs ei quaſi analogum, in folliculum colligi, ipſa eorum anatome oſtendit: ita eum quoque reſtagnantem, & plus juſto acriorem redditum, poſſe pruritum excitare, quis jure inficias ire queat? Quin & eundem, in præternaturali ſtatu quandoque conſtitutum, putreſcere, inque purulentam materiam converti, quæ disrupto à fricatu &c. folliculo effluat, non eſt impoſſibile. Quanquam hoc, ſi unquam obſervatum, rarum quid ſit & extraordinarium, nec ideo in omni animali iſto moſchifico contingat. Alia tamen etiam nonnulla ſubeſſe fictitia, haud planè negaverim.

Et quidem temporis determinationem quod attinet, dum ſanguineum liquorem illo tantùm tempore, quo animal in venerem ruit, ad receptaculum

lum suum confluere perhibent, non usque adeo infallibilem veritatem proponunt. Licet enim tum majori in ὀργασμῷ sanguis sit constitutus, adeoque etiam copiosior & spirituosior in locum istum confluat, à quo dein ipse quoque folliculus magis intumescat, cùm tamen hîc non simplex & statuto solùm tempore intentetur à Natura intumescentia, vel cutis aut cuticulæ à substrato corpore separatio; sed revera corpus aliquod naturale, cavitate insigni, & structurâ singulari exornatum præexistat, minimè videtur ambigendum, quin & alio omnique tempore commeatus ille succedat; præcipuè cùm specialis ista temporis expositio merum sit Recentiorum nonnullorum, qui Indias nunquam perlustrarunt, aut etiam animal nuspiam viderunt, in cerebro natum figmentum; cujus antiquissimi Scriptores, *Serapio* &c. nullam priùs fecerant mentionem. Unicus tandem *Sethus* voce οἰστρομανὲς utitur, quæ decepisse dein reliquos potuit, dum eandem *cùm veneris æstro percellitur*, nonnulli fuerunt interpretati, alijs tamen simpliciter & cautiùs: *cùm stimulatur exagitaturque*, exponentibus. οἰστρομανίαν enim propriè *furorem quemvis* veluti œstro incitatum innuere, nemo qui ipsam vocis naturam considerat, potest ambigere. Licet aliàs ad insanum saltem libidinis stimulum non minùs vox illa in specie transferri queat, absque tamen prægnantiori aliqua causa unico illi stimulo adjudicari neutiquam debet. Animalia verò non solùm, in venerem dum ruunt, sed aliis quoque ex causis furere, plus quàm est notissimum. Nihilominus eo ipso tempore, quo Capreoli moschiferi libidine agitantur, majorem humorum ad folliculum contingere adfluxum, & indè magis intumescere eum, atq; in apricum prodire, minimè negabo, ut ita, dum antea delitescebat quasi, neque oculos admodum incurrebat, tum demum enatum esse, incautioribus imponere, fabulæque isti ortum dare potuerit.

Pari nituntur incertitudine, qui modò in Plenilunio, modò in Novilunio Moschum produci tradiderunt. Sic *Odoard. Barbosa*, citante *Laur. Catelano* cap. 11. de conf. alkerm. Moschum saniem esse apostematis, in Sum̄ar. regn. & popul. Orient. scribens, transire eum in hanc perfectionem, subjungit, Lunâ in plenitudine existente.

Econtra Novilunii tempore abscessum hunc protuberare, *Henric. Salmuth.* in Comm. ad Guid. Pancirolli lib. 2. Memorab. tit. 1. perhibet. Quæ fortè opinio ex altera illa, menstruo mulierum sanguini quâ comparatur, ortum traxit, ita ut juvencularum ad excretionem aliqui, ad provectiorem ætatem alii respexerint. Nisi conciliare fortasse eosdem liceat, Novilunium collectioni, Plenilunium perfectioni destinando. Verùm mera hæc esse ingenio-

geniorum ſomnia videntur, quæ eâdem facilitate, quâ producuntur, negari etiam poſſunt. Hinc cautiores alii *certum aliquod anni tempus* nominando, nil certi determinare maluerunt. Et mihi cuncta iſta liceat conjungere, ac, quòd omni tempore, ſive plenâ, ſive novâ, ſive etiam falcatâ facie Luna ſeſe oſtendat, Moſchus in animali iſto generetur, concludere.

Ex hoc itaque ſponte jam elucеſcit, quid de *Joh. Ruellii* ſententia ſtatuam, quâ hanc Moſchi productionem quotannis, ſive ſemel in anno fieri exiſtimat; cui accedebat *Zacutus Luſit.* Medicor. Princ. hiſt. lib. 1. hiſt. 9. *Portentoſum*, ſcribens, *naturæ miraculum videre eſt, nempe animal quoddam Indicum, pretioſiſsimum odoris genus ex umbilici vomica quotannis deponens.* Annuæ huic creditæ generationi ὀργασμὸν illum venereum anſam dediſſe, nullus dubito, quem ſemel in anno contingere, ſibi fortaſſe perſuaſerant; nec adeo improbabiliter, cùm & noſtris in terris cervino generi ſemel in anno, declinante ſcilicet æſtate, vel ſub ingreſſum autumni, idem maximè familiaris deprehendatur. Ratum interea ſit, Moſchum in folliculo ſemel in anno, i. e. ut ego interpretabor, ſemel & ſemper elaborari.

Utrùm verò ab ipſo animali folliculus vi quaſi diſrumpatur, Moſchusq; evacuatus reliquis omnibus præferatur, paucis nunc diſpiciemus. Mihi ſanè id minimè videtur. Qui enim talia ad nos perſcripſerunt, receptaculum Moſchi eſſe tumorem aliquem præternaturalem, vomicam, vel apoſtema, ipſumque contentum ſuccum ſanioſum quid eſſe crediderunt; quem cùm ſanguini reliquo non remiſceri aut in corpus readſumi, ſubſtantiâque ſuâ acri atque inſolitâ vicinis partibus non poſſe non moleſtum evadere, conſiderarent, ſtimulatum exinde animal, volutatione & fricatione diſrumpere vomicam, egregiè commenti fuerunt. Dum verò naturalis illa Moſchi collectio in omnibus iſtius generis animalculis exſiſtit, & per meatum à natura conceſſum facilè evacuatio fieri poteſt, meritò præternaturales illas excretiones rejicimus; præcipuè cùm in tot, quot vidi, folliculis nullum relictæ cicatricis veſtigium deprehendere valuerim; nec tamen omnia animalia iſta, à quibus præfati folliculi abſciſſi, juniora indiſcriminatim fuiſſe, ideoque Moſchum contentum primum ſaltem, qui collectus ibi fuerit, eſſe dicendum, nec cicatricem eapropter, ob nullam antea factam rupturam, adeſſe potuiſſe, ſit credibile; inprimis quia plurimos illorum folliculorum denſâ admodum præ reliquis ſubſtantiâ & corio præditos, provectioris ætatis animalibus fuiſſe ademtos, non inanis planè ſit ſuſpicio. Quamvis, ut paulò ſuperiùs innui, eundem liquorem in præternaturali ſtatu ſic aliquando evacuari poſſe, non adeo ſit impoſſibile.

Ut verò meam hîc conjecturam proferam, animalia hæc libidinis ſtimulo agita-

agitata, in terra se & super saxa volutare posse, aut etiam, cùm eo in statu contentus in utriculo humor acrior, spirituosior & turgentior dubio procul reddatur, arborum truncis &c. sese adfricare, pruritumque ita demulcere, existimo; quâ ipsâ frictione ad exitum propior & in vivo animali liquidior, imò in allatis etiam ad nos recentioribus quibusdam folliculis nonnihil liquidiuscula aliquando Moschi substantia fortè extruditur atque exprimitur, sicque arborum truncis vel saxis adhærens, ruptæ vomicæ persuasionem, purulentique humoris suspicionem præbere rudioribus spectatoribus potuit, præsertim cùm & in folliculo recenti foraminulum ab ulcere relictum, aut in aridiori aliquid cicatricem quasi referens, meatûs scilicet naturalis ab exsiccatione factam corrugationem, postea conspicerent.

Ubi sanè non omnem analogiam cum animali Zibethico, sive Hyæna odorifera, uti *Petr. Castellus* in libello de ea conscripto vocat, exclusam velim, quod à repletis Zibethiferis suis vasculis inquietum reddi, humorisque istius evacuationem, confricando se arborum truncis, moliri, communiter, nec refragante experientiâ, adseritur.

Veruntamen tali naturæ instinctu expurgato, diuturniorique sub Cœlo & Sole morâ, ac venditatâ digestione perfecto Moscho quis tantam, quæso, tribuere queat excellentiam, ut non nisi Regium ac Principibus dignum censeri debeat donarium? Annon longioribus aëris injuriis subjectus, ardentioribus etiam Solis à radiis exsiccatus, subtilissimâ sui parte, & consequenter odore excellenti, si non omnino, saltem maxima ex parte exueretur? Ut anile propemodum sit figmentum, talem regia inter dona collocari, qui vix à plebeiis leviori pretio redimeretur.

Ex dictis nunc colligere etiam quilibet poterit, de illorum opinionibus quid decernendum sit, qui non tantùm menstrui cum sanguinis fluxu comparare Moschum, sed cum fœda insuper apostematum sanie conferre ausi fuerunt. Meras utpote esse ingenii fictiones, aut fabulas, falsis ex hypothesibus & rationibus sensim enatas atque conflatas.

Nimiùm ergo se aliosque ludere voluisse dicendus est *Osvaldus Crollius*, qui ut in cæteris etiam Signaturis explicandis sæpe ad nauseam usque laboriosus est, ita & hoc in passu, dum Medicos & Chirurgos multa morborum remedia, ac rerum virtutes à brutis animalibus edoctos fuisse adserens, in specie, vomicæ curationem, Chirurgis Capreas has silvestres, ut vocat, demonstrâsse perorat, tam procul à vero aberrat, ut ne quidem refutari mereatur.

Menstruum autem sanguinem quod attinet, inprimis *A. M. Brassavolus* l. c. (diffusiùs idem explicante *Sal. Alberto* in Orat. de Mosch.) materiam hanc odoratam naturaliter per illam viam, per modum crisis expelli prodidit, addens; *sicut in multis aliis menstrua sunt.* Absurdum tamen hoc

eſſe, *Catelanus* objicit, cùm hac ratione in femellis ſolùm inveniretur; id quod à veritate alienum putat, cùm utrique ſexui æquè competat. Juſto tamen rigoroſiorem animadverſionem parat, licet enim utrique ſexui Moſchi generatio competeret, quod equidem incertum, nec à quoquam determinatum, haud tamen eſt incredibile, præſertim cùm & Zibethicum animal utriuſque ſexûs pinguedinem iſtam largiatur, conſiderare nihilominus debuiſſet, analogiam ſaltem aliquam Moſchi inter & ſanguinis menſtrui evacuationem proferri, non quæ ex omni parte conveniat.

Eſſe verò humorem excrementitium, è corpore propellendum, tum meatûs illius naturalis, eidem exitum concedentis præſentia, tum alterius alicujus, eundem è receptaculo in corpus reducentis abſentia, clariſſimè evincunt. Cæterùm an utilia inter excrementa, vel quæ ipſi animali uſum aliquem, poſt ſui in folliculo collectionem præſtet, recenſeri debeat, an inutilibus adnumerandus ſit, qui ſimpliciter excerni poſtulet? meam fateor ignorantiam, quam nempe ſola crebrior iſtiusmodi animalium, natali præſertim in loco inſpectio, tum etiã anatomica perluſtratio diſcutere fortaſſis valeat; quibus ſanè ſubſidiis hactenus deſtituimur; cùm illi, quibus fortuna hoc conceſſiſſet, lucro tantùm vel aliis rebus potiùs intenti, hærere in ignorantia, aut mendacibus aliorum relationibus nimiùm fidere, aut etiam præconceptarum opinionum nebulâ dementari maluerint. Mihi tamen excrementum eſſe inutile, ſtatuere interea libet, uſque dum aliquando certiora edocear; prout & in Zibethico animali, magis noto, ſtrigmentum illud unctuoſum, animalis ipſius intuitu, inutile & excrementitium prorsus eſſe, extra omne dubium hactenus fuit poſitum.

An verò ſanguinis hîc aliquam purgationem à bilioſa & acri ſuperfluitate Natura moliatur, hæreo; certè ſapor amaricans, ſalſedini alicui mixtus, ut & color flaveſcens, non planè illud improbant.

Quo cæteroquin modo ſecretio iſta peragatur, præſtat meam fateri ignorantiam, quam & in cunctis, notioribus licet, terræ noſtræ inquilinorum animalium, imò ipſius corporis humani ſecretionibus, atque ſpeciatim in evidentiori hepatis officio candidè non diſſimulavit candidus Collega noſter curioſus, Nob. *D. D. Joh. Conr. Peyerus* exerc. 2. de gland. inteſt. pag. 82. & 98. Cui interea amplam fidem adhibeo, nullam ſcilicet in animalibus ſecretionem, niſi per glandulas fieri, ut ideo neque in hoc noſtro animali eandem aliter ſuccedere conjicere queam; quantumvis tales hactenus ob minimam molem & folliculorum recentium denegatam inſpectionem oculos noſtros & notitiam effugiant, à curioſo aliquo fortè olim in apricum deducendæ. Illas enim, quas inferiùs Cap. X. recenſebo, ob ſitum earum, circa meatum excretorium ipſius folliculi occurrentem, huc trahere minimè audeo.

Unde

Unde veniam in hac incertitudine utique merebor, præsertim cùm nemo hactenus Anatomicis nostris, licet oculatissimis, vitio vertere soleat, quòd in tanta subjectorum anatomicorum copia, & infinitis cadaverum humanorum sectionibus, nondum, uti plurimi eorum clarissimi post multas conjecturas tandem fateri coguntur, Lienis, Renum succenturiatorum &c. usum & officium verè detexerint, aut extra dubitationem omnem posuerint.

Sed aliorum etiam sententiam perlustrare, & qualem *Catelanus* conjecturam proferat, inspicere decet, qui nempe vesiculam istam ad umbilicum à Natura positam fuisse, venditat, ut instar receptaculi cujusdam humoris crassi esset, cum quo per certum, qui vesiculæ insit, meatum linguam humectans, partes corporis sui dolentes, pedes præcipuè & genua, inungere soleat hoc animal, ut ratione hac, veluti refectione quadam lassitudini medeatur, quam ex continuo cursu & per scopulos saltatione contraxerat. Cui tamen adversatur *Andr. Chioccus* in Mus. Calceol. sect. 6. id nec certâ ratione, nec Autoris alicujus fide probari, objiciens; humorem præterea illum esse odoratum, calidiorem, atque eapropter siccum valde, & longè dissitum ab ea humoris temperatione, qua partes oblini atque ad motum refici possint. Et cùm non raro integris ablatis vesiculis, alias denuo animalibus istis in campestria loca remissis enasci, *Catelanus* perhibuisset, si hæc vera sint, ad oblinendos artus humorem hunc non facere, *Chioccus* regesserat. Ego quidem *Catelano* lubentiùs accederem, si, quæ magna cum confidentia dicit, αὐτοψία confirmâsset, quæ tamen ipsum omnino destituit. Quamvis cæteroquin odoratus ille humor spirituosæ substantiæ suæ effluviis lassitudini, à motu vehementi, depauperatis spiritibus, inductæ, medelam aliquam adferre, spiritusque restituere posse, utique dici queat. Per meatum tamen illum naturalem num eundem, qui à me postea describetur, intelligat, parum refert. In hoc autem non exiguum errorem commisit, quòd ablatis etiam integris istis vesiculis, & animalibus mutilatis in campestria loca iterum in libertatem dimissis, paucos post dies, odoriferarum herbarum pastu, alias vesiculas, veluti vomicis prægnantes, regenerari dixerit, cùm Natura parens partes ejusmodi organicas & magnâ industriâ fabricatas, si semel fuerint abscissæ, regenerare nunquam soleat, imò à recenti ista laniena dimissum animal vitam ulteriùs vix protrahere valeat.

Ipse vicissim *Chioccus* cicciorem animalis istius naturam, continuum cursum, & herbarum siccarum odoratarumque pastum intuitus, nec minùs lienem, expurgando crassiori & ficciori succo qui par esset, tam grandem haud obtinere ratus, cùm motui validiori & crebriori impedimento esse queat, providam Naturam, quæ nunquam in necessariis deficit, effingendo has vesi-

culas sive vomicas splenis defectum eleganter & fructuosè supplevisse concludit, ut humor omnis ille siccior & crassior, alendo minimè idoneus, perfectè evacuaretur. Sed hîc quoque omnia incertissimis nituntur fundamentis. Nam 1. continuum cursum *Phil. Marini* relatio, inferiùs adducenda, quòd in dubiũ vocare queat, ut non dicam, nostrorum certè Cervorum & Capreolorum familia, corporis agilitate maximè licet polleat, vicario ejusmodi liene destituitur. 2. Quamvis nardo aliisque siccis & odoratis herbis pro cibo utatur, solas tamen illas in pabulum cedere, & non alias etiam, contrariâ qualitate imbutas, quis spondere, quæso, nobis poterit? Quin & nostri capreoli ac cervi, non frigidas tantùm & humidas, sed & siccâ, calidâ, atque odoratâ qualitate præditas herbas depascunt. 3. Lienis parvitas est commentitia, neque oculorum fide comprobata; quod si verò talis fuerit, eo ipso Naturam, dum ob motûs celeritatem, cibique creditam salubritatem & spirituositatem, excrementitius, qui in viscere illo elaborari ac separari olim credebatur, humor perpaucus producitur, parvulum etiam lienem concessisse, facilè posset regeri. 4. Lienem magnum, naturalem tamen, valido motui obesse, non quidem simpliciter negaverim, ast parvum eidem periculo subjacere, pariter dixerim, præcipuè cùm in celeriori motu sanguis justo concitatior minùs expandi & rarefieri in parvulo corpore queat, ideoque molestiam eò promptiùs eidem communicet. 5. In folliculo moschifero nulla quoad structuram cum liene similitudo deprehenditur, quæ aliqualis faciliùs admitteretur, si illa à quibusdam olim falsò credita lienis cavitas inveniretur.

CAPUT III.

De Moscho, cum folliculo ab hominibus ademto.

Cùm Moschum in extuberante quodam abdominis receptaculo naturaliter inveniri, spontè tamen ab animali moschifero, per pruritum incitato, in usum humanum non evacuari, jam demonstratum sit, paucis nunc de altera illa opinione, quæ odoramentum hoc violentiâ quadam humanâ auferri prodidit, est agendum.

Crescente enim majore illius desiderio, & spe præcipuè largioris indè ex impetrata copia proventuri lucri, ipsum in animalis corpus sævire tandem homines incepisse, creditum fuit. Qui itaque non destiterunt, laqueis atque

que sagittis animali struere insidias, quò suam in potestatem tam vivum, quàm interemtum redigerent. Atque spe suâ hoc modo potiti, folliculum turgentem unà cum humore in eo collecto abstulerunt, quem tamen ingrato odore inquinatum persentientes, liberiore aëre suspenderunt, ut Cœli serenitate Solisque ardore digestus atque exquisitiùs percoctus, quidquid injucundum fœtidumque habet conjunctum, deponeret, sicque suavissimus efficeretur.

Hunc collectionis modum & ipse nobis *Serapio* primus tradidit, quem tot alii postea exscripserunt, qui, juxta vulgarem versionem, Venatores in terris Thebeth & Seni, extensis funibus laqueisque Gazelas illas capere, scribit; *Aliquando verò* (liceat, cum pace tua, L. B. ipsa reliqua verba, ex interpretatione cujusdam *Abrahami Judæi*, & *Simonis Januensis*, adjungere) *sagittant eas & abscindunt ab eis folliculum, & tunc est in odore ejus horribilitas, suspendunt ergo eos, relinquentes aliquo tempore, donec maturentur, & recedat fœtor eorum, & mundetur in aëre, & fit tunc in eis Moschus bonus.*

Moschum hunc aliqui adulterinum quidem proclamaverunt, ideoque in usum trahi eum, minùs tutum & inconveniens fuerunt opinati: Eundem tamen pro tali acceptare, aut ex Pharmacopoliis, manibusve Medicorum relegare, minimè audeo. Qui sanè optimus & perfectissimus Moschus omnino est censendus, cujus copiâ qui potitur, omni reliquo carere facilè potest. Atque, ut *Franc. Alexandri* voto utar, *utinam legitimus hoc modo ad nos traduceretur!*

Quamvis, si prior ille, ab animali sponte depositus, antequam meliores ejus particulæ in auras dissipentur, colligeretur, præstantissimi & perfectè elaborati elogium utique mereatur, non tamen alter iste omnino damnandus aut parvipendendus simpliciter erit; cùm, si in ea ultima maturitate, qua titillare & ad folliculi apertionem per fricatum stimulare solet, aufferetur, eandem ferè perfectionem habere dicendus foret: quæ sana admodum (si latentem de titillatione & fricatione fabulam excipias) decisio *Brasavoli* notari utique hîc debuit.

Utrùm verò hac ratione in utriculo hærens malè oleat, aëris demum adflatu, Solisque ardore in suaviter odoratam materiam vertendus, meritò disquiritur? *Brasavolus* sanè Venetiis odorare se voluisse adhærentem adhuc animali folliculum, gravemque omnino odorem se deprehendisse testatur; quem ideo nondum ad maturitatem pervenisse judicat. Quin & omnes reliqui, ingrato odore primùm displicere, Solis demum ac Cœli virtute coctum, odorem adquirere gratissimum perhibent. Verùm eadem hîc accidere posse, dicere mihi liceret, quæ in Zibetho, Balsamo, aliisque fragrantissimi odoris simplicibus deprehendimus. Hæc enim quò longiùs à nobis distant & leviter nares subeunt, eò citiùs suavitate suâ eas feriunt: quò propiùs

autem admoventur & majori quasi quodam nixu odoriferæ ejus atomi naribus attrahuntur, multum ista sua de suaveolentia amittunt. Particulæ quippe odoriferæ unitæ in organum odoratûs confertim, & ita non sine violentia quadam (prout & reliqui sensus à sensili excellenti lædi solent) irruentes, illud lædunt, ideoque ingratæ potiùs eidem videntur, cùm vicissim distantiori in spatio magis magisque expansæ & divulsæ, blandiori modo sese insinuent, atque ita etiam gratiorem impressionem efficiant. Ut eapropter coctione illâ deprædicatâ solari & äereâ nihil aliud fortasse impetrari dici posset, quàm ut admixta humiditas, maximâ ex parte evaporans, subtiliores quasdam, in motu ad exhalationem jam constitutas particulas in copia secum abripiat, reliquis minùs resolutis, ideoq; ad exhalationem copiosam non dispositis quasi quiescentibus, sicque minori postea efficaciâ organum odoratorium petentibus, & illud absque singulari vehementia tantùm demulcentibus. Idem sanè in Moscho folliculis suis incluso, sive etiam in pyxide aliqua servato quandoque experimur, qui nempe, si recens & bonæ notæ fuerit, naribus magna in quantitate propiùs objectus, ingratissimi semper odoris deprehenditur, imò tanti, ut vel Castorei gravitatem quidam lubentiùs, quàm istam perferre velint; cùm tamen, si longiùs ab illo recedas, non possit non gratioso odore suo mox perplacere. Id quod sanè haud fieret, si non antea particulæ suaviter odoratæ præexisterent, suâque libertate gauderent.

Non tamen ibo inficias, illis ipsis benè fragrantibus atomis aliquas naribus graves & molestas conjungi; quæ sanè, si bonæ notæ Moschus & recentissimus eis exponatur, mox sese offerunt, stercoracei quadantenus, vel hircosi quasi aliquid referentes. Quò spectat ingeniosi *Verulamii* conjectura, quam (excrementum illud moschatum probi esse odoris, cùm reliqua plerumque fœteant, admiratus,) cent. 9. Hist. natur. profert, quòd nempe voluptatis excessum refugiat sensus, ingrati potiùs alicujus gaudens consortio, non secus ac Musica repugnantes sonos in concentum temperans, omnibus gratissima accidit; quo ipso, fœtidos ab excrementitia putredine spiritus Moscho inesse, voluit innuere, qui odoratissimos reliquos temperent, gratiamque illam sic naribus nostris offerant. Ut ita, si justâ temperie neglectâ, putridi ingrati reliquos bonos superent, eosdem unà quasi obtundant, se ipsos verò naribus potentiores vel sensibiliores ingerant. Hîc ergo ingratioribus & minùs elaboratis particulis in aëre liberiori exhalantibus, reliqua massa suaviter odorata remanet, vel eædem benigniori Solis calore ulteriùs digestæ, naturam priorem exuere, inque beneolentes pariter transmutari poterunt.

Heterogeneitatem illam partium in floribus & suffimentis jam olim animadvertit Aristoteles, dum in Problematibus suis causam indagaturus: Cur remotiora suaviter oleant, propiora autem ingrata magis exsistant? alias

præter

præter easque ſatis obſcuras cauſas, terræ quoque particulas ſimul prodire ſuſpicatur, quæ ob gravitatem ſuam reliquis præferantur, vel eas quaſi præcurrant. Licet autem hanc celeriorem exhalantium particularum ponderoſiorum, econtra levium tardiorem motum imaginari mihi nequeam, præſertim cùm graviores longiùs haud provehi, ſed cadere vel ſubſidere, in ſeqq. Ipſe moneat, terreſtriores tamen illæ non diſplicent, quibus & humidiores addendæ, utræque à calore nondum ſatis digeſtæ, concoctæ, vel elaboratæ, quæ utique in propinquo naribus objectæ, unà cum ſuavibus organum odoratûs ſubeuntes, ingratum quendam odorem ei imprimere poſſunt, ponderoſitate verò ſuâ longiùs provehi ineptæ, ſolas tenuiores levioreſque in remota loca ferri permittunt.

Ut de judiciorum circa odores diverſitate, ſoli fortè perſuaſioni & conſuetudini adſcribendorum, multa jam non proferam, quâ facilè poſſet contingere, ut Moſchus revera ſuaviſſimus, ceu ingratus naribus diſpliceret, non ſecus ac Japoniis Europæorum pretioſos ſuffitus, tanquam fœtoris reos, diſplicere; nobis verò quæ malè olere videntur, optimè fragrare, *Arnoldus Montanus* Legation. Batav. ad Imper. Japon. circa princip. recenſet.

CAPUT IV.

De Moſcho è ſanguine parato.

Quamvis deſcriptum in præcedentibus Moſchum maximè genuinum vocare nullus dubitem, alios tamen etiam eundem impetrandi, vel potiùs æmulandi & fingendi modos dari, non minùs conceſſerim. Inprimis dum auri ſacra fames, & cujus vel è re qualibet odor bonus avaris atque lucri cupidis putatur, ad majorem ejus obtinendam copiam homines allicit, ſicque varias genuinum & antiquum illum naturalem quodammodo æmulaturas præparationes, vel etiam omnino novas ex aliis ſubjectis productiones iisdem dictitat.

Maximè verò dum contentum in folliculo Moſchum ſanguinis ad naturam accedere obſervarunt, reliquum non minùs ſanguinem, ſi arte ad cutem proliceretur, odoriferâ iſtâ qualitate imbutum iri, quosdam crediđiſſe, admodum veriſimile videtur, quod etiam verberibus animal probè vexando & dedolando obtinuiſſe, quorundam ſcriptis edocemur.

Sic Nobil. *Joh. Albert. Mandelslo* lib. 1. Itinerar. ſui cap. 19. ex Mercatorum Anglorum oculata fide idem perhibet, hunc in modum in vernacula

noſtra

nostra scribens: Es wird der Muscus von einem Thier genommen / welches einem Rehe gleich sihet / dasselbe Thier sollen etliche / wann sie es fangen / eine weil in ihren Häusseren halten / mit einem Prügel starck schlagen / welche nach Pegu handlen / daß grosse Beulen darvon auflauffen / darinnen setzt sich eine Materie / aus welcher der Muscus kommt. Diß haben mir die Englische Kauffleuthe berichtet / dann sie es selbst gesehen haben.

Quæ paulò fusiùs, ex Mercatoris cujusdam relatione, à Cl. *Nath. Highmoro*, dissert. de pass. hyster. cap. 6. proferuntur; cujus ipsamet verba præstat audire: *Incolæ animal inventum primò canibus venaticis diu insequuntur, deinde cùm persecutionem ultra ferre nequit canum, fessum & anhelans plagis abundè excipiunt, donec tota cutis sanguine grumoso à verberibus canumque morsibus maximè infletur & intumescat, tum cùm incalescit adhuc, pellem ubivis attollunt & ligaturis strictioribus illam cum sanguine illo grumoso incluso circumligant totam in nodos, deinde statim, vivente adhuc animali, abscissis nodulis sanguine illo plenis, pro moscho optimo reservant, qui nobis sic in bursis coriaceis, ut ab animali abscinduntur, à Mercatoribus transfertur.*

Similia, licet paulò mutata, apud *Gabrielem Sionitam de Monte Libano*, Professorem Parisinum, occurrunt, quem Exc. *D. Thom. Bartholinus* Volum. 2. Act. med. Hafn. obs. 19. tanquam oculatum testem, ita Moschi generationem adducit describentem: *Baculo animal pluribus uno eodemque loco ictibus verberatur, adeo ut sanguis in unum concurrat locum, ac tum pellis inflata sanguinisque plena ita strictè ligatur, ut indè sanguis conclusus egredi nequeat. Pellem illam in unam aut plures vesicas contractam exsiccaturi supra dorsum animalis sinunt, donec absque ulla vi, nulloque adhibito instrumento eæ vesicæ cadant, ubi ille sanguis suavissimus in moschum beneolentem post unum mensem conversus reperitur.* Si hanc unius loci percussionem ad ipsum jam constringere liceret folliculum, quin largior Moschi proventus sic promtè succederet, fortè non esset ambigendum. Unde etiam defatigatum cursu animal fustibusque benè permolitum, sanguinem faciliùs ad cutem ejusque tubercula naturalia amandare judicat prælaudatus *Bartholinus* Vol. 1. Act. med. Hafn. obs. 58. *Sicut ubera ovium*, addens, *manu concutiunt feminæ, ut lac uberius fundant.* Ast hac ratione ad Caput potiùs præcedens esset referendus.

Mercatorum autem Anglorum enarratio si de tumoribus aliis præternaturalibus, & à folliculo diversis sit intelligenda, eò majorem merebitur fidem, ubi juxta prolatam à *Scaligero* in exerc. 21. de subtil. ex India advectam, &, *Joh. Fabri* in Hist. nat. Mex. indicio, ex *Barbosa* mutuatam historiam, sanguineus ille utriculi humor ad reliqui cruoris, etiam sine verberibus impetrati condituram adhibetur, quam tamen ipsius Autoris verbis adducere lubet: *Captâ ferâ, eam partem* (in qua scil. sanguinis collectio

in

in tumorem abierat) *cum corio simul abscindunt; quæ inter secandum guttæ sanguinis effluunt caduntque, eæ pro moscho optimo atque excellentissimo aut excipiuntur aut colliguntur. Hujus minimæ portiunculæ beneficio ad cæteri cruoris condimentum utuntur. Ubi secuerunt, hirudines admovent tot tamque diu, quoad earum suctu cruor universus cum ipsa vita detrahatur. Eum sanguinem exsiccatum atque in pulverem redactum, prioris illius perpauxillâ quantitate, viribus verò efficacissimis perficiunt. Quippe centesimam satis esse produnt.*

Posse autem aliis etiam in locis fustigatione istâ acriori sanguinem extravasari, inq; tumores ab ejusdem collectione cutem attolli, minimè est incredibile. Quod sanè mulier illa magno suo cum damno experta fuerat, quæ ictibus & verberibus miserè tractata, post mortem, Anatomico olim dexterrimo, *D. Joh. Rudolph Salzmanno* (vid. obs. anat. 2.) sanguinem cutem inter & carnem per universum corpus effusum exhibuerat. Quod etiam ovium, vitulorum, boumq; exemplo illustrat Exc. *D.D. Dan. Ludovici* Miscell. Germ. Cur. Ann. V. obs. 205. in quibus sæpenumero, à lanionibus ante se agentibus severiùs fustigatis, post jugulationem detractâ cute, ejusmodi collectiones in superficie adparent. Capillaria enim ad corporis ambitum tendentia vascula sanguinea, vi illâ aperta & lacerata, contentum liquorem suum intermedia in spatia effundunt, à venarum osculis compressis inque situ alteratis non tam promtè resorbendum, sed istas suggillationes & vexationum notas efficientem. Qui ita extra naturales suos vitales terminos subsistens, magnam subire alterationem cogitur, & putredinem aliqualem concipere, quâ latentes sulphureæ volatiles particulæ in libertatem fortè vindicantur, atque occultatum antea odorem jucundum exhalant.

An autem fragrantissimo illi folliculari odoris & virtutis excellentiâ talis æquiparari queat, est incertissimum, imò mihi omninò non credibile videtur; cùm moschi follicularii & sanguinis coagulati substantia admodum differant & follicularius ille si non ejusdem flos & balsamus, saltem excrementum odoratum unicè exsistat, à sanguine in folliculo segregatus.

CAPUT V.

De Moscho ex renibus & testiculis confecto.

MIssâ nunc animalis nostri parte fluidâ, solidiores itidem attendi merentur, quas inter Testiculos inprimis verum præbere Moschum, sunt qui persuadere laborant. Illos sanè *Georg. Bertinus* in sua Medic. lib. 18. cap. 16. jamdudum nominaverat. Quos etiam ex *D. Thevenoti* Itinerario, ipsummet esse Moschum, confirmaverat Nob. *D. Henr. Oldenburgius*; licet Autor Ephem. Gallic. *cumulum sanguinis* pro *testiculis* reposuerit. Vid. Acta philosoph. Soc. Reg. in Angl. Num. 14. cap. 7. pag. 171. edit. Lips. Et Cl. *Henr. Salmuth* optimum ac præstantissimum Moschi genus esse, notat, quod ex testiculis animalium quorundam colligitur.

Eosdem innuere voluisse celebrem floræ Sinensis scriptorem, *P. Michael. Boymium*, ipse textus persuadet, dum sub lit Z. præter renes alias quoque partes indicat, quem ipsum ideo audire lubet: *Porrò quod Sinenses propriè vocant Xe, & Lusitani Almiscar, atque Latini Muschum, est caro renum animalis supra dicti, & id quod natura infra abscondit. Verumenimverò Mercatores totam carnem animalis cum sanguine ejusdem commixtam contundunt, & pappos: (ita sacculos, ex pelle pilosa ejus vocant, quasi forent testiculi ipsius) & hoc quoque verum Almiscar est, licet sit non adeo perfectum sicut prius.* Hunc tamen conficiendi modum in dubium vocat supra jam citatus *Laur. Catelanus*, semen & testiculos planè excludens, talibus inprimis argumentis inductus: tum quòd certissimum sit, nullos reperiri conductus necessarios, qui ab hisce vesiculis ad membrum genitale transeant, nullaque cùm vasis spermaticis demonstrari possit communio; tum quia vesiculæ illæ utrique sexui istorum animalium ventri sint adpositæ, cùm econtra in omni animantium genere testiculos femineos in corpore abscondi sit compertum. Et quamvis ipse quoque Moschum præstantissimum & genuinum testiculorum ut productum vel substantiam neutiquam considerare, aut folliculum Moschi utriculum genitalem, testes sub scroti nomine involventem, statuere velim, incertum tamen est, annon aliqua folliculis illis cum membro genitali vel spermaticis vasis communio intercedat; neque id facilè *Catelano* crediderim, qui ista nobis, non oculari ex inspectione, obtrudere ausus fuerat,

rat, sed unicè ex ingenii sui libertate effinxerat, promtiorem adsensum inventurus, si per conjecturæ modum id nobis saltem proposuisset.

Ast nihilominus ipsorum etiam testiculorum substantiam, si non separatim, (de quo multùm dubito) saltim aliis partibus mixtam conficiendo Moscho fortasse inservire, non negabo, dum, quod tot oculati etiam testes fatentur, integrum quoque animal in Moschum convertitur.

Ipse quidem folliculus bursæ sive involucri testicularis formam obiter intuentibus facilè repræsentare potest. Unde etiam ex vulgi opinione errorem hunc propullalàsse, *Catelano* promtiùs concesserim. Quam ipsam rotundam & testibus æmulam figuram *Leonhard Fuchsius* lib. 1. de comp. med. cap. 26 nosse statuit, qui Moschum adulterant, subjungens: *Nam in testiculi formam effingunt, & pelle animantis involvunt, ac testiculum Moschi appellant.* Quod pariter *Joh. Hugo à Lindschotten* in Itin. Orient. monuerat.

Atque hæc similitudo dubio procul quosdam permoverat, ut animal hoc odoriferum testiculos sibimetipsi amputare crediderint; qua de castratione *Salmuthum*, ex prædicto *Lindschottano*, audire placet: *Animal ipsum naturali instinctu, cùm pretium testiculorum suorum intelligat, de fuga aliàs desperans, eosdem dentibus ac morsu avellit, & in lytron veluti libertatis abjicit; ita occupato collectione testiculorum venatore, necem aliquando evadit, quod ipsum & de fibro sive castore proditum accepimus, quem urgentibus venatoribus & canibus, sibi ipsi partes genitales amputare, gnarum, se propter ipsos peti, cum Græci, tum Latini prodiderunt.* Sicuti autem quæ de Castore vulgò circumferuntur, præter antiquiores illos, *Dioscoridem* lib. 2. cap. 23. *Plinium* Hist. nat. lib. 32. cap. 3. ipsis etiam Venatoribus fabulosa hodie admodum habentur, à plurimis jam præclarissimæ famæ Viris falsitatis convicta, & præsertim ab Exc. *D. D. Joh. Jac. Wepfero*, cùm anatomen aliquot Castorum in Anno II Ephem. Germ. Cur. obs. 251. doctissimè, ut omnia sua, exponeret, manifestissimè explicata: ita & quilibet non vanè credulus, quæ de moschiferi animalis effera ista & stolida audacia referuntur, eodem titulo dignabitur. Neque feles silvestres aut marinas uti vocantur, simiasque mihi quis objiciat, libidinosa animalia, quæ petulantiæ suæ modum finemque nescientia, vel indignè captivitates suas continuas ferentia, vel denique fame immodicâ allecta, genitalia sibi ipsis & caudas amputâsse ac devorâsse, aliquando observatum fuit. Si enim unquam in animali nostro similis in proprium corpus sævitia fuisset deprehensa, quod tamen permagnâ adhuc indiget confirmatione, quis indè naturalem instinctum ad talem perpetrandam lanienam, vel tantum intellectum & prudentiam bruto isti tribuere valeat, ita ut testium suorum pretiosam naturam, quæ tanta revera non est, (nisi quatenus generationi inserviendo, multiplicationi etiam odoratorum istorum animalium

 in-

inserviunt) intelligere, reliquæ autem partes quòd non adeo expetantur, nosse, dicendum sit? Mihi sanè, cum *Salmutho*, ex invidia Castorem id facere, contra aliòs negante, paucis mutatis verbis fabulam hanc claudere lubet, &, homines è propria sua opinione scientiam & prudentiam brutis istis quòd adscripserint, dicere. Unde enim brutis animalibus tanta scientia, quam homines non sine experientia & ratiocinatione addiscerent?

Unde pariter nunc illorum similis vana patet traditio, qui de alio aliquo animali, in Sinarum regno, ac novo Mexico inveniendo, narrant, testiculis id oneratum esse adeo enormibus, ut suspensos minimè gerere, sed terram contingentes trahere cogatur, & qui æquali cum toto reliquo corpore sint pondere, quibus oppressum, cùm à canibus agitatur atque evadere non potest, ipsosmet dentibus mordicus detruncet & liberrimè postea aufugiat, ipsis his testiculis à Venatoribus dein collectis ac contusis optimum Moschum præbentibus; recensente ita apud Cl. *Joh. Fabrum*, Lynceum, Coment. in Nard. Anton. Recchi Hist. nat. Mexic. pag. 559. *F. Gregorio de Bolivar.* Quod tamen ipse cùm nunquam viderit, quidquam certi propterea de eo adferre aut adfirmare minimè potuit, voluitve. Nec certè credulus adeo & ego esse velim, ut tam enormiter testatum animalculum reperiri, mihi persuaderi patiar, præsertim quia in nullo probato de Regnis istis Scriptore (quot quidem evolvere mihi licuit,) ejusdem mentionem factam recordor, quod ob raritatem aliàs vix intermisissent.

CAPUT VI.

De Moscho, ex toto animali producto.

Ihil denique in hoc Animali esse inutile, & quod non in Moschum convertatur, multorum constat testimoniis. Quod considerans *P. Philippus Marinus* in histor. sua de Tunchino, nullam ejus partem projici, & pluris valere animal mortuum, quàm vivum, dicere consuevisse istarum regionum incolas, perhibet.

Unde non tantùm ex apostemate sic credito, sive folliculo provenire, sed omnem animalis istius carnem, & excrementum dici Moschum, *Isidorus* atq; *Albertus* prodiderunt.

Joh. Mendoza lib. I. cap. 4. descriptionis regni Sinici, (à *Joh. Kellnero* in Linguam Germanicam conversæ, & Francofurti A. 1589. editæ, Anno autem 1597. Lipsiæ quoque sub *Matthai Dresseri* nomine publicatæ,) sive

Bene-

Benedictus Goës, uti in descriptione Navigation. in Indiam Orient. part. 12. horum Autor vocatur, Moschum ex Animalibus vulpecularum formam habentibus præparari narrat, quorum verberibus enecatorum, obturatis prius omnibus meatibus, per quos sanguinis fieri posset effluxus, corpora tam diu percutiuntur & contunduntur, usq; dum ossa cute tecta comminuantur omnia, tandem post exsiccationem in frusta cum cute conciduntur, & in folliculos efformantur, Lusitanis Pappos dictos.

Eadem ex *Petro Jarrico* recitat *Joh. Euseb. Nierembergius* lib. 9. Hist. natur. cap. 56. adsiduis virgarum fustiumque verberibus enecari animal, tradens, ut toto sanguis fundatur corpore, cadaver autem putridum & jam aridum frustatim, non detractâ pelle, discindi, sacculosque indè prædictos parari.

Joh. Petr. Maffeius Hist. Indic. lib. 6. pag. 142. Moschum è feris quibusdam vulpecularum effigie, crebro verbere enectis, dein putrefactis, parari docuit.

Non minùs *Odoardus Barbosa*, Lusitanus, in Sumar. regnor. ac popul. Orient. Moschum etiam ex animali capræ simili confici perhibet, cujus excoriati caro cum sanguine contusa in vesicas ex ejus pelle efformatas reponatur, quod etiam ipsa Moschi massa innuat, in qua ossa contusa reperiantur, communem illam de apostemate aliquo relationem falsam ostendentia.

Et *P. Mich. Boym*, Mercatores totam carnem animalis cum sanguine, ejusdem commixtam contundere, & sacculos cum pelle ejus pilosa exin parare, l. c. testatur.

Similia habet *Joh. Hugo à Lindschotten*, cui suam quoque historiam debet *Henr. Salmuth.* l. c. monumentorum nempe Historicorum regni Chinensis se fidem secutum innuens, & hunc in modum scribens: *Bestiolæ ibi sunt vulpeculæ aut catellorum magnitudine atque imagine. Hæ ad necem verberatæ ac plagis mollitæ cum carne pariter & sanguine putrescunt; tum ex pelle, carne & sanguine incolæ rotundas uncialesque pilas sive crumenulas conficiunt, quæ filis undique consutæ venduntur.*

Et *Hieron. Cardanus* lib. 10. de subtil. p. m. 574. Moschum, qui ad nos defertur, totam esse carnem cum ossibus contusam, & vetustioribus vesicis impositam, id quod passim in nostro Moscho parva ossium frusta indicare, subjungit.

Similem, paulò tamen mutatam historiam *Amatus Lusitanus* suo in Dioscor. lib. 1. Commentario, text. 20. inseruit his verbis: *Animalculum hoc, vivum cum est, virgis primo flagellatum neci traditur, à quo detractâ pelle & interaneis demtis, universam carnem à verberibus lividam cum ossibus contundunt pinsuntque, quæ quum optimè est pista, manu tractatur, ut si qua duriuscula*

in illa fuerint oßicula, rejiciantur. Hanc ergo carnem sic optimè pistam, manu in globos quosdam redigunt, & frusto pellis ab eodem animali excoriatæ obvolvunt.

P. Philippus Marinus, cujus verba italico idiomate exarata *P. Athanasius Kircherus* Chinæ suæ illustratæ, cap. 7. inseruit, quatuor Moschi generum, bonitate inter se differentium, l. c. mentionem facit: 1. Capto animali totum sanguinem, seorsim adservandum, extrahi, vesiculam sub umbilico sitam, sanguine vel alio odorato humore coagulato plenam adimi, posteaque pellem detrahi, scribens. Quod si Moschum, eodem referente, summè perfectum desiderant, dimidium animalis, inferiora nempe à renibus (*la metà dell' animale, cioè dalle reni in giù*) in magno lapideo mortario optimè contundunt, superinfundentes tantum sanguinis, quantum ad effingendam massam requiritur; quâ siccatâ sacculos ex ejusdem pelle factos implent. 2. Si verò Moschum non adeo perfectum, bonum tamen & sincerum voluerint, omnes animalis partes conquassant, & cum sanguine in massam redactas exsiccant, in vesiculas dein pariter reponendam. 3. Aliud porrò genus non adeo purum, bonum tamen & verum ex partibus superioribus, à prioris illius electissimi elaboratione relictis, conficiunt. De quarto genere, composito utpote & adulterino, nil attinet hîc quidquam dicere.

Tandem audiri meretur apud *Joh. Fabrum* Comm. in Recchi Histor. natur. Mexic. in Schol. ad cap. de Zibeth. animal Americ. pag. 557. & 558. *F. Gregorius de Bolivar*, Hispanus Placentinus, ordinis S. Francisci, curiosus rerum naturalium indagator, atq; Orientis & Occidentis Solis Regnorum perlustrator, qui suam de Moscho sententiam Hispanico idiomate hunc in sensum Fabro communicaverat: Hæc certè conficiendi moschi verissima est Historia, quam oculis meis ut vidi, ita sæpè experientiâ confirmata fuit, &c. His artibus autem ab illis, qui moschi mercaturam exercent, hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in subterranea loca profugere compellunt, quæ postea subfodiendo, vel aliâ industriâ extrahunt, in tanto sæpius numero, ut ad trecenta etiam capiantur. Hæc subitò jugulant, sanguinem qui in ipsis maximè abundat, in vase aliquo mundo (Porcellanam vocant) colligentes. Tanta autem, quod mirum est, sanguinis copia in quovis horum animalculo invenitur, ut sæpenumero, quando extractus fuit ac concrevit, videatur totius reliqui corporis molem superare. Posthæc pelles ipsis abstrahunt, exenterant, & ab omni illuvie intestina emundant. Quamvis aliqui, ut majorem moschi quantitatem nanciscantur, impura cum puris relinquant. Qui verò priore modo procedunt, cum sanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum musculosam carnem, cor ac hepar simul, in lapideo mor-

mortario unam in maſſam contundunt, ex qua folliculos, ſive ex pelle ,,
horum, ſive aliorum animalium paratos infarciunt, loco umbroſo ſu- ,,
ſpendunt, ſiccantque. Et ubi jam ſemiaridi fuerint, ſub terra defodiunt, ,,
omninoque in umbra exiccari permittunt. Et hic eſt præſtantiſſimus mo- ,,
ſchus, qui pro Rege ac Principibus ſaltem conficitur. Sed ille, qui commu- ,,
niter circumfertur moſchus, craſſiore Minervâ elaboratur. Contunditur enim ,,
totum ſimul animal cum omnibus ſuis partibus, oſſibus, inteſtinis, & pel- ,,
lis quoque portione donec ad maſſam tenerrimam redigatur, ex qua utriculi ,,
illi ex ejusdem animalis pelle confecti implentur, & inteſtini aliquâ parte ,,
obvolvuntur, pauliſper ſiccantur, loco ubi urina effunditur, ſub terra per ,,
paucos dies reconduntur, & denuo in umbra ſuſpenſi exiccantur.

Huic F. *Gregorio Rochus Ezechiel Bauthschner* jungendus, qui in Luſitania talem conficiendi modum uſitatum enarraverat, quem, cùm liber iſte non omnium ſit in manibus, verbotenus quoque ex *Fabro* volui exſcribere: La-
quei ac pedicæ ex filo æneo parantur, & cuniculorum modo illaqueata ca- ,,
piuntur. Horum ſanguinem Venatores extrahunt, carnes ſeparant, & lo- ,,
co perflabili, ubi nec Sol, nec humiditas dominantur, reſiccant. Aves ,,
deinde capiunt quasdam, ab ipſis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen minimè ,,
ſunt, ſed Accipitribus noſtris formâ ſimiles quidē, mole verò duplo majores. ,,
Harum itidem carnes ac ſanguinem reponunt ſiccantq; & ad Aprilis menſem ,,
usq; reſervant, quo tempore viret, vigetq; maximè herba quædam, ab Inco- ,,
lis Pico de Grulla dicta, hancquoque tunc demetunt. Eſt autem planta ,,
hæc tam fragrantis moſchati odoris, ut certè affirmare poſſim, me longinquis ,,
è locis eandem creſcentem olfeciſſe, evulſiſſe non raró, & pro mea recreatio- ,,
ne in itinere mecum detuliſſe; Ab hac planta odorifero plena humore deter- ,,
minatam quandam ſucci quantitatem exprimunt, & cum prædictis carni- ,,
bus ac ſanguine comiſcent, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam, ,,
ut memoraverat F. Gregorius, ad unguem adhibent operam. Tum in lo- ,,
co, in quo ſæpe urina evertitur, benè involutam paſtam ſepeliunt; vel utri- ,,
culorum aliquot horum in vaſe illo, σκαφίον vocant Græci, in quo (ſit ,,
auribus honor) humanorum tam ſiccorum, quàm liquidorum colluvies ,,
recipitur excrementorum, ſuſpenduntur, ad tres quatuorve dies detinen- ,,
tur. Exemptos inde & in umbroſo cubiculo benè ſiccatos externis mercato- ,,
ribus divendunt. &c. Moſchi quidem opificium ipſe ego non vidi; animalia ,,
tamen & plantam moſchatam ſæpius vidi. Reliqua curioſitatis gratia ab ,,
Incolis didici, quibus fidem denegare piaculum duxi. De quo tamen infe- ,,
riùs, CAP. XI. judicium meum proferam.

Diverſum ab his omnibus Moſchum deſcribit *Pantoja*, referente *P. Petro Jarrico* lib. 2. Theſaur. rer. Indic. cap. 17. è ventriculo animalis cujus-
dam

dam feri, quod fele paulò grandius, educi Moſchum credens, nec in China ipſum, ſed in regione proxima reperiri. Ubi tamen Cibettam intelligi debere, *Jarricus* ſuſpicatur, vel credendum, nobiliorem ac pretioſiorem Moſchum ventriculo alvoque educi. Quæ quidem cuncta, ut incertiſſima, recenſuiſſe ſufficerent. Per ventriculum attamen utriculum moſchatum vel Zibethicum etiam innuere potuit *Pantoja*. *Gemara* tamen tract. Berachoth fol. 43. cap. 1. Moſchum ſimiliter ſtercus eſſe perhibet. Aliàs Moſchum nobiliorem ex ventriculo alvoque educi, non facilè conſentirem, nec quisquam alius fide dignus ſimile quid unquam ſcripſerat. Licet & dictarum partium contenta, inprimis verò ſcybala fermento iſto odorifero bilioſo quoque imbui, faciliùs conceſſerim.

Aſt dum *Rabbi Abraham Ben Eſra* comm. in Exod. cap. 30. verſ. 23. Moſchum è gutture colligi ſcribit, conſenſum à me haud difficulter impetraret, ſi per guttur folliculus ille umbilicalis intelligi poſſet, vel, quod paulò credibilius, ſanguis ex jugulato, eo fortaſſis in loco, animali extractus, atque ad Moſchi confectionem, qualem ex. gr. Scaliger exponit, collectus innueretur. Modò non omnis illa, aliena ex relatione à *Ben Eſra* hauſta traditio ſit fictitia.

Reliquis in præcedenti diſcurſu expoſitis relationibus (quas omnes teſtimonio, ſi vera ſint, quæ narrantur, oculari vel ſaltem aurito innixas, licet in plurimis idem proponant, ſpeciatim cum L. B. venia adducere volui, cùm in multis etiam varient, plures modò, modò pauciores, quin & diſcrepantes in præparatione ἐγχειρήσεις proferentes,) etiamſi veritatem ſubeſſe aliquam inficias ire nolim, ſubinde tamen fabuloſa aliqua conjungi, nullus dubito; quæ cuncta tamen eruere, mearum non eſt virium. Hoc ſaltem, ne vanè id ſcripſiſſe videar, monendum, neutiquam capere me poſſe, quâ ratione animalculorum iſtorum oſſa, integrâ permanente cute, in mortario comminui ita poſſint, ut molliorem iſtam, quæ in Moſcho obſervatur, conſiſtentiam induant, cùm à violenta ejusmodi contuſione cutis, inprimis dum nativo adhuc turget humore, non poſſit non fatiſcere, diſcerpi, & grandes experiri rupturas. Et hinc meatus etiam, per quos ſanguis emanare poſſet, fruſtra obturari, eſt credibile, præſertim ſi maximâ, uti illa *F. Gregorio* memorata, animalia ſanguinis copiâ abundarent. Nec intelligo, quomodo contuſi animalis è pelle, à reliquis partibus non ſeparatâ, ſed exſiccata, ſacculi parari queant, quibus moſchata illa ſubſtantia includatur, cùm hæc illius quantitatem longè excedat. Quin & nonnullorum hiſtorias ex aliis ſupplendas neceſſariò eſſe autumo: veluti in Mendoziana corporis contuſioni exſiccationique putrefactio addenda, niſi eandem illo ipso tempore, quo

exſic-

exsiccationi exponitur, sufficienter succedere, debeat supponi. Sed hæc & similia urgere prolixiùs supersedeo, quæ nempe adcuratiorem & multiplicem observationem in ipsis locis, ubi talia concinnantur odoramenta, requirunt.

CAPUT VII.

Ἐπίκρισις *antecedentium.*

Ot itaque cùm sint de Moschi ortu opiniones, multis à se invicem parasangis distantes, cuinam adhibere fidem præstet, suspensum meritò reddere aliquem possent, præsertim cùm plurimi oculorum fide nitantur, vel saltem niti eâ videri velint, quibus sanè absque sufficienti causa eandem denegare, magna foret temeritas.

Hoc certum est, ab eo tempore quo innotescere Moschus ceperat, plurima semper genera fuisse agnita.

Duorum meminit *Serapio*, è sanguine sponte ab animali ex folliculo depositi, alterius autem vi hominum erepti.

Hieron. Cardanus, atque cum eo *P. Casp. Schottus* in Phys. curios. & apostema, & totius animalis cum ossibus contusionem admittunt.

Andr. Libavius part. 3. singular. lib. 4. cap. 5. tertium genus addit, nempe testicularem Moschum, quas tres sententias mutuò se non evertere arbitratur.

Clar. *Adam. Olearius* in not. ad Itinerar. *D. Joh. Alb. à Mandelslo*, postquam *Ruellii*, vel à quibus eam hausit, *Serapionis*, *Sethique*, *Scaligeri* item & *Boymii* relationes exposuisset, Scriptorum horum opiniones omnes, à Mandelsloana non admodum distantes veras esse posse prudenter concludit, cùm in unum animal Moschiferum omnes illi præparandi modi cadere, proque diversitate locorum diversi etiam modi attendi queant, ita ut unus hunc, alium alius observaverit. Confer. Nob. *D. Dan. Ludovici* discursus, Anno IX. Ephem. Germ. Curios. observ. 38. insertus.

Mihi sanè, simili fundamento insistenti, unicum quidem esse veri Moschi genus, intrepidè adfirmare libet, illud nempe, quod ex folliculo depromitur, alterum tamen illud, quod ex sanguine, carne, vel toto denique animali, eoque non unius, sed duplicis speciei & differentiæ elaboratur, pariter dari, tot testibus coactus, non pernego. Ast nihilominus alterum hoc, non quidem omnino fictitium, secundarium tamen, & bonitatem si spectemus,

longè inferius proclamare interea sustineo, usque dum meliora aliquando edoctus fuero.

Et follicularem quidem illum ipsa quotidiana ocularis inspectio, in ipsa nostra Europa, & in specie quoque Germania, extra omnem dubitationis aleam, contra quoscunque aliter sentientes, vindicat.

Tot enim quotannis ad nos deferuntur genuini folliculi, quos è falsorum numero tum singularis conformatio protinus eximit, tum & Moschi in eis præsentia, quem juxta cum odore præcellenti, integra ex omni parte cutanea ista substantia, nullo foramine aut scissurâ prædita, naturalem, & vivo adhuc in animali sensim ibi collectum, non autem artificio aliquo confectum eique intrusum, ostendit.

Reperiri autem in animali quodam tales folliculos, *Brasavolus* & *Cardanus*, oculati testes, præter alios, perhibent. Quin & ipse Anno 1675. tres similis animalis Noribergâ ad nos delatas exuvias vidi, singulas utriculo isto instructas; quorum unum dein à possessore, *Dn. Johanne Biermanno*, Pharmacopœo nostrate solertissimo, me præsente, apertum, Moschum continuisse fragrantissimum, recordor. Sic & Heerfordiana animalis moschiferi pellis, à Nob. *D. Bartholino* Vol. 2. Act. med. Hafn. obs. 19. descripta; porrò Breyniana, ab Exc. *D. D. Segero* in Anno VI. Ephem. Germ. Curios. observ. 128. exposita; Ludolphiana, quam Francofurti Ill. Dn *Jobus Ludolfus* servat, à Celeberr. *D. D. Georg Wolffg. Wedelio* primò per literas mihi indicata, & postea uberiùs ab amiciss. *D. D. Sebastiano Scheffero* exposita; Stöberliniana, quam Noribergæ *Dn. Joh. Leonh. Stöberlinum* Pharmacopœum peritissimum possidere, maximus Fautor meus *D. D. Ioh. Volckamerus*, additâ ejusdem icone, nuper mihi notum fecerat; nec non illa, à Nob. *D. Ioh. Bapt. Tavernier* part. 2. Itinerar sui lib. 2. cap. 24. memorata & Parisios delata, omnes, inquam, pelles istæ tuberculo, folliculo vel vesicâ moschiferâ fuerunt instructæ. Quem ideo Moschum frustra explodere, & tanquam merum figmentum proclamare nonnulli ausi fuerunt.

Et hac certitudine antiquissimâ innixi jam dudum aliqui, alterum illum modum, qui ex carne &c. animalis contusa parari Moschum monstrat, omnino rejecerunt. Quo intuitu consimilem istum *Amati Lusitani* processum non legitimum Moschum, sed admodum adulteratum suppeditare, *Fuchsius* l. c. objicit. *Chioccus* tamen, explodendam omnino atque exsibilandam *Amati* sententiam dum vocat, quamque conjecturâ capitis sui ductus protulerit, minùs audiri meretur, cujus ideo Amati patrocinium laudatus *Faber* non immeritò suscipit, pag. 560. cùm plurium αὐτοψία eundem propugnet. Licet & ipse acriori suâ in *Serapionem* & reliquos cen-

censurâ

furâ aliorum indignationem haud injuſtè ſibi contraxerit, dum reverà iſta de folliculis &c. omnia falſa & mendaciorum plena eſſe, nimis concitato calamo coarguerat.

Inſtat quidem *Gabr. Fallopius* lib. 1. in *Dioſcor.* cap. 24. ideo carnes maceratas & putreſcentes Moſchum haud eſſe, quia carneas non habeat fibras. Cui tamen idem *Faber* ſatisfacere videtur, dum Unguentarios & Chirothecarios Romanos certiſſimò ſibi fuiſſe adteſtatos, monet, ſe, dum in aquis odoriferis illum ſolvunt, filamenta ſæpius reperire, ac veluti nervoſa & carnoſa quædam corpuſcula, pelliculas quoque, quæ ubi diutius aquâ fuerint maceratæ, aliarum etiam membranarum inſtar, intumeſcant. Si jam *Fallopius* in Moſcho genuino ex folliculo deſumto fecerit experimenta, facilè carnoſarum fibrarum abſentiam eidem concedemus, quas ſanè, in alium non admodum diligenti contuſione diſcerpto ex animali paratum ſi incidiſſet, faciliùs quoque inveniſſet. Modò Unguentarii & Chirothecarii illi Romani, minùs curioſi harum rerum obſervatores, *Fabro* non impoſuerint, aut piloſas ac membraneas Moſcho folliculario ſæpe aut ſemper conjunctas particulas, pro nervoſis & carnoſis corpuſculis venditaverint.

Singulari autem in tumore Moſchum non colligi, contra *Fuchſium* diſputat *Faber*, erroneâ eum opinione duci exiſtimans, cùm animal moſchiferum, Capreolum æmulans, tam rarum ſit & peregrinum, ut ex uno atq; altero tumore tanta quantitas Moſchi eximi nequeat, quæ cunctæ Europæ, Aſiæ, Africæ & Americæ ſufficiat; in ſolo autem Peruano regno plus Moſchi in cibis, potu, dulciariis, veſtibus, aliisque conſumatur, quàm in Europa univerſa, & ex China locisque vicinis, ubi paratur, quotannis mille Arrobæ, h. e. viginti quinque librarum millia vehantur, ac per varias Orbis partes diſtrahantur. *Tantam autem Moſchi copiam*, addens, *quomodo vix nomine etiam nota beſtia nobis ſubminiſtrabit?* Quæ equidem ſimpliciter absque ullo diſcrimine non impugnabo, ita ut haud coactus credam, tantam quotannis Moſchi quantitatem ex China locisque vicinis exportari, eumque porrò ex unico animalis tumore, qui nec duas interdum drachmas concrementi odorati largitur, non deſumi, interea tamen, nullum omnino Moſchum ex folliculo aliquo depromi, nequaquam indè ſequitur. Quam videlicet omneſque alias dubitationes ſola Moſchum parandi diverſitas promtè ſolvet atque diſcutiet. Ignotam cæteroquin adeo eſſe nobis beſtiam illam, nemo ampliùs hac ætate facilè conſentiet, multò minùs maximæ quantitatis Moſchi collectionem adeo incredibilem reputabit, ſi regni Sinici & vicinorum tot aliorum amplitudinem, nec non Animalium moſchiferorum in eis

 mul-

multitudinem, plurium, uti *Mandelsloi*, *Tavernierii*, *Martinii*, *Mendozæ*, *Masseji*, & *Pauli Veneti*, testimonio fundatam consideraverit.

Mihi tamen adfirmare sanctè licet, omnes bonæ notæ Moschi species, quas hactenus videre contigit, (contigit autem conspicere plurimas,) non alias, quàm eandem cum folliculariâ fuisse, cui utpote exactissimè responderunt, ita ut, nisi tot oculatorum testimonia, non facilè falsitatis incusanda, obstitissent, promtissimè in eam descendissem sententiam, omnem reliquum esse fictitium.

CAPUT VIII.

De genere Moschi constituendo.

MOschum simplicibus medicamentis adnumerant Arabes. Præter alios testem cito Principem *Ebn Sinam*, vulgò *Avicennam* dictum, Canon. medic. lib. 2. tract. 2. cap. 13.

Neque alium ei quisquam locum adsignare hucusque ausus fuit, vel compositis adnumerare, maximè si strictè vocem medicamenti compositi quis accipiat, quidquid scilicet ex duobus, tribus, aut pluribus diversarum specierum ingredientibus artificiosâ methodo, & sub certa forma invicem permixtis, est compositum, ad differentiam puta simplicium non ita præparatorum, sed sibi solis relictorum, quæ nempe non nisi impropriè, si heterogeneas eorum à natura acceptas partes quis consideráre voluerit, composita adpellitari consuevêre.

Conveniunt etiam in hoc, quòd animalium classi inserendum statuant. Nec obstat, quòd *Aristoteles* in Problemat. solam Pardalin, sive Pantheram inter animalia benè olere scripserit, (cujus odoræ suavitatis etiam *Ælianus*, *Solinus* & *Plinius* meminerunt,) ideoque Moschum ab animali aliquo ortum minimè trahere, suspicari quis posset, cùm à Panthera natales ejusdem nemo hactenus deduxerit. Aut enim aliarum bestiarum tantùm respectu, non hominum, fragrantiæ illius sensum esse intelligendum, cum *Joh. Fabro* exposit. in N. A. Recchum pag. 541. dicemus, aut, quod utique verum est, moschifera & Zibethica animalia Antiquis istis fuisse incognita, aut, quò magis inclino, merum esse figmentum istam odoris à pardali exhalationem, potiùs respondebimus.

Multò minùs obstat, quòd odoris excellentiam attendentes aliqui, in diversam ab Animalibus classem reponant. Veluti in *Taxa medicamentorum offi-*

Officinalium Wittebergensium cap. 6. sub titulo Odoratorum & pretiosorum simplicium, juxta cum Ambra & Zibetho legitur. Libera enim hîc cuique, pro varia intentione, est potestas, nec coordinatio ejusmodi alteri illi adeo repugnat.

Attamen in Clar. *D. Ioh. Tilemanni* libello de mater. med. sect. 2. ubi de Pectus calefacientibus agitur, Resinas inter, nec non Cor & Caput calefacientia ubi recensentur, inter Marina, minùs adcuratè, sive Amanuensis, sive Typographi, aut cujuscunque demum hallucinatione contigerit, collocatur, cùm neque resinosam habeat substantiam, neque maris aliquod productum exsistat. Licet dein, Alexipharmaca & semen augentia dum enumerantur, Animalium in ordine rectiùs memoratus fuerit.

An verò integrorum animalium, an partium eorundem, an productorum ab illis, an denique excrementorum catalogo inscribi debeat, quæri posset? Ubi, distinctione factâ, ut carnem, ut sanguinem consideratum, animalium partibus jungi: ut humorem in folliculo collectum, ad productorum vel etiam excrementorum censum rectissimè posse reduci, regero.

Quod si tamen recensita genera omnia veri quid habuerint, & ita unum aliquod genus omni Moscho competens placeat constituere, *Partem* dicere, comodè liceret, lata cujus adpellatio ipsum quoq; sanguinem, & indè enatum productum, vel excrementum nobilissimi odoris sub se comprehendit.

An denique Aromatis epitheto dignus haberi queat, paucis videndum? Adfirmant *Jacob Primerosius* in Arte pharmaceut. cap. de humect. *Joh. Renodæus* lib. 2. Institut. pharmaceut. cap. 6. aliique plurimi. Ast contrarius videtur esse *Joh. Manardus* lib. 8. Epist. medicinal. 1. amaritudinem adeo à propriè vocatis Aromatibus alienam esse decernens, ut, quibus adest, quocunque odore præcellant, nomen Aromatis auferant. Ast ipsum Aromatis vocabulum si consulamus, quod ab ἄρ seu ἄρι, particulâ intensivâ, & idem ac *valdè* denotante, ut & ὄζω, *oleo*, *benè oleo*, vel ὀδμὴ, ὀσμὴ, *odor*, derivatur, quis Moscho id nominis denegare poterit? Unde *Henricus Smetius* lib. 9. Miscell. pag. 467. Aromata res odoratas dici, scribens, quæcunque nimirum odorem suavem & naribus gratum spirant, mox iisdem Moschum adnumerat. Vel etiam ab ἄρω, *apto*, si descendat vox ista, quòd nempe cibos aptet, i. e. aptos ad edendum suavesque reddat, hac quoque ratione Moschus Aroma erit, cujus in cibis condiendis usum exponere inferiùs occasio dabitur. Imò tantùm abest, ut amarities Aromatibus sit denegandа, ut etiam Aromatis vox simpliciter posita Myrrham, omnium notitiâ amarissimam, denotet, vid. *Ioh. Ant. Lindani* Select. med. pag. 308. Quod

si saporis suavitatem juxta cum odoris grati præcellentia quis strictè exigat, amarum multis esse in deliciis & gratissimum, recordabitur.

CAPUT IX.

De Animali moschifero.

NUnc quale sit animal, à quo Odoramentum jam explicatum depromitur, inquirendum occurrit.

Non uno autem sub nomine ab omnibus proponitur; dum modo *Caprea*, *Dorcas*, *Capreolus*, *Gazelus*, *Gazela* vel *Gazella* (quam vocem origine Arabicam explicat *Samuel Bochartus* part. 1. Hieroz. lib. 3. cap. 18.) cum additione etiam: *fera*, *peregrina*, *Orientalis*, *Indica* adpellatur. Nonnunquam simpliciter *Moschius*, uti *Ioh. Schrödero* in Pharmacop. *Moscharia Anton. Fumanello* cap. 4. de peste, *Moschus Hieron. Cardano* vocatur, reprehenso propterea à *Scaligero* Exerc. 211. de subtilit. sect. 3. *Aldrovando Capra moschi* audit. Sinis sub nomine *Xe* venire, cum *P. Martinio Ioh. Neuhofius* in descript. regn. Sinic. cap. 15. innuit. *Hiam* ab iisdem dici, *Adam Olearius* l. c. ex *Boymio* refert. *Kircherus* verò utrumque conjungens, *Xechiam* à Sinis nominari monuit. Quæ tamen præfati *Boymii* sit opinio, ipsiusmet verbis indicare lubet: *Litera Sinicè scripta Xe, Lusitanis Almiscar, Latinis Muschum significat: hoc sumitur ex animali, quod Sinenses Hiam vocant: Littera ut supra vides*, (vid. TAB. I. Fig. 2. in qua lit. *a.* notat *Lo*, i. e. cervum, *b. Xe*, cervum moschatum, *d. Hiam* odorem, *c.* autem idem ac *a.* sive *Lo* denotare autumo.) *ex duabus aliis componitur, nempe ex Littera Xe, quæ supernè est, & Littera Hiam, quæ infernè, illa cervum, hæc odorem denotat, quasi dicas Cervus odoratus* &c. Item: *Porrò quod Sinenses propriè vocant Xe, & Lusitani Almiscar, atque Latini Moschum, est caro renum* &c. Hinc corruptè satis in Centone philosoph. 6. Musei Septal. *Rettiam*, typographi fortè &c. negligentiâ, vocari, elucescit; Licet reliqua ibidem addita huc optimè quadrent, & quousque Cervus vocari mereatur, clarè satis edoceant; *Cervum immaturum* (*un Cerviotto*, ut habet *Marinus*, cui hæc deberi autumo,) *corporis mole æquat, lupino capite, duos sub labris terram versus, dentes longos exerens, plus timoris quàm damni inferentes. Obscurioribus cervo tectus pilis tardè movetur. Ye Hiam* à *Phil. Marino* in *Kircheri* Chin. illustr. vocatur, alienâ tamen culpâ literæ X. facilè Y. substitui hîc potuit. Ubi

celeberrimi Sinicæ linguæ Interpretis, *D. Andr. Mülleri* ἐπίκρισιν, nuper benevolè ad me perſcriptam, adnectere conveniet, quâ cervum moſchiferum Mandarinicè *Xe*, noſtrum verò Europæum cervum eâdem linguâ *Lo* adpellari, Hiam quoque (pro quo alii *Hiang*, *Chiam* ſcribunt,) odorem, non moſchum ſimpliciter, nec cervum illum ſignificare, utrumque autem conjunctum *Xe-hiam*, tam cervum iſtum quàm moſchum denotare, me admonuit.

Iſidorus & *Albertus* qua ratione *Muſquelibet* (quam vocem etiam retinuit *Vincentius Burgundus*, aliis: *Muſquelibus* legentibus) nominent, *Conr. Geſnerus* neſcire ſe profitebatur. Sed à Moſcho, quem Muſcum vulgus adpellare ſolet, ſic adpellâſſe, *Ulyß. Aldrovandus* ſuſpicatur, quod equidem uti credibile ſatis eſt, ita plenariam tamen nominis iſtius rationem nondum exhaurit

Marcus Paulus Venetus lib. 2. de regionib. Orient. cap. 37. & 38. de regione Tebeth & Caniclu verba faciens, inveniri ibi animantia tradit, Moſchum producentia, quæ *Gadderi*, vel, ut aliqui legunt, *Gudderi* vocantur.

Adam. Lonicerus de ſuccis concret. *Zabetion* & *Zibettum* vocari ſcribit. Et Germanorum non pauci, minùs adcuratè qui nomina diſtinguere norunt, aut confuſam tantùm Odoramentorum iſtorum ſcientiam habent, felem vel catum Zibethicum vocant. Sic *Martin. Zeilerus* in Itiner. Ital. Florentinum theſaurum deſcribens, inquit: Man hält darinnen eine groſſe Zibeth oder Biſem-Katz; die etwas gröſſers / doch in Geſtalt einer Katzen / mit groſſen Augen. Ihr Speiß iſt Eyer und rohes Fleiſch / von der alle vier Tag hinten einer Haſelnus groß Biſem genommen wird. Non minùs Anglis *Muske Katte*, vel *the muſc goat.* i. e. moſchi felis audit. Et apud *Ioh. Langium* lib. 1. Epiſtol. medic 63. dum *Catoblecta animalia* (vel *Catoblepta*) odorifero Zibethi unguine turgida ponuntur, in margine additur: *Catoblecta Biſemthier.* Prout & in Oriente ipſo moſchum tam de Zibethico animali, quàm de Cervo moſchifero non rarò dici, modò laudatus *D. Müllerus* teſtis mihi ſit omni major exceptione. Animalia tamen Moſchum & Zibethum ferentia ſic confundi, facilè cuivis ſponte adparet, qui utriuſque naturam & diverſitatem conſiderat.

Nonnulli Gazelæ nomen competere ipſi negant, aliique Dorcadem non dici poſſe, contendunt, *Geſnerus* tamen, *hanc*, benè ait, *feram Dorcadem, Capreamve, aut Gazellam Indicam, peregrinam, vel orientalem appelles, aut Dorcadem moſchi, vel ſimpliciter Animal moſchi, parum intereſt.* Sed Capreoli ſub etymo commodè reponi, adeoque Dorcadem, Capream & Gazelam dici poſſe, ex ſeqq. patefiet.

Si tamen & alterius generis animalia moſchum ſuppeditantia dari conſideremus, in genere de quovis, abſque diſcriminatione hujus vel illius ſpeciei, ſermonem habentes, omnium optimè Animal moſchiferum adpellabimus, quod vocabulum nemini non notum quamlibet ſic dirimere litem valebit.

His ita nunc enodatis, diverſæ Antiquorum atque Recentiorum Autorum & Hiſtoricorum deſcriptiones adducendæ veniunt, ut pleniùs conſtet, qualenam illud ſit animal, quod tam fragranti nos Odoramento in ſui admirationem trahit.

Inprimis verò *Serapio*, ſive *Maſudius* apud eundem, primum denuo locum meretur, qui illud à Capreis figurâ, colore & cornibus non differre, ſed caninis tantùm dentibus diſcrepare adſerit. Nam, Interpretum ejus verba ut exhibeam, *habet duos dentes caninos, egredientes ab ore ejus, ſicut egrediuntur ab ore porcorum, & ſunt dentes iſti albi valde & recti, longitudinem unius palmi, aut plus habentes.* Vel, ut idem *Maſudius* apud *Bochartum* habet: *Capreoli muſci ab his noſtris nulla in re differunt, non formâ, non ſpecie, non colore, non cornu. Tantùm eos dentes diſtinguunt, quos habent inſtar dentium elephanti. Nempe ſingulis capreolis duo ſunt dentes ex maxillis prodeuntes, erecti, elati, albi, ad ſpithamæ menſuram plus minus.* Quod & *Damir* apud eundem teſtatur, eſſe nempe moſchi Capreolum nigri coloris (quales pilos etiam *D. Thom. Bartholinus* ſe vidiſſe refert in Act. med. Hafn. Vol. 2. obſ. 19.) tenuitate crurum & ungularum diviſione noſtratibus ſimilem, niſi quòd unuſquiſq; illorum duos in inferiore (*ſuperiore* legendum eſt,) maxilla dentes ex ore exſertos habeat, verſus faciem erectos, (*verſus terram protenſos*, rectiùs,) uti apri dentes, infra ſpithamæ longitudinem.

Non diſſimilia apud *Ebn Sinam* in Canon. med. lib. 2. tract. 2. cap. 13. inveniuntur, videlicet eſſe Moſchum animalis, capreæ non diſſimilis umbilicum, caninos duos dentes candidos exſertos gerentis, & introrſum reflexos inſtar cornuum.

Et *Elluchaſem Elimithar* (quem nonnulli Indum fuiſſe perhibent, noſter autem *Welſchius* in M. SS. Variar. Lection. lib. 2. cap. 12. nomen omnino confictum aut certè huic ineptè adtributum notat, cùm verus Autor potiùs ſit *Ebn Giezla*) in Tabulis de tuenda ſanit. itidem Gazelo ſimile animal illud tradidit.

Græcus etiam *Simeon Sethus* capreæ illud ſive dorcadi ſimile ſtatuit.

Nec contrarium *Ioh. Terrentius*, ex Cervorum nimirum vel Capreolorum genere eſſe, picturamque ejus ſe in libris, quales Sinicos libros hiſtoriam animalium tradentes Europa noſtra hactenus tantùm in votis habuit, ima-

impressam vidisse, quâ similis sit Dorcadi, sed sine cornibus, in Epistola ex ipsa Sina ad *Fabrum* perscripta, referebat.

Accedit & *P. Boymius*, reverà cervo & tygridi (an ob maculas pelli impressas?) simile esse, pilosamque, sed coloris æreï subobscurè nigri, innuens. Imò *P. Martinius* quoque, testis oculatus, quadrupes esse, exili cervulo non absimile, pilo paulò magis nigrescente, itidem testatur.

Cum hisce consentiunt *Brasavolus* & *Cardanus*, uterque αὐτόπτης, ideoque fide dignissimus, quorum hic l. c. talem in modum loquitur: *Moschi animal mortuum vidi in via Vexillariorum Mediolani, magnitudine, formâ, ac pilo, nisi quod coloris est magis glauci, capreolo simile est, pilus tamen etiam est crassior pilo capreoli: supra binos & totidem infra dentes habet, hocque solo differt & odore à capreolo, nam pili varietas à regione ortum habere potest.* Ille autem, in colore Cervo simile ait esse, Dorcade aut Capreolo paulò majus, & nonnunquam æquale, in figura quoque Capreolo simile, ungues multividos habens ut Capreolus, quod ideo Caprea aut Dorcas peregrina nominari queat, & tale Mercatores Venetiis Illustriss. Alphonso Duci Ferrariæ vendere voluisse, Moschum in folliculo habens. Quam datam à *Brasavolo* descriptionem *Bernhard. Dessennius* lib. 6. de compos. medicam. verissimam esse profitetur, utpote qui ipse etiam hujusmodi animal in horto elegantissimo Illustriss. Ferrariæ Ducis, Herculis Esthensis, quem in Pado flumine possidebat, (sive, ut *Brasavolus* loquitur, in Padana Insula, quæ Alcinoi hortos æquat,) spectaverat. Unde etiam Excell. *D. D. Segerus* Animalis moschiferi delineationem in Ephem. Curios. German. Ann. VI. observ. 128. daturus, Capream illud adpellare sustinuit, quum toto corpore suo, solis dentibus prominentibus exceptis, Capreæ seu Dorcadis nostratis mediocris magnitudinis figuram referat. Et Clar. Medicus Amstelodamensis, Amicus meus honorandus, *D. D. Adolph. Fischerus*, An. 1668. d. 17. Jan. in literis Amstelodamo missis ad beatum *D. D. Joh. Theodor. Schenckium*, eo ipso tempore tale se vidisse manibusque tractâsse animalculum mortuum, quadraginta Imperialibus venale, testabatur, Capreolo nostrati satis simile, nisi quod longioris parùm colli ac longiorum crurum fuerit.

Quæ omnia esse verissima, quantum quidem ad Capreoli magnitudinem attinet, memet ipsum quoque tres istæ à me memoratæ Exuviæ certissimum reddidêre.

Nec silentio prætereundus *Iul. Cæs. Scaliger*, laudatus hoc in passu à *Chiocco* in Mus. Calceol. pag. 662. Animal illud Gazelæ simile album (qualem aliàs colorem nemo, nec etiam *Barbosa*, cujus historiam ex India petitam *Scaligerum* fuisse sequutum, ex *Fabro* superiùs monui, indigitavit, &

talis

talis si aliquando conspectus fuerit, meritò rariores inter referendus foret ... esse, ex historia ab Indis advecta, exerc. 21. de subtil. memorans, *cujus ex inferiore mandibula* (rectiùs: superiore) *aquè dentes utrinque singuli exeruntur*. Nec non exercit. 211. §. 3. Gazelam hanc totam Capreoli facie, neque aliud sanè esse, quàm Capreolum, refert, subdens: *Unam Messanæ mihi Rhodius ostendit Eques; strigosior erat tota quàm capreoli nostrates, cruribus exilioribus erectioribus, ipsa magis sima, dentibus exsertis binis, quales attribuunt Arabes, Serapio & Avicenna: cæterùm non tam grandibus, quantos ille scribit: ætas fortaßis adhuc tenera, nondum illos ad eam provexerat magnitudinem, candidi fuêre ii, ac paulisper inflexi; Cùm id è Sicilia rediens enarrassem Affinibus nostris, qui in Syria fuerant, dixerunt mihi, gazellam penitus esse figurâ capræ, non autem capreoli; earum greges se vidisse multos.* Quibus tamen Adfinibus suis neutiquam fidem, & meritò habuisse Eum, insequentia mox verba evincunt, de scribendi periculo, ex aliena fide metuendo, dum *Cardanum* admonet.

Catelanus horum sententias rejiciens, unicam *Petri Bellonii* admittit, qui Observat. lib. 2. cap. 51. (non 14. & 15. cùm in c. 14. de ave Onocrotalo, serpente Jaculo, & Turcicorum militum modestia, c. 15. de navigatione Autoris è Rhodo in Alexandriam, Ægypti urbem, agatur,) Gazellarum silvestrium genus quoddam, quod in arce Cayri viderat, prolixè depingit, hasque solas *Catelanus* moschiferas esse existimat. Contra ipsam tamen *Bellonii* mentem, qui moschatam Capream nec alibi in istis Observationum libris, nec ibidem describere unquam in animo habuit, unde etiam nullam Moschi, vel odoris mentionem eum facere deprehendimus. Consentit *Ul. Aldrovandus*, aliud ibi Capræ genus delineari, admonens. Confer. *Chiocc*[illegible] l. descript. Mus. Calceol. & *Casp. Hofmannus* Paralip. de medicam. officin. sec. 3. cap. 38.

Nonnulli Animal hoc idem cum Capreolis nostratibus faciunt, contra quos *Fallopius* l. c. decertat, qui licet simile esse concedat, differre tamen, vel ex dentibus concludit, quos nempe prominentes instar apri vel elephantis habeat, id quod etiam *Joh. Jacob. Manlius de Bosco* Comm. in Lumin. maj. sect. 1. cap. de Elect. è gemmis, animadvertit, cum *Avicenna* contra *Serapionem* sentiens, licet utriusque illius Arabis relationem non dissentire, ex ipso textu sufficienter constet.

Sunt tamen & alii, qui diversum planè ab hoc jam descripto animal nobis exhibent, illudque magnitudine & figurâ vulpem & vulpeculam, aut etiam canem referre volunt, ceu inprimis apud *Maffejum*, *Mendozam*, & *Nierembergium* videre est, quorum hic, *Animal*, ait, *est vulpis magnitudine*, *silvas*

ſilvas incolere ſolitum. Vulpeculæ autem formam ſeu effigiem nominant
Mendoza & *Maffejus*. Figurâ & magnitudine parvo cani adſimilari, *Joh.
Hugo à Lindſchotten* cap. 23. Itiner Orient. (vid. pars 2. de India Orient. à
Joh. Dieterico, & *Joh. Iſraële de Bry* 1613. Francof. edit.) aut etiam vul-
pem referre, cap. 26. (vid. pars 4. dicti libr.) ſcribit. Mediocris canis for-
mâ & magnitudine eſſe, *F. Gregorius de Bolivar Fabro* teſtabatur, cujus de-
nuo verba, ut notatu digniora, lubet adducere: Animalcula quædam „
reperiuntur, quæ in ſilveſtribus locis, ubi Cuniculorum modo terram „
ſuffodiunt, generantur. Magnitudine & formâ ſuâ mediocrem Canem „
ex parvorum illo genere æquant. Colore ſunt pardo, ut Hiſpani dicunt, „
ſive ex obſcuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigriſque ma- „
culis ſignantur: pilos raros, diſſitos ac duriuſculos habent. Pedes ipſi „
ſunt largi, unguibus canis inſtar armati, ſed longioribus acutioribusque „
quibus facilè ſibi ſpeluncas in terra fabricant. Roſtrum oblongum, ca- „
ninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiuſcu- „
las, oculos parvos & minimè alacres, ſimiles illis, qui morti vicini ſunt, „
Non quidem multùm agilia, ſed vafra admodum ſunt, ubi abſcondendi „
ſub terra neceſſitas illa urget. Qui omnes ſanè unum idemque nobis ani-
mal ſiſtere videntur; quod cùm talem in modum circumſcribatur ab iſtis,
qui ferè omnes in Indiis iſtis Orientalibus dimorati fuerunt, partim etiam
animal ipſum à ſe viſum perhibent, quis diverſum à priori, Capreolo ſcilicet,
Animal eos innuere, ampliùs dubitare queat? Nec certè eosdem tam cæ-
cos ac quaſi dementatos fuiſſe, facilè dixerim, ut in animali, Capreolum
quammaximè referente, Canis aut Vulpeculæ formam ſibi imaginati fue-
rint, ideoque de fide eorum, niſi certiora edoctus fuerim, ſcrupulum movere
hîc neutiquam poſſum.

Ut eapropter cum *Caſp. Schotto* lib. 8. Phyſ. curioſ. cap. 26. §. 6. *fortasſis non unum tantùm animal moſchiferum eſt*, ſcribente, quamvis paulò confidentiùs, non unum ſolum, ſed duplex Animalis moſchiferi eſſe genus, malim concludere.

Ipſos verò Capreolos moſchificos plura in genera dividere nollem, quamvis in colore, aliiſque nonnullis accidentibus varietas ſubinde in eis occurrat. Iſta enim ſpeciem non mutant. *Aldrovandus* quidem contrarium opinatur, cùm *Braſavolus* nullam exſertorum illorum dentium mentionem faciat. Aſt, quæ humani ingenii eſt imbecillitas, in deſcribenda re quapiam occupati, facilè vel notatu digniorum circumſtantiarum oblviſci poſſumus, quod & *Braſavolo* contigiſſe potuit. Niſi fortè dentes illos animali, quod viderat, ætas, fortuitusve aliquis caſus abſtulerit, aut *Braſavo-*

lus aliis magis intentus studiò omiserit. Idem sanè in *Martinio* & *Neuhofio* deprehendimus, quorum uterque de exsertis dentibus ne verbulum profert, cùm tamen eosdem figuris, quas exhibent, Animalis istius adpingi curaverint.

Utrùm tamen hisce vel illis adnumerare liceat Animal moschiferum, quod *parvum & subrubri coloris* esse, *Gabr. Sionita de monte Libano* scribit, quivis per me, quidquid voluerit, credat, parvum quidem dici potest utrumque respectu habito ad alia majora genera, in Oriente non infrequenter occurrentia, subrubri etiam coloris pilos non planè denegabimus. Suspecta tamen fides ejus redditur, quòd Moschum in Oriente ex Urbe & Districtu Haleppi provenire statuat, id quod nemo alius unquam dixerat, nec etiam veritatis aliquam speciem apud Historicos inveniet, cùm omnis Moschus, qui Haleppi venalis exponitur, Sinarum potiùs & Indorum è regionibus illuc transportetur.

An autem *Bauthschneri* relatio, *Fabro* communicata, aliquid certi contineat, oculatiores alii dispiciant, dum nempe animalcula illa, ex quibus Moschum in Lusitania confici narrat, paulò majora esse perhibet, quàm illa, de quibus supra *F. Gregorius* historiam suam pertexuit, figurâ quoque non cani, sed feli esse persimilia, habitare in locis saxosis plerumque ac silvosis, ubi oleastri præsertim & quercus occurrunt, glandes dulciores castaneis nostris, animalibus illis pergratas, ferentes, & necessitate premente, abscondendis illis feris inservientes. Mihi sanè illa suspecta admodum sunt, nec in Lusitania veri Moschi proventum dari, persuasum habeo, ut ideo vel fictitia omnino illa sint, vel ad Moschi tantùm adulterationem bestiæ hæ inserviant. Et licet *Bauthschnerus* in certis Lusitaniæ desertis, quæ peragraverat, animalcula talia viderit, vel omnino decipi nimis credulus à fabularum conditoribus, vel etiam fictitii Moschi elaborandi modum edoceri potuit.

Nec tandem *Amatus Lusitanus*, testimonio authentico destitutus, mihi probatur, qui Animali huic Leporis tantùm magnitudinem adsignat, quem falsè cæteroquin traducit *Franc. Alexander* in Apoll. suo pharm. rad. I. Cui tamen *M. Paulus Venetus*, qui ipsam Chinam sive Chatajam adierat, patrocinari videtur, pulchrum id esse animal, testatus, *catti*, vel, ut alii legunt, *katha habens magnitudinem, & pilos grossos, ut cervus, pedes quoque ungulatos.* Vitium tamen aliquod hîc subesse, & *catti* loco, *capreoli* (vel etiam *capreæ*) esse legendum, autumat *Aldrovandus.* Nec sanè aliud animal eum indigitare, quàm quod Capreoli nomine supra perlustravimus, tum ipsa ejus descriptio, tum nominata juxta umbilicum vesica sanguine plena evincit.

sit. Liceat & hoc addere, quòd lib. 2. cap. 9. Animalia Moschum ferentia, Cervos inter & Capreas media reposuerit.

Ut autem *Bolivaris*, cæterorumque cum eo facientium Animal, minùs utpote cognitum, nec genuini sive follicularis moschi ad nos deferri soliti autorem, à nemine insuper hactenus depictum, aut ad vivum delineatum, publicique juris factum transiliam, de altero illo, Capreolum referente, id saltem jam monere lubet, omnium optimè illud à prælaudato Nob. *D. D. Segero* fuisse descriptum, cum quo tamen etiam, si lubeat, altera à me, Anno IIX. Ephem. Curios. German. num. 53. inserta descriptio conferri potest, quæ ideo speciatim adducere supersedeo, cùm utilissimi illi Ephemeridum Academiæ nostræ Curiosæ libri omnium ubique Curiosorum in manibus versentur. Hoc saltem innuere paucissimis placet, quòd, si Dorcadem nostratem, mediocris, majoris, vel etiam minoris magnitudinis ob oculos ponas, cui variegatus, & maculis quasi conspersus in cute pilosa sit color, caput tamen lupinam quodammodo faciem (si non in vivo animali, saltem in ejus exuviis,) referens, dentes prominentes duo, inque abdomine infra umbilicum parùm exstans protuberantia, eo ipso videas Animal moschiferum.

Dentes tamen, cornua, & cursus ejusdem, antequam ad alia transeam, ulteriorem adhuc deposcunt considerationem.

Illos quod attinet, *Serapionem* & *Avicennam* duos caninos extra os prodeuntes ei tribere, ex adductis superiùs eorum verbis liquet, hac tamen cum differentia, quòd *Ebn Sina* eosdem introrsum reflexos instar cornuum, *Serapio* autem, Interpretibus si fides haberi queat, rectos esse edixerit. Ubi tamen *Ebn Sina* magis crediderim, cùm aliorum testimoniis fulciatur, prout sanè *Segerus*, *Boymius*, *Kircherus*, *Calceolarius*, *Tavernier*, & *Neuhofius* suis animalium iconibus incurvos ejusmodi dentes adpingi curaverant, quales & ipse in Exuviis omnibus, sæpius jam à me memoratis deprehendi. Eandem reflexionem Scaliger etiam in viso à se animali notaverat, & *P. Phil. Marinus* hæc profert: *hà due denti longhi, come di vecchio Cignale, che li escon fuori di sotto al labro superiore, rivolti all' ingiù verso terra.* Quamvis, quod in Ludolfiana pelle benè notavit Exc. *D. Schefferus*, tam curvi revera non exsistant, ac in Itinerariis communiter delineari solent.

Ast dum *Cardanus*, ultra binos illos superiori è maxilla prodeuntes, totidem etiam infra habere scribit, quod non minùs *Marc. Paulus Venetus* tradidit, quid certi regeram, vix invenio, qui & memoratos, *Segerum*, *Volckamerum*, *Boymium* &c. duorum tantùm cognitionem habuisse, nec plures me observasse, considero. Unde differentiam aliquam hic dari, fortè dicendum

 foret.

foret. Quamvis ſtatuere malim, præconceptam opinionem de eorum cum Aprorum dentibus, quorum à nonnullis quatuor poni conſtat, plus juſtò latiùs extenſa ſimilitudine, duos reliquos, inferioris nempe mandibulæ inconſideratiùs addidiſſe, vel eminentes nonnihil quandoque præ cæteris, non tamen ipſam oris cavitatem egredientes, aliquos dentes decepiſſe eosdem, quales nempe Clar. etiam *Segerus* obſervavit, & de inferioris maxillæ octo dentibus verba faciens, hunc in modum ſcripſit: *quorum duo medium occupantes locum, reliquis ſunt prominentiores.* *Serapionem* itaque, qui primus porcinis dentibus comparare eos ſuſtinuit, duos verò tantùm adſignavit, ſequi præſtabit. Quos tamen unius palmi longitudinem aut plus habere dum ſcribit, ſcrupulum novum injicit, quem ex ætatis differentia tollere laboravit *Scaliger*. Certè nec *Segero*, nec mihi longiores, quàm duorum pollicum transverſorum comparuerunt. Uti verò Natura in dentibus humanis mirè ludit, ſic & in Capreolis iſtis variare poteſt. Vel *Serapionem* unà cum radicibus intra alveolos reconditis conſideràſſe, vel, quod credibilius, omnino deceptum fuiſſe, dicamus.

Cæteroquin etiam ab aprugnis, ratione ſitûs, multum differunt; his, ſcil. in Apris, ſuperiora verſus mucrone proſurgentibus, illis verò terram verſus reflexis; quo ipſo jam etiam adparet, quousque cum elephantinis dentibus, quos adducit cum *Maſudio Fallopius*, conveniant.

Et dentes hi in cauſa eſſe potuerunt, ut Animali huic cornua nonnulli tribuerint, non ſecus ac ipſi Elephanti, piſcique Narhual eminentes extra oris rictum dentes quibusdam impoſuerunt, ut illum cornutum, hunc verò monocerotem crederent. Cùm nemo aliàs ex illis, quibus Capreolos iſtos fuiſſe viſos certò conſtat, ullam cornuum fecerit mentionem. Imò *Martinius* cornuum omnino expers eſſe, clarè ſatis innuit, & Nob. *Viſſcherus* in literis ſuis Animal, quod Amſtelodami viderat, absque cornibus fuiſſe, referebat, Exc. quoque *Segerus* & Nob. *Volckamerus* cornua nulla, imò nequidem eorum veſtigia adfuiſſe, teſtantur, quod pariter & ipſe de Exuviis, quas videre datum fuit, adfirmare poſſum. Et *Joh. Terrentius*, ut paulò ſuperiùs dictum fuit, picturam ejus in libris Sinicis impreſſam Dorcadi quidem adſimilari, ſine cornibus tamen eſſe, conſentit. Unde verò Celeberr. *Welſchius* in Diſſ. 2. de Ægagrop. pag. 13. Capreolis moſchiferis exiguas ſubulas ſimplicibus ſubulonum radicibus perquam ſimiles eſſe, hauſerit, me latet, qui apud nullum Scriptorum, quos evolvere ſat multos & præcipuos datum fuit, tale quid invenio. *Aldrovandus* quidem, cùm ſuam de Quadrup. biſulc. hiſtoriam conſcriberet, jam ante multos annos Bononiæ Gazellam tam marem, quàm femellam, cum ſuo pullo viſam notat, corporis figurâ

TAB. 11. pag. 41.

gurâ & capite vulgarem Dorcadem, ſed cornibus vulgarem potiùs Capram, & colore Cervum exprimentem, quarum etiam effigiem adnectit, marem ſine cornibus, femellam autem cornutam faciens: Aſt Dorcadis genus illud fuiſſe verè moſchiferum, ferè dubito, præſertim cùm ipſe dentium prominentium, ut & folliculi nullam, neque in diſcurſu, neque in ſchemate, mentionem fecerit.

Hîc verò ſcrupulum aliquem mihi movet Animal moſchiferum, quod in Horto aulico Friſingæ Bavarorum, hinnuli cervini ſpecie præditum, vidiſſe ſe, *Wolffg. Höferus* Hercul. med. lib. 7. cap. 2. refert, (licet *Höfero* non viſum, ſed ex relatione aliorum tantùm fuiſſe deſcriptum, Nob. *DN. Andr. Hueberus*, Medicus Ducalis ibidem meritiſſimus ſuſpicetur, nec in horto Epiſcopali aulico, ſed apud *DN. Buecherum*, Eccleſiæ Cathedralis Decanum &c. exſtitiſſe, qui illud ex Italia acceperat, unà certiorem me reddiderit,) quod A. 1648. fortiſſimo Suecorum Archiſtratego *DN. Car. Guſt. Vrangelio* donatum, &, cùm in Sueciam deduceretur, Suinfurti à duorum Academiæ Nat. Curioſ. Præſidum veneranda biga viſum, cornibus fuiſſe inſtructum, Ill. *DN. Fehrius* noſter me nuper monuerat, additâ etiam figurâ, (quam æri inſculptam TAB. II. oculis ſubjicio,) juxta cum tali deſcriptione: *Forma ipſi erat capreoli (quantum quidem de eo per feneſtram in obſcura camera tum oberrantem dijudicare licuit) ſed minoris paulo, & rectiora crura, duo ſtatim ob oculos ex media fronte eminebant cornua dodrantali longitudine, ſubfuſca, rotunda & ſtriata, non ramoſa (ut capreolis) & leniter reſupinata: Nulli ipſi dentes ex ore deorſum (ut apris ſurſum) extantes, auriculæ parvæ; Dorſum pilo ſplendido, æquabili ſubruffo ſeu caſtanino capreol. noſtr. inſtar veſtiebatur, ſubtus tamen & in ventre albeſcebat, nullo ibi folliculo moſchifero, ſed caudâ nigricante ſpithamam longâ ſpectabilis, quâ canis inſtar ſpectatoribus ſæpius abblandiebatur. Fœminam eam dicebant doctores, cùm tamen cornua capreolis noſtris fœmellis, ut cervis, deſint, niſi id errante quandoque formatrice fiat, quod cervæ iſti cornutæ in Anno Ephem. noſtr. X. mortem attulit, licet in caprillo genere fœmellæ itidem ſint cornutæ. Capreolum igitur noſtrum diverſum quidem fuiſſe, à Tuo vel pluribus Tuis ex diverſis Authoribus allatis, ſed itidem moſchiferum conſtat: abducto enim eo in Sueciam, camera iſta, ubi aliquot dies fœno & avenâ alebatur, moſchi odorem poſt ſatis diu ſpirabat. Ad ſubulonem Velſchii aut Gazellam Aldrovandi propiùs accedere videtur. Sed hæc & alia ex vicina Friſinga certiùs pleniùsque exquirere poteris, mihi tum temporis inter turbas ac tumultus bellicos tantùm otii non ſupererat: Iconem autem genuinam affabrè depingendam curavit Magnif. noſter Præſes & Fundator Acad. N.C. Dn. Ioh. Laur. Bauſchius ὁ μακαρίτης, in cujus ædibus tum curabatur, cujus copiam licet rudi penicillo deli-*

delineatam hîc Tibi mitto, ut descriptioni meæ lucem quandam fœneraret, miror& *magnoperè, nullam de eo per tot Germaniæ provincias caveâ ligneâ incluso in Sueciam deportato (quod quidem sciam) extare memoriam.* Et hoc sanè animal idem cum Aldrovandino esse videtur. A quo nec diversum est quod sub Gazellæ nomine *D. Joh. Jonstonus* Histor. natur. de quadrup. tab. 29. delineatum dedit. Gazelam quoque, cujus in Clave medic. pag. 107. meminit, masculam tamen, cornutam fuisse, Excell. *D. D. Joh. de Muralto*, à Nobil. *D. D. Jo. Conr. Peyero*, meæ sollicitationi peramicè favente, interrogatus, respondit; cujus verba integra ex literis Tiguri A. 1681. 15. Augusti exaratis huc exscribere placet; *Undecimus annus agitur, ex quo Gazelam Parisiis cum Anatomico Regio DN. Ludov. Gaiant, Hospite & Præceptore meo charissimo, secui: Interim præter ea, quæ in Clave med. mea exaravi, memini nobis subjectum illud jussu Regio traditum esse (du Parc de Versailles) quo loco plura rara nutriuntur animalia ex India allata: pilos subflavos & in ventre albos tenebat, caudâ pendente crinitâ obscuriore: Cornua acuta, oblonga, leviter intorta, obtusiorem capræ instar nasum, caput rotundius, nullos in superiore maxilla ore dentes, sed acutos plures in inferiore habebat, pedibus bifidis, unguibus probè armatis interseppiente membranâ incedebat, genua cute attritâ & durâ vestita fuerunt. Sub umbilico folliculos, materiâ instar ceræ dissolutæ plenos monstratos, sed non tam benè ac moschum olentes memini; dixerunt & lepores quandoque talem materiam loco eodem recondere* &c. Hanc Gazelam, à prælaudato *DN. Peyero* Capræ Africanæ sylvestris nomine insignitam, cum Aldrovandina, Jonstoniana, & Fehriana eandem fuisse dicerem, nisi pedes, quos hi ungulatos pingunt, ille unguibus armatos memorat, obstarent. Monstrosa tamen inter animalia referre illud num propterea liceat, hæreo; quanquam multiformes ibi animalium partus esse, variè feminis cujusque generis mares aut vi aut voluptate miscente, *Plinius* (quâ fide, nescio,) lib. 8. Hist. nat. cap. 16. scripserit, unde etiam vulgare Græciæ dictum fuerit ortum, *semper aliquid novi Africam afferre.* Quidquid sit, hoc tamen certum est, sic persuadente dentium ex mandibula superiore eminentium defectu, caudæ præsentiâ, & folliculi absentiâ, vel etiam duplicati & instar eorum, quos in Castoribus & Leporibus reperiri, præter alios, *Rondeletius* lib. de amphib. cap. 8. & cum eo *Fuchsius* l. c. nec non celeberr. *D. Jo. Jac. Wepferus* Miscell. Germ. Cur. Ann. 2. obs. 251. & Ann. 3. obs. 167. fidem fecerunt, ingrati odoris excrementum continentis præsentiâ, longè diversa hîc animalia à notioribus istis moschiferis suprà descriptis recenseri; ut ita reliquorum cornua negotium ullum mihi ampliùs hîc facere nequeant. Et quamvis

odorem

odorem moſchatum Bavarica illa beſtia exhalaverit , Moſchum tamen ſuppeditâſſe , tale nempe odoratiſſimum concrementum , quale vulgò in Officinis proſtare ſolet , indè vix ſequitur , cùm halitus illi odorati rarum quid in iſto eſſe potuerint , quale quid nonnunquam in hominibus, crocodilis, leporibus, muſtelis, cochleis &c. deprehendi conſtat, & infra memorabitur.

Attamen & *Sim. Sethus* Moſchum provenire ſtatuit in umbilico ζώου τινὸς μονοκέρωτος, μεγίστου, ὁμοίου δορκάδι, *animalis unicornis, maximi, capreæ ſimilis.* Sed erràſſe hìc *Sethum*, *Geſnerus* (quod etiam *Fuchſius* notat) optimè monuit , cùm aliorum nemo id , quòd nempe ſit animal unico cornu præditum , ſcripſerit , ne oculati quidem Autores ; falſiſſimum quoque id eſſe , *Bochartus* demonſtrat. *Maximum* inſuper hoc eſſe Animal, ab unico *Setho* minùs benè ſcribi, idem *Geſnerus* animadvertit, pro μεγίστου ideo μάλιστα legendum, ſuſpicatus, quod equidem hac ratione ad veritatem propiùs nos deduceret, MSStorum tamen, quorum varias lectiones, à beato *Welſchio* noſtro collectas , ære meas feci, conſenſu deſtituitur.

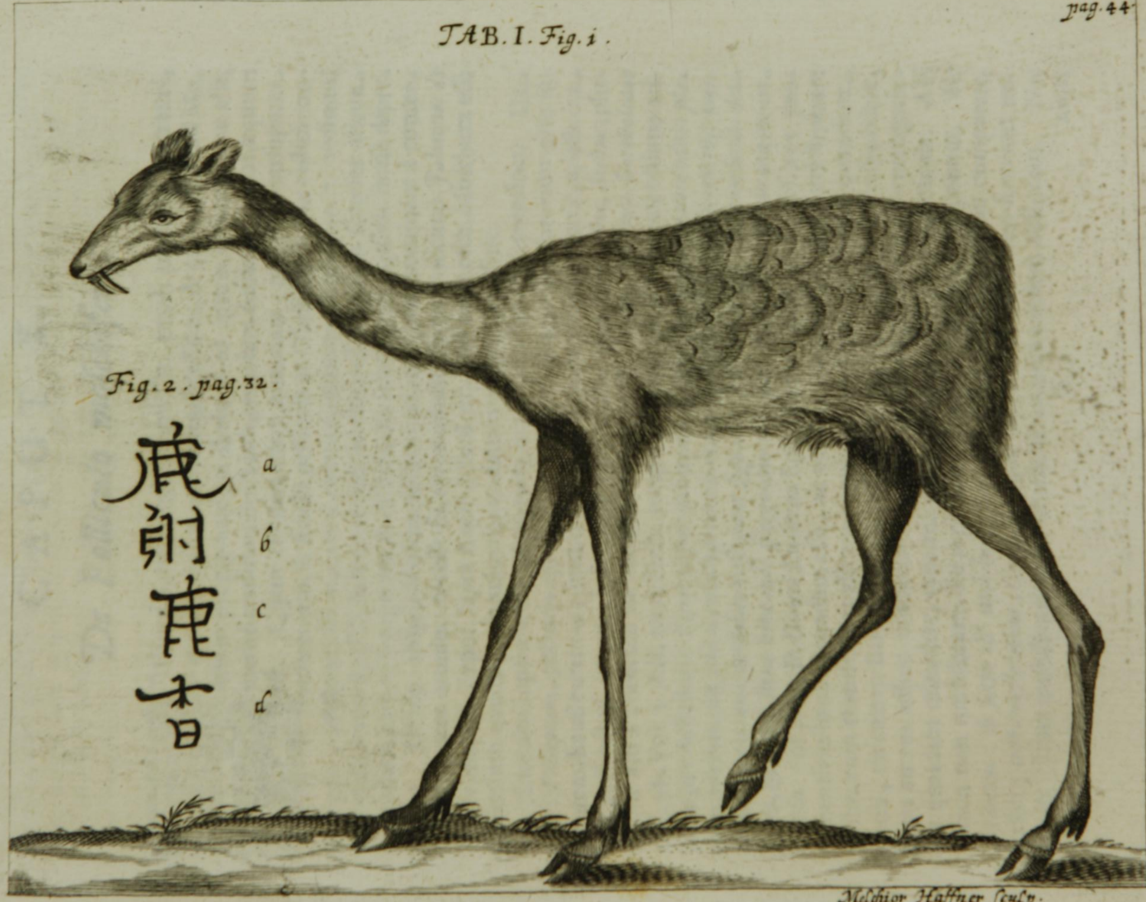
Tandem morſu in perſequentes ſævire capreolos iſtos , exemtis verò dentibus longioribus manſueſcere , tantæque eſſe velocitatis , ut raró vivæ capiantur , in *Alex. Benedicti* lib. 15. Pract. cap. 16. legimus. Verùm ſævitiam hanc in mordendo eſſe imaginariam , dentesque illos longiores , ad corporis ſui à fame potiùs , quàm externis injuriis aliis defenſionem, ſive radices in cibum ceſſuras ut iſtis effoderet, à Natura concedi, autumo ; quæ non minùs Cl. *D. Schefferi* erat conjectura , Mendozianâ ſanè relatione, quâ odoratam tantùm, digitalis craſſitiei radicem, Camarum dictam, animali huic in cibum venire dicitur, confirmanda, ſi eandem cum capreolo hoc beſtiam Autor ille deſcriberet ; aut etiam radix illa cum Behmeno eadem eſſet , quam Dorcadi huic in cibum cedere , ex *Ebn Sina* diſcimus. Hinc non minùs, plus timoris , quàm damni dentes iſtos inferre poſſe , rectiùs cum Exc. *D. Paul. Mar. Terzago* cent. philoſoph. 6. Muſ. Septal. regeritur. Cujus vitæ incolumitati Natura magis curſûs velocitate conſuluiſſe videtur. Saltu enim curſuque pernicia hæc eſſe animalia , tum ipſa cum capreolis , velocitate & agilitate ſuâ hominibus ſignaturam dantibus apud *Oſuald. Crollium* , convenientia, tum pedum ſtructura ad agilitatem comparata indicat. Nullam autem hìc parit difficultatem *P. Phil. Marinus*, Animal moſchiferum ad curſum eſſe lentum atque tardum, adſerens, cùm mox, adeo ſtolidum eſſe, ſubjungat, ut labor Venatoribus nullus, quàm inveniendi incumbat , quia inventum occidere poſſint , abſque motûs aut defenſio-

G nis

nis alicujus actu vel resistentia, siquidem membra ad velocissimum cursum idonea possidere, & eadem ad evitandas hominum insidias non intendere, in uno facilè concurrere possunt animali. Nisi relationem à *Tavernierio* factam huc trahere, & quod debilitati dandum fuerat, stoliditatem adpellâsse *Marinum*, dicere malimus. Sic enim *Tavernier* l. c. ex Gallico idiomate in Latinum conversus nos instruit: *Mense Februario & Martio, cum famæ colluctata feræ istæ (propter nives, quæ ibi 10. vel 12. pedum altitudine terram tegunt,) versus meridiem progrediuntur ad gradum usque 44. vel 45. ibiq; tritici & oryzæ novæ segeti inhiant, at rustici tum eas exspectant in transitu cassibus hinc indè dispositis, captasq; sagittis vel etiam fustibus necant. Nonnulli asseveravêre, me præsente, tam macilentas eas esse, tamq; debiles, ex fame hyberna, ut multæ earum cursu ab homine pedestri capi possint.* Nec obstat *Fr. Gregorii de Boliuar* historia, Animalia moschifera non multùm agilia edisserens, cum, si vera illa sint, quæ profert, longè diversum, nec satis adhuc nobis cognitum animalis genus delineet.

Cæterùm ut ista, quæ hactenus dicta fuerunt, eò meliùs animis imprimantur, figuram Animalis hujus, sive Capreoli moschiferi, TAB. I. Figur. 1. exhibere placet, ad normam Segerianæ (non exclusâ Stoberlinianâ,) adornatam, paulò tamen, juxta formam Exuviarum Augustanarum, immutatam. Alias tamen consultò volui omittere, veluti Aldrovandinam, Boymianam, vel, quæ eadem est, Kircherianam, Calceolarianam, Camerarianam, Gesnerianam, Jonstonianam & Neuhofianam, præsertim quia easdem in Anno IIX. Eph. Curios. Germ. jam memoraveram, meumque de earum insufficientia judicium breviter protuleram. Nec ultimò etiam visam in *Tavernieri* Itinerario iconem huc si ponerem, multum is conferre posset, quam si cum nostra hac comparare velis, pariter non satis probare queas. *Martinii*, in Atlantis Sinensis Tab. provinciæ tertiæ, Xensi dictæ, posita, non adeo, ut aliorum quædam, inconcinna est, cumque Neuhofiana coincidit. Nisi fortè in ipsis istis Capreolis, uti in magnitudine & colore, ita etiam in ipsa reliqui corporis figura aliquam dari differentiam, in istorum quorundam excusationem dicere liceat, ad quod tamen credendum difficillimè inducor. Quamvis aliàs quidquam honoris aut quoad cætera fidei Viris istis celeberrimis decedere nequeat, qui partim infidâ, incertâ & falsâ aliorum relatione unicè instructi, adeoque faciliùs decepti, partim etiam Pictorum & Sculptorum, qui suo tantùm ex ingenio Naturam sæpius adumbrant, artisque suæ arrogatâ licentiâ nimiùm abutuntur, aut etiam rudiori & imperitiori manu laborem absolvunt, figmentis subjecti, vel inviti disseminare errores coguntur. Quod sanè & mihi, magnis si liceat componere parva, cum figura *Calceolarii* accidit, quo de loc. cit. pluribus à me actum fuit,

CAPUT

pag. 44
TAB. I. Fig. 1.
Fig. 2. pag. 32.
a
b
c
d
Melchior Haffner sculp.

CAPUT X.

De Folliculo moschifero.

FOlliculo, ut moschiferi Capreoli præcipuæ parti, in qua selectissimus reperitur Moschus, & quâ ademtâ, ad Moschum progignendum Animal id aptum deinceps non esse, meritò credimus *Brasavolo*, proprium destinare Caput, æquum est. Quem exuperantiam quandam, parvum marsupium referentem, & subtili pelliculâ ac subtilissimis pilis vestitâ constantem, *Atlantis Sinici Autoris* circumscriptione, supra *pag. 7.* vidimus. Quod & revera ita sese habere, modò subtilis pellicula, non simplex aliqua & similaris pars, sed organica & dissimilaris intelligatur, quivis facilè deprehendet. Ut ideo ab ipso Moscho folliculum, tanquam continens à contento, distinguere omnino necesse sit, atque minùs adcuratè idcircò *Johannes de Sancto Amando* Expos. supra Antid. Nicol. cap. de Pot. mosch. Moschum esse folliculum quendam in animali quodam inventum, scripserit.

De cujus inprimis loco Scriptores non unam fovent sententiam. Ut enim *Fallopium*, pectoris quoque mentionem absque fundamento ullo facientem, haud curemus; multò minùs *Johannem* modò dictum, apostema hoc pedi adjudicantem, ipsum umbilicum, *Ebn Sina, Elluchasem, Sethus*, pluresque alii à prædictis ita edocti, nominant. Ill. etiam *D. Thom. Bartholinus* obs. 58. Vol. 1. Act. med. Hafn. receptaculum illud, oculari inspectione adjutus, ita describit: *Externa pars tuberculum habet duriusculum, rotundum planum, pilosum, sed pilis à circumferentia centro incumbentibus. Ex centro prominentia extat, quæ umbilici vestigium signat. Pili circumjecti in cute limbi densiores, & vario flexu hinc inde sparguntur, albi plerique, non ita membranæ incumbentes.* Et Nob. *D. Daniel Ludovici* Eph. Germ. Cur. Ann. V. obs. 205. prominentiam hanc rotundam esse, ac nucistam majorem æquare vel superare scribit, cum manifestis coalituræ umbilicalis, sed citra aperturam quandam, notis, de cætero Bartholinianæ dictæ delineationi adprimè correspondere, intus autem adhuc manifestiùs antiqui meatûs coalitum inter corrugationes quasdam ostendere, cum adhærente funiculi umbilicalis particula. Alii tamen non umbilicum, sed regionem infra eundem sitam proponunt. Sic *Marinus*: *di sotto all' umbilico*, i. e. *sub umbilico*, vesicam istam comparere, scribit; *infra umbilicum*, *Cardanus*, quò etiam *M. Pauli Veneti* sententia trahenda, juxta umbilicum inter cutem & carnem eandem collocans. Nec

aliter sentit Celeberr. *Segerus*, in abdomine non longè à posterioribus pedibus tumorem hunc eminere testatus. *Tavernierius* quoque imæ ventris parti, propiorem genitalibus quàm umbilico, eum adhærere, tum in Itiner. l.c. tum libello, cui titulus: *Observations sur le Commerce des Indes Orient.* notans, si nempe de animali masculo loquatur, idem innuit. Nimis autem ab umbilico hunc removere videntur *Isidorus*, *Vincentius Burgundus* & *Platearius*, dum in inguine subsistere volunt. Mihi, cum *Brasavolo*, circa umbilicum Moschi folliculum esse quærendum, concludere libet, sive in umbilicali regione inferiori, quem etiam umbilico modò paululùm propiorem, modò ab eo aliquantulùm remotiorem esse posse, haud admodum negabo, inprimis pro diversitate magnitudinis in ipsis animalibus. Umbilicum tamen ipsum huc accersere vix audeo, cùm revera paulò decliviorem, quàm quo umbilicus solet occurrere, abdominis locum occupet, & singularis ab ipso ortu dubio procul congenita Folliculi conformatio simplicem umbilici extensionem & intumescentiam non admittat. Quamvis verò in Folliculi acumine coalituræ quasi umbilicalis vestigia exstent plerunque, ea tamen revera meatûs aperti, non ita in exsiccato corpusculo sensum incurrentis, esse indicium, paulò post demonstrabitur. Mihi sanè nulla umbilici in folliculo nota, multò minùs funiculi umbilicalis particula unquam visa. Aliorum tamen circa hæc experimenta vel conjecturas potiùs non impugnabo, id solùm recensens, quod oculis meis in perlustratione multoties se obtulerat.

Unicum autem tantùm Folliculum singulis Capreis nostris esse à Natura concessum scimus. Nec *Fallopius* supra citatus ullam hîc parit difficultatem, aliquando geminum, aliquando multiplicem eum oriri scribens, quem nempe unanimis tot oculatorum testium confessio, unius tantùm conscia, redarguit, & imaginaria cum abscessu præter naturæ intentionem vel ordinem generato comparatio deceperat.

Cæterùm Folliculi moschati icones Lectori Curioso, tam quoad internam ejusdem, quàm externam figuram in Tabula III. exhibere volui. Alteram verò illam, quam olim ligno incisam & Thesibus meis Academicis additam, postea verò ab aliis quoque mutuatam, novæque *Gesneri* de Quadrupedibus editioni, nec non *Castelli* de Hyæna odorifera recusæ Exetasi insertam, nunc planè deletam volo; quem quidem Folliculum fuisse elegantissimum, haud negabo, ast non unam mihi, dum alium nullum, quo cum conferre potuissem, tum temporis habueram, errandi causam præbuit, cùm inprimis minimè duas in cavitates aut sinus à Natura, sed violentiâ quadam extraneâ & compressione, quâ varias adipisci figuras solet, divisus,

visus, ideoque sibi relictus unicâ tantùm cavitate præditus sit dicendus.

Ast dum ibi substantiam ejus cutaneam, partim etiam quasi carnosam edixeram nec jam mutare penitus sententiam est animus. Licet enim in exsiccato, uti ad nos deferri solet, illam carnosam demonstrare non adeo promtum fuerit, ubi tamen eundem aquæ aliquandiu immaceraveris, à qua partes ejus exsiccatæ denuo intumescunt & ad naturalem statum propiùs reducuntur, absque magna difficultate cultri ope oculos incurret. Verùm & alia, quæ mihi hanc viam ingresso observare contigit, in elegantiori folliculo inprimis (cùm aliquam dari differentiam in quibusdam haud negare velim, in essentialibus tamen omnes, quotquot hac methodo examini subjeci, convenire observaverim,) brevissimis enarrare, & libet, & jucundum ac utile erit.

Abrasis itaque & abscissis primò exterioribus pilis, ne tædium qualecunque remoramque sectionis adferrent, aut foraminula sub eis latentia oculis eriperent, mox sub eminentia illa acuta foramen sic satis amplum, Lunæ falcatæ formâ, sese obtulit, ipsam in folliculi cavitatem obliquè anteriora versus penetrans. Quin & ipsa eminentia sive fastigium non solidum, (quod & Cl. *Segerus* cavum esse pronunciat, dum moscho exitum præbere adstruit,) sed meatu aliquo (in cujus extremitatem pili, setarum ferè ad instar duri, implantantur, caput rufum, à moscho ex vicino meatu exstillante ita fortasse tinctum, reliquâ eorum parte intus latente albidâ, exserentes, suâque protuberantiâ fastigium illud inprimis repræsentantes) prædita itidem comparuit, cui immissus stylus per folliculi dorsum promtè subiit ad oppositam usque partem, ubi abscissus ille, dum nempe folliculus ab Animali olim auferebatur, ulteriorem sui inquisitionem, & ubi tandem in corpore terminetur, denegavit.

Hisce incitatus Folliculi pellem interiorem, eo latere quo abdomen respicit glabram, quo verò cum pellicula mox describenda jungitur, rugosam circumcirca abstuli, & mox pelliculam quandam fuscam, in ipsius folliculi mediam cavitatem propagines quasdam emittentem, imò in Moschi etiam ipsius substantiam immersam, prout & per foramen falciforme sive semilunare extra utriculum protensam, cæterùm à subjacentis membranæ nervosæ rugis pariter in rugas contractam, facili tamen operâ ab eadem abscedentem, atque licet per se admodum tenuem, diligenti tamen manu in quatuor alias tenuissimas membranulas haud difficulter divisibilem, atque moschum undique ambiente & ceu in sacculo eundem continente deprehendi ac separavi. Quæ naturâ suâ quidem albicans est & argenteo quodam nitore

 tore

tore resplendet, eo tamen latere, quo Moschum proximè ambi[illegible] lore tingitur: cujus lacinias Mercatores Moscho commixtas [illegible]pius vendere solent, in moschi electi & follicularii substantia promtè deprehendendas. Quam itaque magni ut faceret *Fallopius*, satis causæ habuit, huncin modum scribens: *Ex his vesiculis aliquæ sunt ita vetustæ, ut nullum odorem servent, aliquæ odoratæ sunt & recentes, & sunt illæ in quibus adest folliculus & membranula, ubi continebatur Moschus. Ideo videte, quando emitis: Scalpite digito, si adest pellicula, ematis; sin minus, linquite, quia odorem amittit citius; non ergo negligatis pelliculam internam.* Revera enim major folliculorum fragrantia membranulæ illi, à moschato humore tinctæ debetur; diutius etiam ideo in eis persistens, cùm istâ ablatâ, cæteris dein folliculi in partibus citiùs avolet, utpote non ipsâ Moschi crassiori ac durabiliori substantiâ imbutis, sed odoratis tantùm quibusdam tenuioribus atomis, quas exhalantes in se receperant, impraegnatæ, quibus avolantibus, minùs delectabilis odor, & folliculo ac pelli naturalis remanet. Atque illa ipsa pellicula in causa fuisse videtur, ut *Fallopius* folliculum moschatum tumorum tunicatorum, sive qui in folliculo aliquo membranoso saniem instar lardi &c. continent, familiæ, quamvis minùs benè, ut supra ostendi, insereret. Sed ad cavitatem receptaculi hujus potiùs revertor.

In qua circa orificium meatûs prædicti moschiferi, tenuissimis satisque longis rufescentibus pilis munitum, glandularum (fortè liquorem serosum ad humoris moschati naturâ crassioris dilutionem exstillantium) manipulus, in quas radices pilorum istorum implantari videntur, oculis sese objicit, latentes tamen alia sub membrana, quæ nempe sub illa tenui situm nacta, nervosa magis & crassa, in plurimas etiam fibrosas particulas, aliarum quarundam in modum, cultro separabilis & ipsius cutis propago exsistit, utpote à qua eandem separare non potui, unde hæc cutis duplicatura glandulas modò dictas, ductumque mox describendum & musculum, ceu in sacculo quodam complectitur.

Sub hac itaque latet carnosa aliqua & verè musculosa substantia, circularibus suis fibris, oculorum si judicium me non fefellerit, utrumque meatum incingens, cæterùm crassa admodum & valida, cutique arctè adhærens, cujus carnosis fibris exsiccatis, membranosis tamen non omnino exclusis, folliculi ipsius soliditatem & renitentiam adscribo. Musculum autem hunc succi inprimis moschati retentioni inservire, verosimile est, quem Natura hoc artificio à continuo effluxu coërcere voluit, non secus ac s. h. notioribus intestinorum & vesicæ excrementis, quæ justo tantùm tempore evacuari expediebat, simili ratione prospexerat.

Incum-

TAB. III.

Fig. i.

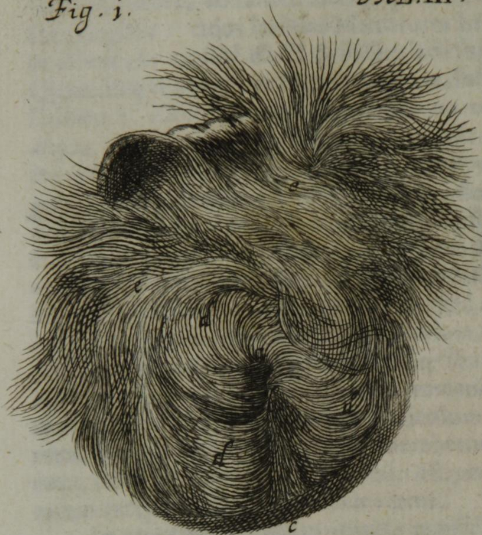

Fig. ii.

Fig. iii.

Fig. iv.

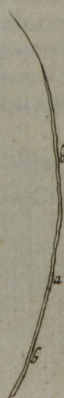
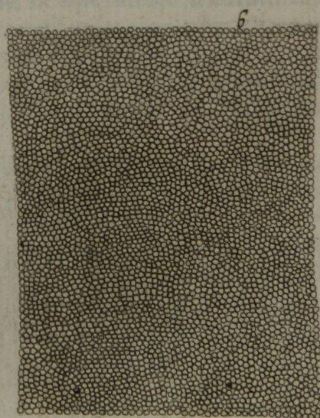

Fig. v.

Incumbit eidem Canalis ille supra dictus, in superiorem eminentiam foramine oblongo exitum habens, qui pro corpusculi follicularii parvitate latus admodum & amplus, recto itinere per dorsum ejus decurrit, crassus satis & membranosus, dissectusque plicis eleganter instructus, & in extremitate circa pilorum radices glandulis aliquot conspicuus, in quo humoris nihil reperii unquam, licet vehendo & excernendo alicui succo inservire, situs ejusdem & cavitas abunde confirment; quem verò à succo moschato esse diversum, exinde conjicio, quòd nec odore admodum moschato, nec colore citrino aut fusco sit imbutus, nec etiam in ipsam folliculi cavitatem abeat; cujus tamen humor ille sit naturæ, me omnino fugit, cùm & canaliculi ipsius ortus sive principium, longiùs nempe à folliculo locatum, me lateat. Unde inanibus conjecturis Lectoris benignitatem dum onerare nolo, ista nudè recensuisse sufficiet.

De vasis sanguiferis, quorum multa in folliculo sparsim occurrunt, nihil dico, cùm eorum ortus me lateat; unicum, quod canaliculi dicti latus utrumque stipat, magnitudine suâ spectabile, & ad musculosam carnem progrediens nominâsse satis erit.

Si cui tamen fortuna ipsum tale Animal secare concesserit, Ille successum, curioso cultello impetratum, uberiùs fideli calamo si publicæ utilitati communicaverit, non levi is Curiosos quosvis beneficio beabit & vel mea experimenta atque conjecturas sic gratiosè confirmabit, vel saltem amicè emendabit; quem in finem inprimis Angli, Galli, Veneti, Bataviique exorandi sunt, quibus facilior hac in parte fortuna adridet, nec patientiâ, industriâ & peritiâ instructissimi desunt Anatomici.

Externam verò Folliculi faciem tum icon adjuncta, tum descriptiones ab aliis factæ, satis edocent; quam tamen in magnitudine, quæ in sibi relicto ovum gallinaceum modò minusculum adæquat, modò longè minor observatur, atque interiùs nucistam majorem minoremve capere potis est, & jam drachmas duas, jam quatuor, plus minusve continet; in figura porrò nunc rotundiori, nunc oblongiori, crassiori vel strictiori, ex varia compressione, quam majoris ad remotiora loca in transportando commoditatis ergo subire debent, ortâ discrepare, in naturali autem statu rotundiorem & nonnihil ovalem esse; in pilorum etiam, quibus vestitur, colore, albidiore vel obscuriore, variare, unicè monere volui.

Iconem autem ejus Tabula III. Fig. 1. continet, *literâ a.* locum orificii moschiferi, *b.* orificium canalis longi, *c.* ejusdem partem detruncatam, *d.* pilos à circumferentia centro incumbentes tenuiores, *e.* pilos crassiores limbo inhærentes denotante.

Figura

Figura II. exhibet Folliculi faciem externam, derasis tamen nonnihil circa orificia meatuum dictorum, evulsis è canali prominentibus, & reliquis etiam abscissis pilis; in qua *lit. a.* meatûs moschiferi orificium semirotundum apertum, *b.* orificium canalis longi, labiis tamen ejusdem diductis ostendit.

Figura III. internam præsentat faciem, pelliculâ tamen fuscâ moschatâ intimâ, unà cum altera eidem subjacente membranâ nervosâ ademtâ; & quidem *lit. a.* meatum moschiferum aliquantulùm ampliatum, *b.* glandulas eundem cingentes, pilis tamen omnibus evulsis, *c.* canalem longum in situ naturali, sed dissectum, ut interior ejus facies videri queat, *d.* ejusdem orificium cum glandulis instratis, *e.* vasa sanguifera insigniora juxta eum decurrentia, *f.* musculum circularem, *g.* cutaneam substantiam.

Cùm etiam in Ephemeridum German. Curios. Anno VIII observ. 53. de cavitate pilorum Capreoli moschiferi quædam dixerim, eorundem delineationem si hîc subjunxero, rem non ingratam me facturum credidi; itaque

Figura IV. pilum animalis illius crispum exhibet, in quo *lit. a.* cavitatem in eo designat, reliquis pili partibus *b. b.* medullâ fungosâ expletis.

Figura V. pili cavi particulam discissam, & quidem *lit. a.* eandem nudis oculis contemplatam, *b.* per microscopium observatam ejus foraminulentam vel reticularem texturam denotat.

CAPUT XI.

Locus natalis Animalis moschiferi.

PAtrium Animalis nostri solum descripturus, Indiam denominare illud possem, si, juxta nonnullorum consuetudinem, quasvis remotas Orientis oras nomine isto donare vellem. Cùm tamen adcurationes alii non usque adeo illud extendant, juxta cum *India Tartariam* quoque & *Sinam* constituere lubet,

Ubi inprimis *Chataja* primum sibi deposcit locum; qua de consuli potest eruditissima Disquisitio Geographica & Historica Viri celeberrimi, *D. Andreæ Mülleri*, Amici & Fautoris mei honoratissimi. Sub ea autem Tartariæ partem esse intelligendam, §. 19. monuerat; cumque Gens ista Sinas quoque

quoque occupâsset, Chatajam dein illam etiam regionem dici potuisse. Cuicunque igitur regioni, sive Tartaricæ, sive Sinicæ, nomen hoc imponatur, considerationem hîc aliquam requirit.

Illa quidem, Tartarica, & quæ extra Murum Sinicum quærenda, in majorem & minorem, juxta *Kircherum*, dividitur; & hanc minorem borealibus Sinis conterminam *Thebet* vulgò adpellari, in Prodrom. Copt. statuit. Provenire autem in Thebet Moschum, effato plurimorum constat; *Serapionis* inprimis, sic Interpretum verbis l. c. scribentis: *In Tebeth sunt multa civitates, sed moschus omnis, qui circa ea loca colligitur, avehitur à civitate, qua propriè totius regionis nomine Tebeth nominatur.* In præcedentibus quoque Tumbascini Moschi mentionem facit: *Terræ in quibus sunt gazellæ musci, & sunt regiones Tumbasci, & Seni, & sunt terræ confines. Verùm muscus regionis Tumbasci est melior musco Seni &c.* Ast Tumbascum ipsam Thebeticam esse regionem, alii notant; & inprimis *Bochartus* pro: *Tubethi* Interpretem posuisse: *Tumbasci*, vel potiùs, ut reliqua, mirè corrupisse, animadvertit. Quod pariter *Vopisci Fortun. Plempii* in schol. ad Avicenn. Can. med. consensu illustrare placet. Dum enim *Ebn Sina* de Moschi differentia, bonitatis ratione, disserens, Thebetico primum locum adsignat, *Plempius* his verbis in vocem illam commentatur: *Tebezius*) *ab urbe Tebet, quam alii Tumbascum vocant. Rabbi Benjamin in suo Itinerario dicit distare quatriduo à Samarcanda urbe magna, & Timurlani natalibus nobili, in ejusq; vicinis silvis inquit moschum inveniri. Golius scribit esse regnum Septentrionali Sinarum regioni ab occasu conterminum, quod multi volunt idem esse ac regnum Chatai. Itaque & regnum est seu regio, & civitas regno cognominis. Geographus Nubiensis vocat Tobbat, & statuit eam in regno Kaimachitarum part. 10. clim. 4. In his regionibus, inquit, exstant animalia moschi magna in copia.* Aliis *Touboth, Tuboth, Tubet, Tubath, Tobbat, Tubacum* legitur. Apud *Sim. Sethum* in quibusdam exemplaribus τȣ Πάτ occurrit; quod ideo *Ruellius*: *Pat*, vertit; cùm tamen, ut rectiùs alii, & MSS. quædam habent, duæ istæ Syllabæ conjungendæ sint, atque *Tupat* legendum. Hanc quoque regionem exprimit *M. Paulus Ven.* lib. 2. cap 37. multa animantia ibi inveniri tradens, quæ Moschum producunt. Nec *Rabbi Benjamini*, modò apud *Plempium* citato, fuit indicta, qui cùm de Samarcant, urbe magna in Persici regni confinio condita egisset, *indè*, inquit secundùm versionem *Constantini l' Empereur, quatriduo petitur Tuboth, civitas, in cujus vicinis silvis moschus invenitur.* Quod tamen *Tuboth* vel *Tobbot* antea, cùm de magni Persidis Imperatoris dominio ageret, per ïò: *insignes*, (*Arias Montanus* in sua versione: *optimas*, habet,) vocis: טובות homonymiâ de-

ceptus,

ceptus, reddiderat: *ut & alias insignes regiones, in quarum silvis feræ repe- riuntur, unde moschus colligitur*; quo de tamen Virum Clar. & plur. Rever. *D. M. Matth. Frid. Beckium*, Amicum meum colendum, qui ejusdem Judæi novam editionem cum notis meditatur, pluribus olim acturum exspectamus.

Huic Thebeticæ regioni versus Occidentem provincia *Caniclu*, eodem *Veneto* testante, cap. 38. adjacet, magna in abundantia Moschum suppeditans.

Ebn Sina l. c. Moschi *Carchirensis* meminit. Qualis verò sit ista regio, & an, quod nominis adfinitas suadere potest, cum *Carcham Veneti* conveniat, alii doctiores judicent? Quod tamen esse nequit, si *terra Carchir*, ut vult *Geographus Nubiensis* part. 10. clim. 3. mari Sinico proxima exsistat.

Huc pertinet, quod *Brasavolus* recenset, Venetias nempe Mercatorem quendam ex *Chatai* attulisse Moschum, quæ regio sit pars Scythiæ extra Imaum; incolas regionem, ubi optimus Moschus nascitur, *Ergimul* vocare, particularem verò urbem *Singui*. Ubi *Ergimul* vocem, quâ *Venetus* etiam utitur, corruptissimam esse, ut plerasque alias, in Literis humanissimè ad me perscriptis laudatus *D. Müllerus* monuit, addens: *Qui volet, Jer-Mogul legat. Est autem Mogul spatium terræ supra murum Sinensem ad Borrhapeliotem. Hujus tractus litoralis Su-Mogul dicitur; mediterraneus Jer-Mogul. Su verò agrum, Jer terram significat. Pro Jer-Mogul, Jec-Mogul Vincent. Bell. & alii scribunt; Ergimul Venetus; reliqui rectè.* Per *Singui* autem *Sochen* intelligendum; cùm procul dubio, *D. Mülleri* nostri judicio, *Venetus Siu-gui* scripserit, *Gui* verò esse Sinicum *Cheu*, quod Urbem denotat.

Cæterùm in ipsa etiam *Chataja nova*, sive *Sina* Odoramentum hoc suos nancisci natales, ex *Serapione* supra dictum fuit, ubi *regionem Seni* Gazellas moschatas alere ipse narraverat, quam sanè regnum esse Sinarum, *Amatus Lusitanus* Comm. in Diosc. consentit, licet in hoc fortè minùs adcuratus, dum ex regno *Sciam* ipsi dicto ad Sinas Moschum deferri scribit; cùm tamen Sinæ ipsi Moscho inquilino abundent, & quidem probatiori, (uti *Ebn Sina* refert,) quàm sit ille in *maritima India* ortus, cui nempe regnum *Sciam* meritò accensetur. Et huc etiam sæpius jam nominati *Veneti Chatajam* referemus, in qua optimum inveniri Moschum, & quo melior in mundo non reperiatur, lib. 1. cap. 62. prodidit. Num porrò Erronis istius Turcæ relatio, apud *Auger. Gislen. Busbequium* epist. 4. trahi huc queat, incertum est, non tamen improbabile, præsertim cùm post absolutum longissimum itineris spatium, ad angustias ac veluti claustra regni Chataini se perve-

perveniſſe innuerit, & quod intrari nequeat, niſi per certas fauces, quæ Regis illius præſidiis tenentur. Is itaque Turca, in urbe *Chataja*, regia ſede, frequentes eſſe tabernas odori illius aromatis, *Busbequio* enarraverat. E Recentioribus quoque *Joh. Petr. Maffejus* Sinarum regionem cum Odoramentis aliis, tum præcipuè Moſcho abundare teſtatur; quod & *Mendoza*, *Lindſchottanus*, pluresque alii fatentur.

In ſpecie verò quænam ejus Provinciæ hunc largiantur, *Martinius* cumprimus in ſuo Atlante Sinico indicavit, nimirum in *Xenſi, Suchuen, Yunnan, locisque aliis ad occaſum vicinioribus* ingentem Moſchi reperiri copiam, pag. 44. memorat. Et in ſpecie, de provinciæ *Xenſi* urbe tertia *Hanchung* pag. 48. agens, territorium ejus montibus ubique altiſſimis ac frequentiſſimis exſurgere, qui valles complures easque peramœnas claudant, unde quibus ad vitam opus, abunde petantur omnia, præterque alia, ingens Moſchi copia. Et pag. 52. de ejusdem Munimentis ſive locis militaribus verba faciens, in *Taocheu* & *Hocheu* multum Moſchi colligi. Porrò in ſextæ Provinciæ *Suchuen* urbe *Queicheu* pag. 69. & ei vicina urbe militari quarta *Chinching* pag. 72. Moſchi abundantiam monſtrat, imò montem ibi quendam à Moſchi copia *Xehing* (*Dapperus* in Deſcript. Sinæ pag. 108. exprimit: *Xehiang*) dictum pag. 70. indigitat. In ſeptima inſuper Provincia, *Huquang*, colligi, pag. 83. & in decima quinta Provincia, *Junnan*, abundare, pag. 155. 162. & 165. legitur. Ideoque tam in Sina boreali, quàm auſtrali Animal noſtrum invenitur.

Hiſce in *Thevenotti* varior. Itiner. curioſ. relatione *Honan* provincia additur. Præter provinciam *Xenſi*, etiam *Chiamſi*, nec non regnum *Tunchinum* ſive *Tungking* ab *Athan. Kirchero* Chin. illuſtr. part. 4. cap. 7. nominatur. De *Xenſi* ſimilia *Neuhofius* effatur in Itiner. Sinic. Auch liſert diſe Landſchafft ſehr vil Muſcus. Et de *eadem*, nec non *Suchuen* cap. 16. deſcription. Sin. In der Landſchafft Xenſi, wie auch auff dem Gebirge bey Paoning, in der Provintz Suchuen findet man das Thier Xe, davon der Muſcus oder Biſem kommt. Et *Gregorio* illi *Bolivario*, apud *Fabrum*, in provinciarum *Xantien*, *Quinſay*, aliisque locis ſilveſtribus reperiri dicitur.

Tandem ex *India* quoque, ut natali ſolo, petitur. *Sanè in India maximum Moſchi proventum eſſe, inter omnes convenit*: *Henr. Salmuth* effatur. Ad quam cùm *Pegu*, *Siam*, *Patana*, & *Bengala* &c. pertineant, quid ab eis ſperandum, nunc indicare opus eſt.

Et quidem regnum *Pegu*, multorum confeſſione, non poſtremum hîc locum efflagitat, in quo magnum adeſſe Animalium moſchiferorum nume-

rum, Nob. *à Mandelslo* Itinerar. Orient. lib. 3. hisce confirmat verbis: Allhier findet man vil Thier/ von welchen der Muscus oder Bisem gesamnlet wird. Quem etiam ex *Sina, Tartaria*, & *Pegu* Amadabadam venalem deportari, lib. 1. cap. 19. scripserat. Et ille ipse Moschus Peguanus non fuit ignotus *Paulo Ven.* dum lib. 2. cap. 34. provinciam *Achalech Mangi* Animalia habere moschifera, refert. Quam utpote ipsum esse regnum *Pegu*, doctè, ut cuncta sua, ostendit prælaudatus *D. Müllerus* hebdom. observ. de reb. Sinic. cap. 3.

Barbosa de regno *Aracan*, inter Bengalam & Pegu posito, ait, his vicinos esse *montes Capelongam* dictos, cujus habitatores Moschum ad magnam civitatem Ava transportent.

Tavernierius regnum *Boutan* maximam ejus largiri copiam, refert; eundem etiam non tantùm ex Tunquinensi, sed Cocinchinensi quoque regno, ast non ea in quantitate adferri, notans.

Ex regno *Gnai* haberi, *Phil. Marinus* ostendit.

Non minùs in regno *Lu* idem Animal reperiri, ex *Martinii* præfatione Atlant. Sin. colligimus, ubi regnum Laos moschum ex vicino Lu regno habere testatur, Animal tamen ipsum ex regno Lu in alterum illud Laos abductum brevi, ut piscem extra aquam, emori subjungens; idem etiam indè transscribente *Neuhofio*. Unde in libello *Mirandorum Naturæ in Sina* &c. cap. 1. errorem aliquem latere dicendum erit, dum Laos Sinici imperii aliquando fuisse, partemque provinciæ Junnan, mediam inter Tungking & Cochinchinam, Lu verò regnum esse ipsissimam provinciam Junnan, perhibet: si *Martinii*, in rebus Sinicis versatissimi, fidem sequi velimus, moschum in provincia Junnan, ut supra modò dictum, abundare, tradentis; qui tamen regna Laos & Lu ab ipsa provincia Sinica non obscurè distinxerat; & multiscii etiam *D. Andr. Mülleri* suffragio, Lu regnum ad Sinense referri non debet. Quare vix alibi commodiùs, quàm reliqua inter Indiæ regna memorari illud merebitur.

Est apud Indos regnum amplum, ab incolis ejusdem loci Sciam dictum, & ut meliùs dignoscas, ultra Malacham situm, in quo Animal hoc reperitur: verba sunt *Amati Lusitani*. Quamvis verò Sinas nominibus variare, novum haud sit, ideoque regnum suum quoque Sciam, uti *Neuhofius* tradit, vocare aliquando potuerint, & revera diu ante tempora Nat. Christi ita vocaverint, hîc tamen non Sinam, sed diversam ab ea terram intellexisse *Amatum*, vel reliqua ejus verba satis evincunt, dum ex regno *Sciam* dicto Moschum in Sinarum regnum deportari perhibet. Nec *Catelani* lectionem improbaverim, qui *Siam*, Indiæ Orientalis regionem potentissimam, uti *Cluverius* vocat, ponit,

nit, præsertim cùm regno Pegu, quammaximè moschifero, sit conterminum, & non minùs ad maritimam Indiam, ut supra monui, referri debeat, in qua Moschum provenire, ab *Ebn Sina* dictum fuerat.

In insula *Boëro Gualth. Schultzius* lib. 1. Itin. Orient. cap. 9. Moschum colligi indicat: In den Bergen findet man auch einige Bisem-Katzen/wovon die Wilden den Bisem aufsamlen / und den Unsrigen um einen billigen Preiß verkauffen. Sed cati sive felis moschati denominatio non exiguam de Zibethico odoramento suspicionem præbet. Nec ullus alius, in hac, aliave aliqua Insula Animal nostrum occurrere, indicavit, cùm vicissim Zibethicum, sæpe, ut supra dictum fuit, cum moschato confundi solitum, in Insulis isto in Oceano sitis, uti Ceilan, Sumatra, Java &c. hospitari, longè certiores simus.

Persiam hîc etiam nonnulli denominant. *In Persia reperiri quidam prodidere*: Nob. *D. Joh. Jonstonus* Hist. natur. de quadrup. lib. 2. tit. 1. cap. 2. art. 6. punct. 5. pronunciat. Sed Moschum, quo Persæ utuntur, aliunde, ex India inprimis, adportari, sunt qui statuant; quod, præter alios, *D. Tavernier* suo confirmat consensu, Moschum nempe omnem, qui in Perside venditur, ex Patna advehi. Sed in *Petri à Valle* parte 2. Itinerarii Germanicè editi epist. 4. ubi de venatione Sciàh Abbas, Regis Persiæ, A. 1618. in Ghilàn, regione ad mare Caspium situatâ, olim Hircaniâ dictâ, agitur, innumerum Animalium moschiferorum multitudinem in illa, tum etiam aliàs semper, in prædam cessisse recensetur; quæ tamen rectiùs Capreolorum nomine insigniri ab Interprete debuissent, cùm textus Italicus simpliciter Gazellas innuat, sic expressus: *Senza le Gazelle, che non entrano in questo numero, e son sempre innumerabili.* Ubi itaque Gazellarum nomini, origine Arabico, idemque Animal, quod apud Græcos δόρκας, & apud Latinos Caprea vel Capreolus dicitur, denotanti, epitheton moschatarum neutiquam jungi debuisset. Unde mihi de Moscho Persico dubitare interea liceat, usque dum oculari hominum fide dignissimorum testimonio aliud edocear.

In *Syria* quandoque bestias has conspici, *Alex. Benedictus* autor est. Sic & *Scaligeri* adfines, qui in Syria fuerant, Gazellarum harum multas ibi se vidisse greges, eidem dixerant. Ubi tamen de fide eis adhibenda meritò dubitâsse eundem, conjicimus. Adeoque regio ista huc nequidquam pertinet. Quod & de *Halepo*, urbe Syriaca, jam in præcedd. monui.

Secundùm *Joh. Bodinum* in Theatr. natur. Moschi Caprea est in *Africa interiore*. Et *Brasavolus*, cùm de Moschi nomine dissereret, pluribus in *Africa* locis Animalia hæc nasci, nec non in *Ægypto* etiam inveniri, edixit,

quem dein, præter alios, *Joh. Bapt. Porta* lib. 2. Phytognom. cap. 27. sequebatur. Aſt rectiùs omnino *Alex. Benedicto*, ex Indiæ partibus in Perſiam primùm, indè in Amanum, atque dein in Ægyptum (addo ego & Africam, contra ipſum *Benedictum*,) invehi, creditur, ut ita nullum adferre momentum queat Moſcho impoſitum vulgare admodum Alexandrini epitheton, utpote non locum natalem, ſed emporium ejusdem deſignans. Zibethica quidem animalia Africam alere, non negatur; aſt de moſchifero nemo probatorum Hiſtoricorum illud unquam enunciaverat.

Imò *Americam* quoque ſunt qui huc ponendam judicant. Veluti *Laur. Catelanus* Orientalem Moſchum, qui Venetias, longè Occidentali, qui ex America Portugalliam adfertur, præferendam eſſe opinatur. Quod ut prudenter & ſcitè ſcriptum *Andr. Chioccus* maximè adprobabat. Aſt neque hi adplauſum merentur. Cùm in America Moſchum non generari, ſit longè credibilius. Et mihi ſanè, quotquot Itineraria Americana, Scriptoresque de rebus naturalibus Americanis evolvere contigit, nusquam videre talia perſcripta licuit. In Portugalliam quidem à Mercatoribus Moſchum adferri, ſatis eſt probabile, aſt ex America illuc deportari, minimè liquet. Et quis, quæſo, Luſitanorum in Indiam & reliquas Orientis regiones, antiquas & recentiores neſciat navigationes? Ex quibus Moſchum advectum, multò veriſimiliùs adſtruitur; & v. g. *P. Iarricus* Sinas Luſitanis eum divendere, expreſsè memorat. Occidentalis tamen dici Luſitanicus ille convenienter poteſt, noſtrarum regionum reſpectu, quibus nempe Regnum illud verſus Occidentem ſituatum eſt: Qua ratione etiam *Catelanus* & *Chioccus* eum in Galliam & Italiam ex Luſitania delatum, occidentalem, vel de Ponent rectiſſimè perhibuiſſent. Subſcripſit opinioni huic *Amatus Luſitanus*, diſſertè concludens: *Venetiis Orientalis moſchus duplo venditur pretio, carior Occidentali, quum tamen ab eadem regione portetur.*

Perluſtratâ ſic Aſiâ, Africâ, & Americâ, nunc in Europam deducimur, quæ certè matrem Animalis hujus ſe jactare nequit. Licet enim ex *Fabro* ſuperiùs CAP. VI. *Bauthſchneri* relatio de Moſcho in Luſitania conficiendo fuerit enarrata, quin ipſe tamen, uti CAP. IX. edixi, & jam repeto, fuerit deceptus, nullus dubito, præſertim quia opificium ipſum à ſe non conſpectum, ipſemet fatetur, infidâ ſolùm Incolarum fide inſtructus. Quis verò doctis, aut doctorum etiam ſaltem ſpeciem præ ſe ferentibus, ſi creduli nimis fuerint, ab indoctis vel jocoſis ingeniis ſæpe fabulas obtrudi, jocosve parari neſciat? vel ſaltem fictitiam illam & adulterinam eſſe maſſam dicemus, ab odoratiſſima herba, Pico di grulla dicta, moſchato odore imbutam; Cui itaque genuinum inter Moſchum locus minimè concedendus. Si enim Luſitani

ſitani Mercatores, lucro dedititſſimi, in patrio ſolo Moſchum levibus adeo impenſis parabilem ipſi poſſideant, tam dementes eos haud fore, crediderim, ut alium remotiſſimis è Mundi partibus, magnis ſumtibus & periculis, ſint advecturi. Accedit, quòd *Barboſa*, *Amatus*, *Zacutus* &c. omnes Luſitani, Moſchi tantùm Indici, patrii verò nullam omnino mentionem faciant.

Europa tamen, propriæ non unicè inhærentes glebæ filios, curioſosque Naturæ Amaſios perplures ſuſtentans, exotericorum animalium ut eſt cupidiſſima: ita hujus quoque odorati præſentiâ delectatur. Quod Magnatum ideo exornare Aulas, Divitumque & Curioſorum in oblectamentum cedere ſolet, peregrino ex Orbe iſto advectum. Sic refert *Braſavolus*, ſe Venetiis Mercatores vidiſſe, qui *Alphonſo* Duci Ferrariæ Gazellam, Moſchum in folliculo habentem, vendere voluerint, quale etiam in ſua Padana Inſula eundem aliquando in deliciis habuiſſe, idem memorat. Pariter à *Bernh. Deſſennio* in horto iſto *Herculis* Eſthenſis, Ducis Ferrarienſis, Animal hujusmodi conſpectum, ſupra dictum fuerat. *Scaligero* unum Meſſanæ Rhodius oſtendit Eques. *Cardanus* Mediolani, & *Viſſcherus* Amſtelodami, ſed mortua jam, conſpexerunt. Venetias A. 1621. unum advectum, & ad *Calceolarium* Veronam transmiſſum fuerat. *Catharinum Zenum*, Patritium Venetum, hujus generis Dorcadem habuiſſe, apud *Geſnerum* exſtat. De animali verò in horto aulico Friſingæ Bavarorum ab *Hößero* conſpecto ſupra vidimus. Et quis nobis Europæis curioſitatem hanc jucundam exprobrare queat, qui & ipſis Sinis in deliciis ea eſſe animalia, ex *M. Paulo Veneto* novimus, in Viridariis regiis Cambalenſibus, juxta cum Cervis, Capreis &c. eadem diſcurriſſe, perhibente?

Cæterùm multi ea ſunt in opinione, Animantia hæc in noſtram terram advecta, neque Moſchum præbere, neque diu vivere, à *Braſavolo* ita edocti, qui Animalia ejusmodi Moſchum quidem apud nos maturare judicat, ſi eum habuerint, quando convehuntur, poſtea tamen non, aut ineptè emittere; quod ratione cœli, aëris & victûs evenire arbitrantur, propterea quoque noſtro in cœlo brevi exſpirare, cùm diu vivere nequeat, niſi ita expurgetur. Aſt quamvis credita illa violenta ſaniei ſeu potiùs humoris moſchati expurgatio ſit omnino fictitia, eundem tamen nec adeo perfectè noſtris in regionibus in folliculum ſeparari, & ibi percoqui, nec etiam ea in quantitate & bonitate illuc deponi, ideoque Animal hoc tum iſtam ob cauſam, tum reliquarum rerum, aëris nempe inprimis & pabuli conſueti deficientis intuitu, diu ſuperſtitem vitam quandoque agere apud nos Europæos non poſſe, ſatis eſt veroſimile; præſertim cùm plurium menſium continuato, ſive terreſtri, ſive marino laborioſo itinere, multum vitalis eidem decedere

dere vigoris necesse sit: Posse tamen quandoque diutius vivum conservari, non penitus itidem inficias ire vellem. Si enim tot itinerum molestias, aërisque in iis & pabuli mutationes innoxiè sustinuit, cur, quæso, blandiori dein loco traditum, molliterque tractatum, mortis devitare fauces præproperas nequeat? præsertim cùm mox, in Europam postquam delatum fuit, minimè exspirare, exempla testentur, secus ac eidem in Oriente contingit, ubi ex regno Lu in vicinum Laos regnum abductum brevi emori, supra vidimus.

CAPUT XII.

De Moscho adulterino.

SI quis Sinarum consideraverit ingenia, quin Moschi adulterationi magnopere eosdem studere quilibet sibi sit persuasurus, nullus dubito. Ut enim aliorum testimonia pede sicco prætercam, unicum *P. Martinium* audire juvat, pag. 5. Atlant. Sinic. sagaces eos & subdolos vocantem, & qui ingenii acumen perperam sæpe ostendant dolis & fucis, quibus aliis imponant. Mercatores insuper eorum industrios esse ac solertes, gentem totam otio inimicam & desidiæ, ubi vel minima lucelli adfulget spes, nullum eis laborem gravem, honestoque sæpe utile esse potius & antiquius. Nec non pag 54. non solùm callidos, sed mendaces & avaros eosdem adpellat. Quod sanè de aliis etiam vicinis eis populis non omnino negari potest. Sed neque hi soli mendaces sunt, avari, & in dolis ac fucis nectendis callidi, propriamque utilitatem honesto & bono publico anteponunt, cùm & Europæorum quorundam Sycophantarum impiger in decipiendis aliis labor & industria plus, quàm placere queat, sit notissimus; nec in ipso Moscho, ob pretiosam ejus naturam, deteriore reddendo rapaces exercere manus desistant, idque non tantùm clam & subdolè, sed & plena in luce factitare nonnulli audeant, Moschum diversi pretii à se confectum distrahentes.

Quas itaque cognoscere fraudes, non Pharmacopœis tantùm, sed & Medicis (aliarum professionum Magistros ut taceam) quammaximè incumbit. De illis quidem *Helmontium* tract. de flatib. §. 37. audire decet: *Quanquam simplicium demerita, adulteriaque sint plus Mercatorum, quàm Seplasiarum: attamen illa non discrevisse, tantùm ignavi, ignari, vel avari est pharmacopœi.* Quæ paulò mutata in Medicos quoque nullam simplicium cogni-

cognitionem habentes diſtorquere licet. Conferantur, quæ ſimili in materia Nobil. *D. D. Joh. Mich. Febrius*, Acad. Nat. Curioſ. PRÆSES meritiſſimus in præfat. tract. de abſinth. peroraverat. Quamvis itidem cum *Galeno* lib. 1. de Antidot. cap. 13. ſpuria ejusmodi Simplicium ex ordine medicamina, vel nullatenus, vel non exactè ab adulterinis ſæpe ſecerni poſſe, fateri cogar, ita ut, ex cap. 4. d. l. exercitatiſſimos etiam ea in re viros decipiant.

Commodiùs autem in ſpurii Moſchi cognitionem devenies, ſi diverſos eundem corrumpendi modos præſciveris, quos itaque hoc in Capite enumerare conſtitui. Obſtat quidem *Galenus* tum l. c. tum lib. 9. de ſimpl. medic. facult. cap. de Diphryg. Cui nempe ſatius videbatur, quibus rationibus Opobalſamum, Lycium, cæteraque adulterentur, haudquaquam adſcribere, cùm ſcelerati homines in lucro ponant, talia poſſe addiſcere. Sed magnus nebulonum iſtorum ad fallendum ardor, absque iſta fraudum in plena luce commemoratione, ſimilia jam ante cognita habet figmenta, in proximi damnum celebranda, ita ut metus iſte tanti momenti eſſe nequeat. Quin & hac ratione nec genuinorum pharmacorum notas propalare ſæpe liceret, quas utpote impii iſti omni dein ſtudio imitari laborant. Mihi tamen nova aut publicè non nota fraudum artificia edocere, non eſt animus, ſed quæ tradiderunt alii, tantùm oſtendere, & quâ evitari queant cautelâ, monſtrare intendo. Idque eò magis, cùm raro bonum reperiri, *Joh. Jacob. Manlius de Boſco* in Lumin. maj. ſect. 1. conqueratur. Quamvis noſtram hanc quod attinet Civitatem, Moſchus laudabilis non exigua in quantitate ſemper haberi queat, id quod procul dubio aliorum etiam locorum teſtimonio proprio confirmabitur, ut ita raro bonum ac legitimum his in oris reperiri, ullo modo conqueri haud debeamus. Licet & mangonio defœdatus ſæpe occurrat, à quo itaque cavendum ſibi meritò quivis reputabit.

Illud autem eò faciliùs obtinebitur, ſi genuini notitiam, quam ſeq. Cap. tradere conabor, longiori inprimis uſu comparandam, quis habuerit. Sincerum enim & verum cognoviſſe, eſſe, fucos deprehendere, meritò cum *Weckero* fundamenti loco ponitur. Quale quid *Galenum* quoque feciſſe, ipſe fatetur, dum Opobalſamum usque adeo pluribus artibus adulterari conſiderans, idem ex arbore ſua reſudans adſpicere voluit, exque eo particulam, tanquam regulam cæteris cognoſcendis ſemper habere.

Omnia Moſchi genera, unico excepto illo, quod in Animalis folliculo benè digeſtum ac elaboratum fuit, haud pauci adulterinis, ideoque rejiciendis adcenſent. Follicularem quidem illum exſtitiſſe primum, noſtram qui de-

venit in cognitionem, inque usum fuit ductus, & reliquos, auri sacrâ fame, sic persuadente, ad ejusdem imitationem postea demum fuisse excogitatos; posteriores tamen hos, etiamsi bonitate priori admodum cedere apud me non sit dubium, propterea rejiciendos prorsus nequaquam judico, cùm vel aliis in rebus idem sæpe effectus, licet diversis ex operandi modis, obtineatur. Modò enim massam ex Animali odorifero, absque aliis heterogeneis additamentis confectam, genuinum Moschum odore, si non aporrhœarum multitudine, saltem qualitate referentem, & revera odoratissimam obtineas, de inutili Moscho omnis in te exulare potest suspicio, quâ nempe largiùs in usum ductâ, & desideratam aliis rebus fragrantiam conciliare, & salutares in corroborando successus obtinere valebis.

Versipelles tamen in Sina Mercatores eapropter non excusatos velim, qui ex sanguine, pelle, aliisque Animalis exuviis Moscho additis marsupia, quæ pellis Animalis subministrat, teste *Martinio*, infarciunt, ac tanquam vera & genuina venditant, præcipuè si sola rudiori modo confecta massa intrudatur, nec per debitam priùs putrefactionem odoratæ in ea sese extricaverint particulæ. Quod etiam de illorum rusticorum Butanensium fraude, quam *Tavernierius* adnotat, tenendum, qui hepatis particulas minutim concisas cum animalis sanguine Moscho admiscent. Ast hæc ipsa massa facilè se proditura est, quæ fibrosam venarum &c. substantiam inquirenti patefaciet, nec etiam vehementi odore illo, quem genuinus exhalat, fragrabit. Quod si animalcula quædam, quæ tractu temporis, post unum scil. duos vel tres annos innasci, Moschum genuinum ipsum depascentia, *Tavernierius* prodidit, sint immixta, eò certiorem in fraudis cognitionem deducent.

Ab aliis itaque diverso è fonte deductis Moschi generibus meritò cavendum, sive genuinus ille admixtis rebus aliis inodoris multiplicatus, sive etiam ex alterius generis odoratis simplicibus fuerit præparatus.

Sic avis cujusdam fimo adulterari, *Alexander Benedictus* admonet, qualis tamen sit illa, non exprimit. Quod si verò hoc ita se habeat, fortè stercoris illius, quod ab ave quadam emissum Exc. *D. D. Just. Fid. Klobius* in hist. Ambræ pag. 33. & seqq. ipsammet esse Ambram veram, probare conabatur, suspicio quempiam tangere posset. Ast nec ad Moschi, viliori pretio comparandi, fraudulentam elaborationem Ambræ substantiam, ut longè cariorem, si genuina exsistat, adhiberi est credibile, nec Ambram agnoscere dictos natales, sed revera magis bituminosos esse, ipsa ejus resinosa natura evincit, relationibus etiam, quæ in contrarium adducuntur, nil quidquam solidè comprobantibus, à meris tantùm auritis & infidis, nullis oculatis testibus profectis.

Ast

Aſt muſcerdam ſæpe pro Moſcho, genuino ſcilicet immixtam, vendi, *Monachi in Meſuen commentantes* habent. Sic & Muſtelarum odorato excremento quosdam pariter abuti, *Aldrovandus* animadvertit. Ubi ſanè, prout in cæteris omnibus, jamjam recenſendis, ſi parcè & cautè heterogenea iſta ſint conjuncta, difficillimè & vix unquam, niſi à peritiſſimo aliquo, in fuci deprehenſionem pervenitur. Sed largiùs admixta ſcybala iſta odoris imminutio inprimis certiùs patefaciet.

Iſta materia, ſcribit *Fallopius* de Moſcho, *ſolet corrumpi, & ita apud Chymicos infinitæ habentur deſcriptiones conficiendi & multiplicandi moſchum. Accipiunt humanum ſanguinem, ſuſpendunt in cloaca in veſica, admiſcent poſtea moſchum.* Sed ni hæc majori, quàm decebat, in Chimicos odio prolata fuerint, uti ubique, ſic & eos inter, qui Chimicorum adfectant nomen, deceptores dari, nemo inficias ire poteſt. Nec tamen infinitæ illæ multiplicandi deſcriptiones in Chimicorum libris deprehenduntur, quin pleræque aliæ, paſſim obviæ, rudiores tantùm & omnis pyrotechniæ expertes confectiones, ſimplicesque mixturas exhibent. Prout & illa cum ſanguine humano, fœtores inter ſuſpenſo, celebrata revera nihil artificii Chimici oſtendit. Imò credita hæc impoſtura, ſi unquam peracta, tam craſſa eſt, ut nec imperitiſſimum aliquem facilè poſſet decipere. A ſimplici enim illa in cloaca ſuſpenſione non poteſt non ſanguis fœtidiſſimum in liquamen abire, cujus odorem addita, parciori inprimis manu, Moſchi portio obtundere gratumque reddere nullo modo valebit.

Aliàs ſanguinem diverſorum animalium hunc in uſum adhiberi, legimus, dubio procul ideo ei deſtinatum, cùm Moſchus vel ſanguis, vel ſanguini potiùs quaſi analogus quodammodo humor eſſe videatur.

Moſchum ſimulare maſſam quandam è ſanguine hædino, pane aſſo, ladano ac moſcho conſtantem, *Auguſtani* mei in Pharmacop. Prolegom. cap. 2. admonent. Quod *Joh. Renodæus* lib. 4. Inſtitut. Pharmaceut. cap. 17. uberiùs proponens, *Moſchum*, ait, *ſimulat maſſa quædam è ſanguine hædino, pane aſſo, & trito, atque ladano ſubacta, in pyxide aut alio vaſe idoneo ſervata, in quo diu moſchus verus aſſervatus fuerit. Fraus ſubtiliùs occultatur, ſi portio moſchi optimi commiſceatur. Sed detegitur non modò conſiſtentiâ & colore, ſed odore, qui in fictitio cito evaneſcit.* Quod etiam *Joh. Platearius* jamdudum lib. de ſimpl. medic. cap. de muſco edixerat, Moſchi nempe parti unicæ tres quatuorve ſanguinis hircini modicè aſſi vel panis aſſi admiſceri. Confer. *Joh. Bapt. Porta* Mag. nat. lib. 11 cap. 11. Sanguinem columbinum impoſtores quosdam aromatibus quibusdam excipere, iisque ſiccatis ad ſolem, iterumque tritis, & aquâ roſaceâ moſchatâ aliquoties rigatis ſiccatisque, tertiâ vel quartâ parte moſchi

veri admixtâ, eundem adulterare, in *Guil. Van de Bosche* histor. med. animal. lib. 1. cap. 20. legimus. Quosdam verò sanguinem noctuæ eligere, ejusque in tegula ad lentum ignem siccati ℥ij. moschi ℥j. cum aqua rosarum permiscere, constat.

Præter sanguinem hædinum & panem assum, carnem etiam columbinam siccatam huic fraudi opitulari, *Jacob. Sylvius* de simplic. medic. delect. testatur. Verùm panem assum citò frangi, vel reddere massam friabilem nimis, & sanguinem hircinum lucidam ac claram, *Platearius* statuit. Sed splendorem istum suppeditare incertum admodum signum, in Ann. VIII. Miscell. Germ. Curios. obs. 53. ostendi, ficciora genuini Moschi granula splendidam intus faciem aliquando mihi exhibuisse, adnotans. *Renodæus* verò, ut dictum, consistentiâ non modò & colore, sed & odore, qui citò evanescit, fucum detegere laborat; quem ultimum, odorem nempe, omnium optimè huc accersiri, non dubito, non tantùm citò evanescentem, sed & antea non eo, quo aliàs pollet, acumine nares ferientem; qui optimus etiam index erit, ubi jecore hædino arefacto, quo alios uti *Alex. Benedictus* refert; vel lupino, juxta *J. J. Manlium*; aut bubulo, ex *Lindschottano*, fuerit permixtus. Nam licet cum hepate v. g. bubulo facta fraus odoris qualitatem, uti benè notat *Baldus Baldus* in Rom. opobalf. propugnat. 3. non immutet, cùm illud odore careat, fragrantiæ tamen magnitudinem multùm imminuit.

Boymius cum sanguine draconis Moschum misceri, sicque ex uno pappo sive utriculo duos aut tres alios fieri scribit, quæ tamen mixtura cognoscatur, si ab adusto tali carbonis instar aliquid remaneat; quanquam & selectissimus Moschus, igni commissus, nunquam evaporare omnimodè observetur, sed carbonem quasi quendam relinquat. Ast si neque nares, neque lingua dolum istum manifestarent, oculis certè rubicundo colore suo, in vero Moscho nunquam, quod sciam, deprehenso, mox sese proderet.

Semine angelicæ Moschi pondus à quibusdam augeri, fictitiumque diversis modis, vel ex N. M. maci, cinnamomo, caryophyllis, spicâ nardi, vel è benzoë, cera, carie fraxini, vel styrace, ladano & xylaloë parari, *Porta & Gesnerus* recensent. Quo & quartum illud Moschi genus à *Marino* proditum reponemus, Mixturam scil. ex succino & Zibetho, dum scribit: *Un' altra sorte di muschio si compone, che vienne in Europa in più abondanza, che non viene il vero; la sua mistura è parte quell' ambra, che à certa stagione si pesca intorno alle spiaggie di alcune Isole dell' India Orientale, e parte il succo, che si cava dal corpo del gatto detto di Algalia, e riesce con tal temperamento più grato l' odore, che non sarebbe quello della semplice ambra, che da se il manda assai forte, e*

poco grato alle narici; nec non Bauthschnerianum superiùs expositum. Sed omnes has imposturas quilibet, qui emunctæ naris est, & genuini aliqualem habet cognitionem, haud difficulter deteget.

Plumbi quoque particulas, atque argenti limaturam, ut ponderosior fiat, jam olim admiscere consuevisse quosdam, ex *Elluchasem* discimus, quod & postea *Mendoza* &c. tradidit, neque hoc etiam tempore esse insolitum, *Tavernierius* consentit. Idem alii cum arena attentant. Qui sanè licet non minùs haud leve committant scelus, præ aliis tamen tolerabiliores se præbent, non ipsam utpote Moschi substantiam corrumpendo, sed ponderis tantùm adventitii augmento, nummos emtori suffurando. Rapax verò hæc avaritia, si nimium limaturæ plumbeæ vel argenteæ admiscuerit, pondere notabili sese ipsam est proditura, dum genuinus Moschus, trutinâ examinatus, levem satis exhibet substantiam. Quod si extra folliculos venalis exponatur, metalli limatura vix oculos subterfugiet, arenulas autem masticatio absque mora manifestabit.

Tandem salis ammoniaci spiritu conspersum, & à vagabundo Myropola aliquando oblatum memorat Excell. *D. Ludovici*, qualem etiam paucis ante annis ad nos, tanquam electissimum transmissum à quodam fuisse, recordor; quem tamen exoletum esse corpus, pauco odore nativo imbutum, comperii, particula ejus per noctem aëri liberiori, suasu meo, cùm exposita fuisset, sic enim avolante urinoso spiritu, qui antea moschato junctus odore acuto nares fallebat, parùm odoratum corpus remanserat, quod itaque Moschi opprobrium mox ad Possessorem remissum fuerat. Haud dispari admodum ratione celebris quondam apud Neapolitanos Pharmacopœus, *Joseph. Donzellus* in Theatr. Pharmaceut. cap. de Elect. alkerm. Mes. idem cum ipsa urina quosdam tentare adnotat: *Falsificano i truffatori il muschio in diversi modi, e specialmente non si vergognano alcuni temerarii humettarlo coll' urina, per augmentarli il peso.* Quæ fraus, si Moschus cæteroquin sit bonæ notæ, non facilè deprehendetur, nisi quis emunctissimarum narium homo fuerit, & veri adcuratissimam habuerit notitiam, idque eò faciliùs, ubi largâ adfusione liquoris istius lucrum majus impostor quæsiverit. Quid cum exoleto Moscho alii, latrinarum fœtoribus eum exponendo, faciant, inferiùs inquirendi & discutiendi ansa dabitur.

Verùm satis de fraudibus.

CAPUT XIII.

De Moschi electione.

ADulterini Moschi cognitionem meritò nunc genuini signa excipiunt, quæ plurima passim adducuntur. Cùm tamen non æquè omnia satisfaciant, singula percurrere, & quantum iis fidendum sit, inquirere necesse est.

Et ut primus iterum de folliculis sermo habeatur, bonum se possidere Moschum nonnulli credunt, modò folliculos integros sibi comparaverint. Quo intuitu Tebeticum *Masudius* apud *Serapionem* præferebat Sinensi, eam quoque ob causam, quòd Tebetienses non soleant cum è vesiculis suis eximere, secus ac Sinæ factitent. Si tamen *Monachos*, qui in *Mesuen* commentati sunt, cum *Gesnero* & *Porta* sequi velimus, folliculis istis integris fides statim adhibenda non est, cùm impostorum etiam manus simillimos, variisque rebus impletos, & interposito Moscho vero, odore ejus imbutos, supponere non ignorent. Et Saracenos ex pelliculis genuinis incisis legitimum Moschum auferre, easdemque adulterino infarctas iterumque conglutinatas divendere, *Platearius* memorat. Quod & rusticos Butanenses, nec non Sinas, folliculos genuinis similes efficiendo, probè callere, *Tavernierius* & *Lindschottanus* admonent, atque superiùs jam *Fuchsius* pag 21. nos edocuit. Ast quòd *Platearius* Moschum hoc modo depravatum cum pelle sua duplo pondere graviorem fieri, addit, cum sincero si conferatur, nullius roboris esse potest. Uti enim fictitius non semper in pondere genuinum superat, si nempe ex rebus levioribus componatur: ita folliculi isti eo repleti graviores minimè redduntur. Imò diversitas ipsa ponderis in genuinis vesiculis sufficienter illud revellit, dum modò majores, minores modò exsistunt, Moscho quoque magis minùsve, eoque vel humidiore vel sicciore turgere deprehenduntur. Conglutinatio autem venditata, accurati emtoris in manus si inciderit, vix latere eum poterit. Neque ex alia hujus alteriusve Animalis pelle unquam naturalibus adeo similes effingentur utriculi, ut non, veros qui probè inspexerit, absque ulla difficultate ab eis dignoscere tales valeat, id quod inprimis pili adhærentes, in folliculo longè aliam faciem & situm, quàm in reliquo corpore nacti, nec non meatûs in acumine vestigium promtè suppeditabunt.

Ast integris nihilominus folliculis, & nullâ prorsus exteriùs labe comparente, fidem absque ulla hæsitatione minimè adstruerem, cùm (ut de Mo-

sch

ſcho in odore langueſcente, qui intus latitare poteſt, nihil dicam,) ex recentibus illis veſiculis Moſchus naturaliter inibi collectus & adhuc liquidior dubio procul per meatum falciformem exprimi, perque dilatatum eundem tum paſta alia aliqua, tum & plumbi &c. particulæ intrudi queant. Quam fraudem, exſiccato præſertim poſtea folliculo, contrahente ita ſe meatu dicto, nemo oculis alióve indicio cognoſcere poterit.

Quod ſi tamen integrum iſtud receptaculum aperiatur, ſuppoſititiæ maſſæ omne periculum evitabitur, ſi nempe conglobatus in eo Moſchus, & pellicula illa tenuis per ejus ſubſtantiam reptitans, conſpiciantur. Quod ſanè Naturæ artificium per iſtas meatûs anguſtias nulla fraus humana facilè imitabitur.

Prout etiam Veſiculas arte conglutinatas non ſimpliciter rejicere decet, quæ optimum nihilominus poſſunt continere moſchum, qualem beatus *D. Dan. Ludovici* Eph. Germ. Cur. Ann. IX. obſ. 38. memorat, doctâque conjecturâ dilucidat.

2. Collectionis & præparationis modum qui attendunt, modò vi abrepto, aut ex ſanguine etiam, teſticulis vel carne præparato primum locum tribuunt. Ubi, quæ mea ſit opinio, ex ſuperioribus abunde conſtat, qui, purulento planè, ceu imaginario, valere juſſo, primatum ſemper folliculario illi, humanâ ope exemto, adſtruo, reliquis tamen, dummodo benè ac decenter parati fuerint, & quod magis eſt, fabuloſi haud exſiſtant, non omnino damnatis, parùm tamen à me æſtimatis, raró utpote ad nos adportari ſolitis; id quod fortè (ne nugarum quenquam reum faciam,) Mercatorum Europæorum, aut aliorum Moſchum ad nos deferentium, ſolertiæ in dignoſcendo ac conquirendo illo acceptum ferre poſſumus.

3. Magnum reſpectum Autores habent regionum, in quibus Moſchus provenit. Eatenus quidem conſentiunt omnes, quòd Orientalis ſit nobiliſſimus, viribusque ſuis Occidentalem longè poſt ſe relinquat. Cujus rei cauſam reddere conatur *Amatus Luſitanus*, Ulyſſiponam per mare ſex menſium ſpatio advectum ideo alteri illi, terreſtri itinere Venetias delato, bonitate, & conſequenter etiam pretio cedere, ſcribens, quia diu in mari permanens plurimum ſuæ amittat generoſitatis, ejusve nimiâ contractâ humiditate hebetetur. Cui patrocinari videtur Nob. *D. Joh. Joach. Becherus* Phyſ. ſubterr. lib. 1. ſect. 5. cap. 2. pag. 409, Vino &c. ſi pauci inſint ſpiritus, ex ♀eis & ⊖nis partibus conſtantes, facilè ab inhalantibus aquæ fluvialis vel marinæ atomis & corpuſculis ſuperari eos, perhibens, ut potus omnino vappeſcat ac deficiat, addens: *Et clarâ experientiâ videmus, ea aromata, quæ per terram ex Oriente Venetias afferuntur, fortiora eſſe, quàm quæ magno iſto itine-*

itinere marino per Belgas, mari, Hollandiam usque vehuntur. Quod equidem de vino, cinnamomo, pipere, ſimilibusque aromatibus haud negaverim: aſt idem ad Moſchum quoque extendere ſi quis vellet, non parùm fortaſſe erraret. Dum enim hic adcuratiſſimè utplurimum, in plumbea etiam pyxide, reconditus adfertur, eo ipſo ab humidioris aëris adpulſu ſatis immunis remanet; cùm econtra dolia vinaria, ſaccosque aromatibus condendis deſtinatos longè promtiùs ſubire eum, ſpirituoſaque corpuſcula abducere ſecum valeat. Unde Occidentalem aut negligentiùs cuſtoditum, aut additamentis quibusdam depravatum pronunciare mallem, aliàs eodem in pretio cum Orientali eum habiturus, cui etiam non cedere, plus vice ſimplici expertus fui.

In ſpecie verò *Ebn Sina* meliorem ſequentibus verbis determinat:

اجوده بسبب معدنه التبتي *Optimus eſt ſuæ fodinæ* (i. e. originis) *ratione Tebetienſis.* Atque ita pateſcit, quàm longè à ſenſu textûs Arabici vetus aberret Interpres, qui: *Melior eſt ſecundum mineram ſuam Antebium*, reddidit. Idem apud *Serapionem* confirmat *Maſudius*, Tebeticum nempe Sinico meliorem eſſe, tum, quod antea dictum, receptaculi conjuncti causâ, tum pabuli melioris intuitu. Atque illa ipſa haud dubiè cauſa *Geographum* etiam *Nubienſem* impulit, ut in fine clim. quarti: *Moſchus Tubetienſis præſtat reliquis ex India & Sina*, ſcriberet. *Proinde*, verba ſunt *Bocharti* huic loco addita, *quamvis etiam in India proveniat muſcus, Tubetienſi tamen Indi lubentius utuntur, tanquam ſuo præſtantiori; utpote quem Damir cap. de caprea* رديا *malum adpellat.* Quod inprimis de Indico maritimo verum eſſe, *Ebn Sina* perſuadet, Sinenſi tamen idem bonitatis encomium non denegans, quod & *Paulus Venetus* eidem largitur, atque non minùs Indico *Tavernierius* pluresque alii. Incertiſſimum itaque ex hoc capite indicium deſumitur. Quod & nobis mediterranea & remota adeò loca inhabitantibus parum emolumenti dare queat, qui per tot Mercatorum manus, antequam ad nos perveniat, eundem pervagari ſcimus, ut de patrio ejus loco non niſi infida utplurimum fides nobis ſuperſit.

4. Victus Animalis differentiam parit, quàm *Ebn Sina* exponit: *Ratione pabuli fragrantiſſimum dant Moſchum ea animalia, quæ utrumque behmenum & nardum, deinde quæ marrubium paſcuntur;* cui etiam *Maſudius* conſentit, Moſchum Sinicum ideo deteriorem eſſe Tebetienſi, judicans, quòd illius animalia ſpicâ odoratâ aliisque herbis aromaticis non æquè paſcantur.

Licet

Licet autem victus ille determinatus sit admodum incertus, & merè potiùs imaginarius, si tamen ejusmodi fuerit, quin odoratis suis particulis Moschum præstantiorem reddere valeat, non est dubitandum. Attamen hac ratione nec Sinicus, nec etiam Indicus, vel ipse maritimus, ultimo loco ponendus erit, cùm & ibidem vel nardum istam, vel alias odoratissimas plantas, quæ in pabulum cedere queant, crescere, sit certissimum. Omissâ itaque & hac minùs solidâ electionis notâ,

5. Ipsa Moschi se offert substantia, quam siccam esse debere, nonnulli contendunt. Sed qui siccitatem non nisi ab aëris liberiori accessu, ætatisque incremento oriri, humidum verò sic satis utplurimum in folliculis Moschum contineri, eumque præstantissimum, observavit, palmam huic potiùs, quàm illi tribuet. Ego cæteroquin nec humidum simpliciter laudarem, extra folliculum inprimis exhibitum, cùm ab extraneo aliquo humore illum contrahere madorem, & vel urinoso conspergi liquore potuerit; nec etiam siccum eapropter præferrem, utpote non exiguo odoratarum atomorum effluxu quodammodo depauperatum. Ob idipsum tamen siccus non omnino rejiciendus erit, qui licet cum humidarum particularum exhalatione odoratarum etiam aliquam fecerit jacturam, potiores tamen & potentes admodum nihilominus in sinu suo abscondit.

Neque 6. quem meliorem judicat *Alex. Benedictus*, conglobato fidem simpliciter habeo, qui & manuali operâ facilè talis effingi potest, nec etiam maximè licet genuinus, in ipso folliculo talis semper omnis occurrit.

Neque *Platearius* mihi probatur, eum dilaudans, qui *non omnino clarus* vel splendidus sit, sed cujus grana sint lata, perque totum æqualia, *ad modum xilocaracta*. Verùm nec splendorem istum adulterini præbere indicium, Cap. præced. jam fuit dictum, nec absentia ejusdem quidquam commendat, cùm utramque in Moscho sincero, ex unica etiam vesicula depromto, quandoque posse deprehendi, ipsa experientia me edocuerit. Grana verò modò latiuscula, modò rotunda, æqualia, modò inæqualia esse, eâdem operâ didici, ita ut ξυλοκέρατα (*xilocaracta Plateario* ineptè, aliis imò multò obscuriùs: *xiloceraunia* dicta,) sive siliquæ, aut earum seminula in pulpa latentia cum Moschi granulis comparari adeo generaliter non mereantur.

7. Multis probatur *Sim. Sethi* in exploratione εὐπόριστον: δοκιμάζουσι δέ τινες τοῦτον οὕτως ἐν καθυγρασμένῃ λεκάνῃ, ἢ χερνίβῃ μετὰ τὸ σταθμῆσαι τιθέασιν αὐτὸν, εἶτα πάλιν σταθμῶσι, καὶ εἰ

μὲν τῷ σταθμῷ ὑπερέξει, ἀνόθευτον αὐτὸν ἡγοῦνται, εἰ δὲ μὴ, νενοθευμένον λογίζονται; i. e. *Quidam eum ita probant: postquam ipsum ponderarunt, in pelvim humidam aut gutturnium injiciunt, & iterum æquâ lance expendunt, si verò pondere præstat, genuinum ipsum æstimant, si secus, adulteratum pronunciant: Martini Bogdani* versione. τὸ: ὑπερέξει itaque *Bogdanus: pondere præstat,* vertit; *Gyraldus* etiam, qui legit: ὑπερόξει, *pondere superat,* habet; cui accedit *Gesnerus,* ὑπεράξει tamen legendum judicans, licet τὸ: ὑπερέξει MSStorum plurium fide nitatur. *Ruellius* econtra, *Fuchsius* & *Sylvius* eum, qui superferatur, leviorque evadat, præferunt. Nec fortean adeo malè, cùm τὸ: ὑπερέξει tot MSStorum, illorum etiam, quibus Bogdanus fuerat usus, autoritate polleat. Quamvis revera omnia hæc nullius sint utilitatis, sive istam, sive illam quis versionem amplectatur; cùm probandi hanc rationem queî admittere queamus, minimè videam. Uti enim diversæ sunt Moschum corrumpendi artes, ita quædam earum modò resolubilem magis, modò resolutioni diutiùs resistentem producunt; unde illum in pondere imminui, equidem non negandum, alterum verò ob adhærentes aqueas particulas crescere potiùs, necesse est. Imò ipse genuinus si humidiusculus adhuc è folliculo depromtus fuerit, aquæ præsentiam expertus dein quasdam sui partes faciliùs dimittit, & inprimis si paulò diutius aquæ junctus fuerit, absque ullo dubio aliqua ex parte solvitur, sicque per consequens, lance expensus, levior postea comparet, & adulterati suspicionem hoc modo præter meritum incurreret.

Ubi illorum etiam meminisse licet, qui cum *Plateario* laudem isti deferunt, qui neque citò solvitur, neque multùm resistit. Id quod in legitimum Moschum cadere posse, equidem haud ibo inficias, ast nec semper id est necessarium, siquidem humidus magis qui est, promtiùs etiam solvitur, siccior verò & in granula probè compactus diutiùs resistit. Ut taceam, eandem solutionis qualitatem in fictitium non minùs quandoque cadere. Humidâ idcirco exploratione non succedente, quid

8. Ignis δοκιμασία valeat, dispiciamus. Quosdam enim prunis ardentibus eum exponere, & si liquefiat olei in modum, tenuisque veluti pellicula aranei figurâ relinquatur, pro sinceritatis signo habere, sin infletur, tumeatque, ac veluti calcis massæ similis reddatur, spurii notam esse, *Aldrovandus* memorat. Ast si terrestres multas in Moscho (quas ipsa ejus origo testatur) commixtas esse partes, quis consideret, tenuem saltem pelliculam ab ignis violentia relinqui, nemo ampliùs sibi persuadebit. Unde etiam in genui-

genuino si experimentum capiamus, illum prunis ardentibus impositum intumescere, corpusque aliquod crassum relinquere videbimus. Liquefactio autem ista & tenuior restitans pellicula longè certiùs à fictitio, qui v. g. ex resinosis effingitur, sunt speranda. Unde neque hæc bonitatis nota attentionem merebitur.

9. Plurimi ex colore signa desumunt, in eo tamen determinando dissentientes. *Ebn Sina* citrinum censet optimum. *Nos autem, Brasavoli* decisione, *hujus coloris moschum nunquam vidimus, nisi per citrinum, ferrugineum colorem habentem intelligat.* Et *Jacob. Sylvius* lib. de simpl. medicam. nat. subflavum meliorem judicat, quàm nigricantem; ex Cathai tamen nigrum præstantissimum hodie adferri, & nostrum ferè esse ferrugineum, *non, quem Avicenna probat, citrinum*, subjungit. Sic quoque subnigrum odoratissimum apud Mercatorem, qui ex provincia Cathai se attulisse eum fatebatur, vidit *Brasavolus* Venetiis. Nigrum etiam pro sincero habet *Alex. Benedictus.* Omnino tamen nigrum non probat *Platearius*, qui eidem subnigrum præfert, optimum tamen & laudatissimum subrufum esse pronuncians, omnino accedentem ad colorem spicæ nardi, qualis habeatur ex capreis, quæ spicam nardi depascuntur, & vix (sed quæso: Cur?) adulterari possit. Subnigrum etiam (dessen Farb auf schwartz oder dunckelbraun fället/) planè rejicit *Conr. Kunrath* part. 2. Medull. destill. tract. 17. cùm effœtus sit & virium expers, qui vicissim subluteum commendat, inprimis qui madefactus manui adfricatus luteo eam colore tingit. Quod κριτήριον Illustr. *Regia Societas in Anglia* perpendens, alias inter quæstiones in Indiam missas, hanc quoque reposuerat: *An verus moschus discernatur à falso per suam flavedinem, si manu fricetur, & per constantiam ejusdem coloris & odoris?* uti videre est in Actis Philosoph. A. 1667. 11. Martii. Qua in animorum fluctuatione, à causis tum internis, tum externis colorem Moschi suas intensiones & remissiones suscipere, omnium primò est quod moneam; non secus atque Ambra, quæ primò album, deinde gryseum, citrinum, fulvum nigrumque colorem, secundùm aliquos, suscipere, vel quod certius, ex gryseo in albescentem senio confecta transire dicitur; aut prout Zibethum initio albidum, ætate verò procedente melleum, leoninum, & subfuscum colorem ostendit; quod idem quoque in Vino, Balsamo, aliisque liquorum generibus, juxta eorum ætates, puritatem, impuritatem, locum, maturitatem, cruditatem, corruptionem, adulterationem, præparationis varietatem fieri, experimur quotidie. Sic nempe in Moscho, ejusdem ab ætate, loco natali, in hoc illove anni tempore generatione, adulteratione, præparatione, Animalis victu, ætate, sanitate &c. admodum variare posse colorem, non est dubium.

An itaque cum *Laur. Catelano* cap. 11. de conf. alkerm. coloris in electione magnam non esse habendam rationem, dicemus? qui cæteroquin obscuritatem & nigredinem hunc ferè commendare addidit. Certè obscurum illum & ferrugineum colorem utplurimum in Moscho (loquor autem unicè de eo, ex ipsis folliculis depromto, sincero & genuino) occurrere scio, nigrum tamen propriè dictum videre mihi nunquam contigit, prout nec luteum, aut qui colorem paleæ habeat, quem ut meliorem commendat *Guil. Placentinus* de medic. flavescentem tamen quodammodo vel potiùs subrufum non unicâ vice observavi, imò utriusque præsentia in uno eodemque folliculo aliquoties sese oculis meis exhibuit, qui tamen in odore sibi erant persimiles, ideoq; nullus præ altero prærogativam aliquam vindicare sibi poterat. Hinc neque ad flavum colorem qui accedit, neque etiam subnigrum negandum aut omnino rejiciendum puto. Imò insuper à nulla re heterogenea admixta defœdatum, sed maximè genuinum, èque folliculo ipso à me exemtum, subfuscum, albicantibus, nonnunquam etiam rufis quasi atomis superficietenus conspersum unâ alterâque vice observavi. Quo intuitu nec certum à colore bonitatis indicium subministrari, nec tamen ullam ejus in electione habendam non esse rationem, adfirmo. Flavedinem autem illam, à fricatione in manu excitatam, in omni, quem eapropter examini subjeci, Moscho conspexi, ut ita eandem in vero folliculario adesse debere, penitus mihi persuadeam; ita tamen, ut præsentia ejusdem infallibile sinceritatis indicium neutiquam præbeat, cùm & in factitio impostorum manus eandem imitari valeat, quæ aliàs flavedo tam constans est, ut etiam à sicco & diu jam adservato Moscho, si manui vel chartæ adfricetur, impetrari queat; quam ideo odori nativo & constanti junctam ad genuini certitudinem cognoscendam aliquod adferre momentum nullus ambigo.

10. Amaritiem, vel subamarum potiùs saporem in genuino requirunt tantùm non omnes, *Platearius*, *Catelanus*, *Donzellus &c.* Ipse etiam subamarum esse, uti *Sal. Albertus* in Orat. de mosch. vocat, vel leviter amarum, ceu *Alex. Benedictus* loquitur, semper hactenus deprehendi. Ut sanè *Dominic. Auda*, de folliculario agens, errâsse dicendus sit, dum in Prattica de' Spetiali illum judicat esse meliorem, qui non sit amarus. Aliàs si ex solo sanguine vel carne paratus scrutinium hoc subeat, quin amaritudo ista abesse queat, minùs dubito. Sed nec amarus sapor ille quidquam solidi largitur, à fraudulentis artibus facilè eidem conciliandus. Cùm itaque Moschus selectior sit amaricans, quid de *Galeni* credita positione, lib. 4. de simpl. medic. facult. cap. 22. amarum nunquam odoratum esse, dictitante, sentiendum sit, vel ex hoc solo perspicere quilibet potest; quamvis mendum

subesse

subesse ibidem, alii jam notaverint, unde etiam mox, in odore suavissimis, veluti rosa &c. amaritudinem non paucam adesse, ipsemet subjungit. Majori itaque probabilitate, amarum saporem esse principium grati odoris, odoratumque, quod non sit amarum, difficilè reperiri, *Theophrastus* lib. 6. de caus. plant. cap. 13. edixerat, vel ut *Plinius* lib. 21. Hist. nat. cap. 7. loquitur: *Odorato sapor rarò ulli non amarus, è contrario dulcia rarò odorata.* Odorata tamen dulcia dari, vel solum anisi semen comprobare valet.

11. Adduci meretur *Scaligeri* sententia, exercit. 21. de subtil. consignata: *Adulterationem aut sinceritatem ita vel deprehendunt vel probant: Sincerum naribus admotum illicò sanguinem elicere.* Et exerc. 211. § 6. *Ejus excellentiam probant Persæ, si odorantibus sanguis è naribus proliciatur: sed ita demum, si periculum jejuni faciant.* Quod & antagonista ejus *Hieron. Cardanus* lib. 10. de subtilitat. his verbis exponit: *Ipsum moschum è Perside advehitur: ubi si recens fuerit, & neque adulteratum, tam vehementis odoris esse fertur, ut jejunis naribus admota vesica, ex eo statim sanguinem proliciat. Quod Vartomannus quatuor viris, uni post alium contigisse adfirmat.* Quam explorationem tanti faciebat *Fallopius*, ut fuerit ausus scribere: *Probatio in nulla ratione consistit, nisi in hoc: quum aperitis vesicam, admovete naribus, si excitat sanguinis fluxum, bonus est; hoc facit etiam, si quis in toto vitæ curriculo sanguinem non emiserit.* Et *Tavernierius* in Itiner. certum putat, vesicas genuino Moscho instructas, si naribus admoverentur, odoris vehementiâ sanguinem esse elicituras; *Franc. Alexander* verò sincerum ori inclusum, sanguinem è naribus ciere, vel æstum vehementissimumque calorem, aut si præstanti proximus, ingentem capitis dolorem. Cui itaque grave illud sanguinis stillicidium, quod ex frequenti Confectionis alkermes usu cuidam accidisse *Amatus Lus.* retulerat inque lapidem lazuli culpam rejecerat, Exc. *D. Frider. Hoffmannus* in Clav. pharm. Schröder pag. 181. adsignare rectiùs maluit. Ast cur, qui ad nos adfertur, virtute illâ ἀναστομωτικῇ haud polleat, cùm rarò, aut etiam nunquam sanguinem eliciat, si quæratur? *Sal. Albertus* eundem non tam sanguinem esse in tumorem sub ventrem collectum, respondet, quàm cruorem potiùs, hirudinum suctu, post folliculi avulsionem admotarum, detractum, & perpauxillâ quantitate illius efficacissimi, è folliculo depromti, conditum. Quod tamen haud ita esse, ex antedictis jam clarum est. *Cardanus* verò non nisi adulteratum ad nos deferri, idcirco credit, ad quod tamen ut confugiamus, nulla nos cogit necessitas. Aliter statuit *Franc. Perla* de Opoball. orient. *Perrarò*, scribens, *eâ felicitate naturalia agunt, quæ à Scriptoribus prædicantur: nec tamen, ubi aliquid non exactè respondet, ut falsum repentè proclamandum est.* &c. *Moschum*

 eâdem

eadem ratione rejiciemus, naribus namque admotus, nunquam fermè sanguinem odoris vehementiâ elicit, ut Scriptores de ipso insinuarunt. At hoc est nimis ex syngrapha agere: neque enim Scriptorum verbis ita inhærendum est, quin eorum mens potiùs spectetur, & quod dicunt, cum salis mica accipiatur, aut si quid deterius, aut perperam annotatum ab iis sit, ad veritatis normam redigatur: Scriptores etenim, licet gravissimos non omnia ex propria scientia literis consignâsse putandum est, sed multa ex imperitissimorum etiam hominum relatione. Mihi equidem de aliorum fide scrupulum hoc in passu movere, non est animus, ita ut aliquibus Moschum prolicuisse sanguinem, minimè contradicam, ast indubitatum boni id habendum esse requisitum, neutiquam credam. Præsertim verò in loco ipso natali, paulò post Animalis necem, è folliculo aperto exhalantem odorem oscula vasorum, in cavitate narium delitescentium aperire, vel sanguinem potiùs vicinum in motum rapidiorem, & ita per laxiora vasa eruptionem concitare in quibusdam posse, non adeo est incredibile; quod & in Opobalsami, recentissimè è cortice scarificato prolecti, odore acutissimo quandoque contingere, *Prosp. Alpino* cap. 14. de plant. Ægypt. & cap. 3. Dialog. de Bals. debemus, quæ tamen odoris acuties ac vehementia tempore obtundatur. Licet nihil obstet, quò minùs nostris quoque in regionibus aliquando hæmorrhagiam talem efficere queat Moschi odor excellentior, si subjectum ad illam dispositum, sanguine nempe in motum rapidiorem prono, laxioribusque vasorum oscillis in naribus præditum, tempore etiam calidiori, inveniat; prout vicissim ex contrariis causis, recentissimus quoque in loco natali fluxum illum ut excitet, haudquaquam opus est. Ut itaque neque hîc bonitatis adsit index infallibilis. Eadem de capitis dolore dicta velim, quem à Moschi, non quidem præstantissimi, sed boni etiam odore oriendum dixit *Alexander* supra citatus; cùm multi absque tali eventu eundem hauriant, multi etiam vel levissimam ejus fragrantiam absque eo minimè perferant.

Tandem 12. Odor quammaximè considerari meretur, quem *Ebn Sina*, Moschi delectum proponens, colori adjungit, scribens: *Quod ad colorem attinet & odorem, qui malis est æmulus ac luteus, optimus censetur*, secundùm *Plempii* versionem; vel aliorum: *pomalis, citrinus*. Ubi per *pomalem* communiter odore pomi præditum intelligunt. Quem tamen nares captare meæ nunquam potuerunt. *Alex. Benedictus*, solitudinis odorem habere, aut anguium quorundam statuto tempore, aut cujusdam avis fimi, perobscurè enunciat. Aliis meliùs, proprii illius odoris determinatione omissâ, fragrantissimus olfactui si occurrat, optimi notam præ se ferre creditur. Cuncta enim odorata, quò odoratiora sunt, eò meliora etiam reputari solent.

Cui

Cui fundamento *Donzelli* experimentum insistit, his verbis ab eo l. c. consignatum : *Si passi un aglio con aco, e poi questo aco si passi per un pezzetto di muschio, se la punta dell' aco sentirà d' odor d' aglio, il muschio non sarà del perfetto; mà se odorerà di muschio, è segno certo esser bono.* Verùm non succedere hanc explorationem, expertus sum, siquidem cum acu, postquam bis terque eam allio intruseram, eaque fœtore illius potenter exinbuta fuerat, mox glebulam moschatam selectissimam, & quidem semel tantùm compunxi, ac neque in glebula, fateor, neque in acu ullum percipere allii odorem potui, solo prævalente moschato; id quod tamen etiam successit, quamvis non cum pura è Moscho massa, sed æquali sanguinis hircini parti commixta experimentum hoc tentaverim.

Consuevisse, refert *Platearius*, quosdam Mercatores Moschum emturos, naribus obturatis & respiratione cohibitâ ad medium jactum lapidis currere, indeque aërem ore (cur non naribus?) attrahentes, si Moschi odorem sentiant, eundem emere atque probare. Plurimum tamen hîc refert, quo in loco respiratio ista instituatur. Si enim in aëre liberiori, & vento adverso, aut apud Myropolam, aliorum etiam aromatum copiam venalem exponentem, illa fiat, vix succedet, effluviis nempe moschatis aut nimium in spatioso aëre huc illuc delatis ac divulsis, aut aliorsùm abreptis, aut denique confusione aliorum obliteratis vel obtusis. Quin & clauso in conclavi Moschum, ex genuino odoratissimo & alia aliqua re non admodum largè additâ commixtum, satis potentem largè dispergere odorem, compertum habeo. Ut ita facilè bonus rejici, adulteratus autem eligi queat.

Nec sileri debet *Hieron. Cardani* monitum lib. 17. de rer. variet. cap. 97. Moschum per se odoratum, ladani &c. tamen parti permixtum, si hujus odore moschatus obtundatur, falsi indicium præbere. Quod sanè ita se habere facilè crediderim, ita ut Moschus exiguæ, vel etiam pari ladani quantitati mixtus, si hujus odor alterum illum occultet, meritò falsus aut effœtus reputari queat; cùm econtra tamen ladani magna portio addita odorem moschatum in genuino etiam quodammodo obtundat, sicque infidum suppeditare posset judicium.

Cæterùm bonitatis ab odore petitum argumentum tantoperè placuit *Wolffg. Höfero*, ut solâ fragrantiæ excellentiâ dignosci eam posse, certum judicaverit : *Tot enim*, addens, *fraudulentorum hominum sunt deceptiones, ut neque sapor, neque color, neque gravitas, vel levitas, soliditas, vel friabilitas dolum detegere sufficienter possit.*

Qua in fragrantia, eâque nativa & propriâ adquiescere, stat sententia, ita ut illa confertim nares subintrans, graveolentiam potiùs præ se ferat, emi-

nus

nus tamen ob latè disperſos ſuaveolentes ſpiritus, qui cominus erant concentrati, ſingulari gratiâ olfactui blandiatur. Cui odori ſi ex reliquis ſupra adductis ſignis aliqua notatu digniora, veluti integritas folliculi, ſapor amaricans &c. reſpondeant, eò majori certitudine Moſchi puritas eluceſcet ac demonſtrabitur.

CAPUT XIV.

De qualitatibus Moſchi.

Valitatum & temperierum doctrinam à *Paracelſi*, *Helmontii*, aliorumque vilipendio vindicaturus Exc. *D. Wedelius* noſter in doctiſſ. ſuo de Medicament. facult. tract. lib. 1. ſect. 1. cap. 1. citra ejusdem cognitionem impoſſibile judicat, partibus humani corporis ſolidè poſſe ſuccurri, utpote quæ calido innato instructæ ſubjectum ſint Medicinæ, quod ideo à medicamentis vel intendatur vel deprimatur. Quo ipſo tanquam indeſtructibili fundamento innixus de Moſchi temperie & qualitatibus agere jam inſtituo.

Calidum autem eſſe eum & ſiccum, cunctorum unanimis eſt confeſſio. *Calidum eſſe nemo dubitat, & etiam caliditate inſigni, quod ſanguinis concoctio indicare poteſt, præter experientiam, quæ rerum magiſtra eſt. Si enim corpori noſtro adplicetur, manifeſtiſſimè calefacit:* uti *Braſavolus* loquitur. Ut verò de ſanguinis dicta concoctione, inſignem caliditatem indicante, revera tamen dubia multa involvente, nihil dicam, de experientia tamen non eſt dubitandum, *quâ*, ex *Galeni* ſententia lib. 2. de aliment. facult. cap. 61. *ſi quis ipſam cum propriis limitationibus fecerit, facultas ipſa planè invenitur*; ubi etiam odore atque ſapore plantarum temperamentum omne ſtatim oſtendi edocet; & lib. 4. de ſimpl. medic. facult. cap. 22. odorata omnia calida demonſtraturus, eorum ſubſtantiam eſſe vaporoſam, vaporum autem copiam à calore provenire, determinat. Licet idem lib. 2. cap. 3. non quidquid benè redolet, calidum eſſe vel calefacere adſtruat; quod tamen lib. 4. cap. 23. explicat, ſcribens: *Odorata tenuia utique ſunt quadantenus & calida: verùm ejus tenuitatis caliditatisque quantitas haud etiam indicatur. Porrò maxima potiſſimaque cauſa, quamobrem in odoratis nihil evidens de temperatura indicari queat, inæqualitas eſt ſubſtantiæ*; id quod poſtea Roſæ exemplo illuſtrat. Scilicet quasvis particulas odoratas eſſe calidas, nec Galenus, nec alii negant,

negant, adjunctas tamen frigidas præpollentes vigorem istarum quasi enervare, & quò minùs calefacere vel possint, vel sentiantur, efficere, haud vanè creditur. Id quod de Moscho dici neutiquam debet, in quo particularum calidarum exuperantiam odoris fragrantia constans, insignis & quasi vehemens abunde ostendit. De cujus itaque caloris gradu, non neglectâ alterâ illâ passivâ, eâque, omnium consensu, siccâ qualitate, jam potiùs dispiciamus; in quo adsignando dispares admodum fovent sententias.

Ebn Sina calidum & siccum ordine secundo (licet in lib. de Medicin. cordial. eidem adscripto, tract. 2. cap. 3. tertius ei gradus adsignetur,) constituit, quem *Constantinus Afr.* lib. de grad. medic. *Platearius* &c. sequuntur. Plurimis tamen aliis ab eo recedentibus, & tam activam, quàm passivam qualitatem aliter proponentibus. Illas enim in tertio gradu collocant *Aali Ebn Aabbasius* sive *Haly Abbas* theoric. lib. 5. cap. 33. *Isaacus*, Medicus Hebræus, *Israelita* ideo dictus 5. theor. cap. 104. *Mesiha* apud *Serapionem*, & *Sim. Sethus* l. d. cumque iis *Joh. Prevotius* de remed. mat. &c. Quos postea siccitatis ratione sequebantur *Amatus Lus. Petr. Andr. Matthiolus, Joh. Jac. Weckerus, Joh. Renodæus, Joh. Schröderus*, & *Joh. Georg. Macasius*. Quæ opinio nec *Ebn Sinam* latuit, nonnullos (confer. *Serapio*,) siccitatem ejus intensiorem perhibere, scribentem. Est tamen & qui primi gradûs siccitatem adjudicat videlicet *Joh. Guintherius Andernac.* de Medic. vet. & nov. comm. 2. dial. 5. Ubi difficile satis videtur negotium, tam differentes circa κρᾶσιν Moschi versantes conciliare velle sententias. Veruntamen componi forsitan poterunt, si tum varii eum colligendi & parandi modi, ætatisque differentiæ, tum multivariæ ejusdem adulterationes &c. perpendantur, pro quorum omnium diversitate diversos quoque eum sortiri temperaturæ gradus, satis est probabile. Purus enim qui ex folliculo Animalis depromitur, procul dubio majorem caliditatis & siccitatis gradum obtinet illo, qui ex reliquis simul partibus admixtis concinnatur, cùm præsertim majori odore polleat, & minori in dosi operationes suas perficiat. Ætatis ratione vires ejus & calorem multùm immutari, probatione ullâ haud indigebit, evincitque illud cùm aliorum simplicium, tùm ipsius Moschi quotidiana inspectio, ita ut antiquiori, præsertim non exactissimè custodito, multas odoriferas & simul calorificas decessisse particulas, comperiatur. De Moschi etiam adulteratione testem adduco *Ul. Aldrovandum*: *Adparet variare autores in designatione temperamenti propterea, quòd diversimodè corrumpitur atque vitiatur.* Quæ ipsæ nempe fraudes in causa esse possunt, ut modò calidior, modò in calore remissior occurrat; illius, cum aromatibus acrioribus, maci, caryophyllis, &c. hujus, cum sanguine columbino, &c. permistio-

ne exemplum ſuppeditante. Mihi itaque, puro & ſelectiſſimo ſecundi gradûs finem, cum *Averrhoë*, adſignare libet, quia ſenſibiliter quidem, ſed citra manifeſtam læſionem calefacit; ita tamen ut ad temperatum maximè corpus, ceu fieri æquum eſt, habeatur reſpectus, ſi enim periculum in calidiori fieret, absque ullo dubio ad tertii gradûs medicamina calida foret referendus, cùm notum ſit, quantas in tali ſubjecto moleſtias & læſiones, dolorem capitis &c. inferat. Unde *Haly Abbatem*, & qui cum eo ſentiunt, vel hujus phænomeni conſiderationem habuiſſe, dicendum eſt, vel, quod pro conciliatione reliquorum commodiùs dici poſſit, finem gradûs alicujus ſæpe à Medicis initium ſequentis, & ita finem ſecundi initium tertii adpellari. Ita ut *Ebn Sinam* &c. finem ſecundi gradûs innuere voluiſſe credamus, quem ſanè *Averrhoës* lib. 5. Collig. expreſsè denominat; reliquis ad tertii gradûs principium reſpicientibus. Idem ſiccitati ejus adplicare ſi velimus, fortè non errabimus.

In ſecundis qualitatibus ejusdem λεπτομερεία inprimis, ſive tenuitas partium conſideranda eſt, quam *Ebn Sina*, & *Sim. Sethus*, pluresque alii ipſi adſcribunt.

E quibus jam attenuandi & diſcutiendi, ſecundùm *Schröderum*, *Macaſium* &c.; diſſolvendi & conſumendi juxta *Platearium*; pituitam præparandi, ex *Primeroſio*, *Riverio* &c. vires eluceſcunt; quæ tamen omnia prolixiùs deducere ac demonſtrare ſuperſedeo, cùm de iisdem in ſeqq. ubi de viribus vel facultatibus ejus in ſpecie agetur, commodior paſſim ſeſe offerat occaſio.

Utrùm adſtringendi aliquam habeat virtutem, meritò hîc inquiritur, quam utpote haud obſcurè quidam eidem tribuunt. *Tradunt, ambram & muſcum, ſtypticam habere virtutem*: verba ſunt *Marſilii Ficini* lib. de vit. cap. 9. Aſt vel Muſci vegetabilis vim adſtringentem, & nominis ejusdem in Moſchum noſtrum derivationem induxiſſe erroneam hanc opinionem, eſt credibile, vel etiam virtus Moſchi corroborans paſſim decantata, ut tale quid fingeretur, anſam præbuit, dum multi cum antiquis illis Methodicis, à *Galeno* de opt. ſect. cap. 51. memoratis, omnem confortandi vim unicè adſtrigentibus adjudicare ſolent; quanquam veritati minùs hæc eſſe conſona, alii jam oſtenderint, imò nec tenuitas partium, quæ in eo præpollet, facultatem ejusmodi admittat, nec terreſtres, quæ eidem commiſtæ ſunt, ullum adſtrictorium ſaporem præ ſe ferant, terræ mortuæ & evanidæ prorſus inſtar hac ex parte ſe habentes, quin & ipſe effectus contrarius repugnet, quo, ab ejus uſu ſanguinem aliosque humores in motum majorem concitari, atque, ut quâ datâ portâ erumpant, agitari ac ſtimulari, experimur.

Præter

Præter manifeſtas vires, nobiliores atque occultas, ſi ita loqui cum nonnullis liceat, eundem obtinuiſſe, vel indè colligere quis poſſet, quòd Alexipharmacorum numero adjungatur, & quidem non ſaltem ſpecialiorum, ſed & generaliorum vocatorum claſſi, prout paulò poſt pluribus diſputabitur.

CAPUT XV.

De odore Moſchi.

LIcet ordinis ratio, in præced. CAP. de Moſchi odore ut ageretur, requirere utique videatur, cùm tamen excellentia ejusdem diligentiorem inveſtigationem mereatur, cujus utpote beneficio eum, in quo nunc reſidet, gloriæ thronum occupat, ſingularem ei locum tribuere æquitas poſtulabat. Imò non tantùm odoris ob præſtantiam id fieri decet, ſed & unicè eidem vitam ſuam cùm debeat.

Quod *Philipp. Theoph. Paracelſus* clariùs expreſſit, Moſchi vitam non in alio, quàm ſuavi ejus odore conſiſtere innuens, quo amiſſo, mortuus & evanidus reddatur. Sic enim lib. 4. de vita rer. natur. loquitur: Der Aromatiſchen Dinge Leben / als da iſt der Byſem / Ambra / Zibetha / und was da einen ſtarcken lieblichen Geruch hat / iſt nichts anders / als ihr guter Geruch / dann ſo ſie denſelben verlieren / ſeyn ſie todt / taugen noch ſollen nichts mehr. Cui adſtipulatur *Joh. Bapt. Helmontius* tract. Tria prima Chim. princip. &c. § 84. *Muſcus*, ſcribens, *& aromata moriuntur, ſi craſis abſceſſerit, licet corpus in ſe ſoſpes manſerit*; Craſin autem optimam rerum partem, & in ſpecie aromaticorum ipſum odorem aromaticum eſſe, in præcedd. innuerat. Quamvis nec in terreſtriore corpore illo, particulis odoriferis caſſo, omnis propterea virtus Medica exulet; prout ſanè vix ullum Caput, quod Chimicis ita dicitur, mortuum omni virtute medicâ deſtituitur, ſed reſpectu tantùm ad priorem, quam in vita, ut ita loqui liceat, poſſidebat, facultatem habito, cadaver adpellari meretur. Sic Moſchus, à quo temporis edacitas odorem abſtulit, ſapore adhuc amaricante pollet, & in ignem ſi conjiciatur, fœtidum eructat fumum, ſigno ubique evidentiſſimo, non ſimplicem evanidam & damnatam eſſe terram, ſed revera adhuc ſale & ſulphure aliquo imprægnatam; cui illud Cl. *Bernhard. Swalbii* competit, in Diſquiſit. therap. general. prolatum: *Spiritus ſolos natura non produxit; etiamque ex fece remedium exſurgit.*

Cæterùm Moschus, dictante subtilissimo *J. C. Scaligero* exerc. 21. *rerum omnium odoratissimus, simul earundem omnium acutissimus est.* Acutissimus quidem, quòd odor omnis citò penetrans, & fortiter celeriterque sine fastidio sensum feriens, acuti nomen apud quosdam mereatur; idque Moscho competere, nemo, qui experientiæ non repugnaverit, negabit. Odoratissimus verò, cùm nullum ex Simplicibus in Naturæ regno amplissimo detur, quod odoris suavitate, magnitudini junctâ, eum superet, adeo ut ejusdem intuitu ipsa Ambra, Zibethum, & Opobalsamum inferioris conditionis esse reputentur. Ita *Joh. Guintherius Andernacus* l. c. Moschum odoratiorem quàm Ambram esse dissertè profitetur. Et *Haly Abbas* d. l. actionem hujus odoriferam, Moschi actioni esse proximam, scribit, ita tamen ut ei in actione subjaceat. Sed non opus est, plura congerere testimonia, cùm nares cujuslibet sibi ipsis testes sint omni exceptione majores; unde Ambræ odorem sine nostro odoramento debilem admodum esse, communiter edicitur. Neque etiam Ambræ suavitatem, quà talem, simpliciter concesserim, si nempe dispersæ magis Moschi atomi cum ea conferantur. Licet concentratarum odor si expendatur, faciliùs accedam *Fallopio*, de Moscho scribenti: *Superat omnia aromata: adest quoddam aliud cui cedit suavitate, sed nullam habet se majorem vehementiam junctam suavitati; quædam vehementiam, non suavitatem habent; sed nullum est, quod æquè juncta hæc habet. Reperitur odoramentum, & est ambra, sed non ita validum est.* Ubi tamen diversorum nares diversum quoque de suavitatis prærogativa judicium ferre posse scio, cùm, uti in aliis, sic in his etiam non omnibus æquè placeant omnia. Hoc interea certum est, tam gratum, amicum & desideratum esse utriusque odorem, ut duo ista Simplicia conjungi in compositionibus medicis utplurimum experiamur, particulis eorum ita se invicem permiscentibus ac temperantibus, ut gratissima indè prosurgat fragrantia, & unum videantur esse Simplex, unamque etiam spirent εὐοδίαν, nec omnimodè divellere ista ullâ arte sit possibile. Quò fortè *Huseinus fil. Mansoris*, à *Muctadiro* Bagdadi Ann. Hegir. 309. sive A. C. 921. crucifixus, respexit in versu, cujus aliorumque similium causâ mortem subiisse, *Georg. Elmacinus* refert:

Ligatus est spiritus tuus cum spiritu meo, sicuti ligatur ambra cum moscho puro.

Siquidem mox subjungit:

Cumque prehendo quidquam, ecce tu ego non separamur.

Hoc

Hoc enim arctiſſimam & fidelibus ſuaviſſimam Divinitatis cum humanitate conjunctionem, ſive CHRISTI ſalutiferam incarnationem exprimere ſibique adplicare unà voluiſſe eum, reliqua ab *Elmacino* prolata haud obſcurè indicant.

Porrò Zibethum recens tetris & horribilis eſſe odoris, poſtea verò ſucceſſu temporis ex ſe non minorem, ac Moſchum, ſpirare, non adeo tamen ſuavem, *Amatus Luſit.* benè decernit.

Opobalſamum orientale odorem efflare ſuaviſſimum, cum *Alpino* concedit *Joſeph. Donzelinus*, ſed intra ſuum proprium Reſinarum genus, ita ut illas inter ſit odoratiſſimum, ideoque Opobalſamum Moſcho ſuaviùs olere, negat in Apolog. ad ſuam de Opobalſ. ſynopſ. cap. 3. Et Cl. *Joh. Veslingius* in Opobalſ. Vindic. pag. 20. 21. contra *Petr. Servium*, laudatis hoc ævo præcipuis Odoribus illud præferentem, hoc modo perorat: *Diſſuadebit rem omnem, quisquis diſcernendis odoramentis, non tantùm rationis trutinam, ſed benè temperatum quoque ſenſum attulerit: Mihi quidem ſelectius Opobalſamum odoranti (odoratus autem ſum frequenter) eximiam ſemper fragrantiam ingesſit, optimi olibani, myrrhæque* εὐοσμία *ſuperiorem. Non eam tamen, quam ſimplicis vel ambræ, vel moſchi eminus perceptis odoribus prætulerim, quos geſtantium corpori, aut veſtimentis conciliant.* Et: *Habeat Opobalſamum, limatiſſimo Theophraſti judicio, præſtans quid, & odore excellens, ſed inter* ὑγρότητας δακρυώδεις, *lachrymales humiditates, quales abietis, pini, terebinthi, lentiſci, olibani, myrrhæ, & ſi quas hujus ordinis alias Ereſia Suada recenſet, longè retrò actis ſeculis cognitas*; quibus non diſſimilia pag. 47. contra *Stephanum de Gaſparis* innuit. Confer. ejusdem *Veslingii* annotat. 19. propulſ. phyſicar. oppugn. dicti Stephani, & *Baldi Baldi* Rom. Opobalſ. propugnat. 1. & 3.

Unde verò odoris hujus natales deducendæ ſint, nunc inquirendum venit. Ubi tamen controverſiam illam: An odor mediante corporeo aliquo halitu à re odorata emanet? prius tangere utique neceſſe erit. Id quod cum *Galeno* plures adfirmant, & noſtro tempore tantùm non omnium ritè philoſophantium eſt ſententia, ita ut qualitas odorifica ad ſenſorium odoratûs cum corpore delata ſenſationem iſtam ibidem efficiat. Contradicentibus tamen Peripatheticorum plurimis, omnem odorem, ſicque etiam moſchatum, nudam ſolummodo eſſe odoris ſpeciem, regerentibus, à re odorata planè ſpiritualiter, ſive, uti obſcuriùs & termino intellectu vix concipiendo loquuntur, intentionaliter prodeuntem. Quamvis autem ipſe odor, in propriiſſima ſua ſignificatione, & quatenus à ſenſorio percipitur, revera non ſit ſubſtantia, ſed qualitas potiùs dicenda, hæc ipſa tamen quali-

tas nunquam merè ſpiritualiter ſive intentionaliter, ſed mediante corporeo aliquo ſubjecto, odoratûs organo, à Nobil. *D. D. Conr. Vict. Schneidero* in libello de Oſſ. cribriform. præ aliis dilucidato, imprimi poteſt; quod ſcilicet ſubjectum ita comparatum eſſe debet, ut qualitatem illam ſenſui communicare queat. Sive, ut verbis *Anton. Santorelli* lib. 9. de ſanit. natur. cap. 16. loquar: *Odor etſi non ſit exhalatio, fundatur nihilominus in vapore*; aut cum *Joh. Magiro* lib. 6. Philoſoph. Peripath. cap. 9. dico: *non me ſtatuere, odores ipſum defluxum corporis & ſubſtantiam eſſe, ſed ſubſtantiali & corporeo ſubjecto ineſſe ipſos in aëre.* Neque obſtant, quæ hiſce communiter olim objiciebantur, videlicet: 1. ab effluxu illo ſubſtantiæ vaporoſæ, ſive, ut alii vocant, fumoſæ, neceſſariò ſubjectum odoratum imminui debere & contabeſcere; id quod non fieri, ipſius Moſchi exemplo confirmare nonnulli nituntur, quos inter præcipuè eſt *Sylv. Rattray* de ſymp. & antipath. Imò ob vaſtiſſimum, quod ſæpe, & quidem diutiſſimè, implent ſpatium Odorata mole perexigua, tantæ corporali expletioni imparia futura, etiamſi tota in vapores reſolverentur. 2. Si corporeus eſſet ille vapor, fieri non poſſe, ut per quinginta milliaria, ſi nonnullis credere volumus, ex odoratu multorum cadaverum vultures eò advolâſſe compertum ſit; prout etiam *Plinius* lib. 10. Hiſt. natur. cap. 6. ex *Umbricio*, Aruſpicum illius ævi peritiſſimo, triduo aut biduo ante advolare eos notet, ubi cadavera futura ſunt. 3. Piſces quoque in aqua odores percipere, dum verò odoris natura in ſicco à calore elaborato conſiſtat, atque exhalationes ſurſum adſcendant, neque ad fundum aquæ pervenire eum poſſe, neque integritatem ſuam in aqua conſervare, cùm aliàs res odoratæ, ſi humectentur, odorem amittant. Quæ ſpecioſa equidem ſatis adparent, facili tamen operâ enervari poſſunt. Nam 1. Moſchum odoris ſui exhalatione non imminui, licet quidam ſtatuant, ſunt tamen viciſſim alii, contrarium qui adſerunt. Et quidem perceptibilem ac valde viſibilem eam in Moſcho deprehendi, Ill. Com. *Digbæus* in Orat. de pulv. ſymp. tradidit. Id quod oculari etiam fide comprobatur. *Reſpondemus* ſcribit *Sanctor. Sanctorius* Comm. in art. med. Gal. quæſt. 57. *odorabilia ſemper reſolvi & pondere diminui: Si enim pomum hodie ponderaveris, die ſequenti illud invenies minoris ponderis: Similiter muſcus non occluſus citiùs minuitur.* Et: *Si hodie perpendamus lance exquiſitâ muſcum, cras erit ponderis minoris.* Conferatur Ill. *Rob. Boyle* de Athmoſph. corpor. conſiſt. Audire quoque hac de re lubet *Horat. Augenium* tom. 1. Epiſt. med. lib. 3. ep. 2. ubi ſubſtantiæ à rebus odoratis effluxum aliquando admodum eſſe ſenſibilem, aliquando verò ſenſu imperceptibilem, ſcribens, addit: *Si tenuior eſt materia, magisque ignea, effluvium fit inſenſibile, ut in moſco,*

ambra,

ambra, & reliquis, quòd *ex his exhalet quædam substantia, hinc videre licet, quòd si hæc odorata aliquo tempore teneantur sub dio, odor amittitur, ac ab illis rebus evanescit: si verò clausa retineantur, ut non respirent, longissimo tempore odor conservabitur*. Et licet ob vastissimum spatium, quod Moschi granulum exiguum odore suo adimplet, impossibilis substantiæ corporeæ (quam *Helmontius* voce: *Gas*, exprimit, uti tr. Magn. Oport. §. 36. *Odor non dispergitur sine odorabili, quod est Gas rei*) resolutio, cumque odore præsentia videatur, si tamen rerum aliarum in minutissimas atomos, cæca corpuscula *Lucretio* eleganter dicta, divisionem contemplemur, non incredibilis adeo adparebit ampliùs. Sic *Digbæus*, omne corpus, etsi minimæ sit quantitatis, in infinitum dividi posse, scribens, non quidem quòd actu infinitas partes habeat, sed possit semper in novam partem dividi, nec tamen ad divisionis finem perveniatur, exemplo ℥j. auri comprobat, quam bracteariius in mille vel longè plura folia attenuat, è quibus folium dimidium ad deaurandam superficiem massæ argenteæ trium vel quatuor unciarum sufficiet, hancque ipsam deauratam massam illi, qui aurum & argentum nere solent, in fila ducunt tam longa & subtilia, quantum quidem fieri potest; qua tamen in longitudine nullum reperictur vel unius atomi spatium in sua superficie quod non sit planè deauratum; *Imò autem*, subjungit, *in quot atomorum decies centena millia inaurata hæc linea discindi forficulâ posset?* Idem de stupenda Auri extensione experimentum, cum plurimis aliis, in libello, quo miram effluviorum subtilitatem evincit, Nob. *Boyle* protulit. Quò pertinet, quòd *Joseph. Gallaratus* System. renov. physiol. medic. lib. 1. cap. 7. pag. 61. in thuris grano combusto, pisi magnitudinem non superante, *Magnenum* sagacitate suâ demonstrare referat, fuisse atomos elementales ad minimum 7776000000000000000. (quâ calculi certitudine, oculatiores dispiciant.) Consul. etiam magnus *Dan. Sennertus* Hypomnem. phys. 3. cap. 2. Quamvis de relatione illa, vultures, quinginta licet milliarium spatio dissitos, multorum ad cadaverum odorem advolâsse, dubitari utique posset, ut tamen hac in re faciliores se præberent alii, volatilia ista non ab odore allecta, sed aliâ occasione impulsa illuc venisse, aut altè volantia, cùm sint acuti visûs, corpora ista interfecta vidisse, aut denique etiam evaporationem ex iisdem cadaveribus elevatam à vento in dissita loca fuisse impulsam, vulturesque odoris præstantiâ commendatos, juxta tritum, quamvis non per omnia adeo verum, versiculum:

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
vultur odoratu, lynx visu, simia gustu:

allicere suspicantur. Id quod sanè prælaudatus *Digbæus* illustri exemplo clarum

clarum ex parte reddidit, dum odorem rorismarini, qui ex parte Hispaniæ efflatur, maxima intervalla penetrare refert, seque ipsum ter vel quater has oras præternavigando semper observâsse, quòd nautæ ad unguem quasi teneant, quando 30. vel 40. milliaribus ab hac regione absint, idque ex fragrantissimo rorismarini odore illinc efflato. *Imò*, subjungit, *ego etiam ipsemet odorem hunc æquè validè percepi, ac si avulsum rorismarini ramum manibus tenerem; accidit autem hæc nobis res duobus vel tribus ante diebus, quàm in conspectum terræ proveheremur*; tandem, adverso tum temporis vento se fuisse usos, fatetur. Et *Boyleus*, ingeniosi cujusdam viri, in Indias Orientales profecti relationem cap. 4. de Natur. determin. effluv. adducit, quâ ad littus insulæ *Ceylonis*, cinnamomi & fragrantium gummi copiâ famigeratæ, adpropinquantibus ventum tum fortè à littore reflantem, advexisse ab insula aërem omnino odoriferum, narratur, quanquam complura milliaria (fortè viginti aut viginti quinque,) à littore adhuc distarent. Et hæc ipsa odoris in hanc illamve partem à ventis agitatio substantiæ alicujus præsentiam evincit; qualitates enim sic dictas intentionales à ventis non moveri aut impediri, sunt qui animadvertunt, dum ex. gr. medio in eorum furore qualitatem visibilem nihilominus perfectè ad oculum deferri observant, ac si tranquilla forent omnia, cùm econtra vento adverso odor quidem ad nares feratur, in oppositam verò plagam tendente, planè non persentiatur. *Plinii* autem omnino nihil huc facit autoritas, partim ex aliena fide illud memorantis, partim meram aruspicinam, ideoque insignem vanitatem involventis, imò de odoris natura nil quidquam insinuantis. Vid. quæ hoc de effato Pliniano disserit *Jul. Casserius Placentinus* lib. 3. Anatom. sect. 2. cap. 10. & *Ulyss. Aldrovandus* lib. 2. Ornitholog. cap. 1. 3. Licet odoris naturam in sicco esse fundatam, concedatur, siccum tamen illud cum humido absque sui destructione commisceri vel confundi posse, nemo, qui sensuum integritate pollet, negare potest, quod vel numerosa aquarum ex rebus odoratis destillatarum series sufficienter evincit; imò exigua satis Moschi particula in magna aquæ quantitate diluta odore suo eandem egregiè imbuit. Exhalationes etiam sursum utplurimum adscendere, conceditur, si nempe sibi relinquantur, & tranquillo in aëre placidè evaporent, ubi tamen hunc ventus &c. agitaverit, tam sursum, quàm deorsum, & quaquaversum impelluntur, quod in aqua, piscium ferace, nunquam omnino immobili, nullo modo negari potest. Res autem humectatas odorem amittere, omnem est contra experientiam, ut etiam plurimæ antea quasi inodoræ, ab ejus irrigatione odoratas exhalationes spargant, sic ipsa Salia volatilia, omni phlegmate orbata atque ita eleganter fixata, quamprimum liquore aliquo humectan-

mectantur. Pisces tamen, ut hoc quoque moneam, non tam odor rerum, hamo junctarum, quàm earundem species, per aquam diaphanam ad oculos eorum delata, sæpius allicere videtur. Quod si immaterialis vel intentionalis tantummodo esset qualitas, ablato corpore odorato, statim etiam odorem cessaturum esse, meritò opponitur, cùm tamen contrarium fieri facili negotio deprehendatur; Moschus quippe vasculi alicujus fundo impositus, bambacem in summitate, ita ut illum non attingat, locatum odore suo imbuit, tamque constanter, ut ab omni Moscho dein remotissimus diu nihilosecius eandem fragrantiam exhibeat, id quod absque corporali molecularum odoratarum communicatione fieri, nemo imaginari sibi poterit. Alia plura, quæ pro hujus adserti confirmatione passim adducuntur non omnino contemnenda, brevitatis causâ omitto.

Cæterùm odoris suavitatem à siccitatis exacta cum humiditate proportione, aut secundùm alios, ex aëreis partibus ab igneo calore exactè mixtis provenire, illi statuunt, qui olim primis qualitatibus nimium tribuere consueverunt; à qua optimè temperata & elaborata substantia dein corpus aliquod vaporosum *Galenus* &c., fumosum *Heraclitus* & *Plato*, intentionalem speciem *Aristoteles* emanare docebant. Quam exactam mixtionem vel proportionem à coctione, cujus instrumentum est calor, proficisci, communior est adsertio. Namque per coctionem suaviora omnia & odoratiora fieri, cùm ex opposito imperfectam coctionem fœtida designent, tam à Medicis, quàm à Philosophis plurimis hactenus fuit creditum. Et hanc in Moscho à calore externo, Solis scilicet aërisque peragi, *Serapio* & *Sethus* existimant, quorum vestigia magnus Scriptorum numerus etiamnum premit, Moschum, per se & naturâ suâ fœtidum, tractu demum temporis ab aëris bonitate digestum, Solisque calore coctum & elaboratum in suavem mutari, persuasus. Alii verò internum calorem respiciunt, quem inprimis explicare conatur *Sal. Albertus* Orat. de Mosch. eundem in Animali nostro esse maximum, adstruens.

Cùm verò à qualitatibus his primis odoriferarum particularum ortum deducere, multis improbetur, in alias atque alias subinde sententias itum fuit. Sic putredinem *Helmontius* tractatu, quo tria Chimicorum principia, neque eorundem essentias de morborum exercitu esse, docet, §. 81. *Sunt*, inquit, *plura simplicia, quæ fragrantiam, quam ante sua in specie non habebant, inveniunt in sinu putredinum, qualia sunt Moschus, Zibetta, ambarum, stercora quædam brutorum, atque ligna putrentia. Fracedo quippe varia illis suboritur, unde semina fragrantiam sibi hauriunt, transplantantque in novam generationem. Aroma ergo balsamo vitæ mediæ alligatum, per partium separa-*

 tionem,

tionem, in putredine non superatur, commodiusque è corruptis sequestratur. Quam putredinem in folliculario Moscho ego quidem agnoscere minimè possum, utpote quem sanguinem esse putrefactum haud facilè concesserim, sed alium potiùs humorem à massa sanguinea segregatum, ibique collectum, ac innatâ folliculi virtute sive fermento in odoratum istud liquamen elaboratum; non secus ac bilis in vesiculam felleam, & semen in vascula spermatica congeritur, quorum neutrum à putredine ullus hactenus deducere ausus fuit. Scilicet in folliculis his sanguis convertitur in succum odoratum *naturæ necessitate*, *Bartholino* Volum 1. Act. med. Hafn. obs. 58. adstipulante. De putredine autem cogitandi ansam præbuit erronea illa de præternaturali & apostematis in modum facta Moschi generatione opinio, quâ jam destructâ, altera etiam sponte corruit. Si tamen putredinis vocem latiùs quis extenderit, ita ut mutationem solummodo seu alterationem designet, faciliorem is censuram merebitur.

Ast ex sanguine etiam, vel carne &c. Animalis si paretur, modis nempe supra propositis, quin primas putredo quammaximè partes teneat, nullum est dubium, quâ nempe particulæ odoratæ, antea in sanguine, carne &c. delitescentes & subjugatæ, in libertatem vindicantur, non secus atque in vegetabilibus etiam inodoris Spiritus ardentes odorati, & Salia volatilia per putrefactionem sive mixti resolutionem in actum deducuntur, atque à fixioribus inodoris secernuntur. Quam sanè volatilium cum fixioribus arctiorem connexionem ipsum Animal moschiferum ostendit, quod vivum, & antequam separationem istam subeat, odore moschato prorsus destituitur. Licet enim *Cardanus* illud, quod Mediolani mortuum viderat, totum jucundo admodum odore præditum referat, ob vesicam tamen connatam id accidisse, nec ipse diffitetur, & Exc. *D. Dan. Ludovici* pellem odore magis forinsecо fragrare existimat; cui meum etiam qualemcunque calculum adjicio. Imò si totum odore tali tantoque præditum foret, antequam per putredinem aliam naturam indueret, certè pro cibo vix inservire caro ejus posset, cùm tamen à Sinis usui isti adhiberi *Martinius* testetur. Tanti hoc argumentum fecit *Chioccus* in descript. Mus. Calceol. ut *Amati Lus.* sententiam de Moscho ex carne & ossibus Animalis parabili exsibilaturus, utriusque Indiæ incolas carnem istam tanquam escam optimam in delitiis habere, *M. Pauli Veneti* testimonio, ex fide *Catelani*, memoret, quanquam tale quid à *Veneto* scriptum reperire ego nequeam.

Putredinis etiam magnam hoc in passu vim ipsa moschi exoleti à nonnullis credita per fœtores resuscitatio arguere posset, si vera essent, quæ eum in finem passim à nonnullis cum admiratione decantantur. Nam, scribente

Pla-

Plateario, si odorem, sive *aromaticitatem amiserit, positus ore aperto suspendatur in cloaca, & recuperabit odorem.* Atque odoris amissi vim in fœtoribus atque latrinis recipere, contra fœtorem eluctando, & sic quasi luctando reviviscere, ex *Isidoro* habetur. Multorum id experimento comprobatum, *Joh. Bravus* de sapor. & odor. cap. 17. addidit. Cautior *Iacob. Sylvius* similem odoris restitutionem proponens: *Si Plateario credimus*, concludit. Ego sanè, ut candidè fatear, minimè illud credo, nec etiam *Renodæo* lib. 4. Institut. pharmaceut. cap. 12. credibile videbatur. Quin &, cùm naribus meis hac in parte plenam ut adhibeam fidem, nihil prohibeat, ipsemet Moscho aëri liberiori per longum temporis spatium exposito, sicque omni odore spoliato, crassum istud artificium nihil suavitatis reddidisse comperi. Quod autem illud multorum experimentum attinet, quinam isti sint, ignoro, apud *Bernh. Dessennium* tamen cap. 6. de medic. compos. sequentia verba invenio: *Odorem deperditum cloacæ fœtore recipere dicitur, quod ego usu verum comperi.* Ne itaque mei experimenti veritatem infringam, fortè Moschum tractu temporis exsiccatum ideoque constipatis quodammodo & arctatis porulis atomos odoratas pauculas restantes arctiùs complexum, rarasque emittentem, accedentibus secessûs humidis & volatilibus vaporibus reclusum, atque idcirco copiosiori exhalationi aptum fuisse redditum, dicere licebit; cùm aliàs idem hîc valere mihi persuadeam, quod *Lindschottanus* notat, Moschum videlicet tempore corruptum, & odoris expertem, urinæ puerilis adspersione reviviscere, *si modò aliquis vigor subsit*, uti *Salmuthus* interpretatur. Certè si omnes odoratæ moleculæ avolaverint, superstes corpus effœtum nunquam prioris fragrantiæ ne minimum etiam gradum recipiet, nisi ab externo aliquo adminiculo novæ denuo in illud inducantur, quæ sanè à volatili isto fœtore nunquam sperari debent.

Chimici ut omnis odoris præcipuam originem à sulphure deducunt, ita in specie boni odoris, & consequenter suaveolentiæ moschatæ causam in purioris sulphuris particulas referunt; quas tamen, si terminis eorum consuetis uti liceat, non sine salis & mercurii connubio esse, autumo, cùm eorundem præsentiam & volatilitas & acrimonia abunde ostendant. *Chimicis ortus sive suaveolentiæ, sive odoris aromatici acceptus solet referri sulphuri puriori, ritè ac singulari concentu cum sale ac mercurio mixto* &c. scribit Exc. *D. Hermann. Grube* Comment. de modo simpl. medicam. facult. cognosc. sect. 3. art. 2. Confer. Celeberr. *D. Wedelii* Physiol. med. sect. 4. cap. 4. Ejusdem est sententiæ *Ioh. Rudolph. Glauberus* part. 3. Furn. philosoph. cap. 26. Zibethum & Moschum fortem illum gratumque odorem à subtilissimo felium istorum spiritu urinoso (durch der Katzen subtilesten Urin-Geist) ad-

quirere ſtatuens, quo nempe ſingularis in corporibus eorum pinguedo digeratur, inque odoratam ejusmodi materiam redigatur. Ut jam erroneam illam de moſchato Animali, Catorum familiæ illud inſerentem, perſuaſionem non reprehendam, num Moſchus à pinguedine deſcendat, ſolùm eſt tangendum. *Cæſalpinus* ſanè lib. 1. de medic. facult. cap. 13. *Multitudo*, ſcribit, *exhalationis odoratæ magis reperitur in pingui ſubſtantia* &c. *Moſchus & Zibethum non ſine pinguedine ſunt animalium illa ferentium*; quod & jamdudum *Theophraſtus* lib. 9. Hiſt. plant. cap. 1. docuerat, quæcunque nimirum aliquâ pinguedine conſtant, odorata eſſe, econtra pinguedine carentia ſine odore provenire. Licet autem ex pinguedine propriè ſic adpellata, tanquam ex materia, Moſchum follicularium (ut de altero illo ex ipſo Animalis corpore elaborato nihil dicam,) generari, neutiquam mihi perſuadere queam, pingues tamen & unctuoſas, variasque alias ſanguini partes ineſſe conſiderans, easdem compoſitionem ejus ingredi non penitus negaverim. Quod ſi ſulphur & pinguedo à Chimicis pro uno hîc accipiantur, prout ſulphuri pinguedinem, & pinguedini ſulphur tribui, non eſt ignotum, tantò faciliùs locum pinguedo inveniet. Accedit ipſa natura Moſchi, quæ cum bile non parvam convenientiam oſtendit, quinimo ex ſanguine bilioſo Cl. *Nathan. Highmoro* Exerc. de paſſ. hyſt. cap. 6. generari dicitur, hancque multum oleoſi & pinguis in naturali ſtatu continere Celeberr. *D. Franc. de le Boë Sylvius* inprimis edocuit. Moſchus etiam violentiori ignis examini ſubjectus, ut alia ex animalibus, oleum quoque fœtidum eructat. Hoc itaque ſulphur, vel hanc pinguedinem à ſale volatili, omnibus animalibus concreto, ſolutum, cumque eo unitum ac digeſtione exaltatum, in odoratum ſuccum converti non eſt incredibile.

Tandem corpuſculari Philoſophiæ addicti moleculas figuratas mirâ quadam harmoniâ, uti Cl. *Grubius* loquitur, à natura inter ſe mixtas adducunt, quam Exc. *D. Joh. Ant. Lindanus* Meletem. medic. Hipp. part. 1. §. 126. dilucidat, odoratorum effluvium eſſe halitum quaſi ſulphureum ſtatuens, qui ſi ſuavis exſiſtat, corpuſcula habeat lævia, utpote quæ, organo dum inſeruntur, amicabiliter ſe gerant, ideoque illud demulceant. Et *Anton. le Grand* Hiſt. nat. part. 2. art. 6. ſuavem ex Moſcho odorem ideo emanare refert, quoniam halitus, qui ab eo proficiſcitur, filamina ſubtilia & flexibilia habet, quæ facilè cerebri appendices penetrant, & absque ulla aſperitate ſe ipſis inſinuant, ita tamen ut corpuſcula illa ſulphure ac ſale contineri certum reputet. Diverſitatem autem effectuum non ſolùm à movente materia ſubtili, verùm etiam à motarum particularum figura & quantitate ſive magnitudine pendere, *Cornelius ab Hoghelande* in Oeconom. a-

nim.

sum. admonet, unde fiat, ut aliter Moſchus, aliter Ambra, aliter Roſa naſum adficiant. Confer. elegantiſſimus *D. Nehem. Grevvii* diſcurſus de natura, cauſ. & virib. mixtion. Eph. Cur. Anno X. additus.

Nec illi ſunt prætereundi, qui remotiora tantùm principia ſpectando, in locis, ubi nardus aliæque odoratiſſimæ plantæ naſcuntur, Animal hoc reperiri, illisque pro cibo uti obſervantes, odorem Moſchi præſtantem ab illis ipſis rebus aromaticis provenire exiſtimant. Unum omnium loco teſtem nomino *Ioh. Bapt. Portam*, qui Phythognom. lib. 2. cap. 8. Moſchi capreolum herbis odoratis paſci fatetur, ſpicâ nardi & myrrhâ, obque id ſanguinem ejus in umbilico collectum evadere in Moſchum; quæ ex *Elluchaſem* Tabulis primò eſſe deſumta, nullus dubito, in quibus Animalia moſchifera, in maritimis locis commorantia myrrhâ, remotiora verò loca incolentia ſpicâ paſci traditur, quamvis quod de Myrrha refertur, vix apud me fidem inveniat.

Nonnulli ad occultas qualitates confugiunt, quibus præcipuè *Andr. Libavium* & *Sal. Albertum* adnumero, quorum ille Singular. part. 3. lib. 4. cap. 7. *Natura*, inquit, *inſita iſta proprietas eſt*: hic verò d.l. ἰδιοσυγκρασίαν Animalis moſchiferi neceſſariò cauſis reliquis, temperamento nempe, victûs bonitati &c. adjungendam eſſe putat.

Mihi neque absque ullo diſcrimine cuncta hæc jam prolata admittere libet, neque etiam penitus rejicere, habito nempe reſpectu tum ad materiam, odoratis iſtis effluviis emittendis atque conſtituendis aptam, tum ad cauſam, ad tale conſtituendum opus pro eadem requiſitam. Quoad illam, ſingularem ſiccarum, humidarum, aërearum & ignearum particularum mixturam & harmoniam non omnino damnare volo, utpote quas adeſſe, ipſi ſenſus noſtri, natura & effectus Moſchi nobis inculcant, ita tamen, ut earum inſufficientiam & obſcuritatem nemo non, præconceptis antiquioribus opinionibus nimiùm non addictus, fateri cogatur; quam itaque Chimici ſulphure ſuo ac ſale, nec non Cartheſiani atomorum gratâ levitate, evidentiorem haud inani conatu reddere laborarunt, ut itaque Moſchum, præter cæteras heterogeneas partes, quatenus nempe eſt odoratus, moleculis temperatis, ſulphureis & ſalinis, iisque levibus conſtare, tandem concludere queamus.

Neque negandum eſt, nardum, aliaque vegetabilia, ſive actu ipſo odoratas exhibeant particulas, ſive potentiâ tantùm tales contineant, ventriculi demum aliorumque viſcerum digeſtione vel fermentatione evolvendas & in actum deducendas, in Moſchi odore augmentando aliquod conferre poſſe momentum, odoratas nempe atomos ſuas moſchatis jungendo, vel in

moschatas transmutandas suppeditando. Prout sanè alimenta magnam in corporibus animalium alterandis potestatem habere, nemo, qui vel à limine œconomiam animalem contemplatus fuit, dubitare potest. *Compertum est idiotis omnibus, animalium carnes mirabiliter mutare colorem, odorem, saporem, consistentiam, gratiam, bonitatem, pro alimentorum, quibus vescuntur, naturæ varietate. Nam calidiores, frigidiores: duriores, molliores: densiores, laxiores: suaviores, insuaviores: salubriores, insalubriores: minusve incoctibiles, & ad nutrimentum habiles: pro pastionis diversitate effici, ita notum est, ut neminem id lateat*; & quæ plura habet *Thom. Erastus* de Auro potab. Et memorari inprimis meretur, quod Exc. Medicus Tigurinus, *D. Joh. de Muralto*, non ita pridem per literas mihi recensuit, vaccas nempe & capras in Alpibus Helvetiorum, Muttelinam Pastorum, sive Meum alpinum umbellâ purpurascente Cl. *Casp. Bauhini*, edentes, non saltem butyrum, sed & carnes styracis instar fragrantes præbere; Confer. ejusdem *Bauhini* addit. ad Matthioli Dioscoridem lib. 1. cap. 3. & *Conr. Gesneri* hort. German. Quamvis soli pabulo fragrantiam hanc Moschi non esse adscribendam, *Libavius* & *Albertus* sufficienter demonstraverint. Ut in specie non urgeam, de spicæ nardi & behmeni pastu relationem non planè extra omne dubium esse positam, quas sanè plantas in omnibus istis regionibus provenire, quæ Capreolos moschiferos alunt, adhuc probandum esset. Imò & aliis plantis inodoris eosdem inhiare, Tavernierianæ relationi debemus, quâ eos fame pressos tritici & oryzæ novam segetem depascere constat, & supra jam Cap. IX. percepimus.

Causam verò materiam hanc odoratam reddens, calor potest constitui. Præterquam enim quòd idem generatas jam & explicatas odoratas particulas movendo & agitando ad exhalationem impellit, easdem etiam, antea cum reliquis mixti crudioribus, fixioribus & figentibus particulis connexas, in libertatem ac volatilitatem adserit. Isque est potissimùm, quem internum vocant, ab externo tamen adjutus, quandoque & in actum deductus, qui coquendo, digerendo, alterando, odoratasque particulas à cæteris separando & extricando, officio suo defungitur; non quòd fœtida quævis imperfectam coctionem designare, cum quibusdam, autumem, cùm v. g. Asa fœtida, Opium, ingrato odore imbuta, interno igne illo coquente quammaximè abundent, externo etiam calore, in calidioribus utpote regionibus provenientia, nullo modo careant, & naturalis ac propria cujusque rei perfectio, quæ tam suaveolentiam, quàm ἀοσμίαν, fœtorem & graveolentiam complectitur, finis sit perfectæ concoctionis. Iste autem calor non tantùm mitis & temperatus, sed & maximus interdum ut sit, requiritur, prout

prout nempe materia magis minusve resistit, & ad emittendas particulas odoriferas disponitur. Moschum tamen maximo calore indigere vix credo, quem temperatus potiùs & blandus generare valebit, neque enim ipsa Moschi substantia maximum calorem, si gustu &c. expendatur, ostendit, neque etiam folliculi situs & conformatio tam fervidi temperamenti suspicionem præbent, quæ potiùs blando fotu digerendo operam suam promittunt. Quod & in aliis Moschi speciebus, putrefactione inprimis productis, observatur, putredinem enim absque caloris interventu dari, nemini unquam in mentem venisse puto, quæ tamen qua ratione hîc concurrat, superiùs jam ostensum fuit. Quod si calorem quoque externum spectare libet, non aëre tantùm sub calidiori, sed & temperato Animal nostrum reperiri constat, provinciis Sinicis: Yunnan & Xensi illud confirmantibus, istam enim, Lineæ æquinoctiali vicinam, præ reliquis Provinciis longè calidiori, hanc suavi mitique aëris temperie gaudere, constat, quo de v. g. videndus *O. Dapperus* in descript. regni Sinici.

Ast etiamsi hæc omnia ita sese habeant, nihilominus intellectui nostro occulti quid subesse, tandem dicere haudquaquam vereor. Licet enim istis occultarum qualitatum, quas sibi nonnulli olim finxerunt, tenebris immergere me non laborem, revera tamen aliud adhuc, præter jam dicta, superest, quod nec Peripatheticorum elementa, nec Chimicorum sulphur, nec Corpuscularis hypothesis hactenus satis explicuerunt; idque est ipse odor moschatus proprius, quo talem suavitatem, nec aliam fragrantiam aliquam, qualem Ambra, Zibethum &c. impressionem organo odoratorio exhibet; quod interea, usque dum commodius aliud suggeratur, seminale principium, specificam virtutem & potestatem, à Summo rerum Creatore impressam, vocare lubescit. Quod cùm non minùs obscurum sit & intellectu non satis comprehendi queat, præstabit tamen, humani ingenii imbecillitatem ingenuè fateri, quàm manifesta, sine omni luce, crepando, culpam quamcunque incurrere.

CAPUT

CAPUT XVI.

De Moschi adservatione.

Cum in CAP. præcedente vitam Moschi in odore ejus consistere, dictum fuerit, & revera potiores ejus virtutes hinc descendant, quidquid ablationem & mortem ejusdem minatur, studiosè cavendum esse, sponte elucescit. Unde etiam de commodo eum adservandi modo nunc quædam subjicienda veniunt, ne præstantis medicaminis & odoramenti loco depravatum, evanidum aut languidum concrementum emergat. Idque non tantùm hanc ob rationem, ne sc. aëri libero, in perpetuo motu constituto, negligenter expositus continuam subinde moleculorum odoratarum exhalationem patiatur & languescat, sed &, quòd negligentiùs custodito alieni quoque odoris moleculæ, non sine nativi aliquo detrimento, sese adsocient, id quod à lavendulæ oleo ipsi accidere, *Petr. Andr. Matthiolus* Comm. in Diosc. lib. 1. cap. 6. & *Anton. Mizaldus* in Alexikep. camp. 3. areâ 11. tradunt, tum quoque liberiùs ita exhalando, vicina quæ sunt ex Simplicibus aliis, vasis & utensilibus, quòd inficiat, non sine tædio & noxa illorum, qui suaveolentia ista aversantur, ceu plerunque ex mulieribus hystericæ sunt, ex viris, qui debile cerebrum habent. Unde accidit quandoque, ut quidquid ex pharmacopolio adlatum est, ægroti nauseent, quia, uti ajunt, ἀποθηκίζει, juxta *Libavium* l. c. vel aliud periculum incurrant, quale strangulationis uterinæ perpessa fuit Venetiis Nobilis quædam à Sirupo, manibus odore Moschi & Ambræ fragrantibus parato, apud *Vict. Trincavellium* de compos. medic. lib. 2. cap. 3. Quare providè satis in *Statutis Medic. & Pharmaceut. Passav.* Anno 1586. edit. §. 12. Pharmacopœis injungitur, ut Moschum &c. separatim & sedulò adservent, non alia inter medicamenta repositum.

Idem tamen adservandi modus non omnibus probatur. *Haly Abbas* Pract. lib. 2. cap. 57. medicamenta jucundi odoris in vasis argenteis, aut vitreis, quorum capita diligenter obturanda, adservare præcipit. *Saladinus de Asculo* in compend. aromatarior. omnes Species aromaticas in vasis aureis, vel argenteis deauratis, aut in porcellanis, vitreisve conservandas esse inculcat. Vitreum vas, spissum sive densum, & cerâ diligenter oblitum, vel potiùs plumbeum, ut frigidâ & humidâ hujus metalli qualitate eò magis

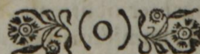
salvus

ſalvus perſiſtat, eligit, vel ſaltem duo aut tria plumbi fruſta adponi jubet, & quò minùs odore ſuo ſpolietur, cavendum eſſe monet *Platearius*, ne quid aromaticum addatur. Pyxidem quoque plumbeam *Alex. Benedictus*, eamque cerâ obturatam *Fuchſius*, *Sylvius*, & *Weckerus* commendant. Ad hoc ipſum pariter reſpexit *Henr. Smetius* lib. 9. Miſcell. medic. pag. 466. dum pyxidulam plumbeam huic conſervationi optimam judicavit, quia ſit materia non tantùm frigida, ſed & denſa, & quæ contenta non nimis exſiccari permittit, quâ nempe exſiccatione non exigua effluviorum odoratorum deperditio contingeret. Plumbeorum econtra vaſculorum uſum *Libavius* prolixâ diſputatione rejicit, cujus ipſe compendium his verbis proponit: *Si moſchus debet cerebrum & cor defendere, rectiùs in pyxide ex auro, argentoque, ſeu electro & ſuccino conſervabitur, quàm in plumbo, quod hydrargyri ſimiles halitus exſpirans, cor cerebrumq; offendit.* Verùm inanis hic adeſſe metus videtur. Licet enim plumbeos halitus ab omni noxa eſſe exemtos, minimè adſtruam, eosdem tamen, niſi vehementiore calore plumbum liquetur, & liquefactione hac poruli ejus aperiantur, ſpirituoſæque noxiæ particulæ unà expellantur, neutiquam emittit. Neque tamen ſuperſtitioſos adeo nos eſſe decet, ut Moſchum neceſſariò in plumbeum talem carcerem (de addendis plumbi fruſtulis, ceu planè ſuperfluis, ut taceam,) eſſe detrudendum credamus, cùm & alia ex materia elaborata vaſcula ſcopo eidem optimè inſerviant, modò ita comparata ſint, ut nec poroſa admodum effluviorum moſchatorum nimium in ſe recipiant, eumque ita ſenſim depaſcantur, nec proprias particulas eidem communicent. Hinc neque argentea, cuprea, ferrea, ſi minima quævis curare animus eſt, pro recondendo Moſcho electiſſimo & recentiſſimo probare admodum poſſum, metu, ne humidæ, acres quodammodo & urinoſæ Moſchi particulæ ſubſtantiam eorundem corrodendo, atque æruginem dein vel rubiginem ipſo Moſcho adfricando, qualemcunque labem & impuritatem imprimant. Aurea verò reconditoria ad pompam magis, quàm neceſſitatem faciunt; Cui tamen facultates ſuppetunt, pretioſo theſauro pretioſum tale adaptare receptaculum, per me eſto liberum. Majorem tamen indè in corde roborando ſibi ne ſpondeat efficaciam, quâ ne hilum quidem ei cedet alius, in viliſſimo etiam plumbeo adſervatus Moſchus. Vitrea quoque divitum, pauperiorumque facultates non deſpiciunt, ſi pura ſint, orificio non usque adeo amplo donata, cerâ diligenter obfirmata, veſicâ & chartâ conſtricta, inque locum ab aëre calidiori, humidiori vel liberiori, àque ventis ſatis alienum repoſita. Sed cur *Platearius*, aromatici quid ne addatur, vel ne cum aromatico ſervetur, cavendum eſſe monuerit, cauſam ſubjungit,

quia aromaticitatem suam amitteret, id quod in *Quirici de Augustis* Lumin. Apothec. distinct. 1. descript. 19. vel, qui sub Thesaur. Aromatar. similem librum iisdem penè verbis edidit, apud *Paul. Suardum* etiam ex eo monitum invenimus, quasi scilicet vim suam & odorem amitteret, si cum speciebus aromaticis conservaretur, recuperandum, si in cloacam ponatur. Licet autem aliorum Aromatum viciniam & contactum Moschi odorem auferre, nemo facilè concesserit, eidem tamen aromaticas alias atomos commisceri, sicque genuinum obtundere quodammodo, haud est negandum, ut ita vel hoc intuitu separatim instituta ejus repositio attendi utique mereatur. Nec simpliciter negaverim, eum peregrino tali odore imbutum, in cloaca odorem suum proprium recuperare, vel potiùs denuo purum exhalare, avolantibus nempe in aëre liberiori & ampliori heterogeneis aromatum moleculis, quæ superficietenus tantùm Moschi substantiæ adhæserant, quibus idcirco evanescentibus, altiùs radicatæ moschatæ atomi nares dein solæ iterum subeunt, ita tamen, ut Moschus unà cum aromaticarum cæterarum fuga, propriarum etiam non exiguam jacturam perpetiatur.

Cæterùm Moschum suo adhuc folliculo inclusum meliùs servari, quod præfati *Quiricus de Augustis*, nec non *Paulus Suardus* volunt, non est dubium, modò ipse etiam folliculus alio in vase, plumbeo &c. abscondatur, cùm solus aliàs odoris effluvium cavere sufficienter nequeat.

Quamdiu verò absque virtutis suæ odoriferæ deperditione servari queat Moschus, si *Hieron. Cardanum* de rerum variet. lib. 17. cap. 97. consulamus, centum annos eundem durare, percipiemus. Quamvis alii terminum hunc ad decennium saltem constrinxerint. Mihi hac in re nihil certi definire libet, aut licet. Etiamsi in vase probè occluso, & ab omni aëris atque caloris accessu, qui odoratas particulas in motum concitare & expellere queant, si conservetur, plurimorum annorum ætatem sustinere posse, nullus ambigam. Ut itaque generali *Renodæi* decisione præstet adquiescere, quâ medicamenta, tam simplicia quàm composita, si sedulò serventur, diutiùs durare: si negligenter, celeriùs senescere edixerat.

CAPUT

CAPUT XVII.

De incommodis Moschi.

DIfficillimum esse, invenire remedium, quod citra ullam læsionem & noxam magnificè prosit, jam olim *Galenus* 11. Meth. med. cap. 12. pronunciaverat. Vel ut *Ovidius* lib. 1. Trist. eleganter expresserat:

Nil prodest, quod non lædere possit idem.
Eripit interdum, modò dat Medicina salutem.

Idque sua etiam ex parte esse verissimum, ipse pariter Moschus suffi-
cienter ostendit, cujus immensas virtutes licet omnis deprædicet Orbis, salu-
taris tamen omnibus medicina nequaquam exsistit. Quapropter de incom-
modis, usum ejus haud raro insequentibus, pauca quædam prælibare necesse
erit, quò prudenter eodem esse utendum elucescat.

Antequam verò id adgrediar, principiò *Franc. Perlam*, Odoramento-
rum noxam in genere proponentem, audire juvat. Sic enim adnot. 8. Pro-
pulſ. phyſ. oppugn. Steph. de Gasp. de Opobalſ. *Odores*, scribit, *non modò*
quidquid prosunt, sed si quid præterea obsunt, id ratione subjecti est, exhalatio-
num nempe, quæ aut nimis copiosæ sunt, aut nimis calida & tenues; nam co-
piâ quidem caput implent, ejusque membranas distendunt, calore alterant & ac-
cendunt, vehementique tenuium partium appulsu irritant; ex quo sternutamen-
ta commovent, excitantque dolores à distentione atque intemperie, & ad deliria
usque interdum compellunt. Non admodum dissimile de Moscho ferendum
est judicium. Ut itaque odoriferæ ejus atomi eâ, quâ pollent tenuitate,
vel, ceu Moderni loqui amant, volatilitate, eâque non simplici sali volatili
urinoso, sed & sulphureo quammaximè explicato atque activo adscriben-
dâ, non sanguinem tantùm biliosum in effervescentiam pronum, spiritus-
que agitent, & magis accendant, sed & tenuiores alios vitiosos humores in
ὀργασμὸν cieant, à quibus dein variorum symptomatum ortus est per-
timescendus.

In specie calidum offendere caput ac dolorem excitare, *Ebn Rasæi*, vul-
gò *Rhasis*, *Sim. Sethi*, *Jac. Sylvii* aliorumque est opinio. Unde etiam ce-
phalalgiæ inter causas Moschi &c. suavi odore alteratus aër sæpiùs à Medi-
cis nominari solet, cujus specimen habemus in Celeberr. *D. Guern. Rolfincii*
lib. 2. de dolor. cap. sect. 2. art. 1. part. 1. c. 25. Quò ideo nonnulli re-
ferunt aphorismum 28. *Hippocratis* sect. 5. aromatum suffitum, sive uti

quidam interpretantur, aromatum odorem καρηβαρίας inducere innuentem; & *Galenus* clarè satis in lib. de arte med. cap. 14. de calidi cerebri signis agens, calidis cibis, potibus & odoribus caput impleri & gravari scribit. Quod inprimis in biliosis ac cerebro imbecillo præditis contingere *Joh. Fernelius* lib. 5. Meth. med. cap. 21. atque moschatum odorem vehementiâ suâ & copiâ caput offendere *Joh. Placotomus* pag. 15. Pharmacop. monuit. Non secus ac *Strabo* lib. 16. in Arabia felice eam odorum circumfluere copiam refert, ut fastidium & καρηβαρίαν inferat incolis Sabæis odoris adsiduitas. Quo intuitu hîc quoque illud: Omne sensile excellens lædere sensus, valere judicat Exc. *D. Wedelius* de medicam. comp. extempor. sect. 3. cap. 5. Interdum tamen & absque copia ista eandem læsionem inducit, si debile caput intraverit, & sanguinem biliosum vel mobilem admodum, spiritusque facilè irritabiles offenderit, qualis constitutionis fuit Generosus ille sexagenario major, qui ex Moschi &c. vel levi etiam odore statim de capitis dolore, non sine narium hæmorrhagia leniendo, conquerebatur, apud *Nathan. Highmorum* diss. cit. Et *Rob. Boyle*, hominem egregium, firmæ, sed perquam sanguineæ temperiei se novisse cap. 6. de insigni effic. effluv. scribit, qui violentos ex odore Moschi percipiat dolores, eundem ad functiones subeundas aliquo modo ineptum reddentes. Ipse quoque Pictorem satis egregium, nativâ tamen capitis debilitate laborantem, ejusdem mox dolore, non sine lipothymiæ præludiis, correptum vidi, cùm vix vel levem moschifici folliculi, aquis antea immacerati, odorem hausisset, ut ita absque mora eundem denuo recondere, delineationemque, huic Operi destinatam, ab alio deposcere cogerer. Ubi sanè cerebrum fragrantiæ moschatæ minùs adsuetum impressionem odoratarum atomorum eò promtiùs persentiet. Quale insuetudinis nocivæ exemplum habet *Auger. Gislen. Busbequius* epist. 1. Narcissis & Hyacinthis abundare Græciam, miro fragrantibus odore, referens, sic ut, cùm multi sint, odorum hujusmodi insuetis caput offendant. Hinc & adsuetis odoribus fœtidis haud difficulter quandoque curantur, qui suavibus penè fuerant enecti, quales depingunt *Levin. Lemnius* lib. 2. de occ. nat. mir. cap. 6. *Henr. Smetius* lib. 12. Miscell. medic. epist. 6. *Zacutus Lusit.* lib. 3. Prax. admir. obs. 99. *Phil. Salmuth* cent. 3. observ. med. 71. & *Petr. Borellus* cent. 3. obs. med. phys. 60.

Ex eodem fonte oritur, quòd Moschus catarrhos suscitare dicatur. Unde odoramentorum usum frequentissimum dissuadet *Dominic. Leonus* Art. med. sect. 2. lib. 3. cap. 4. ne læso cerebro catarrhus excitetur. Nobiliss. quoq; *Henr. Ranzovius* cap. 4. de conserv. valet. odores nimis calidos impro-

bat,

bat, quia caput repleant & catarrhum generent. Quam repletionem à Moscho induci, credidit *Sanctor. Sanctorius* Comm. in art. med. Gal. quæst. 57. tum per se, exhalatione scilicet calidâ corporeâ, tum per accidens, quatenus cerebrum, ratione caloris, nova attrahat excrementa. Quamvis nec corporea illa repletio magni adeo momenti esse queat, cùm paucis sæpe minimisque exhalatio ista constet corpusculis, nec excrementorum attractio probari admodum possit, quam fusionem humorum potiùs adpellabimus, prout Cl. *Dan. Sennertus* lib. I. Medic. pract. part. I. cap. 10. res vehementer odoratas itidem caput replendo, atque humores fundendo nocere statuit.

Atque causæ huic paralytica quoque adfectio & tremor adscribi possunt, quibus Unguentarios esse obnoxios, *Guil. Rondeletius* Meth. cur. morb. lib. I. cap. 23. advertit, ob Moschi nempe & Ambræ, vel aliorum odoratorum continuum usum, cerebri & nervorum substantiam, uti is loquitur, exsolventium.

Quam humorum à Moscho &c. fusionem etiam in Septentrionalibus populis, & frigidas regiones qui incolunt, agnoscit *Casp. à Rejes* Elys. jucund. quæst. camp. quæst. 84. quorum corpora esse corpulentiora, humidiora, & excrementosis cruditatibus referta putat, unde ab Aromatum sumtorum vel odoratorum calore crudi illi & excrementitii humores attenuentur, agitentur & conturbentur, motique vapores crassos excitent, vertiginem & animi deliquia inducentes.

Et talis vertiginosa adfectio atque καρηβαρία Hippocratica non admodum distat ab ebrietate, quâ nempe, uti *Juvenalis* satyr. 6. canit:

vertigine tectum
ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.

Non mirum itaque, quod κεφάλην excitare Moschus dicatur *Libavio*. Postquam enim ejus & Ambræ odorem fortiorem caput gravare perhibuisset, subjungit: *Ideo inebriantur citò, qui super ambra & moscho bibunt, vel ex vasis ambram & moschum olentibus.* Modicum etiam Galiæ moschatæ in vino positæ suaviter inebriare, *Guilelm. Gratarolus* cap. 4 de vino prodidit, aut ut *Porta* Mag. natur. lib. 14. cap. 12. loquitur: *Moschum in vinum additum ebrietatem exasperat.* Spirituosa quippe spitituosis juncta, caput dum adscendunt, citiùs replent feriuntque, & sanguinem plus justò rarefaciendo vaporesque excitando, tum in reliquo corpore, tum in capite cumprimis turbare valent omnia, ac spiritus animales modò inordinatos in motus & confusiones compellunt, modò halituum è sanguinea massa elevatorum blandiorum copiâ quasi obruunt, & ad quietem componunt. Ut ideo narcoti-

coticum aliquod sulphur vel potestatem aliam in Moscho fingere, nequidquam opus sit. De Ambra eundem effectum præstante vid. Exc. *D. Just. Fid Klobii* histor. de ambr. quæst 2.

Epilepsiam porrò producere in nonnullis, quorundam est sententia. Sic *Joseph. Quercetanus* frequenti se experientiâ didicisse tract. Tetr. graviss. capit. effect. cap. 18. de epilepsia agens testatur, ejusmodi calefacientibus & odoratis remediis auctos potiùs & excitatos fuisse hos adfectus, quàm imminutos aut superatos. Causam quoque in eo sitam esse suspicatur, quòd Moschus & similia odorata sint καρηβαρικὰ sive caput gravantia, & cerebrum opplentia, causasque plethoricas augentia. Licet verò rationem hanc non omnino rejiciendam putem, insufficientem tamen esse, quilibet judicabit, si epilepsiam non à simplici inanitione vel repletione oriri posse, consideraverit, cùm necesse sit, & aliam aliquam irritantem causam unà adesse; quam itaque hoc in casu sanguini bilioso, à moschatis atomis in fervorem acto & quasi excitato, suâque dein acredine, ab ipsis Moschi sulphureis particulis accedentibus adauctâ, nervosum genus debile & ad epilepticas convulsiones jam antea pronum irritanti adscribere præstat. Quin & immediato contactu suo nervis odoratoriis sese insinuantes illæ Moschi particulæ, non omni, uti dictum, acredine destitutæ, membranosas maximeque sensiles partes cerebri pungere, ut & intemperatos animales spiritus in motus irregulares compellere valent.

De lipothymia Moschi odori adscribenda paulò superiùs jam actum fuit; & quilibet etiam sibi imaginari effectum illum poterit, si non tantùm vim ejus in rarefaciendo sanguine, sed & biliosis ejus particulis exacuendis ruminaverit, quæ nempe in animi deliquio producendo non minùs locum habere Celeberr. *D. Franc. de le Boë Sylvius* lib. 1. Prax. med. cap. 35. inprimis edocuit.

Huc commodè uteri sic dictam suffocationem referemus, quam si non ipsam esse syncopen, saltem haud multùm ab eadem distare, Viri quidam doctissimi ostendere conati fuerunt. In quo uti plenum merentur adsensum, ita ab utero tamen symptomata illa horrenda, in morbo isto occurrentia, & speciatim suffocationis metum quandoque sumere originem, ideóque uterinam cognominari tunc posse, haud absonum videtur. Non secus ac alii quoque adfectus: epilepsia, cephalalgia &c. uterina adpellari solent. Quâ verò ratione symptoma hoc à Moschi aliorumve suavi odore naribus hausto inducatur, plurimæ passim adferuntur opiniones, multis uterum singulari quadam proprietate & sympathiâ eodem delectari, & eapropter ad jucunditatem istam pleniùs percipiendam sursum moveri atque adscen-

adſcendere, ſtatuentibus, aliis verò in uterum malè adfectum culpam referentibus, ita ut caput ab odore percuſſum, uterum in conſenſum trahat, perturbet, & humores pravos in eo agitet, vaporesque indè ſuſcitet, aut etiam vaſorum obſtructiones augeat, aliis autem aliter ſentientibus; quæ tamen cuncta adducere, aut quid in eis placere queat, oſtendere, nimiæ prolixitatis culpam hoc in loco incurreret. Mihi præ omnibus ingenioſa Cl. *Nath. Highmori* ſententia hic probatur, ſanguinis tenuioris, ſeroſi & flatuoſi, in feminis præcipuè cholericis, ebullitionem ac fermentationem, à Moſchi tenuioribus, bilioſis & igneis particulis admixtis concitatam, ejusdem in pulmonibus reſtagnationem, vaſorumque diſtentionem & infarctionem, ac conſequenter ſuffocationis periculum inducere, innuens; quam ipſam ſanguinis rarefactionem & commotionem, ſpirituum quoque animalium à tenuiſſimis Moſchi effluviis agitatorum impetuoſior in illum inſinuatio & commixtio inſigniter valet intendere; à qua etiam turgeſcentium ſpirituum influentia fibras nervoſas, & in ſpecie cordis, multùm diſtendi, contrahi, & ſanguinem vehementiùs in arterias & pulmones propellere, aut etiam ob inordinatum & furioſum quaſi adventum in motus irregulares ac convulſivos, ex *Williſii* doctrina, concitare poſſunt. Quàm creberrimè autem adfectus iſte à moſchato odore ſoleat deſcendere, vel aniculis paſſim notum eſt. Memorari tamen meretur, quod *Relationes* ſive *Novellæ*, quas ita vocamus, publicæ A. *1667.* Menſ. Februario indicarunt, Antverpiæ nempe trium vel quatuor menſium ſpatio puerperarum plusquam 120. ob ſacchari uſum, cui Moſchus admixtus, vel ſaltem adpoſitus fuerat, Libitinæ cenſum ingreſſas fuiſſe, quod num verum ſit, meum non eſt dijudicare, qui multis ſæpe fabulis tales Novellas conſperſas eſſe novi; ſaltem tamen non eſt impoſſibile, præſertim cùm Antverpianas feminas magis, quàm alias, eundem averſari, *Caſp. à Rejes* l. c. teſtetur. Et cùm majori feminarum numero noxam hanc odor ille minitetur, rariſſimè, imò nunquam Medicus eundem medicamentis conciliat, niſi probè ipſi priùs, hanc illamve ab eo minimè lædi, conſtiterit.

Ab uſu etiam moſchatorum, uti conf. alkerm. in diſpoſitis, non minùs ac à melle, naſturtio &c. pollutionem nocturnam certò aboriri, monuit in literis ad me ſcriptis Celeberr. *D. Wedelius* noſter, ſero in ὀργασμὸν indè magis concitato, hujusque hinc flori, ſemini, cauſam tribuens.

In hæmorrhagia inſuper qualibet, ubi ſanguis ſiſti debet, Moſchum fugiendum *Wolffg. Höferus* lib. 2. Hercul. med. cap. 3. admonet, vehementiâ odoris, tenuitateque eximiâ ſanguinis fluxum adaugentibus. Oculum huc direxit *Hieron. Mercurialis* lib. 1. de comp. medic. cap. 15. dum Moſchum,

omnium

omnium corporum odoratissimum, venenum esse existimat, si ut medicamentum intus capiatur, hac adductus ratione, quòd sincerus naribus adpositus statim proliciat sanguinem, hinc & internè vi quadam insigni, quâ pollet in aperiendis vasis, ob tenuitatem & acrimoniam substantiæ, pariter sanguinis exitum esset procuraturus. Cui adstipulari videtur *Paracelsus*, lib. 2. de Tartar. cap. 3. in Comment. omnia, quæ generantur ex elementis, spiritum in se habere mineralem, suo more scribens, qui sit venenum: *sicut anthos, muscus &c. non tam nobilis, qui non in se etiam habet venenum: nam bonum & malum conjuncta sunt in omnibus rebus, quas producunt elementa.* Quod & *Helmontius* tract. Pharmac. ac Dispensat. modern. §. 44. confirmat, vix aliquid immune Naturam habere scribens, quod suum toxicum sibi clanculum admistum non habeat, ipsasque rosas & violas sub tanta odoris fragrantia veneni contagia occultare. Quamvis nihil in rerum natura dari, sponte concedatur, quod, juxta cum salutari effectu, nocere nequeat, ob idipsum tamen venenum mox adpellare, nimium reputo, nisi quàm latissimè nomen id acceperis. Non habet Moschus in se venenum, nisi eodem tu abusus fueris. Virgulam ideo censoriam *Joh. Domin. Salæ* lib. de aliment. cap. 17. sustinere coactus fuit *Mercurialis*, quâ divites & delitiosi homines cibis ac potui Moschum innoxiè, Medici etiam cordialibus medicamentis cum fructu miscentes opponuntur. Imò exteriùs tam facilè & frequenter hæmorrhagiam excitare, *Sala* rectè pernegat. Et *Casp. à Rejes* l. c. mala illa forsan causare potuisse respondet, nisi adsumti vis in corpore statim frangeretur, aut major justo illius quantitas sumta fuisset; *Sed*, pergit idem, *quando in minima datur, ideò minùs offendit, & miros tamen præstat effectus, quia in exigua licet portione maximam obtinet efficaciam.*

Porrò ob ejus odorem in tabem sive corporis extenuationem quosdam incidisse, scribit *Joh. Guintherius Andernacensis* de medic. vet. & nov. comment. 2. dial. 5. Quod à frequentiori usu, præcipuè in habitu corporis ad caliditatem & siccitatem naturâ inclinante, contingere posset, virtute nempe ejus calefaciente atque siccante roridas corporis partes depascente, sicque tandem ad marcorem deducente.

Pallore etiam corpus inficere, ex *Sim. Sethi* relatione habetur. Causam verò *Sal. Albertus* reddere conatur, quòd videlicet sanguinem adurendo, ulteriorem bilis in corpore proventum acceleret, à qua corpus lurido postea colore offundatur. Quam tamen biliosarum partium in sanguine evolutionem vel augmentum colorem istum esse daturum, non, nisi copiosior usus & in corpore bilioso accedat, est credibile. Nec admodum probare possum *Joh. Bapt. Portæ* lib. 3. Phytognom. cap. 4. sententiam, dum

flavi

flavi coloris plantas in alimentum adſumtas flavam bilem augere, icterum inducere, & membra decolorare, ſcribens, Moſchum, utpote qui colore eſt ſubflavus, membra utentium pallore decolorare, ſimul notat. Signaturas etenim illas adeo certas, aut tincturam Moſchi flavam tam conſtantem eſſe, perſuadere mihi nequeo, cùm illæ in utramque ſæpe partem inclinent, ita ut tam bonum, quàm malum effectum exin imaginari ſibi quis valeat, hæc autem à tot digeſtionibus in corpore ſubeundis pariter immutari diverſimodè queat.

Quapropter catum & cautum in rebus, odore ejusmodi quæ ſunt imbutæ, exhibendis decet Medicum, ne malum malo adgravet, & leviori ex morbo periculoſiorem, vel ex periculoſo letalem omnino efficiat. Quem in finem etiam Sirupum de corticibus citri, Confectiones, Species aromaticas &c. tam completas, quàm incompletas, i. e. cum, & ſine Moſcho paratas benè conſtituta Pharmacopolia exhibent, id quod in ſpecie *Auguſtani* mei, in gratiam inprimis mulierum hyſtericis paſſionibus obnoxiarum, claſſ. 11. Pharmacop. cap. de Aromat. caryoph. Meſ. diligenter adnotarunt. Nec inutile eſt *Guil. Rondeletii* Pharmac. offic. hac in parte datum conſilium, quo in multis compoſitionibus odorata ejusmodi auferenda cenſet, quia in multis morbis, uti adfectibus uterinis, qui per conſenſum fiunt, dolore nempe capitis, epilepſia, vertigine & ſcotomate, non conveniant, tum quia ægri odoratis offendantur, tum remediorum pretium intendant; Medicus autem ſi imperet, facilè iſta addi à pharmacopola poſſint.

Et ita de Moſchi uſu in certis ſubjectis vitando cautela omnium optimam ſuppeditat ejusdem correctionem, atque ne noceat, præſervationem, ut iſtâ non indigeamus animadverſione, quæ in libello *Ebn Sinæ* adſcripto, de medicam. cordial. tr. 2. habetur, caliditatem nempe ejus cum camphora, & ſiccitatem cum oleis humidis, violaceo, roſaceo &c. reprimi. Ut taceam, frigidam in Camphora creditam qualitatem eſſe commentitiam, jam dudum penitus exploſam, moſchi autem ſiccitatem tantam non eſſe quæ correctionem depoſceret, neque in parva, quæ in uſum trahi ſolet, doſi quidquam nocere poſſe.

De horum autem incommodorum omnium curatione ſpeciatim agere, longiùs à ſcopo meo eſſet poſitum, quam unusquisque, ſi cauſam iſtorum perpenderit, absque magna difficultate deprehendet. Temperatis itaque, vel etiam fœtidis, narcoticâ virtute aliqualiter præditis odoribus, qualibus ad gravedinem, à florum & fructuum fragrantia contractam, ex aſphalto & tragopogone, vel potiùs barbæ hircinæ pilis Sabæos fuiſſe uſos, *Strabo* autor eſt, dum ſcribit: Καρούμενοι δ' ὑπὸ τῶν εὐωδιῶν, ἀίξουσι τὸν

 κάρον

κάϛον ἀσφάλτȣ θυμιάματι, καὶ τϱάγȣ πώγωνος : *ubi fragrantia carum induxit, bituminis suffitu & hirci barbâ eum abigunt*, aliisque remediis fervorem ſanguinis compeſcere, ſpiritus feroces in ordinem redigere, & ſi quæ vitioſorum humorum abundantia, fluxusve ad hanc illamve partem contigerit, eosdem educere, conveniet.

CAPUT XIIX.

De Moſchi virtute alexipharmaca.

MEdicas inter virtures, quibus Moſchum eſſe donatum creditur, alexipharmacam primo recenſere loco libet, quem nempe Arabum ille Princeps, *Ebn Sina*, antidotum adverſus venena, vel ex eo *Chriſtoph. Georg. de Honeſtis* ſuper Antidot. Meſ. theriacam venenorum adpellat. Quo etiam nomine à *Joh. Georg. Macaſio* Prompt. mat. med. lib. 2. ſect. 10. cap. 1. aliisque Alexipharmacorum generalium in catalogo fuit collocatus. Id quod de interno ejus potiſſimùm uſu prædicare videntur, de externo tamen & alii ſimilia teſtantur. Hinc *Ranzovius* cap. 48. de conſerv. valet. *Quidam ferunt*, ſcribit, *ambram, muſcum, vel lapidem bufonis geſtantes à venenis tutos præſtare.* Quod encomium num Moſcho jure imponatur, ne credulitate nimiâ errori patrocinari videar, nunc meritò disquiritur. Quamvis autem diffiteri nequeam, cum Exc. *D. Simone Paulli* claſſ. 3. Quadripart. botan. cap. de coriandr. ab omnibus Autoribus, qui de venenis commentati ſunt, veram & adcuratam definitionem veneni hucusque me deſiderare, & ideo non minùs ejusdem etiam remedium ſive alexiterium eâdem obſcuritate involvi neceſſe ſit, ſi tamen communiori loquendi modo venenum omne id vocare libuerit, quod peculiari facultate cordi eſt infenſum ac deleterium, Moſchum alexipharmacâ naturâ eſſe præditum, non omnino negari poſſet, cùm eundem cordi & ſpiritibus ejus quàm maximè gratum, amicum & ſalutarem eſſe, nemo non fateatur, ideoque iſtâ cum corde & ſpiritibus ſympathiâ, tutelâ atque medelâ, irruentes in illud qualescunque nocivas turmas abigere poſſe videatur. Aſt cùm venenorum maxima in effectu ſit differentia, ut modò figendo, modò reſolvendo, corrodendo &c. partes vel humidiores, vel ſolidiores, vel ſpirituoſas deſtruendo ac corrumpendo, operationes ſuas peragant, omnibus iſtis vitæ noſtræ hoſtibus

hoſtibus efficaciter reſiſtere poſſe Moſchum, nemo, qui rem adcuratiùs expenderit, facilè perſuadere ſibi patietur.

Hinc etiam, ſi cum *Ebn Sina* lib. 3. tract. 1. cap. 4. illud alexipharmacum eſſe remedium diceremus, quod ex ſua proprietate conſervat ſanitatem & virtutem in ſpiritu, ut veneni noxam à ſe repellat, faciliùs rem conficeremus. Aſt Cl. *Sennerti* hîc utique prævalet deciſio lib. 6. Medic. pract. part. 5. cap. 6. Cordialia nempe omnia in morbis venenatis eſſe utilia, quia cor roborant, ut veneno fortiùs reſiſtere poſſit, ipſum tamen venenum non adeo expugnare, ſicut alexipharmaca propriè dicta, iſtoque reſpectu ipſum quoque Moſchum in morbis venenatis curandis utilem eſſe poſſe, ibidem concedit.

Generale itaque propriè cum non ſit Alexipharmacum, an aliquibus tamen venenorum ſpeciebus, ceu adpropriata Antidotus, opponi queat, nunc pariter inveſtigabimus.

Ubi inprimis immaniſſimum Napelli venenum ſingulari quadam proprietate profligare, cum *Ebn Sina* plurimi teſtantur, dummodo tempeſtivè adhibeatur. Quàm ſæva autem napellus excitet ſymptomata, curationemque reddat difficilem, paſſim in Libris recenſetur. Sed determinare, in quo venenum ejus propriè conſiſtat, meum ſuperat ingenium. Tenuiſſimæ quidem inhærere ſubſtantiæ, quâ etiam leviculâ in apice linguæ deguſtatione, ceu *Helmontio* contigit, (Vid. tr. Demens Idéa §. 12.) vel ſolo odore, juxta Nob. *D. Joh. Georg. Greiſelium* in Ephem. Germ. Curioſ. Ann. II. obſ. 78. umbrâ ſecundùm R. P. *D. Athan. Kircherum* in Mund. ſubterr. lib. 9. ſect. 2. cap. 2. & lib. 4. Latii antiq. & nov. part. 2. cap. 6. vel contactu nocet, ex relatione *D. Paterſon. Hainii* Ann. III. dd. Ephemer. obſ. 233. & *Petr. Andr. Matthioli* Comm. in lib. 4. Dioſc. cap. 73. extra controverſiam eſſe puto, quæ non ſine generis nervoſi noxa, magnam in ſanguine & ſpiritibus agitationem vel fermentationem, imò deſtructionem, atque ab hiſce labiorum, linguæ & totius faciei intumeſcentiam, oculorum prominentiam, ſyncopen, cordis compreſſionem, partium tremorem, horrorem, vertiginem, lethargum, aliaque ſymptomata, pro ſubjecti ſcilicet, cujus interitum molitur, inprimis diverſitate, efficiat. Aſt cujus naturæ ſit ſubtiliſſimus ille viroſus ſpiritus, in tam parva etiam mole tam magnam, quale corpus humanum eſt, molem, & breviſſimo quidem temporis ſpatio peſſundans, quis nobis ſufficienter explicabit? Certè nec ſola caliditas, nec etiam ſalino-alcalica volatilitas rem ſufficienter expedient. Symbolum quidem addere aliquale poſſunt, verùm neceſſariò aliud aliquod eſſe conjunctum, arbitror, quod ſi à 🜍co, omnibus mixtis ingenito principio ſperare quis velit, equidem non

repugno, ast diversitatem ingentem ejusdem, pro maxima videlicet corporum mixtorum varietate, nec non abstrusas proprietates considerando, in eo ipso occultum aliquid subesse, fateri cogimur. Licet enim occultarum qualitatum, eo modo, quo olim à plurimis obtrudebantur, incertitudini mancipare me nolim, respectu tamen ad nostrum intellectum habito, revera occultas istas dari, & ita, omnia ad manifestas velle reducere, non quidem cum nonnullis dementiam, sed impossibilitatem hucusque esse, adsero. Et quamvis ex corpuscularis Philosophiæ fundamentis res clariùs proponi possit, quâ sanè ratione in suæ Cicutæ aquaticæ historia curiosissima Celeberr. *D. D. Joh. Jac. Wepferum* egregia nuper præstitisse nemo diffiteri queat, ita ut Napellum etiam, succo acri & mordaci præditum, aculeos ejusmodi continere dici possit, qui nervosum genus ubi attigerint, pungere illud, vellicare, sicque ad convulsiones irritare & symptomata illa horrenda suscitare soleant, cùm tamen & alia, si non longè acriora & mordaciora, saltem non inferiora, gustum ubi consulere volumus, uti piper &c. dentur, quæ tamen symptomata ista haud inducunt, eo ipso vel aliud aliquid unà latere, vel saltem in ipsis corpusculis istis aculeorum hactenus impervestigabilem diversitatem occurrere necesse est. Unde etiam, si Moschus tam specificum contra Napellum sit venenum, (id quod experientiæ confirmandum relinquo,) nec tantùm, naturalem sanguinis & spirituum κρᾶσιν conservando & intendendo, aut spiritus animales vel systematis nervosi præsidem demulcendo, eidem contrarietur, occultam pariter in eo opitulandi virtutem hîc producere cogimur; cùm certè, quâ ratione spicula illa pungentia extrahere aut obtundere &c. valeat, intelligere hucusque nequeam.

Porrò Coriandri succum venenis adcenseri debere, nonnulli *Dioscoridem* lib. 3. de mater. med. cap. 62. & lib. 6. cap. 9. sequuti adstruunt; de quorum sententia quid sentiendum putem, ptolixiùs in Pharmacop. August. Restit. class. 20. pag. 425. & seq. exposui. Propriè non esse venenum, quod minima in dosi magnam nocendi potentiam ostendat, extra omnem est controversiam, & inprimis à *D. Simon. Paulli* l. c. egregriè fuit ostensum; largiùs tamen sumtum mentem turbare, & alia quandoque symptomata, vertiginem, somnolentiam &c. inducere, itidem constat. Quam itaque noxam cerebro illatam Speciebus diamoschi & ambræ expugnari monstrat *Matthiolus* Comm. in lib. 6. Diosc. cerebrum nempe & spiritus animales confortandi, eorumque δυσκρασίαν frigidam corrigendi vi præditis; quin & cùm narcoticum vel stupefactivum aliquod ♀r Coriandro viridi inesse, incommoda nimium ejus usum insequentia, tum & ipse odor fœtidus persuadeant,

tali

tali quoque intuitu Moſchus ob ♀r ſuum contrariâ qualitate donatum, ſuavi & maximè mobili ſuâ volatilitate poros cerebri aperiendo, ſpiritusque animales reſolvendo & ſuſcitando, priſtinam capiti ſerenitatem conciliare valet.

Quo reſpectu etiam Moſchus à plurimis Opiatorum medicamentorum compoſitioni adjicitur, non tantùm ut tetrum odorem iſtum, ſed & venenum, aut, ceu nonnullis videtur, frigiditatem nimiam Opii emendet, virtuteque ſuâ confortante à noxis pertimeſcendis præſervet. Hinc in Philonis antidotum quosdam Moſchum recipere *Meſue* in Antidot. monuit, ſuoque in Anodyno ſpecifico *Paracelſus*, in Laudanis *Crollius*, *Agricola*, *Poppius*, *Beguinus*, *Freitagius*, *Poterius*, *Mynſichtus*, *Hartmannus*, *Tillingius*, *Auguſtani*, pluresque alii, in Tabulis vel Trochiſcis narcoticis *Platerus* locum eidem aliquem conceſſerunt. Opium tamen ab iſta veneni labe eſſe immune Exc. inprimis *D. Georg. Wolffg. Wedelius* lib. 2. Opiolog. ſect. 3. cap. 4. nec etiam tantam ineſſe frigiditatem lib. 1. ſect. 1. cap. 5. eruditè oſtendit. Quamvis frigidum id eſſe, ab effectu demonſtrare placuerit nuper Celeberr. *D. Ol. Borrichio* in tr. de ſomno & ſomnif. Doctiſſimorum itaque hac in re Virorum ἐπίκρισις nullatenus diſplicet, opiata nempe medicamenta, prudenter adminiſtrata, ſatis per ſe eſſe innoxia, nec, ut Moſcho aliove additamento corrigantur, opus habere. Interea tamen non negaverim, ſi quæ ab inconſiderato uſu noxa contingat, à Moſcho præſidium aliquod ſperari quandoque poſſe, prout ſanè *Dioſcorides* veternoſos ab epoto papaveris ſucco factos odoratis excitandos eſſe admonet, quæ inter *Matthiolus* in Comment. Moſchum in ſpecie commendat.

Præterea ſub umbra Juglandis arboris ſi quis diutius verſetur aut dormiat, ingenti capitis dolore, vertigine, apoplexiâ, vel epilepſiâ corripi, ideoque plantam illam oſtendere venenatam naturam, tum alii, tum *Dan. Sennertus* lib. 6. Med. pract. part. 7. cap. 17. innuit, atque exemplis *Bald. Timæus* lib. 7. Caſ. medic. 8. illuſtrat. Quale quid etiam de juniperi umbra *Virgilius* Eclog. 10. cantare voluit; Vid. tamen Ill. *D. Febrii* noſtri Scorzonera curioſ. pag. 123. Ipſam quidem umbram malorum adeo effectuum ream non eſſe, meritò cum Ill. *Boyleo* cap. 5. de nat. determin. effluv. dicitur, vicinæ tamen arboris nuciferæ effluvia noxia ſatis capiti eſſe poſſunt, cujus dolorem ſibimetipſi in æſtuantibus regionibus induxiſſe, ibidem fatetur. Satis enim efficacia eſſe iſta effluvia, ipſe odor, quem graviter olentem (ſive quod *Cluſius* lib. 1. rar. plant. hiſt. cap. 10. de Lentiſco habet, cum quadam gravitate jucundum) *Matthiolus* vocat, evincit. Nocere itaque nonnullis, ratum habeatur, quosdam tamen, inculpatæ qui ſunt valetudi-

nis, seu vigilantes, seu dormientes, impunè sub arbore ista morari, atque ut noceat, corporum dispositionem certam requiri, *Timæo* non minùs adsentior, quæ scil. ♀rearum istarum improportionatarum atomorum impulsu, sanguinem & spiritus inordinatum in motum concitari, & energiam earum corpori imprimi faciliùs patitur. Quibus tamen incommodis Species diambræ, diamoschi dulcis, & Trochiscos galiæ moschatæ opitulari, *Sennertus* tradidit, quibus nempe naturæ amicis pristina tranquillitas reducitur.

Compertum etiam esse scribit *Arnoldus Villanovanus* de dosib. theriacal. Moschum singulariter obviare letali veneno, quod dicitur Cornu spicæ, id quod ex *Ebn Sinæ* adscripto libello de medic. cordial. ab eo latinitate donato, ubi idem adseritur, dubio procul hauserat. Esse autem hoc Cornu fructum seu additamentum quoddam, in Spicæ cujusdam specie horribilis odoris enascens, *Sant. Ardoynus* lib. 3. de venen. cap. 2. prodidit. Cùm verò nondum satis naturam Vegetabilis hujus perspectam habeam, commemorâsse ista, sufficiat.

Felis cerebrum qui hominem dementare observarunt, hi, exigente necessitate, singulo mane diamoschi Confectionem, tribus vel quatuor horis ante cibum ægrotanti offerunt, quinimo Moschum per se ad ℈ß. cum vino, antidotum veluti excellentem, absorbere præcipiunt. Similiter felium adversus pilos deglutitos, earundemque halitum naribus attractum commodè usurpari eum, autor est *Matthiolus*, atque cum ipso *Macasius*. Et quidem felis cerebrum esse venenatum, vel potiùs noxium, nemo ampliùs dubitat, idque exemplo stoliditatis, ab eo comesto inductæ *Henr. Salmuth* cent. 1. observ. med. 47. & cent. 3. obs. 99. confirmat. Cerebrum enim felinum siccum valde esse *Ferdin. Ponzettus* lib. 2. de venen. cap. 26. statuit, si cum hominis temperie conferatur, unde meatus cerebri obstruendo, transitum spirituum animalium ad ventriculum posteriorem prohibere autumat, addens: *Tunc prohibetur memorari, ideo reputatur sine mente.* Quamvis hîc sola illa siccitas (ut non tangam reliqua) inepta planè sit, quæ tantum efficere defectum queat, nec ipsa etiam cura à *Ponzetto* tradita, per aromatica, Diamoschum & Vinum clarum, siccitatem istam admittat, à medicamentis talismodi, siccandi virtute præditis, potiùs adaugendam. Meatuum verò vel pororum cerebri aliqualem (non universalem, apoplexiam minantem,) obstructionem probabiliùs defendere potuisset, qua nempe spirituum animalium naturalis transitus, & in debita quantitate prohibita generatio ac distributio metuenda est, sicque mentis quandam imbecillitatem accersere valet. Licet hîc potiorem culpam in ipsis spiritibus sitam esse, credere

credere malim, qui à cerebri felini in caput delatis particulis nonnihil figantur, & in torporem conjiciantur, vel alio modo turbentur aut corrumpantur. Idque eò magis fieri, credibile est, si felis, antequam neci tradatur, priùs in furorem concitetur, qua ratione ipsa etiam ejus caro, comedentibus eam, noxia evadit, quod egregio exemplo *Athan. Kircherus* sect. 2. cap. 2. de pest. illustrat, quam aliàs absque omni periculo devorari Ill. noster Præses, *D. D. Joh. Mich. Febrius* in Anno VI. Miscell. Germ. Curios. obs. 88. *Bald. Ang. Abbatius* cap. 6. de viper. & *Henr. Salmuth* cent. 1. obs. 47. scribunt. De pilis felinis, utrùm venenatæ æmulam vim possideant, non parùm dubito, qui, si laryngi illapsi suffocationis metum non inducant, vix alio modo nocere poterunt. De halitûs etiam noxa major fortè in plurimis metus subest, quàm periculum, cùm, ut *Sennerti* verbis loquar, sæpe videamus infantes gestare feles, & secum in lectis cubantes habere sine damno. Quibusdam tamen, cæteroquin sanis, singulari & explicatu vix possibili proprietate halitum istum naturalem felium nocere posse vix dubito, quâ ratione etiam multis magnam cum felibus esse antipathiam passim est notissimum, ita ut eorum vel in obscuro latentium præsentiam iidem mox exhorrescant. Marasmum tandem vel tabem nonnullos à crebriùs attracto in pulmones felium halitu incidere non omnino negabo, ita ut sanguini ibidem mixtus tandem à statu naturali eundem dimoveat, temperiem & consistentiam ejus debitam immutet, sicque nutritias in eo particulas enervet, quo tamen, venenum subesse, minimè evinci potest.

Fel denique viperinum perniciosum adeo depingit cum aliis *Matthiolus*, ut animi deliquium statim adferat, id quod de felle deglutito esse intelligendum, vomitus, ab eodem summopere commendatus, evincit, post quem Moschum &c. exhibitum esse saluberrimum, pronunciat. Id quod etiam jam dudum *Rases*, *Albucases*, *Avicenna* & *Guilelmus Placentinus*, à *Sant. Ardoyno* lib. 3. de venen. cap. 14. citati, tradiderunt. Ast hoc remedio non esse opus, ipsa fellis viperini natura evincit, in qua venenum ita corpori illatum non consistere Exc. *D. Franc. Redus* præcipuè & *Mos. Charas* exposuerunt.

Idem dubio procul judicium Fel Leopardi, cum Cerebro Ursino merebitur.

Ad ipsum porrò venenum pestiferum debellandum, sive id præservando, sive curando fiat, utiliter adhiberi Moschum, sunt qui statuunt. Hos inter *Jul. Palmarius* lib. 7. de morb. contag. cap. 18. de simplici materia, in febre pestilente in usum trahenda, agens, Moschum odore suo suavissi-

mo

mo ac fragrantiſſimo peſtilentem aëris perniciem repellere, diſſipare, atque extinguere poſſe, vires præterea cordis recreare, ſpiritus omnes erigere, diſſipatos colligere ac reſarcire, cerebrum ſenſusque omnes roborare, & partium omnium, maximeque cordis languorem diſcutere, decantat. Unde & apud ipſum, aliosque tot paſſim eum in finem, pro interno pariter & externo uſu, variæ exſtant conſcriptæ formulæ, Moſchum recipientes, v. g. apud *Joh. Cratonem* Conſil. à *Laur. Scholzio* collect. 266. 275. 276. 277. *Dan. Sennertum* lib. 4. de febb. & Faſcicul. medicament. contra peſt. *Philipp. Höchſtetterum* decad. 7. obſ. med. cap. 1. *Matth. Untzerum* lib. 2. de lue peſtifer. *Thom. Jordanum* de peſt. phœnom. tr. 3. cap. 2. 7. *Jac. Theod. Tabernæmontanum* de peſt. *Gerbrandum Hai* medic. peſtifug. mixt. var. *Theodor. Turquetum D. de Mayerne* conſil. medic. *Laurent. Joubertum* de peſt. *Ambroſ. Paræum* lib. 21. Oper. *Nicol. Maſſam* de febr. peſtil. *Marc. Anton. Florium* de morb. epid. &c. Quin & ſuaves odores jam olim ſcopo huic inſerviſſe, *Hieronym. Mercurialis* lib. de peſt. cap. 22. ex *Herodiano* docuit. Et ipſum *Hippocratem* (quod & ante eum *Acronem Agrigentinum* feciſſe, ſcribitur,) peſtem ex Æthiopia ad Græcos venientem non alio præſidio repuliſſe *Galenus* cap. 16. de theriac. ad Piſon. autor eſt, quàm aërem ignibus, tum è ſimplici materia, tum beneolentibus coronis floribusque accenſis purificando, addens: *Talia ſiquidem ignibus alimenta ſubminiſtrari conſuluit, & ut unguenta quàm pinguiſſima infunderent, & id genus alia bonum odorem fundentia, ut hoc pacto cives bonum odorem inſpirantes ab imminente lue tuti forent.* Unde etiam à Senatu populoque Athenienſi magno honore privilegiisque ornatus fuerat, ceu Athenienſium Senatusconſultum, *Hippocratis* Operibus additum, edocet.

Hanc verò odoratam in aërem inducere qualitatem multi eum in finem laborant, quò putredinem ejusdem, in qua contagii peſtilentis idéam conſiſtere arbitrantur, ſiccando deleant, fœtoremque ejus obtundant atque emendent, incertiſſimâ tamen hypotheſi innixi, cùm non tantùm putredo ejusmodi ſæpe nulla adſit, ſed etiam nec fœtor ullus percipiatur. Id quod ipſe *Iacob. Trunconius* lib. 4. de peſt. cap. 4. ex parte fateri cogitur, dum peſtilenti aëri fœtorem quidem adeſſe, indè colligit, quia putrefactus ſit, per olfactum tamen pravum illum halitum non adficere, mox concedit. Licet aliàs ſpeciatim Moſcho quoque in corporibus à putredine præſervandis non omnem laudem adimam, aſt num excitatam jam reprimere ſufficienter valeat, admodum dubito, quin & ipſius ſubſtantia ab eadem omnino ſeſe vindicare nequit, odor autem ſolus corporum tam violentam reſolutionem vix poteſt ſiſtere. Hinc alii, quos inter *Ioſeph. Quercetanum*

lib. 2. pest. alexicac. cap. 5. & *Athan. Kircherum* scrutin. pest. sect. 3. cap. 8. nominare libet, Moschum virtutis tantùm, quâ pollet, corroborantis ratione prodesse in peste adfirmant, quâ nempe cor, vel potiùs ejusdem spiritus, cum sanguine, primariò à virulentia impetiti, suscitari, augeri, inque lætitiam, pavori pestilentiali contrariam, deduci queant. Id quod paucis exposuit *D. Nicolaus Ellain*, Medicus Parisiensis, tract. de peste, suaves odores ad aëris noxii susceptionem impediendam opportunos esse existimans, *eò quòd facultatem animalem vitalemque confortent, ob eamque causam cuilibet corruptioni faciliùs obsistant.* Conferatur etiam noster *Raym. Mindererus* cap. 16. de pestilent.

Hisce tamen alii sese opponunt, & Moschum non tantùm non juvare, sed & nocere in dira lue, acriter insistunt. Ita Clar. *Joh. Rhodius* Analect. in Septal. lib. 5. eum, ut nimis acrem & calidum, ad aëris in peste mutationem non convenire, spiritus enim levioribus odoramentis refici, gravioribus dissipari, vel etiam evocari, unde promtiùs inficiantur, & cum odore grato tanquam vehiculo venenum crebriùs inspiratum, cor promtiùs subire, ex *Th. Grossio* aliisque ostendit. Sic & *Angelus Victorius* consult. medic. 69. valde odorata rejicit, à quibus spiritus confundantur, calidum innatum exterminetur, proinde & putredo accersatur. Cl. *Paulus Barbette* tr. de pest. quanquam medicamenta inter pesti contraria Moschum sub Aromatum titulo denominaverit, & in Julapium etiam ipsa in febre pestilenti præscriptum receperit, postea tamen, cùm de remediis prophylacticis ageret, eundem non solùm malignitatem non corrigere, sed venenum magis attrahere, &, experientiâ juxta cum ratione id confirmante, valde nocere, adstruit. *Joh. Zvelferus* etiam class. 13. Pharmac. Reg. contagium pestiferum cuilibet naturali corpori, unico excepto Sulphure, (id quod ex *Helmontii* Tumulo pest. desumserat; licet & ipsum Sulphur in se consideratum pro insonti haud facilè reputaverim, accensione tamen resolutum aliam rationem habere concesserim, prout & alia quædam corpora in actum deducta miasma potiùs enervare, quàm propriè suscipere, dicendum est,) ipsi proinde Moscho sese adglutinare, animadvertit, adeo ut, unde sibi panacæas homines compromittant, arcanas insidias ac deleterium virus experiantur, moschata etiam, ambrata, delicatiora inventa, nonnisi speciosos titulos alexipharmacos mentientia, (qualia tamen ipse class. 12. pag. 132. & 133. Trochiscos nempe sublinguales, & class. 17. Unguentum cordiale, proposuerat,) plus palato, quadris aut bellariis, quàm cordi in malignis tuendo, dedicata sint, virulenta autem effluvia nolentibus etiam ac sponte ingruant, ut odoris fragrantiâ allicere eadem non opus habeamus. Sed, omnibus

hisce quodammodo ut satisfaciam, odorata ista, ad aërem purificandum & alterandum adhibita, tantæ caliditatis non esse, *Trunconius* l. c. respondet, ut scilicet tenuior ab illis exhalans materia ambientis caliditatem adaugere valeat; vel, ceu *Pius Æneas Caprilius* lib. 2. de febb. putr. habet, non tam caliditas quàm virulentia considerari debet; aut, quod alii observant, Medicus prudens temporis, frigidioris nempe vel calidioris, diversitatem hîc perpendere non intermittet, imò & temperamentorum in individuis, ætatis, sexûs, consuetudinis, & mediocritatis, nunquam non ipse sponte recordabitur. Et quamvis cum odoratis atomis ipsæ quoque malignæ inspirentur, harum tamen ab ingressu per nares, os, poros, etiamsi odoratis non utaris, minimè te vindicabis, cùm perpetuâ aëris inspiratione corpus vivum carere nullo modo queat, præstabit itaque, eum hostili turba auxiliatrices etiam copias, spiritus animales atque vitales ad certamen quasi provocatos confortaturas, ingredi, quàm sine his majorem nocendi libertatem illi relinquere. Ast adpropriata magis & certiora odorifera Alexipharmaca haberi posse, si quis instet, non nego equidem, hæc tamen illorum usum propterea non omnino tollere, regero. Imò, si omnibus corporibus, Sulphure excepto, malignæ atomi adhærere queant, nec Acetum, nec alia quævis alexiteria, ore, naribus, poris hac ratione haurienda forent; quanto cum fructu, similes Censores per me experiantur licet. Moschum autem pravas moleculas istas attrahere, hisque veluti analogum & homogeneum esse, neutiquam *Zvelfero* concedere possum; postquam enim ipse pag. 140. Amuletum ex pulvere bufonum, serpentum, succino citrino, ladano, pane trito, moscho, & Zibetho parare docuisset, atque egregiè commendâsset, pag. seq. 144. Amuleta hæc talibus constare debere, necesse arbitratur, *quæ veneno sint veluti analoga & homogenea*, sive quæ ratione symboli venenum ad se alliciant & attrahant. Quis verò unquam attractivam illam in Moscho vim observavit? quonam certo ratiocinio fundatur? Ut virulentas aporrhœas à moschata pasta copiosè attractas, unà cum hujus continua exhalatione copiosiùs etiam ad nares adscendere, & consequenter promtiùs inficere debere, contra *Zvelferum* jam non urgeam. Imò ipsum in corpus admissus non saltem venenum illud non attrahet, sed & virtute suâ, quâ sanguinem rarefaciendo, ad diaphoresin laticem ejus disponit, per poros ut eliminetur, compellet, quam nempe vim sudoriferam ratio ei satis vindicat, non repugnante omnino experientiâ, quâ v. g. quartanam in Aromatario quodam perfectè curatam, apud *Laz. Riverium* obs. med. cent. 4. obs. 35. legimus. Conferantur *Gabriel. Fallopius* lib. 1. Secret. & *Andr. Libavius* epist. 248. Cist. med. Hornung.

Ego cæteroquin in hisce trepidè satis in hanc illamve sententiam flectere me patiar. Postquam pestiferi veneni naturam exactamque cognitionem nostrum intellectum adhuc latere, & revera τὸ θεῖον, sive divinum Hippocraticum imitari, omnes fateri cogimur. *Si*, verbis Barbettianis loquor, *ex aliis quæras, quâ in re contagium illud consistat, multa quidem respondebunt, sed ne gry quidem digna sunt.* Accedit & ejusdem morbi diversitas, quâ mutabili semper hucusque facie sese ostendisse eum, historiarum ex collatione discimus. Quo in labyrintho constituti solo experientiæ filo ad remedii impetrationem deducimur. Multa sanè passim remedia proponuntur antiloimica moschata, quæ utiliter fuisse in usum ducta, fide digni Practici adnotarunt. Econtra *Isbrand. Diemerbræck* lib. 2. de pest. cap. 5. Suffitus suaveolentes in peste Noviomagensi, quam describit, non tantùm parùm profuisse, sed plurimis maximè noxios exstitisse, aëreque calidiore inprimis caput tentâsse, illos etiam, qui gratis adsueti erant odoribus, si fortè malum quendam fœtorem alicubi persentiscerent, magis ab eo exterrefactos & graviùs adfectos fuisse, & annotat 15. ad lib. 3. cap. 5. Moschum hoc tempore ægrotos omnes, viros æquè atque mulieres, ægerrimè tulisse, & post ejus usum se multò pejus habuisse, observat. Neque id mirum, cùm symptomata inter, febrem malignam, æstum internum magnum, ingentes capitis dolores, hæmoptyses, narium & uteri hæmorrhagias &c. frequenter adfuisse, referat, quorum sanè intuitu Moschus, inprimis liberaliori in dosi & crebriùs adhibitus, non adeo prodesse poterat. Si itaque natura ægri & symptomatum admitteret, suaveolentia non planè proscriberem, ita tamen, ut ea alexipharmacis longo usu adprobatis non anteferrem, nec sola, sed hisce commixta in usum traherem, quâ ratione spiritus vegetiores redditos alacriùs sese & fortiùs hosti esse oppposituros, haud vana magni *Sennerti* est sententia. Nec damnosum adeo esse moschatorum in peste usum, dira, quæ nuper Lipsiam invaserat lues ostendit, confectione alkermes complecta ad vires sudore ac vomitu fatiscentes instaurandas utiliter ibidem in usum ductâ, testante id ex autopsia Exc. *D. D. C. W.* in tr. german. de ea emisso

§. 19. Quinimo & corpuscula moschata pestiferis non ex ipsa natura sua esse contraria, eademque haud interimere & destruere, nondum est comprobatum, neque enim *Helmontio* simpliciter crediderim, qui venenum hoc aromaticis junctum, ab iisdem saturari tantùm, vel simpliciter sese eis commiscere, eaque comitari tradiderat. Imò si in dicta modò Lipsiensium peste alcalica medicamenta, tum fixa, tum volatilia, palmam aliis præripuisse, saniorum Practicorum experientiâ edocto, amicissimo meo *D. D. Gabrieli Clauderg*, ut &, quod in nuperis suis ad me literis statuebat, causa mali

mali in acido volatili confliterit, credere, uti quidem Vir optimus meretur, velimus, Moschi indè virtutem antiloimicam divinare facilè poterimus.

CAPUT XIX.

Moschi virtus confortans, in genere.

EGregiam in confortando opem corpori præstare Moschum, quis nesciat? Cujus intuitu omnibus odoriferis confortantibus ab *Averrhoë* lib. Collig. anteponitur. Et aromatico odore suo vires & spiritus corporis omnes, idque momento, propter partium tenuitatem, corroborare, *Gesnero* dicitur. Spiritus autem proximum animæ instrumentum, & vehiculum facultatum animæ nonnullis audiunt, *cùm*, notante Nob. *D. Joh. Theod. Schenckio* Schol. part. sect. 1. part. 1. cap. 2. *sine illis humores & partes solidæ non sufficiant; quin tantum fortior quis altero habetur, quantum spirituosior exsistit.* Atque hæc roborandi intentio eò magis obtineri ab ipso potest, cùm immediatum cum spiritibus odores habere contactum non ineptè *Helmontius* adserat, nec Moschi, aliorum quorundam more, citò resolvatur vis odorifera, sed tenuissimas suas aporrhœas longo satis temporis tractu sensim, liberali tamen, ut ita dicam, manu emittat, modò violentiori igne non omnino destruatur.

Quam blandissimam potestatem suam non externè solùm, sed & internè in corpus exercet. Sic *Aben Mesuai* apud *Serapionem* scribit: *Fortificat cor & membra interna, quando bibitur aut ponitur exterius in emplastris.* Hinc Ambra moschata minimâ etiam in dosi deglutita omnium viscerum confortativum maximum passim salutatur. Inter externa verò, quæ spiritus quantitate deficientes regenerant, ex odoratis, Moschi granum unum plus facere, quàm dimidium Ambræ scrupulum, *Joh. Walæus* in Meth. med. edisserit. Ideo etiam variis remediorum generibus adaptatur, qualia sub Pulveris, Unguentorum, & Massæ forma *Joh. Renodæus* lib. 5. Institut. pharm. sect. 3. cap. 26. ad spirituum robur parare edocet. Et *Gesnerus* Cataplasmatis in formam redactum non modò cor & viscera omnia roborare, sed membris etiam omnibus, quin ipsis ossibus quoque vires copiosè largiri profitetur,

tur. Quod, si spirituum in toto corpore, adeoque ipsis non minùs solidissimis in ossibus præsentia, & omnium partium communis conspiratio perpendatur, non incredibile omnino videri potest.

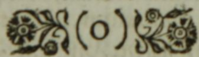
Hanc ipsam virtutem respexisse *Aëtium* credidit *Gesnerus*, dum medicamento ex Hermodactylis purganti, Arthriticis dicato, Moschum quoque intulit tetrabibl. 3. serm. 4. cap. 46. *restaurandi nimirum causâ particulas vi pharmacorum debilitatas.* Quam ejus cum catharticis commixtionem & aliis non displicuisse, Electuarium rosatum *Mesues*, quod Galiam moschatam recipit, & apud *Petr. Joh. Fabrum* Pilulæ mercuriales Myrothec. spag. lib. 7. cap. 1. antimoniales cap. 2. vitriolatæ cap. 3. ebulinæ cap. 4. & agarici cap. 6. nec non Sapient. univers. lib. 3. cap. 5. Extractum helleborinum testantur. Admodum etiam liberalis hac in parte fuit *Leonhard. Floravantius* lib. 2. Cogitat. variar. sive Capricc. medicin. cap. 8. 12. 13. 15. 35. 59. & 70. variis compositionibus eundem adjungens. A quibus tamen discedit *Andr. Tenzelius* Exeges. chimiatr. part. 3. sect. 3. Moscho, ut vehementer odorato, nullum cum catharticis consortium esse debere statuens, cùm indè medicamentum in humores directum, cor, caput & uterum simul impetuosiùs feriat, spiritus resolvat, & quandam molestiam intolerabilem inferat. Et *D. Frid. Hoffmannus* lib. 1. Meth. med. cap. 7. particularia alterantia & confortantia ex Moscho &c. purgantibus addere, risu ac sibilo dignum judicat; quæ ipsa ex *Joh. Zvelfero* hausisse videtur, qui inprimis Animadvers. in class. 4. Pharmac. August. de Elect. rosat. Mes. parùm tamen urbanè, Galiæ moschatæ additionem perstrinxerat, Species etiam cordiales purgantibus miscere, rationi non consonum esse class. 5. edixerat. Verùm roborantia, & in specie odorata, purgantium compositionem intrare posse, *Hippocratis*, *Galeni*, aliorumque Medicinæ Procerum exemplo, rectiùs dicemus, quos præterea neque experientia, salubriter id fieri confirmans, neque rationis robur destituunt, scilicet non tantùm insuavitatem medicamenti ut emendent, ejusque tarditatem stimulent, sed & noxiam qualitatem quamcunque corrigant. Quo in censu itaque Moschus etiam tolerari utique poterit, qui odorem ingratiorem cathartici gratiâ suâ occultare, tardiorem ejus operationem calore & tenuitate suâ promovere, simulque spiritibus, tum à morbo vim passis, tum ab ipso pharmaco labefactandis subvenire valet. Sic *Gabr. Fallopius* de medicam. purg. simpl. cap. 27. insuavitatem purgantium, quatenus olfactui talia adpareant, Moschi admixtione removeri scribit. Turbethum, quoniam ventriculum & totum turbet, tardeque operetur, Galiâ moschatâ

ſchatâ corrigi *Jul. Cæſ. Claudinus* lib. 2. de ingr. ad infirm. ſect. 2. cap. 11. admonet, & *Caſp. Marcucius* in Quadripart. melanchol. part. 4. cap. 12. confortantia ejusmodi, in melancholicorum inprimis curatione, purgantibus ſumma cum ratione ſociari oſtendit. Tenzelianam quidem objectionem in quibusdam ſubjectis locum habere aliquem, non penitus negabo, quorum nempe natura eundem etiam aliàs perferre nequit, ceu in antecedd. fuit dictum, aut morbi ratio prohibet, quibus utique non ſolùm purgantibus, ſed & quibusvis aliis medicamentis, odorem ejus exhalaturis, permiſtum exhibere nullo modo addecet. Aſt uſu ejus propterea non omnibus eſt interdicendum, quem tamen moderatum ſemper, & ex arte commenſuratum eſſe debere, præſupponitur, quâ ratione nec cor, nec cerebrum &c. impetuoſiùs feriet, ſpiritusque reſolvet, ſed ſuaviter potiùs adficiet & confortabit. Fundamentum etiam, cui *Tenzelius* opinionem ſuam ſuperſtruxiſſe videtur, incertiſſimum eſt, quo nempe hujusmodi certis partibus adpropriata credita Simplicia (v. g. Moſchum cerebro, cordi, utero,) reliquorum in compoſitis additorum pharmacorum vires ſecum ad partes iſtas adducere ſtatuuntur, id tamen quâ ratione fieri queat, ego quidem capere nequeo, multò minùs concedere, quòd adpropriata iſta ad loca tantùm illa ſua abeant, & non æqualiter in totum corpus diſtribuantur, licet in hac vel illa parte virtutem ſuam exſerere magis valeant. *Zvelfero* autem pag. 88. 91. & 92. Pharmac. Auguſt. Reſt. cùm abunde, nemine hactenus contradicente, reſponderim, eadem hîc repetere nil attinet. Et certè illum Moſchus rigorem ſi mereretur, penitus videlicet à catharticorum conſortio excludendus, nihil prohiberet, quò minùs aromatica quævis eâdem ſententiâ damnanda forent, quod tamen nec ab ipſo *Tenzelio*, *Hoffmanno* & *Zvelfero* facilè conceſſum fuiſſet, utpote qui omnes odorata & aromatica purgantibus jungere neutiquam intermiſerunt.

Ubi non poſſum non illorum Globulorum, majorum minorumque, facere mentionem, in plurimis pharmacopoliis proſtantium, ex ſaccharo, amylo & moſcho confectorum, àque noſtris: Byſem- vel Wind-Kugeln vocatorum, qui inter ἐκκοπρωτικὰ locum communiter inveniunt, dum in anum immiſſi, feces emolliendo, faciliorem excretionem earum procurant, de quibus Nobil. *D. Melch. Sebizius* Manual. medic. pract. part. 1. ſect. 1. cap. 1. videri poteſt. Quin & ſtimulando aliquid conferre, & ubi flatuum in cavo inteſtinorum dominatur ſævitia, diſcutiendo, imò & in debilioribus ſubjectis ſimul confortando, nullus dubito;

bito: Sic puellæ 5. septimanarum, præ torminum magnitudine continuò ejulanti, abdomine distentæ, tandemque lipothymiâ correptæ intrusum hujusmodi globulum, alvo copiosissimè deturbatâ, sanitatem reddidisse, Exc. *Joh. Nicol. Binningerus* cent. 2. observ. 70. recenset. Verùm satis de solutivis.

Nunc quâ ratione illam roborandi facultatem Moschus exserat, dispiciamus, ne & ipse censuram illam *Henr. Smetii* incurram, quâ nihil quidem magis in ore Medicorum, & nihil magis usitatum, interim tamen etiam nihil minùs apud Practicos esse cognitum, quàm roborantium naturam, lib. 1. Miscell. med. epist. 4. scribit. Ubi præter reliquos *Jul. Cæs. Claudinus* l. c. cap. 2. monstrare id laborat, dum Moschum, Galiam moschatam &c. quantitatem spirituum illico resarcire perhibet. Latiùs illam extendit *Andr. Cæsalpinus* lib. 1. de medicam. facult. cap. 14. odores nempe suaves, ratione temperamenti naturalem spiritûs qualitatem conservare, ratione verò substantiæ familiaris eundem nutrire, utriusque autem ratione vires collapsas utilissimè restituere. Mihi non tantùm spirituum frigidiorum attemperatio, deficientiumque aliqualis tum ab ipsarum Moschi volatilium particularum, naturâ suâ, vel sale volatili animali, spiritibus nostris analogarum accessione, tum sanguinis & seri fixioris ab iisdem in spirituositatem vel volatilitatem deductione, restitutio, sed & languentium eorundem excitatio hîc locum habere posse videtur. Ut ideo *Joh. Veslingius* in Parænes. ad rem herbar. jucunditatem ex cultu plantarum exponens, odoris in eis suavitati non deesse eximium usum, sive bonam valetudinem, sive adversam spectemus, optimè peroraverit; utpote qui hominis spiritus recreet, & inspirato purioris conditionis halitu, vitæ flammulam blandè excitet, subjungens: *Atque hæc potissimùm causa est*, ut tradit *Justus Lipsius*, *quod veteres illi Sapientes in hortis habitarint*; *Eruditi hodie doctique viri delectentur hortis*, *& in iis divina illa pleraque scripta procusa, quæ miramur*, *quæque nulla temporum series*, *aut senectus abolebit*. Hinc etiam Platonicos quatuor inter spirituum alimenta odorem etiam, juxta cum cantu, sono, & lumine, eleganter reposuisse novimus.

CAPUT

CAPUT XX.

Moschi virtutes cephalicæ, in genere.

MOschum insignem obtinere virtutem cephalicam, extra omnem est controversiam, quam in ipsa capitis tum sanitate integra defendenda, tum vacillante eadem restituenda præclarè ostendit. Hac sanè ratione ipsum etiam animum reficere Suffimigia & Odoramenta perhibentur, quorum nempe finem esse *Lubert. Esthius* de formul. tract. scribit, qui sese in animum intendat; & θυμιάματα sint quasi θυμῶν ἰάματα, *præsidia animos reficientia.* Unde etiam ad vitæ longævitatem non parum præsidii quandoque adferre valent, quâ ratione *Marsil. Ficinus* lib. 2. de vita cap. 15. maximum vitæ sibi vindicare adjumentum putat, quicunque inter res Medicorum arte laudatas potissimùm eas eligit, quæ corpori simul & ingenio prosunt, in quarum dein numero Moschum quoque collocat.

Cæterùm quamvis similia, juxta tritum axioma, conserventur similibus, cerebrum autem communiter frigidas inter & humidas corporis partes recenseatur, num Moschus dici cephalicus mereatur, dubitari posset. Sed frustrà, cùm Cerebro aliarum quarundam partium, & cordis inprimis, respectu tantùm temperies ista adjudicetur, quod aliàs revera in se, atque ut vitâ præditum, calidum dicemus, sanguine utpote, caloris vehiculo, abunde perfusum. Hac ideo naturali temperie si fruatur, Moschum non planè respuit, cujus nempe ab effluviis moderatissimè advenientibus in statu isto faciliùs conservatur. Ut eapropter ab *Ebn Sina* temperatum cerebrum confirmare rectissimè perhibeatur. Siccandi autem in Moscho virtus, ob exiguam, in qua is propinatur, dosin, tanti momenti haud est, ideoque ut magnopere hic attendatur, minùs requirit.

Sin verò à mediocritate illa recedat, & frigidam humidamque temperiem, cui satis frequenter est obnoxium, induat, à Moscho magnum experitur præsidium. Τονοῖ τὴν κεφαλὴν τὴν ψυχρὰν, *frigidum corroborat caput:* scribit *Sim. Sethus.* Et ante ipsum ad frigidos in capite adfectus omnes perquam utilem *Rhases* lib. de simpl. pronunciaverat.

Quam

Quam laudem utramque ipſi competere dicemus, quatenus atomi ejus odoratæ cum animalibus ſpiritibus magnam habere adfinitatem creduntur, ideoque etiam facilè in eorum conſortium admittuntur & in eoſdem convertuntur. Sunt enim tenuiſſima, ſubtiliſſima & puriſſima corpuſcula, non ſale tantùm animali volatili, quale mitiſſimum in ipſis quoque dictis ſpiritibus hoſpitari, doctorum fert ſententia, ſed & ſulphure ſuaviſſimo prægnantia, quo æthereas illas ſubſtantias mirum in modum illuſtrare, demulcere, inque ſui amplexum & connubium concitare poſſunt. Quin & torpidiores ſi exſiſtant ſpiritus, hac ratione eoſdem excitant, inque motum celeriorem adigunt; aut impuris obnubilatos halitibus priſtinæ ſerenitati, diſcuſſis iſtis, reſtituunt. Nec ſpiritus tantùm ſed & ſanguinem ipſum, ſerumque tam cum ſanguine adfluens, quàm nervoſa corpora irrigans, non minùs reſpicit, hujus incraſſationem tenuitate ſuâ præcavendo & emendando, ac ſuperfluitatem exſiccando, illius verò κρᾶσιν conſervando, atque intemperiem, paupertatem & coagulationem particulis ſuis calidis, ſulphureis, homogeneis atque ſpirituoſis emendando, ſupplendo ac tollendo. Quo facto, robur debitum capiti non poteſt non ſuppetere, ita ut actiones ſuas nobiliſſimas absque ullo impedimento facillimè obire valeat.

Idque tum internè, tùm externè adhibitus operatur. Ibi quidem, dum ori immiſſus quibusdam ſuis particulis ſeſe mox nerveis in lingua papillis inſinuat, & hinc (ſi Recentiorum nonnullorum ſententiæ accedere liceat,) per nervos ad ipſum cerebrum abripitur. Etſi enim nervoſum ſuccum ſpiritusque conjunctos à cerebro potiùs & plerunque promanare admodum ſit credibile, aliquando tamen retrorſum quoque tendere, Clariſſ. Viri, *Franc. Gliſſonius* Anat. hepat. cap. 45. *Thom. Willis* cap. 20. Anat. cerebr. *Marcell. Malpighius*, & *Carol. Fracaſſatus* in Epiſt. de lingu. adſerunt, ideoque etiam alimenti ingeſti tenuiores quasdam particulas in illos recipi ſuſpicantur; quod & alibi in corpore fieri, *Williſius* non dubitat, filamenta nervoſa, non tantùm quæ guſtûs ſenſorium, ſed viſcera quoque coctioni inſervientia obducunt, libamina quædam ab ingeſtis alimentis & cardiacis immediatè excipere ſtatuens, quibus in magna inedia & ſpirituum exolutione ipſi cerebro ſuppetiæ citiſſimæ ferantur. Nec ſanguinea venoſa vaſcula planè excluſerim, quorum oſculis in nerveam ventriculi & inteſtinorum tunicam dehiſcentibus ſeſe inſinuare facilè poſſunt moſchatæ moleculæ, atque ita ſanguini immediatè confundi. Si enim, quod prælaudatus *Willis* part. 1. Pharmac. ration. ſect. 1. cap. 2. habet, chyli ſubtilior portio in illa valet irrepere, multò magis ſubtiliſſimæ iſtæ odoratæ atomi illuc pertingere & penetrare poterunt. Patentiori autem, certiori, & quaſi regiâ viâ

in venas lacteas receptæ, atque hinc thoracicum ductum permeando, tandem in vena axillari & ulteriùs in corde cum sanguine confusæ, postea que per carotides arterias sursum delatæ, cerebrum attingere quòd valeant, longè est certissimum. Quod & de Moscho exteriùs in usum ducto dici debet: ita ut & nervosa, & venosa, imò & serosa vascula intromissas per cutis poros subtilissimas Moschi aporrhœas suscipiant. Quam inspirationem Clar. *Guil Harvejus* cap. 16. de motu cord. & sangu. exteriùs scilicet adplicata medicamenta vires intrò exercere suas, ac si intrò sumta fuissent, intuitus, constare hinc posse arbitratur, non esse irrationabile, dicere, venas per orificia ab extra admotis absorbere aliquid, & intrò cum sanguine deferre. Sed hæc per sanguinea & lymphatica vasa ad cerebrum virtutis moschatæ adductio licet per longiores fiat ambages, non tamen omnino nulla est. Evidentior tamen & celerior longè, per nervos quæ absolvitur. Atque ad hosce etiam cephalica Moschi naribus objecti vis meritò refertur, dum odoratæ ejus atomi inspiratione ad earum membranam internam derivatæ, fibras nerveas processuum mammillarium in eam extensas attingunt, penetrant, inque cerebri interiores recessus sese insinuant.

Diversimodè autem hunc finem impetrare communiter laborant Practici, varia sub forma Moschum offerentes, quas omnes hîc recensere supersedeo, duobus saltem, tam internis, quàm externis, usûs exemplis adductis. E quibus primi sint Trochisci cephalici *Timæani*, ab eodem in fine Casuum medic. descripti, ex Magist. succin. alb. Spec. diambr. diamosch. dulc. ã. ʒiij. cardamom. min. ℈iiij. ambr. gr. v. mosch. gr. iij. cum tragac. in Aq. apoplect. solut. conficiendi. Tincturam cephalicam ambratam in Append. Ann. VI. Ephem. German. Curios. Nobil. *D. Martin. Bernhard. à Bernitz* communicavit, è Spec. diambr. ℥ß. lign. aloës, carpobals. ã ʒij. ambr. ℈j. mosch. ʒß. sacchar. Canar. ℥j. cum Elix. Matth. Aq. carbunc. ã ℥ij. Spir. rosar. & Aq. spirituos. cinnam. comp. ã. ℥j. extrahendam. Balsamum pro cerebri corroboratione, occipiti & cervici inungendum, ex Bals. majoran. succin. ã. ʒj. Ol. N. M. expr. ℈iiij. Ol. stil. salv. caryoph. ã. gt. iiij. mosch. ambr. ã. gr. iij. descripsit *Augustin. Thonerus* consult. medic. 12. Præter alia, Odoramentum ad cerebrum frigidum confortandum, mirabilis effectûs, solutis in aq. majoran. ℥iij. moschi gr. v. inter Empirica *Epiphanii Conr. Gesnerus* exposuit. Quæ omnia, pro varia Medici intentione, voluntate, & necessitate, mutari, emendari, minui, vel augeri poterunt. Id quod sanè unicuique perito Medico, artem componendi & præparandi pharmaca edocto, longè erit facillimum.

CAPUT

CAPUT XXI.

Moschi vires cephalicæ, in specie, ad certos adfectus determinatæ.

Quamvis cephalicum Moschi usum in genere consideratum qui cognoverit, facilè, ad quos capitis adfectus in specie conferat, perspecturus sit, cùm tamen hinc indè in plurimis ejus passionibus ab Autoribus commendetur, in specie easdem adduxisse, non planè erit superfluum.

Inprimis verò Dolorem ejus abigere, multorum constat testimonio. Ubi quidem mox *Hippocratis* autoritas, experientiâ crebrâ confirmata, obstare videtur, quâ Aromatum suffitum vel odorem capitis inducere gravitatem perhibetur. Quod tamen superiùs à nimia tantùm copia atomorum in caput admissa, vel sanguine bilioso, & ejus in debili capite mobilitate nimia, spiritibusque facilè irritabilibus fieri, adeoque non in omnibus locum habere, reipsâ patescit. Scilicet

est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Sic & in dolore capitis ex pituita oriundo medicamenta calida & odorata nocere posse, benè animadvertit *Alex. Massaria* Pract. med. lib. 1. cap. 7. si quis ante universi corporis & capitis evacuationem illis utatur, post celebratam verò istam, eadem dissolvere materiam, nullumque dolorem, tum internè, tum externè usurpatum, inducere. Unde communiter etiam in illa tantùm Cephalalgia, quæ ab intemperie frigida ortum habet, laudari solet. Sic *Ebn Sina* Moschum unà cum croco & modica camphora naribus inditum, capitis dolorem ex frigiditate ortum lenire scribit; quinimo solum quoque præstare id posse, quia discutiendi & roborandi facultate polleat. Scilicet non cerebri tantùm dyscrasiam frigidam calore suo emendat, sed & spiritus à tristi sensatione agitatos ad quietiorem statum blanditiis suis componit, vapores conjunctos tensivos & gravativos tenuitate suâ resolvit, atque serosam vel pituitosam materiam ab evacuatione antecedente residuam attenuat ac discutit, imò & punctoriis doloribus, ab acore præternaturali excitatis, sale suo volatili eundem enervando, contrariatur. Quem in finem commendari potest Cucupha à *Joh. Costero* Tabul. med. 2. præscripta. Et *D. Petrus à Castro* in Pract. MS. inunctionem ex ℥j. Ungu. dialth. cum gr. ij. moschi subtilissimè triti ultimum remedium in ejusmodi forti do-

lore capitis adpellat. *Joh. Agricola* animadverſ. in Popp. medic. chim. part. 2. tr. de laudan. Aquam verbenæ à flor. roſar. &c. in B. abſtractam, & ambrâ ac moſcho impregnatam vocat incomparabilem in cephalalgia, non tantùm externè, ſed internè pariter in uſum trahendam. Et *Zacutus Luſit.* in Conſervam, contumaci & rebelli cephalææ utiliſſimam, quâ ſolâ per menſem oblatâ juvenis quidam, per biennium graviter adflictus, fuerit perſanatus, moſchi etiam ℈j. receperat, lib. 1. Prax. hiſt. cap. 3.

Ob eandem roborandi, calefaciendi & ſiccandi facultatem, in ipſis etiam Catarrhis paſſim præſcribitur, ideoque Pulveri nicotianæ non abſque ratione Moſchum &c. admiſceri, *Gregor. Horſtius* Probl. medic. dec. 1. quæſt. 4. arbitratur, & lib. 2. obſ. med. 4. eundem Trochiſcis pro fumo adjungit, nec non Pulveri pro ſuffitu *Dan. Sennertus* lib. 1. Med. pract. part. 2. cap. 34. unà cum Errhino ex aqua majoranæ conflato. Oleum auribus naribusque inungendum, Saponem pro capite abluendo, Ceratum commiſſuræ coronali & ſagittali adplicandum, cum Moſcho proponit *Joh. Bapt. Montanus* conſil. med. 144. Lixivium moſchatum profert *Adrian. à Mynſicht* Armament. med. chim. ſect. 9. Pomum odoriferum *Arnold. Villanovanus* tr. de catarrh. cap. 5. Pilulis quoq; internè uſurpandis eâdem intentione inſeritur, quales in Theſ. pharmaceut. Hoffmanniani ſect. 20. leguntur.

Ubi Hydrocephali etiam aliqua mentio facienda, cui ob vim corfortandi, calefaciendi, exſiccandi, reſolvendi, & diſcutiendi opem ferre non omnino recuſat. Atque idcirco à *Sennerto* lib. de infant. curat. part. 2. cap. 6. Balſamo naribus illinendo, nec non à *Jac. Primeroſio* de morb. pueror. part. 2. Oleis aurium & narium cavitati immittendis admiſcetur. Confer. *Petr. Foreſtus* lib. 3. obſ. 6. Ipſe quoque *Paracelſus* lib. 2. de Tart. cap. 6. ſeptem hydropis genera recenſens, Pulveri internè in cerebri hydrope ſumendo eum adjecit. Quò tumorem referre liceat, infantium recens natorum in capite quandoque conſpicuum, & frequenti Italorum experimento, goſſypio moſchato impoſito curabilem, memorante noſtro *G. H. Welſchio* cent. 2. Mictomim. obſ. 32.

Porrò memoriæ defectui opitulatur, quatenus illa cerebri frigidam vel humidam quoque intemperiem, ſpirituumque animalium defectum, debilitatem, impuritatem, vel obfuſcationem pro cauſa agnoſcit. Hinc *Floravantius* l. c. lib. 2. cap. 11. Moſcho tale tribuit encomium: *Fà la memoria quaſi incorruttibile*, i. e. *memoriam quaſi incorruptibilem efficit.* Cui non minimam idcirco laudis partem debet Diamoſchi confectio, quam inter remedia ad memoriam ex morbo deperditam utilia commendat *Zacutus Luſ.* l. c. cap. 9. *Guil. Gratarolus* lib. de memor. præter Oleum auribus

ßus instillandum, vel Unguentum naribus illinendum cap. 2. descriptum, Catapotia insuper ad memoriam efficacia Moschi additione cap 5 perficit. Cui jungendum Oleum *Fumanelli* in *Gesneri* Euonymo pag. 221. delineatum, nec non Pessulum errhinum *Christophori à Vega*, de quo agit lib. 3. de art. med. sect. 1. cap. 10.

Nec minùs in Fatuitate salutariter adhibetur. Unde *Lalius à Fonte* consult. med. 129. Nobili Veneto, post diuturnas animi curas molestiasque, nec non immoderatam Venerem Morosi adfecto, præter alia remedia, Odores quoque conducere plurimum posse arbitratus fuerat, quos inter Moschum præcipuè denominaverat, ut qui internè & externè usurpatus prærogativâ quadam cerebro opituletur, exuberantem ipsius humiditatem exsiccans. Magnam nempe spirituum animalium exolutionem ab immoderata Venere contingere, extra dubium est, qui ita imminuti ac debilitati, quin & consequenter à liquore nerveo inertiori reddito impediti, in naturali suo motu & operatione admodum turbantur atque impediuntur. Quin & violentas animi passiones spiritus cerebrales plurimùm dissipare atque ab invicem distrahere, ut priorum motuum suorum vestigia repetere postea nequeant, ingeniosa *Th. Willisii* de anim. brut. lib. 2. cap. 13. est sententia. Quare Moschus spiritus istos confortando, augendo, demulcendo, superfluumque humorem exsiccando vel volatilisando non poterit non plurimùm prodesse.

In ipsa Phrenitide *Penoti* Epithema cephalicum celebratur, quod ex Moscho, camphora & aqua rosarum tincturâ santalinâ imprægnata paratur. Id quod somnum conciliando & cerebrum confirmando præstare *Laz. Riverius* Prax. med. lib. 1. cap. 11. autumat. Maximâ tamen hic opus est cautione, ne febrilis, qui adest, calor magis indè exacerbetur; ideoque temperatis magis remediis qui insistet, majori cum securitate medebitur.

Nec satis video, quomodo in Mania idem medicamentum, ceu à nonnullis deprædicatur, utilem certò præbere operam queat. Quæ nempe licet sine febre exsistat, revera tamen, omnibus id attestantibus, non sine spirituum animalium exæstuatione & fervore subsistit. Unde vel omnino non proderit, vel, si prosit, spirituum fervorem amicâ suâ præsentiâ compescendo, aut etiam succi nervei & sanguinis qualemcunque dyscrasian emendando, illud fiet. Quin & confortantia cardiaca in hoc adfectu esse necessaria judicans, iisdem Moschum in specie adnumerat *Sebizius* l. c. part. 3. sect. 2. cap. 6. Licet *Willisius* d. l. cap. 12. in hoc morbo analepsi opus non esse, & nec vires resumtivis restaurandas, nec spiritus cardiacis reficien-

ciendos voluerit. Sed quòd *Paracelsus* tr. 2. de morb. ament. cap. 2. duplicem maniæ curam exponens, in priori materiam peccantem refrigerari & congelari scribit, hoc etiam addito medicamento, ex Ol. camph. ℥j. (vel, ut alii legunt, ʒj.) & Ol. mosch. ʒj. mixtis, dimidiæ drachmæ pondere sumendo, aut etiam fronti temporibusque illinendo, quod mirabiliter maniam auferre, calorem corporis exstinguere, fervorem sanguinis tollere, & materiam non secus, ac in glaciem à frigore aqua cogitur, coagulare testatur, id, inquam, mihi ingens est paradoxum. Quis tantam sibi à tam fervido medicamento refrigerationem spondere audeat? nisi frequentiori & liberali nimis usu, ipsius caloris naturalis suffocationem, & consequenter frigidam mortem adducere voluerit.

Quid in Melancholia valeat, *Ebn Sina* edisserit, hilaritatem ab eo induci, tristitiamque melancholicam dispelli scribens, cui consentit *Averrhoës* lib. Collig. melancholiam eum abigere testatus. Quem in finem etiam dubio procul *Joh. Mesue* divinum suum Electuarium, quod confectio Alkermes dicitur, & *Actuarius* Linctum lib. de medic. composit. territis & atrâ bile vexatis dicatum, Moscho exornaverant. E Recentioribus etiam, ut reliquos taceam, *Honor. Heringius* sect. 1. de Melanch. cap. 9. eundem commendavit, & *Balth. Brunnerus* ex medicamentis interioribus Melancholiæ hypochondriacæ adcommodatis Moschum & Ambram præcipua esse Consil. medic. 7. pronunciavit, nec non Pilulas ex Ambra & Moscho, cum Extr. Alkerm. & gumm. ladan. huic scopo idoneas *Joh. Hartmannus* in Prax. chimiatr. Electuarium verò & Aquam perlatam *Claud. Deodatus* Panth. hygiast. lib. 3. cap. 21. proposuit. Externè insuper Pilæ odoriferæ, ac Linimento odorem illum jungere libuit *Hieron. Mercuriali* de adfect. capit. lib. 1. cap. 10. Cerebri nempe confortandi causâ id fieri inprimis solet, cùm spiritus animales in hoc adfectu maximè lædi credantur, quatenus & impuriores redditi sunt, atque variè in tranquillitate sua ac temperie impediuntur & depravantur; ut massam sanguineam in acorem pronam & sulphure suo depauperatam à Moscho correctionem exspectare hîc non urgeam.

Præterea Paralysi contrariatur. Nervis enim dicata est medicina, qui frigidis offenduntur, calidis verò siccisque delectantur. Videlicet istâ in nervorum resolutione cùm spiritus animales motui dicatas partes sufficienter irradiare cessent, sive nervosos funiculos frigidus crassior humor, lympha, vel pituita obstruens, transitum ipsis liberum deneget, sive etiam qualiscunque frigidior adflatus aut narcosis torpidiores reddiderit, & quasi coagulaverit, Moschum resolvendo, attenuando, discutiendo, exsiccando, calefaciendo, excitando, conducere mox elucescit. Quocirca si naribus cum

aliqua

aliqua croci parte inferatur, prodesse dicitur *Haly Abbati* Theor. lib. 5. cap. 33. & *Isaac. Israëlita* lib. pantechn. 5. theor. cap. 104. Quem etiam Balsamo, Cucuphæ, & Rotulis addidit *August. Thonerus* lib. 5. consil. medic. 5. Et membra paralytica à Moscho cum petroleo mixto roborari *Euchar. Röslinus* Herbar. part. 3. perhibuit. Nec sileri debet Melicratum vel Claretum à *Joh. Anglico* in Prax. med. lib. 1. pag. 89. descriptum, atque ex vini, mellis ā. ℔ij. cinnam. ʒv. spic. aromat. ʒj. Zingib. ligni aloës, macis. ā. ʒiij. salv. ʒij. croci ʒiß. moschi ʒj. concinnatum.

Dum verò Paralysi maxima cum Caro, Lethargo, & Apoplexia est adfinitas, &, judicio *Pauli Barbette* Prax. lib. 1. cap. 3. gradibus saltem differunt, eandemque partem adfectam & causam agnoscunt, vel potiùs, uti *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 1. cap. 2. habet, pro majori tantùm vel minori humoris copia, plures aut pauciores cerebri partes magis aut minùs adficiente differunt, ideoque iisdem remediis omnes hi adfectus curari possunt, Moschi virtutem ad illos quoque sese extendere, nemo dubitabit.

Sic in Lethargo, qui vel à spiritibus animalibus narcosi perculsis, vel etiam extra corticales cerebri debilis, humidi nimis aut frigidi poros ejectis, doctâ *Willisii* sententiâ, oritur, proderit. Unde tum in ipso paroxysmo, tum extra eum utiliter odorata adhiberi plurimi observarunt, Balsamum eapropter & Morsellos Ill. *Guerner. Rolfincio* in Ord. & meth. medic. spec. consult. lib. 2. cons. 5. Pulverem sternutatorium, Electuarium, Cucupham, Balsamum *Joh. Costero* Tabul. med. 3. Moscho exornantibus.

In Caro etiam, qui Lethargo major censetur adfectus, pauló altiùs versus cerebri meditullium penetrans, eapropter conducit, atque à *Valesco de Tharanta* lib. 1. medic. pract. cap. 4. externè & internè commendatur. Quin & præter alios utendi modos, sæpiùs vel continuò ad odorandum esse porrigendum *Joh. Stephanus* paraphras. in 1. fen Avicenn. lib. 3. tr. 4. cap. 3. & *Dominic. Leonus* art. med. sect. 1. lib. 2. cap. 3. admonent. Hunc tamen ipso in paroxysmo neutiquam, sed fœtida potiùs convenire, ne humores in caput trahantur, post accessionem tamen & capitis expurgationem demum ex usu esse *Benedict. Silvaticus* cent. 1. cons. med. 75. scribit, præeunte *Hier. Mercuriali* l. c. cap. 7. Quod monitum licet omnino non sit inutile, limitationem tamen aliquam pati, si adfectiones has ab humoribus, non tam quantitate, quàm qualitate, eâque narcoticâ tantùm lædentibus, aliquando excitari, consideretur. Videantur etiam, quæ hac de materia Nob. *D. Conr. Vict. Schneiderus* lib. de morb. capit. tract. de Caro cap. 7. disseruit.

Nec

Nec Apoplexia, interna cerebri penetralia obsidens, eundem planè respuit, laudatum ideo à *Joh. Wittichio* in Consil. apoplect. inque varia medicamenta illatum. Quibus accensere etiam licet Pilulas ab *Abrah. Seyllero* in *Laur. Scholzii* Epist. med. 8. descriptas, easdem ferè cum illis, quas *Riverius* l. c. in adfectuum soporosorum, apoplexiæ &c. curatione, ad caput roborandum exhibuerat, & Exc. *D. Joh. Dan. Majori* in Delic. hybern. sive Trib. nov. invent. med. cap. de inunct. vertic. recensitum pretiosissimum Magni Ducis Hetruriæ Linimentum, vertici in apoplexia inungendum, ex oleo moschi orient. ambr. N. M. expr. & balf. Peruvian. concinnatum. Hinc tot porrò Balsamorum & Aquarum apoplecticarum occurrunt descriptiones, Moscho nobilitatæ. Quas tamen Aquas, (quibus & Balsama odorifera moschata &c. jungemus) licet ob vaporum humorumque frigidiorum discussionem & dissolutionem, caloris nativi & facultatis sopitæ excitationem, cerebri roborationem, ac spirituum animalium conservationem vel à natura sua degenerantium in pristinum statum reductionem, in minima etiam quantitate maximam vim obtinere, ac subitò penetrare, inque apoplexia à vaporibus narcoticis, & spirituum animalium vitio, aut pituita sine sanguinis permixtione inducta, frigidæ constitutionis & senilibus subjectis commodissimè posse exhiberi, *Sennertus* Med. pract. lib. 1. part. 2. cap. 33. quæst. 4. concedat, in apoplexia à sanguine ortum habente, vel etiam ubi sanguini humores jam permisti abundant, mox in principio non satis tutò usurpari monet, cùm humores fundendo & caput replendo morbum augeant. Qua de materia non minùs legi meretur *Phil. Höchstetterus* noster Observ. med. dec. 9. cas. 5. & Ill. *D. Paulus de Sorbait* observ. medic. cap. 7.

Quamvis autem in soporosis istis adfectibus Moschus conducat, & ipse tamen in Vigiliis compescendis, somnoque blandiori corporibus frigidioribus & humidioribus inducendo, aliquid confert; quem in finem Celeb. *D. Joh. Crato* in cons. 118. apud Scholz. Pilulas ex Specieb. diambr. diamosch. dulc. &c. nec non Electuarium cum eo parare edocuit, medicaminum horum calidâ atque odorâ virtute vaporum in Senibus contemperationi studens; quo de elegantiùs disserentem consulere juvabit Exc. *D. Wedelium* lib. 1. de medic. facult. sect. 3. cap. 1. nec non Cl. *D. Simonem Paulli* Quadripart. botan. class. 2. cap. de Iride.

In Epilepsia debitè adhibitus laude suâ non caret. Quo itaque varii Pulveres antepileptici exornantur, quales delineant *Matth. Untzerus* ἱερονοσολογ. chimiatr. lib. 2. cap. 11. *Petr. Joh. Faber* Sapient. univers. lib. 3. cap. 15. *Laz. Riverius* l. d. cap. 8. *Guern. Rolfincius* Chim. in art. form. redact. lib. 5.

lib. 5. sect. 5. *Dispensatorium Noricum ult. edit.* class. 1. sect. 5 pag. 38. & *Achilles Gasserus* in Syllog. observ. à *Welschio* edit. obs. 7. Inter externa quoque occurrit Emplastrum in *Frid. Hoffmanni* Thes. pharmaceut. sect. 10. pag. 63. Moschum recipiens, id quod *Joh. Cratonis* inventum esse, ex Scholzian. Epist. 161. constat, tam in pueris quàm senibus bono cum successu adhibitum. Cæterùm in specie puerorum in epilepsia eundem commendat *Jac. Primerosius* part. 2. de morb. puer. Eamque Moscho cum vino subtili curatam refert *Thom. Carthusius* in *Welschii* Chil. 1. exoteric. observ. med. 562. Quod ipsum remedium etiam ex *Georg. Küfnero Ioh. Georg. Schenckius* exoter. experim. cent. 5. observ. 85. laudaverat. Ubi præfatus *D. Hoffmannus* in Clav. pharmaceut. Schrod. lib. 2. cap. 76. de Crolliano odorifero verba faciens, odoratis talibus multos excitari animadvertit, non quòd planè morbus indè tollatur seu curetur, sed quòd via præparetur: per virtutem enim odoris corpori communicatam sanguinem moveri, & cor supra modum refocillari. Ast si epilepsiæ causam, & Moschi naturam perpendere velimus, in ipso etiam morbo isto tollendo Moschum posse quandoque efficacem esse, fateri cogimur, utpote quem, si non semper, ab acido tamen aliquo heterogeneo, nervosas cerebri partes irritante & vellicante sæpe oriri, tum apud plures est in confesso, tum & curatio per acorem illum hostilem absorbentia volatilia, quibus Moschus jure adnumeratur, & fixa ostendit.

Unde non minùs in Convulsionibus & Motibus convulsivis, parùm scilicet à morbo sacro differentibus, conducit, prout Balsami, in tremore manuum, jectigatione, spasmo, tortura, stupore, à *Petr. Foresto* lib. 10. observ. med. 99. & *Nicol. Pisone* lib. 1. de cognosc. & cur. morb. cap. 21. pro spinæ & nuchæ inunctione commendati, virtutem accessione suâ exaltat. Et in specie Caninam sic dictam convulsionem citò, tutò, & jucundè Bolo moschato, l. c. cap. 12. exstante, curari *P. I. Faber* proponit.

Nec in Vertigine debellanda, dum cerebrum infirmum roborat, & vaporum, spiritus animales in motum perversum concitantium, discussionem promovet, auxilium denegat. Cui nempe opitulari, capiti & naso illitum, *Conr. Kunrath* Medull. destill. part. 2. tract. 17. & *Franc. Fogeroles* de senum affect. part. 2. cap. 5. consentiunt, exemplisque salutarem usum testantibus comprobant *Martin. Rulandus* cent. 2. curat. empiric. 66. atque *Georg. Hier. Welschius* in observ. med. Reusner. 10. & Hecatost. 2. observ. med. 28. quibus meritò jungitur *Fidejustus Reineccerus* lib. 1. thesaur. chim. experimenta inter usu probata Linimentum ex oleo N. M, lil. convall. vel succin. ambra, moscho, & Zibetho adducens.

R CAPUT

CAPUT XXII.

Moschi usus ophthalmicus.

Ngentibus & variis casibus oculi nostri patent. Qui cùm magnam partem ad vitæ simul & usum, & dulcedinem conferant, summâ curâ tuendi sunt: ut *C. Celsus* lib. 6. de re med. cap. 6. loquitur. Ubi nec Moschus salutarem denegat operam, cujus vires ophthalmicas tum recentiores, tum antiqui Medici nobis proponunt.

Hos inter inprimis *Ebn Sina*, robur oculis illum addere, eorum humiditates exsiccare, & tenues Albugines extergere fatetur. Quod & *Hachim Ebn Hunaim* pronunciat, Interpretum verbis sic apud *Serapionem* locutus: *Administratur in medicinis oculi, & abstergit albuginem subtilem, & desiccat ejus humiditatem.* Hinc Aquâ fœniculi eundem solvere, oculisque immittere *P. A. Matthiolus* lib. 1. Herbar. cap. 15. præcipit. Et *Nicolaus Myrepsus* Aquæ suæ, sect. 24. de comp. medic. descriptæ immacerat, quam, præter alios usus, etiam ad albugines crassas & nubeculas oculorum probatam deprædicat. · Albugo autem docente *Sennerto*, vel ab humore pituitoso, vel sero crassiori corneæ impacto, vel, quam major Autorum pars vulgò tradit, à cicatrice cùm oriatur, in hac posteriori specie curanda tantopere prodesse vix poterit, quæ emollientia, quâ virtute is destituitur, potiùs requirit. In priori tamen vi suâ resolvendi, attenuandi & discutiendi, ut & abstergendi locum utique inveniet, præcipuè cùm volatili suâ tenuissimâ exhalatione densam corneæ tunicæ substantiam penetrare, ejusque lamellis sese insinuare egregiè valeat. Nec tenues ideo tantùm caligines istas, sed & crassiores paulò seri stagnantis concretiones & nebulas dissipandi robore pollet.

In constrictione etiam pupillæ ab humiditate ortâ Collyrium præscribit *Hieron. Mercurialis* l. c. cap. 35. cui Moschum adjungit. Cùm enim uvea tunica pupillam constituens ob humiditatem laxatur, & quasi enervata in se ipsam collabitur, vel ab ejusdem humoris nimio adfluxu, aut etiam humore flatuoso intumescit, Moschus eâdem virtute, quâ serosos humores disgregare, & juxta cum flatibus discutere, sicque partem exsiccare potest, hîc etiam operabitur, & naturalem parti temperiem restituet.

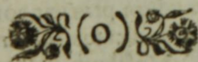
Quapro-

Quapropter in ipso quoque Suffusionis principio medelam aliquam conferet, atque ita non incongruè à *Ioh. Bapt. Montano* conf. med. 84. & 101. Mixturæ cephalicæ, nec non Saponi, pro lotione capitis composito, fuit additus; aut alio modo administrari poterit.

Pelliculam ab eodem detrahi *Conr. Kunrath* l. c. autor est, quæ oculis supercrescere soleat, quâ dum procul dubio πτερύγιον sive Unguem oculorum, quem nervosam membranam vocat *Celsus* lib. 7. cap. 7. innuit, num utilis in eo esse queat, meritò dubitatur, quia exsiccando quidem ulteriori ejusdem incremento obsistere, generatam autem vix tollere, nedum detrahere potens est. Licet aliquem faciliùs inveniat locum, si Pterygium nihil aliud esse dicamus, quàm carunculam in angulo interno oculi extensam, dum humore viscido, ut cum Cl. *Anton. Molinetto* loquar, imbuta caro illa, expandens se adinstar membranulæ, multam oculi partem obnubit, vid. ejus Dissert. anat. pathol. de sensib. cap. 6. Quo certè in casu humoris istius viscidi fusionem, rarefactionem & dissipationem particulæ Moschi volatiles promittunt.

In Lippitudine porrò, sive Lachrymis involuntariis curandis locum invenit, non siccandi tantùm, & ita lachrymalia vasa constringendi vi quadam effluxum illum moderando, ipsumque abundantem humorem discutiendo, sed & cerebrum partesque nervosas ac glandulosas calefaciendo & roborando, sicque nimiam seri generationem & separationem præcavendo. Unde ita dictas Pleres cum moscho & ambra Species pro usu interno commendat *Piso* l. c. cap. 27. Moschum ipsum odorandum *Christoph. Wirsungus* Medic. part. 1. cap. 7. §. 7. consulit, & Collyrio *Ioh. Mesue* de morb. intern. curand. immiscet.

Nec humiditates solùm morbosas, verùm & flatuosos oculorum adfectus, ceu *Constantinus Africanus* scribit, eâdem efficaciâ dispellit; imò spirituum animalium vigorem & augmentum procurando, visoriis unà eundem fructum impertitur, sicque præstantissimam illam actionem, quam visum adpellamus, variis modis adjuvat atque emendat.

CAPUT XXIII.

Moschi virtus in Aurium morbis.

QUàm miseranda Surdorum, & tædiosa Surdastrorum sit conditio, neminem, qui divini illius sensûs, Auditûs nempe, usum perpendit, latere potest. Illis autem medelam sæpè Moschus adferre promtus est. Quod jam olim *Averrhoës* tradidit, Surditati eum mederi testatus. Et *Hieron. Mercurialis*, *Galeni* doctrinæ innixus, quâ medicamenta adfectibus istis adcommodata calefacientia, incidentia, extenuentia, & altè penetrantia esse debere monet, hisce tract. de aurium affect. Moschum adnumerat. Proderit autem, sive in tympano, sive in remotioribus magis partibus causa mali lateat. Illud enim ab humoris frigidioris adfluxu humectatum incrassescit, àque naturali sua tensione remittit; hæ verò vel crassiore humore obliniuntur, implentur, ac ita allidentis aëris percussionem non, vel imperfectè sentiunt; vel deniq; ipsi spiritus animales cerebri intemperatioris culpâ pauciores geniti parcè admodum communicantur. Unde Moschus humores illos attenuans & discutiens, calorem torpidum suscitans, & spiritus adaugens, debitum siccitatis ac tensionis gradum, cavitatum puritatem, meatuum libertatem, spirituumque copiam abunde suppeditando, κώφωσιν & βαρυκοΐαν quamoptimè debellabit. Majorem hinc virtutem Oleum illud auri instillandum nanciscitur, quod ex *Alexandro Benedicto Joh. Georg. Schenkius* observ. atque exper. cent. 3. obs. 50. & cent. 7. obs. 67. adducit. Id quod, sed paulò, Moschi inprimis duplicato pondere, mutatum, magnoperè extollit *Barth. Montagnana* consil. 65. canon. 12. suum id inventum adserens. Aliud simplicius habet *Dom. Leonus* l. d. lib. 5. cap. 2. aliudque cap. 5. Trochiscos etiam, usûs tempore raphani &c. succo solvendos, cum Moscho parant *Ioh. Zecchius* consult. 43. & *Fel. Platerus* Prax. tom. 1. lib. 1. cap. 8. Aurem insuper, post liquoris instillationem gossypio, quod Moschum conservaverit, occludere jubet *Reiner. Solenander* sect. 1. consil. medic. 4. idque aliàs etiam aëre frigido, humido, & nebuloso observandum præcipit conf. 10. & 11. Non minùs in gravi auditu Liquores auribus dicatos eodem imbuere suadet *D. Bernhard. Verzascha* obs. med. 91. Moschum gossypio involutum auribus noctu indere *Roderic. à Fonseca* tom. 1. Prax. med. 14. idem etiam ad boreale & aquilonium frigus arcendum *Aloys. Mundella* Epist. med. 20. consulit.

sit. Tale remedium perpetuò usurpatum Viduam quandam Delphensem à surditate satis diuturna liberaverat, apud *Forestum* lib. 12. observ. 15. Vid. quoque ejusdem observ. 7.

Similis remedii adplicatio depravato auditui, sive aurium tinnitui medetur, commendata propterea ab *Hier. Mercuriali* tom. 1. consult. med. 48. *Benedicto Silvatico* cent. 2. consf. 22. *Thom. Mermanno* lib. 1. consult. med. 33. aliisque. Cui & aliàs diversimodè opponitur; inprimis verò cum aliis distemperatus & mixtus auri instillatur, usui huic inserviente Aquâ à *Petro Bayro* Enchirid. pract. dist. 4. cap. 4. recensitâ. Vel Moschus cum aliquot olei fœniculi guttis, notante *Gregorio Horstio* lib. 2. de sanit. tuend. cap. 4. bambace exceptus cavitati auris imponatur; ut plurima alia passim notata praeteream, quæ ab odoramento nostro non minimam virtutem mutuata flatulentos illos & vaporosos halitus, aërem aurium internum replentes & agitantes, versusque sensorium impellentes, valent dispellere.

In aurium dolore non minùs utiliter adhibetur, sive à flatulento spiritu, vehementer membranas tum in auribus internis, tum præcipuè in exteriore earum cavitate distendente, sive ab humoribus frigidis simulque acribus, & acore præsertim mordacibus ille proficiscatur. Hinc oleum moschelinum ab *Arnoldo Villanovano* Breviar. pract. lib. 1. cap. 31. Oleum chamæmelinum, vel Castoreum Moscho permixtum à *Petr. Andr. Matthiolo* lib. 1. Herbar. cap. 15. laudatur; & gossypio etiam moschato auris occlusio à nonnullis præcipitur.

Idem dolor, & quidem utplurimum à pure circa partem illam coacervato ac generato oritur, in quo casu Moschus pariter conferre creditur, teste *Theodor. Corbejo* Pharmacop. bipart. lib. 2. class. 1. sect. 2. cap. 7. Et *Forestus* multos, quibus auris sanie longo tempore maduerat, solâ impositâ bambace, in qua is reservabatur, curâsse se l. c. testatur. Si enim serosi humoris collectio in aure, ob partis hujus intemperiem accidat, longiori dein in anfractu illo morâ in purulentum quid ejusmodi facessens, vel etiam excrementitia ista humiditas ab aliqua cerebri humiditate p. n. vel imbecillitate generetur, & illuc descendat, corroborante virtute suâ cephalicâ, & vi serosos humores discutiendi ac siccandi, ulteriori puris productioni posse Moschum resistere, existimo.

(o)

CAPUT XXIV.

Moschi vires in narium vitiis.

Cùm naribus inprimis dicatus videatur Moschus, quas benè temperatas, odoris sui singularem ob præstantiam, mirè adficit & demulcet, indignum laude ejus foret, malè adfectis iisdem opem si denegaret. Odoratûs sanè nocumentis sive impedimentis, si ab intemperie frigida, utplurimum contingente, dependeant, alia inter etiam Moschum naribus haustum proponit *Joh. Mesue* lib. de morb. intern. Potestate itaque suâ calidâ id præstabit; quamvis & alio modo languescentem, vel obliteratum sensum illum suscitare ac restituere valeat. Cùm enim ejusdem diminutio vel abolitio non organi solùm, quod odorabilium atomorum tum receptioni, membranæ videlicet narium internæ, nervosis à processibus mammillaribus & tertia nervorum conjugatione fibrillis copiosè instructæ, tum ad ipsum τὸ πρῶτον αἰσθητήριον delationi & dispensationi inservit, sive nervorum jam nominatorum intemperiei simplici, sed & obstructioni sit adtribuenda, reserationem horum particulis suis penetrantissimis utique promovet, pituitosos humores incidendo, ad exitum vel in vasa receptionem disponendo, organum roborando, sicque & atomis odoriferis ad nervosas fibrillas, spiritibusque animalibus, earundem vectoribus, ad ipsum cerebrum liberam viam sternendo. Quod agnoscens *Platerus*, ad olfactum excitandum sæpe Moschum ei esse offerendum statuit tom. 1. Prax, lib. 1. cap. 8. Ideoque etiam non inutiliter Pulveribus sternutatoriis eum in finem adhibendis permiscetur, cujus exemplum delineat *Franc. Osvald. Grembsius* Arb. integr. & ruin. hom. lib. 2. cap. 1. §. 11.

In Fœtore quoque narium passim adhibetur, quem non tantùm odoratissimis suis moleculis palliando vel obfuscando quasi, sed & ipsa in causæ remotione operam suam conferendo, emendat. Cùm enim semper alicui partis intemperei humidæ, imò putredini etiam debeatur, unde exhalantes fœtidæ moleculæ ad sensorium delatæ graviter illud inficiunt, Moschus vi suâ exsiccatoriâ, balsamicâ & aromaticâ intemperiem corrigit, & putredinis fomitem ac subjectum alterat atque extinguit. Quapropter *Guil. Rondeletius* lib. 2. de compos. med. in Unguentis ad Ozœnas præparandis odorata, Moschum &c. admiscendum, & *Riverius* tom. 2. Prax. sect. 3. cap. 4. ad fallendum tetrum istum odorem Galiam moschatam in vino odora-

odorato dissolutam sæpe esse attrahendam monuerat. Quod ipsum etiam remedium in *Gesneri* Euonymo, & *Sennerti* Medicina practica producitur. Mesue quoque Pilulas oleo nardino, vel aquâ rosarum solvendas, aliasque naribus insufflandas, huic usui destinatas l. c. descripserat.

CAPUT XXV.

Usus Moschi in oris fœtore, & odontalgia.

Cùm perquam molesta sit adstantibus ex ore fœtida quorundam exspiratio, imò ipsis etiam symptomate hoc adfectis noxia, continuâ nempe inspiratione pulmonibus & consequenter vitali sanguineo liquori spiritibusque vitalibus, nec non ipsis quoque animalibus communicata, rectè omnino Medici emendationi ejusdem omni tempore studium & operam impenderunt. Cui fini Moschum nostrum dicare non omiserunt. Id quod *Ebn Sina* his docere verbis voluit: يبخر اذا وقع في الطبيخ Quæ licet ab aliquibus: *Animam reddit fœtentem*, vel: *facit oris fœtorem, quando porrigitur in cibo*, vertantur; alii tamen: *Animam pellit fœtentem*, legunt, nonnulli verò simpliciter interpretantur: *evaporat*, & præciso fœtore, quem quidam tunc generari persuasum habent, ne quidem in rebus coctis eum vim suam amittere censent: Prout hæc supra laudati *D. Frischmuthii* benevolæ communicationi debeo. Ubi sanè alteram versionem esse præferendam existimo. *Ebn Sina* utique textui illi titulum *Decorationis*, uti *Gerardus Carmonensis* vertit, præposuit, eo ipso, de Moschi virtute, quæ ad corporis, & in specie oris decorem conciliandum efficax est, sese acturum innuens. Neque experientia aliud persuadet, quæ cibis odore forti alio non præditis recenter injectum odoris suavitatem, non fœditatem conciliare ostendit, indeque ori ingestos cibos hosce fragrantes atomos ei inspirare, ac tetros reliquos supprimere, consequitur. Namque fœtorem radicitus tollere licet rarò soleat, egregiè tamen sulphur illud impurius atomis suis purissimis sulphureis emendat atque obnubilat. Hinc parum Moschi si manducetur, oris fœtorem palliari, *Joh. Platearius* perhibuit. Quo sensu etiam eum à rebus fragrantem odorem

rem ſpirantibus obſcurari, Moſcho nempe, Trochiſcis bechicis albis cum eo paratis, Moſchardinis, Confectione alkermes, Aquâ roſarum cum Moſcho odoriferâ, Nob. *Melch. Sebizius* Spec. med. pract. part. 2. ſect. 4. cap. 25. tradidit. Nec alium in finem Aquæ oris collutioni dicatæ à *Guintherio Andernacenſi* de Med. vet. & nov. comm. 2. dial. 8. immiſcetur. Quibus ſelectiora addantur, quæ ex Moſcho parata exhibet remedia Ill. *Guern. Rolſincius* Ord. & meth. medic. ſpec. comment. lib. 7. ſect. 2. cap. 11. Licet in ipſa inſuper mali hujus cauſa tollenda non omnem operam deneget. Uti enim genuina cura ejus vel in ſordibus circa dentes & gingivas hærentibus emundandis, vel in putredine, ſi quæ partibus quibusdam in ore ſubeſt, tollenda conſiſtit, ita Moſchus ſulphureis ſuis, calidis & ſiccis particulis ejusdem exſiccationi opitulabitur, quin & ventriculi cruditates, aut pulmonis ulcera cùm ſæpe in culpa verſentur, idem virtute ſuâ ſtomachicâ, caloris naturalis confortationi debitâ, pulmonibusque amicâ, quâ de inferiùs discurrere dabitur, ne generari tam promtè queant, anſam præſcindet. Quò reſpexiſſe puto *Alexandrum Benedictum*, Tragematum mixturæ additum oris halitum commendare, ſcribentem, quibus jungere licebit Vinum & Electuarium, à *Bened. Victorio* lib. 1. cap. 11. tanquam experta remedia ſingulariter commendata. Sed hujusmodi ad odorata nonniſi poſt ipſius cauſæ ſive putredinis remotionem eſſe deveniendum *Joh. Bapt. Montanus* advertit, cùm aliàs fœtor magis adaugeatur, quem tamen metum eſſe inanem ipſe uſus demonſtrat, modò particulis odoratis in decente quantitate oris cavitas imbuatur, atque mephitis exhalans ſummo in gradu non ſit fœtidiſſima.

Quid in dolore dentium præſtare queat, ex relatione laudatiſſimi *D. Wedelii* conſtare poteſt, qui in Marchia ſuperiori Belgam militem vidit, odontalgiam miro cum adplauſu in plebejis grano uno vel altero piperis in cochleari aquæ leviter cocto, in divitibus autem grano uno moſchi, ſaltem in cochleari ſuper prunas calefactione factâ, curantem, dum liquorem iſtum tepidum in aurem lateris adfecti injiciebat. Cujus medelæ rationem ex Anatome patere, ejusdem *Wedelii* eruditum eſt judicium, ſuccedente ſcilicet, ob conſenſum meatûs palatini & nervorum, eorundem roboratione, ac diſcuſſis humoribus ſeroſis frigidis ac dolorificis. Similes innuit vires *Georg. Bertinus* lib. 18. medic. cap. 16. dum frigidum dentium dolorem mitigare perhibet, non determinato tamen ejusdem operandi vel utendi modo, quem tamen ad normam prædictam Wedelianam poſſe exigi, ſufficiat.

CAPUT

CAPUT XXVI.

Moschi vires pectorales & pneumonicæ.

MIſſis jam ſuperioribus corporis partibus, ad me-
dii ventris conſiderationem progredior, ibique Pulmonibus
prodeſſe Moſchum deprehendo. Ut ideo Thoracicis cale-
facientibus, attenuantibus internis rectè eum adcenſeant
Mich. Schönbornius pag. 60. Manual. med. Pract. & *Joh. Ti-
lemannus* ſect. 2. de mat. med. ac inter ſpecifica Arteriaca
reponat *Gothofr. Möbius* Synopſ. epit. medic. pract. tab. 18. Idque nec Si-
nenſes latere Medicos, ex *Mich. Boymii* Flora Sin. diſcimus, qui pectori ma-
lè adfecto prodeſſe, & humores abigere malos ſtatuunt.

Quapropter in Aſthmate inprimis, ut ſingulare adpropriatum, paſſim
adhibetur. Sic in Trochiſcos pectorales ab *Auguſtanis* meis, in Elixir pecto-
rale aſthmaticum à *D. Guern. Rolfincio* Chim. in art. form. red. lib. 4. ſect. 2.
cap. 3. in Tragema pectorale Diſſert. chim. de ♀. cap. 13. recipitur. Tro-
chiſcos ſuos, Aliptæ moſchatæ nomine deſcriptos *Nicolaus Alexandrinus*
pueris aſthmaticis & pectoris anguſtiâ, vel anhelitûs difficultate preſſis com-
mendat tr. de comp. medic. cap. 368. nec immeritò, non ſtyracis tantùm &
ladani, ſed & ipſius Moſchi intuitu, ut ideo haud obſtare queat, quòd *Jo-
hannes de Sancto Amando* in expoſit ob odorem ſolùm, non virtutem pecto-
ralem, hunc eſſe additum voluerit, quæcunque enim *Nicolai* fuerit inten-
tio, ſufficit, quòd virtus iſta Moſcho ratione nullâ denegari poſſit. Cele-
bre autem inprimis, atque à plurimis laudatum eſt medicamentum, de
quo *Joach. Camerarius* in Hort. med. & philoſ. cap. de croc. pag. 50. ſe-
quentia habet: *Crocus adeo eſt thoracis affectibus amicus, ut ſint qui ad* ℈ß.
*atque etiam unum, cum dimidio moſchi grano & vino optimo calido, propinan-
do aſthmaticos curaverint. Ad reſpirationem ex nimio frigore prohibitam eo-
dem modo plurimum conducit.* Quod ipſum, paulò tamen immutatum, ab
aliis quoque recenſetur, prout *Oſvald. Gabelkhoferus* lib. med. part. 1. ſect. 2.
croci ſcrupulo moſchi grana duo, vel croci granis novem moſchi grana tria
miſceri admonet, & Nob. *D. Joh. Ferdin. Hertodt* cap. 7. Crocolog. in
Moſchardinos crocatos croc. ℈j. & moſchi ʒß. cum ſacch. & tragacanth. de-
coct. rad. ireos ſolut. redigit, atque in magna morbi iſtius ferocia
Pilulam ex croci gr. iij. opii gr. iiij. moſchi gr. j. *Petr. Poterius* curat. & ob-
ſerv. cent. 3. cap. 22. exhibet. Conferantur quæ hoc de remedio *Welſchius*

S Exote-

Exoteric. curat. & observ. med. chiliad. 1. obs. 144. memorat. Vid. etiam *D. Dan. Sennertus* Med. pract. lib. 2. part. 3. cap. 2. Nec tantùm hac ratione deglutitus, sed etiam in vaporem resolutus ad pulmones detruditur. Quale suffumigium, ut vocant, humidum ex Moscho in decocto seminis ocymi soluto prostat apud *Jul. Cæs. Claudinum* consult. med. 120. & *Joh. Freitagium* Auror. med. lib. 2. cap. 25. Scilicet cùm Asthma sæpe ab humore crasso & viscido, bronchia pulmonum obstruente oriatur, Moschus virtute suâ attenuante eundem resolvit, & faciliorem ad ejectionem disponit. Quin & dum à tenuium serosorum copia non minùs quandoque inducitur, illam quoque calidâ suâ potentiâ diminuere valet. Quod si in ipsis vesiculis, aut venosis, nervosis, vel lymphaticis pulmonum vasis causa mali lateat, inque iis vel sanguis vel serum coagulationem passa fuerint, vaporesve aut flatus ea distenderint, rarefaciendo, resolvendo, discutiendo non parum emolumenti promittit.

Ex quo insuper vis ejus auxiliatrix in Tussi patescit, quem ideo *Joh. Crato* in Oxymel consil. 79. descriptum immiscuit, & Pulvere cum Trochiscis galiæ moschatæ parato feliciter in quodam infantulo se usum fatetur *Phil Gruelingius* cent. 1. curat. 45.

Nec dubito quin & in ipsa Phthisi aliquando conducere queat, cùm *Galenus* ad exsiccanda pulmonis ulcera Hedychroum, spicata & foliata Unguenta assiduè naribus admota laudaverit, & *D. Christian Langius* Miscell. curios. med. cap. 9. penetrantem Odoramentorum fragrantiam phthisicis summum solamen adferre perhibuerit; id quod non tantùm exsiccando ulcus, & expectorationem promovendo, sed & sanguinem insigniter corruptum restituendo præstare *D. Hermann Grube* de simpl. med. facult. cognosc. sect. 3. art. 4. commentatur. Et secundùm *Willisium* part. 2. Pharmaceut. rat. sect. 1. cap. 6. Vaporationes & Suffitus in Phthisi nondum deplorata plus quàm alia quævis remedia interdum prodesse solent, quatenus pulmonem ipsum tangunt, adeoque adfectione immediatâ materiam impactam solvunt, expurgant, exsiccant, aciditates p. n. destruunt, à putredine vindicant, corroborant, ejusque ductus aperiunt.

Tandem & à *Sennerto* l. c. part. 2. cap. 17. memoratum aliorum εὐπόρισον in Pectoris vulneribus penetrantibus (quorum in curatione, sanguinis etiam, qui in thoracem effusus est, evacuationem indicari prædixerat,) adduci meretur, nimirum: *Si accepto vulnere nullus sanguis effluat, sed in pectore detineatur, æger granum unum moschi sub lingua teneat. Ita enim statim sanguis fluere incipit; quod nonnulli pro secreto habent.* Licet

verò

verò in sanguine commovendo Moschi virtus negari nequeat, utrùm tamen in exigua adeo mole, & tam repentè sanguinem, eumque vel ob extravasationem jam grumefactum, expellere queat, nonnihil dubito; & sanguinem, si quis ab ejus usu efflueret, ex ipsis potiùs vasis in labia vulneris dehiscentibus proditurum, suspicor; sicque usus iste Moschi tantopere probari haud deberet. *Höferus* tamen Herc. med. lib. 2. cap. 3. remedii hujus aliam paulò rationem adsignat: *Ubi in pectoris vulneribus*, scribens, *sanguis nullus profluit, ne in cavitatem ruat, immitte ori sub linguam gr. j. moschi*, &c. Sed neque hoc modo satisfacit. Sanguinis enim è thorace sic perforato effluxus sistetur, sive quòd vasa sponte cruorem stillare intermittant, sive quòd vulneris labiis concidentibus exitus ei denegetur: Si illud, Moschi exhibitione vitalis liquoris non necessaria, imò periculosa expulsio tentatur: sin hoc, nisi labia vulneris arte dilatentur, & æger situ conveniente locetur, frustraneus erit Moschi conatus, sanguine aliàs facilè non minùs in ipsam cavitatem penetraturo.

CAPUT XXVII.

Moschi virtus cordialis.

QUàm insigne in corde roborando, illudque à quamplurimis malis vindicando robur insit Moscho, tum crebra experientia, tum infinita penè Medicorum docent testimonia. Sic *Haly Abbas* Theoric. lib. 5. cap. 33. contestimonia. Sic *Haly Abbas* Theoric. lib. 5. cap. 33. confortandi ejus facultatem proponit, eamque in cordis intemperie frigida, mediante Sirupo pomorum, cum moscho, spica & aromatibus condito, vel per Confectionem Diamoschi dulcis cum vino, in Pract. lib. 6. cap. 16. propinat. Simili eum mactat encomio *Ebn Sina*, epotumque & illitum *Matthiolus* omnibus cordis adfectibus opem præstare adfirmat. Cor etiam confirmare *Setho* dicitur. Et in *Raym. Lullii* lib. 3. Secret. medicamenta inter cordialia Galangam, Melissam, & Moschum esse mirabilia, scribitur. Idem innuere voluit *Marsil. Ficinus* lib. 3. de vit. long. cap. 1. dum solaribus medicamentis eum adposuit, Solem verò cor vitalemque spiritum significare, tum alii, tum idem *Ficinus* cap. seq. 6. adnotat. Et quidem calefacientia esse, quibus Mars & Sol dominantur, in Iatromathematicis *Pseudo-Hermetis* legitur, quæ inter πάντα τὰ εὐώδη, omnia

omnia grati odoris in specie recensentur. Hinc Liquorem exornat cardiacum apud *Angel. Salam* tract. 2. de var. Chimic. & Galen. errorib. Spiritum in *Andr. Tenzelii* Exeg. chim. part. 1. sect. 1. Aquam apud *Joh. Agricolam* animadv. in Poppii chim. part. 2. Sirupum in *Dispensatorio Norico novo*, class. 2. sect. 2. & Londinensi pag. 100. Nec decantatum illud cordiale magnum Anglicum *Walteri Ravvlichii* inter præcipua ingredientia eundem respuit, cujus examen *D. Albert. Otho Faber*, Reg. Maj. Angl. Medicus & Chim. Prof. publico scripto edidit, Germanicè etiam nuper *Medicinæ experimentalis Digbaanæ* parti secundæ, Noricis typis excusæ, adnexum, sed falsò *D. N. de le Febure* adscriptum. Hinc porrò externè Balsama cordialia ingreditur, quale est illud *Schönbornii* Manual. pract. pag. 98. memoratum. Hinc Peruanos etiam ad Epithemata cordis usurpare, in *Joh. Fabri* Hist. nat. Mexic. recensetur. Quâ verò id ratione peragat, lib. 2. Meth. ad prax. clarum quodammodo facere laborat *Joh. Heurnius*, & Simplicia quædam spiritus lætiores reddere scribit, totâ, ut ajunt, substantiâ, quædam autem apertâ & occultâ potentiâ permixtis, istis Rubinum, Sapphyrum &c. his Moschum &c. adnumerans. Quam tamen à multis creditam occultam confortandi proprietatem rectiùs alii non admittunt. Genuinam rationem in compendio exhibuit Nobil. *D. Wedelius* Theorem. med. part. 5. sect. 7. theor. 15. *Cardiaca vel rarefactionem sanguinis secundum naturam restaurant, vel præternaturalem impediunt, vel resolutionem sanguinis auferunt, vel grumescentem resolvunt*, & theor. 16: *Rarefaciunt tum sulphurea spirituosa &c. tum salina &c. volatilia*, nec non theor. 19: *Quæ statum sanguinis in motu, calore, consistentiâ respiciunt, sunt Cordialia.* Moschus autem cùm sulphure spirituosissimo & sale volatili abundet, his mediantibus, sanguinem ad grumescentiam pronum resolvere, ac partes ejus in debita unione conservare, frigidum, effœtum ac torpescentem particulis activis calidis instruere, rarefacere, ac consequenter etiam spiritus languidos suscitare, deficientesque restituere aptus est; sive jam per poros corporis cutaneos intret, ac externè admotus sanguini & lymphæ præterlabenti sese adsociet, sive cum aëre per fistulam pulmonariam ad pulmones deferatur, sive stomacho oblatus, venis vasisque lymphatis & chylosis se insinuet, ubique ad sanguinis vivifici miscellam tandem deportandus. Et sic vigore sanguini aucto vel reddito, ipsum etiam cor roborare dici potest, quatenus motus ejusdem à spirituum vitalium, h. e. partium sanguinis subtilium defectu impeditus, ab alterato ac mirificè correcto sanguine corrigitur ac immutatur. Conf. Cl. *Grubius* l. c. sect. 7. art. 2. Quin & cephalica Moschi virtus, quâ nervorum incolas, animales spiritus, grata ejus fragrantia demulcet, suscitat, auget, cordi non

exiguum addere robur, dici debet, ita ut ſpiritus iſti copioſi & vegeti influentes actionem cordis in ſanguine elaborando, vigorando & circumpellendo egregiè adjuvent, quo de uberiùs agit *Thom. Willis* Pharmac. ration. part. 2. ſect. 6. cap. 1. Quàm potenter verò odorata ejusmodi confortandi virtutem ſuam exſerere queant, cùm viribus ſic ſatis integris ad ipſum cor penetrent, ſingulari obſervatione docuit Exc. *D. Ioh. Sigiſm. Elsholzius* in Ann. VII. Ephem. Germ. Curioſ. obſerv. 225. Unde etiam virium per odores reſtaurationem meritò tantopere extollit *Helmontius*, quos contactum immediatum cum ſpiritibus vitalibus ſervare, tract. Complex. atque miſtion. elem. figm. §. 34. ſcribit, & tr. Imag. ferm. impraegn. &c. §. 18. & 19. odore ſpiritus delectari adſerit, eò quòd odor illos, etiam abſtractos, immediatè attingat, ac penetret.

CAPUT XXIIX.

Moſchi uſus in quibusdam cordis adfectibus.

NUnc famoſiſſimis cordis paſſionibus, Palpitationi, Lipothymiæ & Syncopi quàm eximiè conferat, ſpeciatim inquirere adlubeſcit.

Et Palpitationi inprimis mederi, *Ebn Sina* ſcripſerat. Quod ad illam tantùm alii reſtringunt, quæ vel flatibus, vel intemperiei frigidæ ortum debet. Quamvis non deſint, qui & in cauſa calida eundem non planè excluſum velint, ceu *Marc. Gatinaria* Prax. med. cap. 30. in ſimili caſu aërem ad frigiditatem per odores frigidos, aceti, roſarum, camphoræ, alterandum, ſemper tamen odoriferum aliquod & aromaticum calidum, Moſchum &c. eis jungendum eſſe ſcribit, *ut faciant frigida penetrare*; Supervacaneâ prorſùs curioſitate, cùm & frigida iſta credita odorifera per ſe ſatis ſuperque in corpus penetrare valeant, ipſaque experientia edoceat, nec oleum igni addere conveniat. Adfectum autem hunc humoribus, ut & vaporibus frigidis utplurimum deberi, quandoque etiam à ſanguinis craſſi multitudine, vaſa ſanguifera & cordis ventriculos nimiùm gravante, aut lymphæ in pericardio magna copia concitari, communior jam olim fuit ſententia. Cl. *Franciſcus de le Boë Sylvius* lib. 1. Prax. med. cap. 35. humoribus flatibusve multùm viſcoſis ſimulque acribus, &

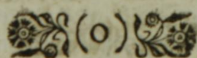
præsertim acidis potiorem causam tribuit. *Willisius* verò vitium hoc maxima ex parte aut sanguini, aut vasis cordi adpensis l. c. cap. 3. imputat, ibi nempe sanguinem aquosum, particulis segnioribus & non satis activis constantem, ideoque ad effervescentiam minùs aptum, è cordis finibus non liberè & expeditè ejici, unde stagnando adcumulatus, à corde summo nisu propellatur, aut etiam grumescens, sanguinis exilitionem liberam & totalem impediat: hîc verò causam merè convulsivam adesse, quâ nervi arteriæ aörtæ trunco circumligati, eum coarctando, sanguinem è corde non nisi per minutas portiones exsilire permittant. Sanguinem itaque in concretionem istam abeuntem, sero crasso, viscoso mixtum, aciditate inimicâ contaminatum, vaporibus flatibusve turgidum, innatis activis particulis depauperatum, Moschus egregiè ad statum naturalem reducere potest, dum sulphureis suis & salinis tenuissimis atomis massæ sanguineæ debitam fluiditatem tribuit, principia ejus activa evehit, multiplicat, crassos humores attenuat, acorem hostilem extinguit, vapores & flatus discutit, sicque naturalem sanguini motum restituit; imò spasmodicas etiam adfectiones fugat virtute suâ, quâ cerebro nervisque gratus adeo exsistit, spiritus nempe tumultuantes suaviter ad tranquillitatem deducendo, ut & irritantem causam enervando. Hinc spiritum suum, quem ita vocat, regium, Moscho imbutum, in ejusmodi pathemate maximè proficuum se deprehendisse *D. Frid. Hoffmannus* Meth. med. lib. 1. cap. 19. scribit. Et præter alia, Trochiscos inprimis moschatos deprædicat *Jacob. Hollerius* de morb. intern. lib. 1. cap. 29. Salutare Electuarium *Epiphanius Ferdinandus* observ. medic. hist. 22. quo, ut & Confectione alkermes, Diamoscho dulci, nec non Pomo odorifero, Epithemate, ac Sacculo cordialibus, moschatis, Viduam quandam à magna cordis palpitatione cum animi deliquio liberaverat. Et Unguentum exhibet *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 7. cap. 2. ex Ung. ros. ol. cinnam. & caryoph. moscho & ambra confectum; quamvis Unguento rosato axungiam gallinaceam, ob majorem penetrationem (quæ tamen hîc necessaria tantopere haud esse videtur) *Ioh. Crato* in consil. Scholz. 104. præferat. Videatur etiam *Eustach. Rudius* lib. 1. de hum. corp. affect. cap. 54.

Porrò ἐκλύσεως & λειποψυχίας, exolutionis & deliquii animi Moschus præsentaneum est remedium, prout in defectione cordis ex frigore & membris deficientibus confortantem ejus vim recenset *Isaac Israëlita* lib. Pantechn. 5. theor. cap. 104. Utilem quoque eum ad revocandos animo deficientes viriumque resolutionem *Sethus* pronunciat. Atque præter experientiam ratio idem dictitat, à vi ejus rarefaciente penetrantissima petita, cùm uterque adfectus à sanguinis circulatione, ob hujus coagulationem, &

spiri-

ſpirituum influxum imminutum vel inhibitum proveniat. Tenues itaque atomi illæ corpus ingreſſæ non ſanguinem ſolùm torpentem craſſiorem alterant, attenuant, eique volatilia ſua effluvia confundunt, ſed & languentes animales ſpiritus excitant, ſicque continuato itinere ipſam etiam cordis regiam invadunt, priſtinam ei ſerenitatem motumque reſtituentes, ſive jam per ſe, aut aliis ſolidioribus, liquidioribusve corporibus permixtus ori immittatur, naribus objiciatur, aut alibi cutaneis poris adponatur. Prout eum in finem internè & externè adhiberi poteſt Elixir vitæ, nec non naribus & ori inſufflari Pulvis, à *Guil. Fabricio Hildano* lib. de gangr. & ſphac. cap. 20. deſcripta.

In ipſa tandem Syncope eum auxiliari, *Averrhoës* lib. de reb. marin. tradidit, quæ cùm gradùs ſaltem magnitudine à Lipothymia & Eclyſi differat, eundem juvandi modum pariter obtinet. Atque virtutem hanc tam in acceſſione, quàm extra ipſam exſerit, quare eundem per ſe, aut in Sacculis vino odorato conſperſis admoveri debere *Chriſtophorus à Vega* de arte med. lib. 3. ſect. 6. cap. 9. monuit, cùm vitali & animali ſpiritu per illos recreato, vires quoque ſubitò recreentur; *Nam*, addens, *quandoque vidimus imminentem acceſſionem ſyncopes bonis odoribus, naribus admotis, propulſatam*. Moſchum ſimiliaque jucundè odorata non ſaltem ægrotantis naribus admovenda eſſe, vult *Dionyſ. Fontanonus* de morb. intern. curat. lib. 1. cap. 2. atque ex eo *Nicol. Piſo* de cogn. & cur. morb. lib. 1. cap. 17. ſed & tenuiſſimum in pulverem redacta naribus inſufflanda. Et in Pract. theor. empir. *Joh. Marquardi* in paroxyſmo Aqua roſarum cum pulv. caryoph. & moſcho remixta circa infirmum ſpargenda, extra tempus verò illud Sacculus moſchatus geſtandus proponitur. Internè autem conducit medicamentum, quod ex quodam Hugone *Petrus Aponus* addit. in libr. Meſ. de Morb. int. cur. adducit, integram Moſchi drachmam recipiens, Pulvis item cum Aqua perlata *Claud. Deodati* lib. 3. Panth. hygiaſt. cap. 33. nec non Electuarium *Petri Hiſpani* (qui poſtea, cùm Pontifex Romanus eſſet creatus, *Johannes XXI.* dictus fuit. Vid. *Platina* de vit. Pont.) in Theſ. paup. cap. 23. deſcriptum.

CAPUT

CAPUT XXIX.

Moſchi virtus hepatica.

IN hepate curando Moſchum aliquod ſymbolum conferre, *Albertus M.* de rer. propr. exiſtimat, dum in ejus imbecillitate illum commendat, & *Zacutus Luſit.* Medic. princ. hiſt. lib. 3. hiſt. 9. hepar frigidum ab eo ſanari, edocet. Unde etiam à *Petro Joh. Fabro* tr. inſign. curat. var. morb. cap. 69. in curatione juvenis hydropici, anaſarcâ laborantis, ad hepar & ventriculum roborandum, Electuarium moſchatum per menſem felici cum ſucceſſu uſurpatum fuerat. Quibus ſanè contradicere vix quisquam ſuſtinebit. Si enim varias ſanguinis dyſcraſias, & in ſpecie, quam frigidam vulgò vocant, conſideremus, ſanguis autem copiosè ad hepar feratur, eo ipſo frigidam ei intemperiem vel hac ratione communicari, nemo diffiteri poteſt, à quo etiam imbecillitas ejusdem, ob contingentem unà ſpirituum paucitatem & inertiam, ortum habet. Hisque poſitis, cùm ſanguis craſſeſcens & effœtus promtè ſtagnare, inque viſcere cumprimis illo, tot minutiſſimis vaſis copiosè inſtructo, obſtructiones parere ſoleat, imò nec bilem inertem & viſcidam ſufficienter colare & à ſanguine ſeparare hepar valeat, taliqueque in rerum ſtatu hydrops facilè producatur, Moſchus ubique remedium adfert, calorificis ſuis particulis intemperiem frigidam corrigendo, ſpirituum defectui ſuccurrendo, ſanguinem attenuando, atque ad motum majorem incitando, imò iisdem ſulphureis ſuis & alcalicis ſpirituoſis ac revera bilioſis atomis inopiam bilis ſupplendo, viſciditatem reſolvendo, inertiamque ſtimulando.

CAPUT

CAPUT XXX.

Moschi vires spleneticæ.

NUnc, quid in morboso liene curando efficiat Moschus, paucis insuper indicandum erit.

In melancholia quidem hypochondriaca, lieni utplurimum (utpote quod viscus sæpe hic coadfici certum est) adscripta, ejusdem usus supra jam fuit ostensus, ubi de Capitis morbis agebatur, cùm tamen hæc non aliam tunc, nisi quatenus capitis vel cerebri sobolem, animales spiritus, læsam respicit, considerationem subierit, meritò hîc etiam in adfectum illum, hypochondriacum dictum, melancholici quid ferè semper habentem, inquiritur. In quo Moschum confortantis præcipuè vicem subire passim docetur. Prout *Malachias Geigerus* tract. de melanch. hyp. cap. 12. & 28. ejusdem usum externum, & cap. 27. internum quoque commendat. Et in Elixirio citri cordiali *Rolfinciano* Moschum vires cordis in tali casu graviter laborantes mirum in modum reficere in *D. Herm. Grubii* Analysi mal. citr. cap. 2. art. 1. Cachunde etiam confectionem singulariter prodesse apud *Paul. Zacchiam* lib. 1. cap. 32. de affect. hypoch. legitur. Verùm & in ipsa morbi causa, sive melancholico humore præparando, *Riverii* judicio lib. 5. Instit. medic. part. 2. sect. 1. partic. 1 cap. 4. conducit, qui equidem, cùm frigidus, siccus, crassus & terrestris esse statuatur, talia potiùs, quæ juxta cum calefaciendi, attenuandi & incidendi virtute humectandi unà vim obtineant, requirere creditur; impossibile tamen judicat *Riverius*, aliquod reperire medicamentum, quod calefaciat & attenuet, simulque humectet, unde effectum hunc aliorum admixtione, quæ peculiarem humectandi vim præ se ferant, esse obtinendum. Quæ cuncta nunc rigorosiùs discutere non lubet; mihi sufficit, quòd Confectionem alkermes & Diamoschum dulce præparantibus istis adjunxerit. Cæterùm si in hoc quoque viscere copiosa & minutissima vasa sanguifera, adeoque faciles in iis à sanguine & humoribus junctis crassioribus, tartareis acevahidis obstructiones & inflationes, ut & humoris serosi, naturaliter ibi, secundùm quosdam, segregandi in acorem vitiosum, humori melancholico Veterum respondentem, pronitatem perpendamus, quid Moschus hîc præstare queat, ex sæpiùs jam dictis principiis sponte elucescit, quibus nempe sanguinem ejusque serum attenuat, vigorat, in motum liberiorem agitat, ab acore inimico liberat, flatusque exortos dissipat.

CAPUT XXXI.

Usus Moschi stomachicus.

Entriculo Moschus salutares inspirat atomos, eundem confortantes, coctionemque ciborum promoventes. Ad ipsum enim non minùs, quàm ad alia prioris ævi odorifera pertinet, quod *Galenus* lib. 8. de comp. med. s. l. cap. 3. quemadmodum scilicet graveolentia omnia stomachum subvertere soleant, sic odorifera confortare, scripserat. Ut ideo benè stomachica inter medicamenta simplicia à *Ioh. Georg. Macasio* lib. 2. Prompt. mat. med. sect. 10. cap. 9. fuerit relatus, & à *Ioh. Guintherio Andern.* de medic. vet. & nov. comm. 2. dial. 5. ventriculum corroborare & exsiccare, nec non humores in eo pituitosos à putredine vindicare perhibeatur.

Hinc ad intemperiem ejus frigidam alterandam Moschus à *Sebizio* laudatur part. 4. Manual. pract. sect. 1. cap. 2. atque Sirupo, ad ventriculi frigidi ac phlegmate vitioso laborantis curationem destinato, à *Constantino Africano* lib. de stomach. cap. 11. ut & Diaromati ad frigiditatem stomachi ex phlegmate præscripto permiscetur. Externè etiam, inter ventriculum calefacientia, Ceratum *D. Ioh. Tilemannus* sect. 2. de mat. med. eodem exornat, Scutumque stomachicum, mediante cotone moschato, autore *Casparo Bravone de Sobremonte Ramirez* sect. 6. Tyrocin. pract. cap. 9. effingitur.

Eam ipsam ob causam & ventriculi inflationi succurrit. In hoc siquidem symptomate, *Sebizii* judicio l. c. cap. 8. flatus discutiuntur & ventriculi calor augetur iisdem remediis, quæ in frigida ejus intemperie prosunt. Sic *Arnoldus Villanovanus* Pulverem huic scopo optimum, cum vino vel cibo sumendum, lib. 2. Breviar. Pract. cap. 13. & *Thom. Fienus* lib. de flatib. cap. 18. Unguentum, regioni ventriculi inungendum, describunt.

Nec minùs dolori visceris illius idcirco medetur, prout contra stomachi dolorem ex frigiditate Moschum simpliciter cum vino, vel aliis exhibendum esse *Platearius* cum *Isidoro* præcipit.

Sic in Cardialgia, purgato priùs ventriculo, Electuarium Moscho conditum proponit *Petr. Ioh. Faber* Sapient. univers. lib. de morb. ventr. cap. 3. Et celebre, nec inelegans est Emplastrum ex ambra, alypta moschata, & styrace concinnatum, à *Nicol. Monardo* simpl. med. hist. cap. 7. delineatum.

Quam

Quam ipsam quoque Massam in Pilulas redactam flatus discutere, adpetentiam excitare, & concoctionem juvare, idem Autor perhibet. Debili nempe ciborum digestioni juvandæ Moschus non minùs conducit, ideo Pulveri aromatum in *Mesues* Antidotario, Spiritui vini aromatizato *N. de le Febure* part. 2. Chim. nec non Aromatico rosato Gabrielis additus, in quo Moschum cum Ambra &c. ut basin esse considerandum, *Gabr. Fallopius* de comp. med. cap. 30. statuit. Externa inter præcipuè memorandum est Ceratum stomachicum, Monardiano illi ferè simile, quod Regi Hispaniæ ejusque Proceribus esse familiare, in *Joh. Pravotu* Hortulo med. pag. 15. refertur, ab Exc. etiam *D. Casp. Theoph. Bierlingio* Advers. Curios. append. cap. 23. pag. 144. sed paululùm aliter enarratum.

Et in specie Puerorum debili stomacho convenire medicamenta moschata *Sebast. Austrius* cap. 36. de puer. morb. ejusque Commentator *Nicol. Fontanus* consentiunt.

Nauseam insuper abigere, & adpetitum restituere, *Ebn Rasæus* autor est, prout & Trochiscos aliptæ moschatæ Pilularum formâ transglutitos adpetitui prostrato conferre *Joh. Platearius* in addit. Antidot. Nicol. testatur. Sic Juvenis quidam toto anno cibi fastidio laborans Pilularum cum Moscho paratarum usu fuit restitutus, apud *Zacutum Lus.* lib. 5. Prax. histor. cap. 1. Videantur etiam Pilulæ lib. 2. cap. 12. obs. 1. exstantes.

Quamvis autem eam hic Moscho laudem adsignare nolim, quâ laudatissimis aliis stomachicis præferri aut conferri queat, virtute tamen suâ calidâ, tenui, volatili & alcalicâ non sanguinem tantùm, & consequenter calorem ventriculi confortare, languidosque in nervis spiritus excitare & roborare potest, sed phlegma etiam, salivam, vel pituitam viscidiorem, gravantem, aut fermentum obtundentem, aut fomitem flatibus præbentem incidit & attenuat, aciditatemque p. n. destruit, atque ita inflationes morbosas discutit, dolores abigit, nauseam dispellit, adpetitum auget, fermentum libertati restituit, coctionemque promovet.

In Bulimo denique à nonnullis usus ejus adducitur, licet utplurimum ad symptomatis tantùm conjuncti, i. e. lipothymiæ curam & præservationem ille dirigatur, quâ ratione ægrum odore Moschi, Ambræ &c. excitari, ipsique pullum assatum & aquâ rosarum moschatâ adspersum odorandum & comedendum offerri debere, monet *Leonellus Faventinus* Pract. med. cap. 35. Ipsam tamen etiam causam morbificam ex dictis fundamentis enervare potest, tum in morbi principio, spiritum esurinum acidiorem quasi dulcificando, tum in ejusdem progressu, cruditates viscosas incidendo & corrigendo. Hinc minùs adquiescere possum in *Vict. Trincavellii* judicio lib. explan.

in lib. 1. Galen. de art. cur. ad Glauc. cap. 14. dum pro curando animi deliquio in bulimo non quoscunque, vel etiam gratos Moschi &c. odores, sed esculentos offerri scribit; cùm delectando tantùm illi, non alendo spiritus confortent. Ut enim scrupulosiùs hæc jam examini non subjiciam, sufficit, quòd Moschi odor spiritus deliquium passos suscitare & vigori suo restituere queat, requisitam enim simul in adfectu isto nutritionem prout Moschi, ita vini quoque tostarumve carnium nidor haudquaquam præstabit. Aliud itaque erit: lipothymiam in bulimo abigere, aliud: ventriculi & partium aliarum indigentiam necessario commeatu instruere.

CAPUT XXXII.

Moschi virtus anticolica, & anthelmintica.

N torminibus ventris, colicisve doloribus Moschum facultate calefaciente, discutiente & absorbente prodesse aliquando posse, nullum videtur esse dubium, sive jam frigida aliqua intemperies intestina adfecerit, sive flatus illa distenderint, aut infesta vel acrior acida unà materia vellicaverit. Quin & cùm colicam sæpius ab humore nerveo impuro in mesenterio congesto, crassiore, viscoso, & in lymphæductus excipi, aut in cavitatem intestinorum deponi minùs apto, generari, facilè Cl. *Willisio* credere debeamus, hâc quoque ratione Moschus conveniet, dum vitiosam istam lympham attenuabit, alterabit, atque resolvet. In colica sanè crassos intestinorum flatus ab eo resolvi, jamdudum *Averrhoës* tradidit, cum quo, præter multos alios, facit *Georg. Bertinus* lib. 18. de nat. medicam. cap. 16. colicum dolorem ab eo dissipari scribens. Et tanti hanc potestatem fecit *Paracelsus*, ut in quibusdam colicis doloribus tanquam specificum & arcanum quoddam extulerit. Unde Paragran. tract. 1. morbos ab arcano sive remedio denominandos esse docens, colicam Zibethinam, colicam muscatam sive moschatam, non ventosam, biliosam esse vocandam adstruit. Hunc in finem Aquæ suæ carminativæ procul dubio eundem addidit *Ang. Sala* append. ad hydrelæolog. cap. 14. & Bolo anticolico *P. I. Faber* d. l. de morb. intest. cap. 2. nec non in colico dolore, à crassa lentaque pituita orto, ad noxii humoris à purgatione reliquias, frigidamque ventriculi & intestinorum intemperiem emendandam, alvumque roborandum Diamoschum consuluit *Nicol. Abrah. Frambesarius* Consult. medic.

dic. lib. 5. tit. 5. conf. 2. Externè non minùs conducit. Eapropter in ventris torminibus Olei moschelini inunctionem suadet *Jac. Theodorus Tabernæmontanus* de therm. & acidul. cap. 6. & Moschum oleo rutaceo solutum *Jacob. Hollerius* de morb. intern. lib. 1. cap. 41. laudat, non solùm parti dolenti inungendum, sed & cum clysteribus injiciendum. Quare ipsum etiam Elixir vitæ *Matthioli*, scilicet tum aliorum, tum Moschi ob accessum, in clysteribus colicorum, præsentaneo auxilio, ubi à flatu aut frigiditate morbus provenit, addi, *Augustani* mei class. 15. Pharmacop. suæ testantur.

Vermibus insuper, in intestinis communiter stabulantibus, eum resistere, eosque in corpore necare, in *Conr. Kunrathi* Medull. destill. legitur. Quare in Pulveres anthelminticos à *Barthol. Montagnana* cap. 10. Antidot. receptus, & Compositioni ad vermes commendatæ *Joh. Bapt. Montano* consil. med. 222. additus. Nam dum balsamicâ suâ & amaricante virtute putredini resistit, eamque quodammodo tollit, eo ipso vermes, in putredine, vel cum ea persistentes enecat, atque ne ampliùs generentur, prohibet. Ut symptomatum gravissimorum, verminantibus familiarium, àque Moscho debellandorum nullam mentionem faciam, quale exemplum apud *D. Joh. Nicol. Binningerum* cent. 2. obs. 83. invenire dabitur.

CAPUT XXXIII.

Moschi vires uterinæ.

Vero Moschum esse pergratum, à plurimis passim adseritur, medicamentis idcirco hystericis adjunctus à *Macasio* in suo Prompt. mat. med. *Licet Moscho & Zibetho nihil videatur vilius & abjectius, inter odoramenta tamen utero indenda principem habent locum:* verba sunt *Zacuti Lusit.* Med. princ. hist. lib. 3. hist. 9. Inque inprimis ex illo phænomeno communiter sibi persuasum olim habuerunt, quòd ab ejusdem odore naribus hausto feminæ utplurimum in suffocationem dictam hystericam, sive uteri adscensum incidant, ab eodem autem infernis partibus admoto iterum restituantur, ita ut ad ejusdem exhalationes captandas uterus motu aliquo sursum deorsumve feratur. Imò tanti hoc nonnulli fecerunt, ut animal aliquod esse uterum confinxerint, *Platonis* autoritate

tate ita persuasi, ζῶον ἐπιθυμητικὸν τῆς παιδοποιίας, *animal generandi avidum*, in Timæo; nec non *Aretai*, σπλάγχνον γυναικεῖον ἄγχιστα ζωῶδες, *muliebre viscus, animalis fermè naturam adeptum*, & ὁκοῖον τι ζῶον ἐν ζώῳ, *velut animal in animali* lib. 2. de caus. & sign. acut. cap. 11. vocantis. Hoc autem suaveolentium desiderium & concupiscentiam *Franc. Perla* lib. de loc. in hom. ex benè elaborati seminis grato odore deducit, quod semen cùm naturali instinctu uterus avidè adpetat, alia quoque odorata quælibet analogià quadam sub seminis specie eum desiderare putat. Verùm nonnullæ feminæ ex Moscho graviter interdum cùm adficiantur, opinionem hanc minùs adprobat *Joh. Bened. Sinibaldus* Geneanthr. lib. 10. tr. 3. cap. 2. idque eò magis, cùm uterus odores, quà tales, percipere nequeat, organo utpote odoratorio destitutus. *Aretæus* verò uterum non esse animal, sed cum animali quandam saltem habere similitudinem, ipsa ejus verba evidenter edocent; apud Platonem etiam duntaxat secundùm analogiam aliquam sic dici, benè animadvertit *Melch. Sebizius* Manual. med. pract. part. 5. sect. 1 cap. 8. Conferatur quoque *Ioh. Langius* lib. 1. Epist. med. 23. Iste autem uteri adscensus, præsertim qualis olim ad præcordia usque venditabatur, uti merè est imaginarius, ita etiam Moscho nullam vim uterinam hîc adstruere potest. Quanquam aliàs virtute suâ, quâ cerebrum & cor, eorumque humores nativos, ac nobilissima contenta, spiritus, respicit, utero tum sanitate prædito, tum etiam quandoque morboso egregiè prodesse queat.

Licet itaque Moschi odor hystericam dictam passionem in multis, ceu Cap. XVII. ostensum fuit, producat, eandem tamen curare quoque posse, communiter statuunt, *Averrhoëm* secuti, Collig. lib. 5. de reb. mar. suffocationi matricis eum subvenire, scribentem, idque inprimis, partibus inferioribus si admoveatur. *Quibusdam mulieribus*, inquit *Jac. Sylvius* meth. medic. comp. ex simpl. lib. 1. cap. de animal. *uteri pravocationem adfert, aliis in pesso contra hanc mirè prodest, utero valde gratus*. Maximum ideo ejus usum in Pessis *M. A. Brasavolus* Exam. Sirup. monet, quales passim plurimi proponuntur, inferius CAP. XL. explicandi. Quin & inunctio cum eo facta laudatur, qualem ex oleo de behen cum moscho consuluit *Rodericus à Fonseca* tom. 1. consult. med. 33. & lanam xylinam oleo moschelino, in quo Moschus fuerit resolutus, madentem suadet *Platearius*, summeque utilem inunctionem istam deprædicat atque exemplis confirmat *Petr. Forestus* lib. 28. observ. med. 26. & 33. nec non *D. Joh. Schröterus* in Consil. medic. à *Joh. Wittichio* collect. cons. 54. & 55. Emplastra etiam huic malo, sed præcipuè

cipuè ad præservationem destinantur, quæ modò ipsi imponere umbilico præcipiunt, quale est Ceratum *Ioh. Bapt. Spuntoni*, inter Selecta remedia recensitum, ad retinendum videlicet uterum furentem, Tacamahaca item in emplastri formam cum Moscho ac Ambra redacta *Nic. Monardi* in Hist. med. simpl. & simile *P. Fr. Berardini Christini* cent. 1. obs. med. 2. & 16. nec non cent. 4. obs. 26. modò infra illum, umbilicum nempe inter & pectinem, adplicant, cujus exemplum in *Dion. Fontanoni* lib. 3. de morb. int. cur. cap. 20. & *Guil. Rondeletii* meth. cur. morb. lib. 3. cap. 69. habetur. In fumum quoque resolutus in uterum immittitur, uti specimen ejus proferunt *Ioh. Agricola* animad. in Poppii part. 1. tract. de Vitriolo, & *Horat. Augenius* Epist. med. lib. 12. ep 7. Aut inter coxas tantùm adligatus consulitur, ceu videre est in *Horat. Guarguanti* respons. var. tract. 4. Quæ dum fiunt, graveolentia simul naribus adplicare, corpus verò reliquum diligenter munire, Practici præcipiunt, ne suaveolentiâ suâ caput petat, morbumque adaugeat. Verùm, ut liberè, quid hîc sentiam, edicam, iste Moschi & consimilium suaviter fragrantium, circa inferiores corporis partes, usus ex falsa illa, de uteri è loco suo versus superiora motione & adscensu, nec non singulari erga odorata illa sympathia & adpetitu, hypothesi enatus, istis in corporibus, quæ à grate odoriferorum halitu naribus admisso suffocationis periculum incurrunt, neutiquam convenire potest, cùm enim & ibi moschatæ atomi nervos uterinos, arteriasque & venas penetrando, spiritibus ac sanguini morbosam illam rarefactionem & agitationem inducere valeant, eo ipso sanè adfectum fovebunt potiùs & contumaciorem reddent, quàm profligabunt. Quod si tamen ab ejusmodi adplicatione cessare quandoque videatur, partim rerum fœtidarum & graveolentium eodem tempore naribus majori quantitate objectarum, validiori operationi, quâ sulphureis suis & narcoticis quasi atomis ebullitionem præternaturalem sopiunt, spiritusque animales compescunt, partim etiam, quòd ab alia causa, quàm sanguinis tenuitate & caliditate, eodem nempe crassiore & flatuoso, ortum trahat. Cæterùm nec planè rejecerim *Ludov. Septalii* animadversionem lib. 7. §. 161. consignatam, quâ Cerata prædicta ex tacamahaca, cum duobus aut tribus Moschi granis medicati horum impositis, facta felici cum successu imponi negat, cùm ex calore corporis & lecti elevati benè olentes vapores præfocationes potiùs concitent, si nempe ex omni parte cuti arctè non adhæserint. In suffitu porrò dum Moschus in usum venit, suaviter odoratæ ejus moleculæ ab ignis violentia combustæ & in fœtidas conversæ spiritus animales non ampliùs demulcere, & in tripudia quasi concitare, aut sanguinem admodum rarefacere, sed coërcere possunt. Imò si Linimentorum & Pessorum

ſorum adplicationem conſideremus, non tam ab iſta, quàm juncta vel jungenda ei confricatione & titillatione adfectum, à genitali humore oriundum, ceſſare, fateri cogimur, quam ſcilicet confricationem ſtudioſè nonnullos, & vel *Ebn Sina* lib. 3. ſect. 21. tr. 4 cap. 18. talem ſpurcitiem conſulentis, autoritate permotos, præcipere ſcimus, ſic e. g. *Fontanonus* l. c. obſtetricem duobus digitis, indice & medio, Linimento moſchato inunctis, os vulvæ oblinire, ac intrinſecè fricare tantiſper jubet, dum humor corruptus è vulva excidat, quod & religioſæ Virgini conſuluit *Nic. Abr. Frambeſarius* Can. & conſult. med. lib. 5. tit. 14. nec non Juvenculæ cuidam venereæ è ſuo conſilio benè ceſſiſſe *P. Fr. Berardinus Chriſtinus* cent. 1. obſ. med. 2. refert, & *Anton. Guainerius* Pract. de ægrit. matr. cap. 6. *Sæpiſſimè*, ait, *corruptum ſperma ſeu humor alius venenoſus ex confricatione tali egreditur, & præfocata ab ægritudine ſolvitur.* Qua ratione etiam *Galenus* lib. 6. de loc. adfect. cap. 5. Viduam quandam à gravi adfectu hyſterico liberatam fuiſſe recenſet, cùm à manibus obſtetriciis titillatione obſcœnâ inter curandum ſubortâ, ſemen craſſum plurimumque excreviſſet. Unde ipſum coitum paroxyſmo tali mederi, Practici notant; nec tamen neceſſarium adeo eſt aut utile, membrum genitale mariti priùs oleo moſchatelino, aut alio quovis, in quo Moſchi granum fuerit diſſolutum, illinire, ceu hujusmodi uſûs meminit *Joh. Riolanus* in Inſtit. medic. de morb. curand. Illam titillationem tamen & perfrictionem à Chriſtiano homine omnino ablegandam, præter alios, meritò judicat *Septalius* l. d. §. 159. eamque ob cauſam Peſſos non minùs odoratos, cùm tentiginem maximam promoveant & ſatyriaſin ſæpe inducant, in iſta ſuffocationis ſpecie, ex retento quæ fit ſemine, non ita tutò in uſum duci, §. 160. concludit. Licet etiam hac methodo uſurpatus Moſchus, dum vaſa aperit ac ſanguinem fundit, hyſtericis, quas menſtrua ſuppreſſa tales efficiunt, non poſſit non conducere. Ubi ſanè *Galeni* conſilium lib. 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 14 locum invenit, dum in defectu animi ex utero, parti huic odorata, & ea, quæ laxare ac calefacere poſſunt, medicamenta offerre ſuadet. Confer. Cl. *Franciſcus Bayle* probl. phyſ. med. 78.

Nunc quid de interno Moſchi uſu in hac uterina credita adfectione tenendum ſit, pariter diſpiciendum. Ubi ſuum maximopere commendat experimentum *Augenius*, quo moſchi gr. v. cinnam. caryoph. N. M. ā. ℈j. vino odoratiſſimo diſtemperata propinat; & *Bened. Victorius* lib. 1. Empir. cap. 35. moſchi gr. ij. cum Spec. aromat. roſ. Sir. cort. citr. & Aq. roſar. deglutire præcipit. Aliam porrò ex *Solenandro* potionem magnoperè extollit *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 9. cap. 6. & cent. 1. obſ. med. 65. moſchi nempe & ſanguinis dracon. ā. gr. xiij. in aq. flor. aurant. ℥iiij. ſoluta,

luta, adſtipulante ipſi Ill. *D. D. Paulo de Sorbait* tract. 1. Med. pract. cap. 78 Pilulas quoque ſuas proponit *Barth. Montagnana* conſ. 226. quas de muſco nominare ſolebat, ab *Augenio* etiam, paululùm tamen immutatas, immensâ laude decoratas. Et *Joh. Zvelferus* Pharmacop. reg. claſſ. 6. cap. de Pil. de cynogloſſ. anodyn. Moſchum intrò propinatum ſummo eſſe emolumento ſcribit, cavendo tamen, ne nares feriat. Videatur etiam lib. 3. obſerv. *Nicol. Cheſneau* cap. 14. obſ. 1. Aſt malum hoc muliebre ſi à ſanguine tenui, bilioſo & igneo dependeat, minùs moſchata ejusmodi convenire, etiamſi odor eorum naribus non hauriatur, ex dictis jam eluceſcit, cùm & in ſtomacho ac inteſtinis ſanguineos, lymphaticos atque nervoſos ductus intrare, & ſanguinem in motum concitatiorem inſtigare valeat. Unde ſi tali in caſu cum fructu adſumatur, ille reliquis admixtis gravi odore præditis, & volatiles bilioſas Moſchi particulas obtundentibus ac contemperantibus debebitur, vel ſaltem adfectus ab ab alia cauſa, uti ſanguine ad fuſionem non ita proclivi, ſed craſſiori, obſtruente vel flatuoſo fovebitur.

Quæ morbi etiam diverſitas in cauſa eſſe poteſt, quòd dentur hyſtericæ, à ſuaveolentibus in ipſo paroxyſmo odoretenus ſummum levamen, à graveolentibus autem majorem potiùs adflictionem percipientes. Quamvis conſuetudinem quoque multum hìc conferre poſſe, negare omnino nequeam, quæ ſanè, quò minùs in motus inordinatos ſanguis & ſpiritus rapiantur, ſed potiùs retrahantur, efficere valet. Nec traditam à quibusdam ἰδιοσυγκρασίαν, ſive ſingularem & inexplicabilem penè certorum ſubjectorum naturam, quâ iſto ab odore minimè offenduntur, ſed ſummoperè delectantur, penitus explodere velim: *Dantur*, inquit *Sennertus* Med. pract. lib. 4. part. 2. ſect. 1. cap. 4. *quæ nullo modo moſchi, ambræ vel ſimilium odore offenduntur, ſed eos benè ferunt: quales multæ reperiuntur in gynaceis Principum & Nobilium, quæ veſtibus moſchi vapore, & fumo infectis utuntur.* Conferatur *Franc. Moreus* de malign. febr. parox. tr. 1. cap. 13. obſ. 6. Graviſſimi adfectûs hyſterici exemplum adnotat *Gregor. Horſtius* obſ. med. part. 2. lib. 1. obſ. 24. in Matrona ab adhibitis medicamentis adpropriatis fœtidis graviora ſymptomata perpeſsâ, à Moſcho autem & Ambra feliciter reſtitutâ, & obſ. 38. nobilem Virginem religioſam in ipſo paroxyſmo ab odoratiſſimis, Moſcho &c. mirè refectam adducit; idem & ſe obſervaſſe *D. Guern. Rolfincius* Epitom. meth. cogn. & cur. partic. corp. affect. lib. 3. cap. 24. *D. Thom. Bartholinus* cent. 3. hiſt. anat. 28. & *Nicol. Cheſneau* l. c. teſtantur. Matronas à fœtidis valdopere læſas, beneolentibus verò itidem ſanatas *D. Simon Paulli* cl. 3. Quadrip. botan. cap. de angel. & *D. Caſp. Theoph. Bierlingius*

Adverſ. cur. 54. Virginem etiam adfectibus hyſtericis ſpaſmodicis exagitatam, & Ambræ odore mirè refectam *Phil. Höchſtetterus* dec. 9. obſ. med. caſ. 1. recenſent. Et hæc veriſſima eſſe, in praxi ſua ſæpe expertus fuit, hancque diverſitatem A. 1680. deprehendit in duabus Virginibus illuſtribus Magnificus noſter *D. Febrius*, quarum altera 26. annos nata ex diuturna hæmorrhoidum & menſium obſtructione ſubitò in convulſivos dolores lateris ſiniſtri ad collum deſcendentibus abripiebatur cum metu ſuffocationis, ſyncope, palmo cordis & levi delirio modò cum riſu, modò cum lachrymis, cum pavore continuo, præſertim noctu, & aphonia interpolata: Præcedebant nauſea, vomitus, ventris inflatio, murmura, ſternutationes crebræ intres & quatuor horas (quod rarum & mirum) continenter exploſæ, dolor item dorſi & lumborum, capitisque quandoque intenſiſſimus, à quo plerunque graviſſimi paroxyſmi exortus, qui non niſi ſuaviſſimis moſcho & ambrâ prægnantibus remediis ſiſtebatur, cùm econtra caſtorium ipſi adverſiſſimum eſſet, quod tamen illuſtri Sorori natu majori nuptias penitus averſanti, ideoque ſæpius hoc malo correptæ in hoc adfectu Panacea unica, & à ſuaveolentibus tantus horror, ut nec aquam roſarum aut cinnamomi perferre potuerit. Prior autem illa meliori ſidere afflata paulò poſt febri tertianâ correpta cum ſternutatione ſemper incipiente, duplici hoc irritamento concuſſa, menſibus confertim prorumpentibus, evaſit.

Ad uteri porrò prolapſum ſive deſcenſum, aut, ut ipſe loquitur, matricis præcipitationem, conducere Moſchum, ſi naribus odor illius attrahatur, ex *Plateario* patet. Ambram, Moſchum, Galiam moſchatam, Aliptam moſchatam, & his ſimilia naribus continuò admovenda, usque dum in ſuam redeat ſedem, *Lud. Mercatus* de mulier. affect. lib. 2. cap. 11. ſuadet, inguinibus etiam Unguenta, Cerata, & Emplaſtra moſchata tum ad retrahendum, tum retractum in ſede ſua conſervandum uterum, ibidem proponit. Ad quem poſteriorem ſcopum etiam in *Roderici à Caſtro* lib. 2. de morb. mulier. ſect. 1. cap. 16. duo Emplaſtra, è regione umbilici utrique lateri admovenda, recenſentur, quorum unum ℈ ß. alterum ℥ ß. Moſchi recipit, quamvis typographicum hîc ſubeſſe mendum, nimia Moſchi doſis perſuadere queat. Et *Amatus Luſit.* cent. 1. cur. med. 14. in juvencula, uteri procidentiâ adflicta, Moſchum & Galiam moſchatam naribus, econtra graveolentia pudendis, nec non Ceratum moſchatum pubi feliciter adplicitum memorat. Verùm hæc ipſa in ſymptomate illo Moſchi adminiſtratio priori illâ erroneâ opinione nititur, quâ uterus odoratis, quà talibus, delectari, atque ad ea motu locali ferri putatur, quæ odoris inſectatio cùm ſit fictitia, non minùs omnis ille uſus ejusdem valoris erit æſtimandus. In *Amati* ſanè exem-

exemplo nisi manuali operâ facta repositio accessisset, neque supernus, neque infernus Moschi usus quidquam conduxisset. Interea tamen, ne omnino frustraneam hanc & frivolam adhibitionem proclamare velle videar, (licet minoribus sumtibus, remediisque magis adpropriatis hîc rem peragi posse, non diffitear,) Moschum roborando cerebrum & nervos, sanguinem porrò emendando, & spirituosis ac calidis particulis instruendo, symbolum aliquod ad curam faciliùs absolvendam quandoque contribuere arbitror, cùm plerunque procidentia ista nimiâ partis illius & vicinarum à laxitate, ob frigidam humidamque intemperiem productâ, descendat, sive jam ipse uteri globus propendeat, quod licet à *Theod. Kerckringio* Spicileg. anat. obs. 20. & 53. *Henr. Roonhusio* lib. 2. obs. chir. & *Jobo Mekerano* obs. chir. cap. 51. impossibile judicetur, interdum tamen, & præcipuè post partum, fieri posse, non omnino negaverim, sive vaginæ tantummodo rugosa tunica ampliata & dilatata illum ementiatur.

Menstruum insuper proritare fluxum, non immeritò statuitur. Cùm autem Emmenagoga triplici communiter sub capite proponantur, debilium nempe vel mitiorum, mediocrium, & validorum, mediis adcensere Moschum consueverunt, quos inter est *Jacob. Sylvius* comm. de mens. mul. *Lud. Mercatus* l. c. lib. 1. cap. 9. *Rodericus à Castro* d. l. lib. 1. sect. 1. cap. 4. & *Joh. Prevotius* de morb. uter. cap. 4. Quin & ad ipsum pertinet, quod Hippocrates sect. 5. aphor. 28. scriptum reliquit: γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη: *Suffitus*, vel odor *aromatum*, rerum benè olentium, *muliebria*, menstrua *educit*. Quo ipso vim expultricem uteri excitari, atque venarum, quæ uterum attingunt, obstructiones aperiri, compactiorem uterum rarefieri, algiosum recreari, & materiam lentam incidi, *Ioh. Heurnius* aliique interpretantur. Scilicet Moschus virtute suâ attenuante non pituitosos tantùm humores, obstructiones vasorum uterinorum concitantes fundens atque resolvens, sed & sanguinem ipsum crassiorem & ad motum tardiorem rarefaciens inque ὀργασμὸν concitans deprehenditur. Idque tum internè, tum externè in usum ductus efficit: Sic prosunt Pilulæ de Moscho, sive uti corruptè vocat, de dyamosco, *Barthol. Montagnana* in Antidot. cap. 20. Pilulæ & Pulvis *Prevotii* l. c. Morselli *Anton. Cermisoni* in Consil. med. cap. de ægrit. matr. cap. 6. Cum Moscho, qui miram habeat sanguinem eliciendi facultatem, pro ditioribus confici Pessarium, in *Joh. Varandæo* de morb. mul. lib. 1. cap. 2. legitur, quales Pessi & Nascalia passim plura describuntur, v. g. in *Iacob. Holleri* lib. 1. de morb. int. cap. 58. *Fel. Plateri* Prax. lib. 2. cap. 14. *Cermisoni* cap. de ægrit. pect. cons. 13. cap. 7.

Zacuti Lus. Prax. hist. lib. 3. cap. 10. Feminam, quæ ex solo Moschi odore menses suppressos provocaverat, Neapoli invisit *D. Thom. Bartholinus*, ceu refert cent. 2. hist. anat. 87. In Suffitus etiam utero dicatos, qui capite munito, ne fumus ad nares pertingat, excipiendi sunt, adsciscitur, qualem ex pulvere aromatum & Galiæ moschatæ, carbonibus accensis injecto, convenire *Iul. Cæs. Claudinus* de ingr. ad infirm. lib. 2. sect. 2. cap. 26. arbitratur. Neque negandum, satis efficaces hos esse posse, cùm penetrantissimi eorum salino-sulphurei halitus ipsum uterum immediatè attingant, crassitiem vel lentorem humorum egregiè incidant, si quod acidum oscula vasorum constringat, illud absorbeant, sanguinem ut moveatur exagitent, sicque vasorum sanguiferorum extremitates reserare valeant. Ast Moschi pretiosum corpus effumationi huic destinare, opus haud est, cùm leviori pretio aliud aliquod comparandum facilè eundem præstare queat effectum, Moschus autem carbonibus vivis injectus, suavitate exutâ, ingratum potiùs in fumum abeat & destruatur.

Sed quòd nonnulli immoderato in Mensium fluxu itidem eum adhibeant, non semper probari potest. *Prevotius* quidem l. d cap. 5 medicamenta fluxum istum sistentia interdum cum vehiculo exhiberi notat, quando nimirum vasa uteri constringere consilium est. Ast cùm medicamentorum, simplici ingredientium mixturâ vel confusione paratorum tanta non sit unio, ut unum nexu indissolubili alterum ad hanc illamve partem comitetur aut dirigat, sed magis resolubilia, quale inprimis Moschus est, stomacho elabantur, non exspectatâ cæterorum fixiorum, uti adstringentium, actuatione & distributione, vinculi istius infirmitas abunde elucet. Imò Moschum esse specificum uterinum, ita ut partem hanc magis, quàm aliam quamcunque, nervis aliisque vasis abundantem, & nescio quâ occultâ proprietate respiciat, magnum adhuc est dubium. Licet fortasse in usum venire aliquando posset, si fluxus ille uterinus à frigida humidaque uteri intemperie, eundem debilitante, osculorumque laxitatem efficiente produceretur, ubi virtute suâ roborante, calefaciente, &c, exiguum illud si attendendum, siccante aliquid contribueret; vel si grumescens unà sanguis, juxta cum adstringentibus, dissolventia requirat.

Cæterùm facultate, quâ menstruum remorantem sanguinem propellit, Lochia non minùs segniùs prodeuntia exterminat.

Prout & Secundinas abigere, fœtusque exitum hac ratione urgere vel facilitare creditur.

De Secundinis retentis testatur *Kunrathus* in Medull. destill. quòd carboni-

bonibus Injecti Moschi fumus per infundibulum corpori immissus citò easdem expellat.

Ex Sinis etiam didicit *Boymius*, facilem partum reddere doloresque abigere parturientium. Id quod interno pariter & externo usu efficit. Sic Trochiscorum Galiæ moschatæ pulverem cum vino albo datum difficulter parturientibus accelerare partum, fœtum quoque mortuum & secundinas exterminare, *Gualth. Ryffius* Enchir. med. lib. 2. cap. 3. §. 89. scribit. Roborando inprimis hoc præstare, clarè satis *Varandæus*, *Rondeletius*, *Platerus*, & *Sennertus* innuunt, Confectionis ideo alkermes, & Pulveris diamoschi exhibitionem laudantes. Ipsis imbecillis parturientis naribus Moschum admovere præcipit *Dion. Fontanonus* l. c. cap. 25. addens: *Nec verendum, matricem, quæ bonis odoribus delectatur, sursum revocari, sicque partum impediri. Nam fœtûs gravitas uterum deprimit, sursumque ascendere prohibet, atque interim bonis illis odoribus parturientis vires & spiritus roborantur valdeque juvantur.* Quod & *Zacutus* Prax. hist. lib 3. cap. 18. nec non *Joh. Wittichius* Consil. pro gravid. & partur. monuerunt. Ast feminis adfectui isti hysterico obnoxiis moschatorum ejusmodi usum minùs commodum esse posse, nullus dubito, quem sanè fœtûs gravitas nullo modo inhibet, cùm creditum illum adscensnm esse commentitium, ex superioribus pateat, inque gravidis & parturientibus eadem sanguinis & spirituum dispositio esse queat, quæ à Moscho excitari, symptomatumque istorum productionem causare valeat: Prout vicissim feminæ, aliàs adfectui huic ex suaviter odoratis minimè obnoxiæ, præstans indè remedium in partu facilitando sibi polliceri utique possunt. Quales fuisse suspicor, quarum inter parturiendum defectionibus moschata plus vice simplici securè exhibita memorat *D. Dan Ludovici* Pharm. mod. sec. adplic. pag. 646. Quin & in Suffimigiis usus ejus ab *Ebn Sina* lib. 3. sect. 21 tract. 2. cap. 23. &c. commendatur, quâ ratione magnum iterum encomium meretur Galia moschata à *Joh. Plateario* addit. in Antidot. Nicol. & *Hier. Mercuriali* de morb. mul. lib. 2. cap. 3. Ipse quoque Moschus &c. prunis ardentibus impositus partum facilem procurare, locos muliebres aperiendo, & ad inferiora trahendo, dicitur *Joh. Guintherio Andern.* in Gynæc. comment. Et difficili admodum in partu Linimento moschato uteri collum frequenter illinire docet *Johannes le Bon* cap. 2. therap. gravid. Videlicet cerebrum & nervos cùm roboret, eoipso etiam uteri, ut corporis maximè nervosi, vires egregiè adauget, ita ut expulsionem fortiùs peragere valeat, imò totius corporis vires ad actum illum concurrentes firmando prodest, spiritus etiam conturbatos & inordinatè se moventes dolorificos compescit, ac suavitate suâ

V 3 demul-

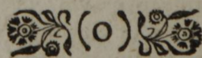
demulcet. In fumum autem resolutus acribus suis effumationibus uterum ad expulsionem stimulat.

Aliàs etiam, ubi tempus maturitatis fœtûs nondum advenerit, usurpatus, moderatè tamen, ne nimio usu sanguis justò commotior abortum potiùs acceleret, gravidas confortat, abortumque inhibet, Mixturæ ideo à *Roderico Castrensi* l. c lib. 3. sect. 1. cap. 22. pro fœtu roborando præscriptæ (pro cordis etiam cæterarumque partium in gravidis confortatione à *Zacuto* cap. 15. paulò tamen aliter propositæ,) additus. Emplastra quoque vel Cerata hîc trahi in usum solent, quale ex *Claudino* desumtum sibi multâ experientiâ & usu familiarissimum deprædicat Nobil. *D. Franc. Ignat. Thiermairius* lib. consil. med. 1. cap. 13. uteri regioni admovendum. Sin ex humiditate aliqua aut frigiditate præternaturali uteri metuendus sit abortus, Suffimenta, Linimenta, Emplastra *Rodericus à Castro* lib. 4. cap. 4. Pessaria cum Moscho parata *Arnoldus Villanovanus* in breviar. pract. lib. 3. cap. 3. proponunt.

In Uteri dolore, si à sanguine crasso & coagulato suscitetur, Pastillorum moschatorum suffitum describit *Rodericus* modò nominatus, quo grumosum dissolvi sanguinem, atque tenuiorem reddi, verissimè pronunciat, Aquam theriacalem etiam & Laudanum opiatum contra affectum hunc internè sumenda adjungens. In eodem à flatuum copia orto Emplastrum odore isto imbutum maximi semper fuisse momenti *Ludov. Mercatus* lib. 2. cap. 14. perhibet.

Unde non minùs in Uteri inflatione fumum ex Trochiscis moschatis ei immittendum præcipit *Balth. Brunnerus* consil. med. 67. & Moschum ac Zibethum singulariter uteri tumoribus conducere, cum modica lana suppositum, *Joh. Guintherius Andernac.* de med. vet. & nov. comm. 2. dial. 6. arbitratur.

Ex quibus jam sponte elucescit, quòd in Uteri debilitate, intemperie frigida, vel humida utiliter adhiberi queat; quales remediorum formulæ tum apud dictum sæpius *Castrensem*, tum alios pro lubitu videri possunt.

CAPUT

CAPUT XXXIV.

Moschi vires venereæ.

Oschum insigne pharmacum esse aphrodisiacum, omnibus in confesso est. Quod ex Veteribus jam olim Averrhoi notum fuit, dum coitum augere docuit. Unde etiam pollutionem nocturnam producere in nonnullis solere, supra jam percepimus.

Zibethum in folliculis animalis sui abundans, quia ad excretionem sui ipsum irritat, Naturam nobis per id vim ipsius ad coitum incitandum significâsse putat *Castellus* cap. 10. de Hyæn. odor. Idem de Moscho dicere possemus, quem abundantem in folliculo suo, dum venereis stimulis agitatur, animal magis stimulare non omnino negabimus; modò naturales illæ signaturæ & indicia aliquod in Natura fundamentum haberent, ingeniique figmenta non exsisterent.

Hinc Indi, si in venerem procliviores esse volunt, ex Bangue, plantâ cannabi haud absimili, nec non Moscho & Ambra, cum Saccharo Electuarium conficiunt, referente *Christophoro à Costa* libr. Aromat cap. 55. Hinc & apud alios frequens in Electuariis ejus usus solet esse, quale magnopere dilaudat suum lib. 2. Prax. med. admir. obs. 120. descriptum *Zacutus Lusit.* aliudque sub Confectionis magnanimitatis nomine *Hadr. Mynsichtus* sect. 13. Armament. med. chim. Elegans est, quod tum *Bald. Timæus* lib. 3. cas. medic. 51. tum juxta cum Morsulis delineat beatus noster *D. Phil. Jacob. Sachsius* lib. 2. Gammar. sect. 2. cap. 6. sect. 6. ut & Spiritus radicum satyrii Ill. *Guerneri Rolfincii* Chim. in art. form. redact. lib. 3. sect. 1. art. 2. cap. 7. Tabellæ *Riverianæ* cent. 4. obs. med. 70. & Pilulæ obs. 79. aliæque *Cardani* observ. 5. inprimis verò *Wedelianæ*, sæpius expertæ, quas sect. 2. de medicament. compos. 8. pag. 117. describit, ex ambra, moscho, resina xylaloës, & laudano opiato (quod concentrando spiritus prodesse statuit,) compositas. Porrò Aqua vitæ diasatyrionis *Ang. Salæ* cap. 8. App. hydrel. Rotulæ, Pulvis & Aqua *Thom. Mermanni* lib. 5. consult. med. 29. proposita. Pretiosi & regii sunt Trochisci viperini confortantes in App. Ann. VI. Eph. Germ. Curios. à Nobil. *D. Mart. Bern. à Bernitz*, juxta cum aliis medicamentis huc facientibus, tit. 20. memorati. Sexagenario, ut se virum ostenderet, Moschi grana aliquot cum olei ex pini nucleis ℥j. bibenda suasit *Henricus ab Heer*

obs.

obſ. med. 9. Ova quoque alioſque cibos eo conditos *Balth. Brunnerus* conſ. med. 64. Externum pariter ejus uſum ex Medicis Perſicis tradit *Serapio*, ſi nempe cum oleo cicino reſolutus virgæ illinatur, cùm ſit in eo humiditas quædam, per quam coitum excitet. Cum oleo verò ſambucino femoribus vel ventri inungere quoſdam, *Constantinus Africanus* autor eſt. Cum Balſamo diſtemperatum laudat *Barth. Montagnana* conſil. 65. canon. 12. Et Regum impenſam eſſe ſcribit *Petr. Foreſtus* lib. 26. obſ. 19. virilitatem Opobalſamo, & renum partes cum mero diluto Moſcho inungere. Quem cum vino diſtemperatum Moſchum, & membro virili adpoſitum, in veneris impotentia ex *Gilberto* quoque laudat *Petrus Hiſpanus* cap. 45. Theſ. paup. Nec nominari recuſat Linimentum à *Rein. Solenandro* ſect. 4. conſ. med. 17. præſcriptum, alterumque *Riverii* l. c. obſ. 70. parùm ab illo differens, ſed ob Ambræ acceſſum multò pretioſius; ut & Balſamum *Timæanum* loc. cit. ac Linimentum *Mermannianum* conſult. 30. Quæ inunctiones non virili tantùm membro, ſed & vicinis partibus, ſcroto, perinæo, lumbiſque deſtinantur. Aſt quòd à nonnullis ipſæ etiam plantæ pedum, aut dextri pedis pollex, ceu illius exemplum apud *Guainerium* tr. de ægrit. matr. cap. 24. hujus apud *Mynſichtum* Armam. ſect. 34. proſtat, inungi præcipiuntur, partim ſuperſtitioſum, partim ſupervacaneum, aut nõ usq; adeo valde proficuum eſt cenſendum. Licet prodeſſe nonnihil queat, cùm & ſuavis exhalans odor ipſas etiam nares feriat, ſicque cerebro &c. communicetur, & per poros cutaneos ſubtiliores quædam atomi penetrent, ſanguini ac lymphæ mox commiſcendæ. Quâ ratione non minùs aliqualem uſum præſtabit, ſi goſſypio inſperſus in Sacculo cordis regioni adpendatur, prout tales *Mermannus* conſ. 28. & *Claudinus* conſ. 12. & 103. conſuluerunt; vel Unguenti formâ pectori inungatur, ceu exemplum habetur apud *Brunnerum* l. c. vel ſi cum eo in ſpirituoſis liquoribus ſoluto cordis regio foveatur, qualem fotum profert *Rod. à Fonſeca* tom. 1. conſ. med. 10. Quam Moſchi energiam, jucundo halitu genium titillantem, libidinemque vellicantem ponderans, eandem ob cauſam, antiquâ conſuetudine, nuptiales thalamos floribus & jucundiſſimo thymiamate perfundi ſolitos, ac *Commodum* Imperatorem, graſſante peſte, Unguentis cùm eſſet uſus, majores ad libidinem flammas concepiſſe, ex *Niceta* refert *Joh. Bened. Sinibaldus* Geneanthrop. lib. 2. tract. 2. cap. 11.

Cùm verò ad actum illum, propagationi generis humani dicatum, non partium tantùm ſolidarum, vel pudendarum, ſed & ſeminis inprimis, ſanguinis atque animalium ſpirituum vigor requiratur, Moſchus quàm commodè hîc operetur, facilè colligitur. Utpote qui ſanguinem activis calidis, ſpirituoſis particulis non ſufficienter inſtructum, iiſdem exornat, agitat, &

impel-

impellit, ſpiritus animales torpidiores excitat & quaſi vivificat, ſuccum nerveum vel potiùs ſerum attenuat atque emendat, ſemini turgeſcentiam conciliat, eique acrem nonnihil ſtimulantem virtutem imprimit, ſicque genitales partes calefacit, inque debitam tenſionem deducit. Utrùm verò ſemen ipſum adaugeat? quod *D. Joh. Tilemannus* & *Joh. Georg. Macaſius* innuunt, ſi materiam ſeminis ſpectemus, negatur, ſin ejusdem perfectionem, haud gravatim admittitur. Aſt flatuoſam in eo humiditatem, quâ πρὸς τὰ ἀφροδίσια παρορμᾶν creditur, cum *Sal. Alberto* adſignare ei nequeo, quia neque flatuoſa ei ineſt ſubſtantia, niſi vocabulo hoc ad ſpirituoſam denotandam abuti quis velit, neque humiditas ſingularis aut aphrodiſiaca in corpuſculo ejus ſicco dominatur.

Ipſas denique feminas in venerem irritare valet. Qualem prolis quidem cupidiſſimam, ſed veneris deſiderio nullo modo laceſſitam enarrat *Petr. Pachequus* in obſ. Riverio commun. 19. cui Electuario, Confectione alkermes & Moſcho exornato, ſtimulos iſtos ſopitos voluptatemque reſtituit. Pariter cum oleo liliaceo moſchato perunctum veretrum mulieris ignaviam ad venerem diſcutere, immiſſo etiam in dormituræ ſinum Peſſario *Joh. Hucherus* lib. 1. de ſteril. pag. 8. ſcribit. Mulieribus porrò, quæ minùs propenſæ ſunt in venerem, Moſchi externum uſum ſuadet *Foreſtus* lib. 28. obſ. 58. quem noctu ſub pulvinaribus habere debeant, aut, ſuffocationi uterinæ ſi obnoxiæ ſint, coxis adligatum.

CAPUT XXXV.

Virtus Moſchi in ſterilitate muliebri.

LIcet variæ conceptionis impeditæ ſint cauſæ, in uteri tamen intemperie aliqua frigida aut humida, vel etiam vaſorum & ductuum uterinorum obſtructione ſæpius conſiſtere certum eſt, quod *Hippocrates* ſect. 5. aphor. 62. his verbis expreſſit: *Quæ frigidos & denſos uteros habent, non concipiunt. Et quæ humidos uteros habent, non concipiunt: Extinguitur enim in ipſis genitura.* Quam ſpiſſitudinem etiam ab humorum craſſorum & frigidorum copia prodire arbitratur *Lud. Mercatus* lib. 3. de mul. aff. cap. 3. Uteros verò, ſi humidiores, quàm eorum naturæ conveniat, exſtiterint, ſiccandos, iisque ſuffitum eſſe admovendum *Hippocrates* lib. 1. de

X morb.

morb. mul. prodidit. Quibus consideratis, posse Moschum huic malo mederi, concluditur, dum sanguinem & serum frigidiora calefacit, crassiora dissolvit, justò humidiores partes exsiccat, pituitosos & mucosos humores attenuat, sicque obstructiones tum vasorum, tum aliorum meatuum & pororum aperit, quò nempe semen virile immissum nec obtundatur & enervetur, nec ab ulterioti penetratione prohibeatur, sed calore moderato foveatur, actuetur, atque ad muliebre ovarium absque impedimento deferatur, sicque fœcundatis ovulis, eadem liberum nacta transitum in uteros temperatos recipiantur. Quem in finem *Dom. Leonus* in arte med. sect. 3. lib. 6. cap. 13. Electuarium in multis expertum profert, cum Moscho compositum. Et ovum recens exclusum, unico illius granulo admixto, absorptum, ad conceptionem juvandam optimum se reperisse *Ioh. Bapt. Porta* refert lib. 8. Mag. natur. cap. 7. Suffitus & Pessus moschatus legitur in *Roderici Castrensis* lib. 3. sect. 1. cap. 11. Pluresque alias hujusmodi Pulverum, Confectionum, Injectionum, Suffimentorum, Pessariorum, Linimentorum &c. formulas tum alii, tum *Platearius*, *Sennertus* lib. 4. Med. pr. part. 2. sect. 4. cap. 2. *Platerus* Prax. tr. 1. lib. 1. cap. 17. 19. & observ. lib. 1. *Bened. Silvaticus* cent. 4. cons. 23. 34. 36. 46. *Riverius* Pr. med. tom. 1. lib. 15. cap. 15. *Wittichius* de steril. mul. *Hucherus* d. l. lib. 2. *Rocheus* de morb. mul. cap. 20. *Ruffius* de generat. hom. lib. 6. cap. 7. consignarunt.

CAPUT XXXVI.

Moschi usus arthriticus.

IN malis arthriticis Moschum nonnulli medicamentis permiscere consueverunt: Qualis est Aqua illa, quam *Conr. Gesneri* Euonymus pag. 430. contra omnes morbos frigidos, epilepsiam præcipue, membrorum mollificationem, podagram & articulorum dolores producit, nec non altera Aqua vitæ, arthriticis & contractis pag. 454. dicata. Quibus addantur, ex Consiliis medic. *Scholzianis*, cons. 229. Pilulæ, quas in arthriticis multis saluberrimas fuerat expertus *Hieron. Donzellinus*. Licet cæteroquin cujusvis arthritidis curationem omnem à Moscho posse absolvi, nequaquam adstruam, aut præ infinitis aliis remediis singularem prærogativam habere eum credam, quandoque tamen in ejus perfectiori curatione symbolum posse conferre arbitror, cùm eadem cerebri sæpe vitio, serosas, &

vel

vel per ipſos nervos, fluxiones ad articulos concitantis, oriatur, quo itaque fonte non exſiccato, conſtans & firma medela haud eſt ſperanda. Unde ad cerebri corroborationem, frigidos humores generantis, Specierum diambræ, diamoſchi &c. uſum tum alii, tum unà cum Balſamorum moſchatorum temporibus, vertici, & naribus inunctione *Martin. Panſa* cap. 14. Conſ. antipodagr. non ineptè propoſuit. Imò ipſis quoque membris dolentibus commodè quandoque adplicatur, iisdem, ſi ab humore calido & bilioſo non occupata fuerint, virtute ſuâ attenuante, reſolvente, ac diſcutiente ſuccurrens, cujus etiam intuitu, non grati tantùm odoris causâ, in Pulverem antipodagricum *Cnöffelianum* in Append. Anni VI. Miſcell. Germ. Curioſ. tit. 22. cap. 4. fuiſſe receptum, ſuſpicari liceat. Ut acoris hoſtilis, in arthriticis ſæpe furientis, à Moſchi ſale volatili qualemcunque mitigationem, haud improbabilem, pluribus non perſequar.

CAPUT XXXVII.

Moſchi virtus contra fœtores.

TÆdioſus admodum & abominabilis adeo quorundam è toto corpore, ejusve partibus, alis præcipuè pedibusque (de narium & oris fœtore ſupra jam fuit actum) exhalans eſt odor hircoſus, ut paſſim exprobrare eundem Poëtæ non omiſerint. Prout peſſimum illum Poëtam, *Mævium*, à *Virgilio* quoque Eclog. 3. inculpatum, *Horatius* Epod. 10. cùm naufragium ei imprecaretur, ſatis mox in principio ſe perſtrinxiſſe credidit, olentem *Mævium* ipſum adpellans, & Epod. 12. Anum libidinoſam increpans, gravem hirſutis cubare hircum ſub alis &c. objecit. *Plautus* porrò in Mercator. Act. 5. ſcen. 3. Seni venereo ſic accinit:

Jam plenus ætatis, animaque fœtida,
Senex hircoſus, tu oſculere mulierem?
Uti ne adveniens vomitum excutias mulieri.

Catullus etiam *Rufum* hoc epigrammate irridet:

Lædit te quadam mala fabula, quâ tibi fertur
valle ſub alarum trux habitare caper,

Hanc metuunt omnes; nec mirum, nam mala valde est
bestia. &c.
& : *crudelem nasorum interfice pestem.*

Quàm graphicè *Thaidis* fœtorem exagitet *Martialis*, lib. 6. Epigr. 93. videre est.

Cùm verò mephitis illa non naribus tantùm sit execrabilis, conversationi humanæ contraria, & conjugalem sæpe amorem supprimens, (exemplum præbentibus apud *Antigonum* cap. 13. rer. mirab. Lemniis mulieribus,) imò quorundam populorum, præsertim Græcorum consuetudine, *Joh. Isac. Pontani* in rer. Danic. histor. indicio, sufficiens divortii causa, ideoque artes inter amandi ab *Ovidio* munditiarum studium inculcetur:

Nec malè odorati sit tristis anhelitus oris,
nec lædat nares virque paterque gregis.

sed ipsi etiam corpori non parùm noxia, sanguinem & spiritus inficiens, omnesque corporis partes pervadens, meritò ejusdem quoque curationi operam navant Medici. Quam equidem ipsius causæ eradicatione omnium convenientissimè tolli, facilè conceditur, antequam tamen id impetretur, suaviorum odorum usu ut obscuretur, non minùs requiritur. Quo in passu Moschi odor nobilissimus prima inter remedia facilè locum inveniet. Quantumvis enim humiditatem illam corruptam & putrescentem discutere & exsiccare quodammodo valeat, debilior tamen hîc ad perfectam curationem absolvendam, aut magnopere adjuvandam vis ejus comperitur, ita ut palliativam, quam vocant, curam potiùs peragat.

Hoc igitur respectu contra virus axillarum, si eo inungantur, atque diligenter confricentur, commodum judicavit *Plateärius*; quod in earundem, nec non interstitii mammarum fœtore cum eo in olei caryophyllorum & cinnamomi guttulis aliquot, vel, quæ Moschi intuitu, ob odoris, quæ relinquitur, libertatem, commodior est, lavendulæ aquâ soluto, peragere *Kunrathus*; & *Sennertus* lib. 5. Med. pract. part. 3. sect. 1. cap. 9. Linimenta moschata alia conficere, aut etiam Pilam odoratam sub alis gestare edocuit.

Quamvis ea sæpe ingratarum ejusmodi atomorum sit multitudo & efficacia, ut nec validissimi odores eundem obfuscare, si loqui ita liceat, valeant. Quales sanè fuisse certum est in Literato quodam, quem beati *D. Sachsii* scholion obs. 191. Ann. II. Miscell. nat. Curios. indicat, quibus nec penetrantissima tot odoratorum ingredientium effluvia, in Theriacæ magna

mixtu-

mixtura contingentia prævaluerant, quod & in *Thaide Martialis* notaverat hoc disticho:

Cùm benè se tutam per fraudes mille putavit,
omnia cùm fecit, Thaida Thais olet.

Scilicet major odor, sive jam ille fœtidus, sive suavis exsistat, obscurat minorem. Prout nempe in cujusvis pharmaci operatione, si scopum præfixum attingere debeat, proportionata ejusdem quantitas, quæ morbo major sit, eumque debellare consequenter valeat, requiritur: sic & in hoc passu eadem requisita proportio est attendenda, ita ut suaviter odoratæ exhalationes & numero & virtute superent fœtidas, quæ ingratum aliàs odorem accessione suâ potiùs adaugerent. Quâ sanè explicatione problema *Aristotelicum* commodè satis resolvitur, quo: Cur unguentorum magna pars sudori permixta malè oleat, quædam verò suaviter aut non pejus? quæritur.

Hæc Moschi fragrantia in aliis etiam fœtoribus supprimendis eapropter utilis esse potest, cujus idcirco usum in Pomis, Aquis, Balsamis & Chirothecis, ad Anatomicos fœtores fallendos tangit Ill. *Bartholinus* Consil. de Anat. pract. qui ipse tamen nunquam, cùm sacra hæc tractaret, Unguenta placuisse sibi testatur. Nimiùm sanè delicatæ nares ad Sacra ista utique minùs quadrant, inprimis si manus unà sectioni admovere lubeat, ubi semel remotis istis deliciis odoratis, continuò naribus objici inter secandum cùm nequeant, fœtor cadaverosus eò potentiùs nares feriet, quo aliàs semel imbutæ magnopere postea eundem haud persentiunt, aut ab eo contristantur; quinimo, si necessitas urgeat, ab alio aliquo, juniperino &c. fumo penetrantissimo &c. longè felicius præservantur.

Eadem fœtoris tollendi intentio in Cadaverum vulgata conditura Moschum admittit, quem sæpius scopo huic adaptari novimus, exempla suppeditante *Petr. Foresto* lib. 29. obs. med. 29. in schol. *Wolffg. Höfero* Herc. med. lib. 5. cap 2. & *Georg. Hier. Welschio* observ. Reusner. 200.

Idem fallendi artificium considerantes Practici, in Scabie etiam Moschum adhibent, dum topicorum quorundam ingratum odorem ab eo obtegi vident. Multi enim, teste *Petr. Borello* cent. 2. obs. med. 7. ob Unguentorum fœtores sæpe curare scabiem renuunt, quod non facerent, si aliquod jucundum, facile & non fœtidum exstaret remedium, cujus deinde formulam subjungit; quamvis hæc, quoad Moschum, ab unctuoso corpore reliquo obtusum, voto minùs respondeat.

Quod in Fonticulis quoque *Casp. Bauhinus* lib. 1. de remed. form. cap. 63. observat, linteolum vel pisum in aqua rosarum moschata humectatum iis, si fœteant, imponendum monens.

Talis etiam ejus usus in Lue venerea quibusdam arridet, quem Unguentis & Suffitibus mercurialibus, ob fœtorem concomitantem, adjungunt. Quamvis nonnulli, ut hydrargyri, morbi istius alexipharmaci quasi specifici, corrigens addere, aut etiam ut per se singulare remedium ipsi opponere ament, qualem nimirum curandi, & Moschi exsorbendi integram drachmam pro dosi requirentem modum *Leonh. Floravantius* lib. 2. Thes. vit. hum. cap. 20. habet, siccandi, tumores gummosos resolvendi, atque sudorem provocandi vim Moscho tribuens, prout *Rondeletius* pariter eundem Pilulis ad tophos digerendos, doloris materiam absumendam &c. destinatis admiscet lib. de morb. Ital. hancque vim hydroticam in fumum quoque resoluto *Alex. Massaria* Med. pract. lib. 8. & *Gabr. Fallopius* cap. 74. de morb. Gall. adjudicant. Quam operandi potentiam negare etsi minimè velim, cùm tamen siccandi illa & sudorem eliciendi vis violenta admodum sit, & sanguinis atque humorum aliorum violentam nimis agitationem includat, adpropriata verò alia tutiora ac certiora plurima prostent, pretiosâ istâ prodigalitate rectiùs omnino abstinebit Medicus. Nec cinnabaris, corporis utpote mercurialis, virulentiam à Moscho corrigi *Paracelsus* lib. 1. de morb. Gall. objicit, quod uti de usu ejus in suffitu, à *Paracelso* propriè indigitato, haud gravatim admittitur, ita inunctione vel deglutitione adsumti malignos effectus, nervis adversos, emendare quodammodo posse, nullus dubito. Hinc quoque *Rondeletio* lubens accesserim, qui cinnabarinis istis suffumigiis, (aliàs tamen omnino à Clar. *D. Godofr. Schultzio* trig cinnabr. membr. 2. c. 4. & 10. nec non membr. 3. c. 4. non sine ratione damnatis,) ad odorem ingratum retundendum, Moschum rectè addi pernegat, non quidem ob rationem ab ipso adductam, quâ sudorem virtute ejus adstrictoriâ retardatum iri credit, sed quia accensus odoris gratiam cum fœtore commutat, cæteroquin nec singularem adstrictionem ostendens, nec sudorem prohibens.

Lapidis tandem Bononiensis, qui vehementiori igne calcinatus redditur fœtidissimus, & ob causticam inductam potentiam psilothrum peropportunum præbet, Moschi additione odor ingratus corrigitur, ceu cum *Petro Poterio* lib. 2. Pharm. spagir. *Fortun. Licetus* cap. 23. de lap. Bonon. admonuit.

Id quod ad alios etiam fœtores retundendos perquam commodè adplicabitur.

CAPUT

CAPUT XXXIIX.

Dosis Moschi.

Pondere vendi non minùs in foro civili, quàm in medico dispensari Moschum, mos est vetustissimus, justitiæ & æquitati, naturæque consentaneus.

Mercatorium quidem, ponderis ratione variantem, aut etiam ex folliculorum numero dimetiendum, hîc non tangam, qui medicam saltem, hodie usitatam, per uncias drachmis octo, singulis tres scrupulos, vel sexaginta grana continentibus, circumscriptas, methodum sectabor.

Misso libræ pondere, quod rarissimè à Medicis, in similium pretiosorum & efficacissimorum medicamentorum simplicium usu, præscribi solet, nec etiam, quantum ego memini, si unicum ex antiquis *Aëtium* tetr. lib. 1. quo Νάρδου σκευασίαν tradit, integram Moschi libram ei admiscentem; atque inter recentiorres *Petr. Joh. Fabrum* Myrothec. spag. lib. 1. cap. 26. Moschi libram unam aut dimidiam , pro Quintæ Essentiæ præparatione, denominantem excipias, in ullo Dispensatoriorum, Practicorum , imò aliarum quarumvis professionum libro reperitur ; rarissimè unciali pondere compositionem pharmacorum intrat, frequentiùs drachmis, frequentissimè autem solis granis dispensatur, cui nempe sæpissimè *Ant. Gunth. Billichii* judicium, lib. 2. cap. 2. observ. & paradox. chimiatr. de oleorum vegetabilium stalacticorum dosi prolatum, adcommodare liceat, ut nimirum dosin non granulis, sed granula dosibus dimetiri æquum statuatur. Quò respexisse videtur *Paul. Suardus* in Thes. aromat. Moschum in modica quantitate magnæ esse qualitatis & operationis, parumque ejus in compositione sufficere pronuncians , ne in magna quantitate noceat , aut reliquorum operationes corrumpat aut occultet , quod pariter *Eust. Rudius* lib. 1. de hum. corp. affect. cap. 54. advertit, eum nempe, aut alia valde aromatica, Antiquorum exemplo, in parva dosi, comparatione factâ ad alia, permiscenda esse.

Aliquam tamen hîc parit differentiam Medicamentorum diversitas, quæ officinalia & magistralia (vid. *Petr. Morelli* Meth. præscrib. form. existunt. Illa enim quovis tempore, absque speciali Medici præscriptione, in Officinis prostantia, multorumque usui adcommodata, majorem utique : hæc verò extem-

extemporaneâ dispensatione, à Medico in rem præsentem utplurimum pro uno ægroto ordinatâ, minorem, hancque pro una pluribusve dosibus, intensiorem vel remissiorem recipere solent quantitatem.

In speciali quoque hoc usu non uno semper præscribi & ægris offerri pondere posse, morborum diversitas, ægrorum temperamentum, ætas, sexus, consuetudo, anni tempus, regio abunde ostendunt. Nec ipsa medicamenti raritas, ideoque carioris pretii æstimatio hîc negligenda, cùm indistinctim præscriptus, non habitâ simul ad facultates ægrorum ratione, Medici famam facilè ambiguam reddere, pauperiorum verò ægrotorum crumenam nimiùm offendere valeat. Sed & cum aliis ejusdem, quæ in Moscho quæritur, virtutis simplicibus vel compositis permixtum, minori in præbio sufficere, satis per se est notissimum. Internus porrò vel externus adhibendi modus dosin variare potest, cùm hîc plurimæ ejus particulæ quò minùs inutiliter in auras evaporent, prohiberi sæpe nequeant, ibi verò integræ corpus ingrediantur, ideoque, jactura ista ut resarciatur, major copia requiratur. Quanquam etiam externus ille usus non unus exsistat, naribus enim in Balsamis, Errhinis, Suffumigiis &c. dicata, cùm potentiori effectu se exserat, & facilè καρηβαρίαν aut alia mala inducat, minor paulò dosis sufficit, cordi autem, pulsibus &c. adplicitus majorem admittit. Quin & præscriptionis finis rem variat, qui si medicus verè sit & primarius, morbi natura cum cæteris coindicantibus perpendatur necesse est, sin ad odoris gratiam medicamento conciliandam potiùs tendat, præter ægroti desiderium & voluptatem, ingredientium reliquorum natura potissimùm rem determinat; quæ ipsa ingredientia præterea vel per se suaviter odorata, vel fœtida, vel inodora deprehenduntur, hisce, inodoris nempe, exiguâ accessione contentis; istis diffusiorem, si odoratarum quædam harmonia, aut etiam longè majorem, si moschatarum eminentia quæratur, deposcentibus. Ut itaque Medicus in hisce & similibus ubique tempori & occasioni sese adcommodare debeat, eoque ipso prudentiam suam, à Medicastrorum indocto vulgo eum discernente, ostendere queat.

In genere tamen, ut aliquid certius determinetur, à dimidio grano ad ij. iij. & x. usque Medici communiter adscendunt. Quam dimidii scrupuli dosin ultimam eidem quoque tribuit Cl. *D. Gerard. Blasius* pag 408. Medic. general. Licet alii, notante *Gesnero* & *Aldrovando*, dosin ejus quatuor aut quinque ad summum grana faciant; prout grana ij. iij. iiij. vj. pro interno usu *Phil. Grulingius* part. II. cap. I. Florileg Hippocr. Galen. chim. itidem posuit, alii verò etiam dimidium transscendere scrupulum non dubitent, id quod cuilibet patere ex antecedd. potest.

CAPUT

CAPUT XXXIX.

De medicamentis è Moſcho liquidis.

MAgna cùm ſit medicamentorum compoſitorum varietas, ad neceſſitatem pariter & jucunditatem comparata, Moſchus autem rariùs in ſubſtantia & per ſe exhibeatur, quibusnam admiſceri potiſſimùm ſoleat, aut mereatur, vel in quam redigi formam queat, nunc ut diſpiciatur, ordo depoſcit.

Ubi liquida inter pharmaca primò omnium Aquæ deſtillatæ ſeſe offerunt, quarum connubium ſæpius obtinet, ita ut vel cucurbitæ immittatur, ſicque odoratas ſuas aporrhœas calore reſolutas cum aqua in alembicum elevari permittat, in vaſe excipiente recolligendas: vel ipſius alembici roſtro impoſitus à ſenſim adpellentibus halituoſis, atque adfluentibus aquoſis guttulis paulatim reſolubiliorem ſui partem dimittat: vel etiam deſtillatæ jam aquæ immerſus eandem ipſi communicet.

Hinc Aquas inprimis odoriferas, ob gratæ fragrantiæ eminentiam, tam narium oblectamento, quàm corporis refectioni deſtinatas exornat. Cujusmodi deſcribunt *Auguſtani* claſſ. 15. Diſpenſ. *Thom. Bartholinus* Conſil. de Anat. pract. *Frid. Hoffmannus* Theſ. pharm. ſect. 2. *N. de le Febure* Chim. part. 2. *Ang. Sala* Hydrel. app. cap. 3. & 4. *Joh. Carol. Roſenbergius* Rhodolog. part. 2. cap. 22. *Claud. Deodatus* Panth. hygiaſt. lib. 1. cap. 14. *Joh. Erneſtus* tr. de oleis chim. deſtill. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. lib. 11. *Alexius Pedemontanus* de Secret. part. 1. lib. 2. *Dominic. Auda* in Secret. *Andr. Furnerius* lib. de decorat. nat. hum. Inprimis verò Aqua moſchata dicta eſt celebratiſſima, quam modò ſimplici Moſchi odore, modò etiam ambraceo & Zibethico ſimul imbuunt. Qualem ſimpliciſſimam *Bulcaſes* profert, Aquæ nempe roſaceæ libras ij. à Moſchi aureo j. abſtractas, aliamque *Ferdin. Epiphanius* in Empir. Zibethi ſcil. & Moſchi á. ʒj. cum Aqu. roſar. ℔ij. infuſionem. Et *Lubert. Eſthius* de formul. tract. part 1. ſect. 8. cap. 8. ex Moſchi ℈ß. ambr. & Zibeth. á gr. v. cum aq. roſar. ℔j. infuſis, Solisque calore digeſtis, vel etiam ſimplici deſtillatione, aut quod ipſi placet, nodulo moſchato alembici proboſcidi immiſſo, ſimilem proponit. Eadem *Roſenbergius* paucis indicat, Pharmacopœos nonnullos Moſchum & Ambram pro placito in aqua roſarum fragrantiſſima diſſolvere, eamque infuſionem Aquæ roſar. moſchatæ nomine venalem habere ſcribens.

Multi adjectâ Lachrymâ odoriferâ Javensi, sub Benzoini nomine vulgò cognitâ, idem tentant, Aquam indè odoriferam, cum simplici fontana multiplicandam conficientes. Quos inter *Leonh. Floravantius* lib. de' Capricci medic. cap. 20. Moschi in mortariolo aurichalceo contriti, & cum saliva soluti grana decem, benzoini verò unciam unam in aq. rosar. opt. ℔vj. usque ad hujus quartæ partis consumtionem decoquit, remanentem verò cum aquæ communis, priùs per horam dimidiam ebullitæ ℔xL. commiscet, hac insuper additâ cautelâ: *Auuertendo, che se tale acqua commune non fosse bollita, e calda, quando s' accompagna con l' acqua rosa, e muschio, che l' odore non penetraria: e perciò si bolle.* Ast præterquam quòd istud multiplicationis encomium omnibus quoque cæteris Aquis odoriferis ritè paratis, aliquibus etiam in excellentiori gradu competat, Moschi cum saliva vel sputo solutio sorditiei vituperio digna est, & superfluam curiositatem redolet, elegantiùs multò & commodissimè in aquæ rosarum particula instituenda, Benzoinum quoque, licet paucas aliquas odoratarum suarum atomorum inspiret, penitiùs tamen in aqua rosarum non dissolvitur, suâque resinositate vel vasis adhæret, vel aliàs conglobatur: Aquæ verò moschatæ ad quartæ usque partis consumtionem ebullitio (quam *Deodatus* in vase *probè clauso* peragendam esse monens, impossibilitatem adjungit,) excusationem non admittit, tum quia absque illa, simplici tantùm digestione, eadem moschatarum & benzoinarum particularum per universam aquam dispersio obtinetur, tum coctio maximè damnosa exsistit, ita ut, quæ odoratissima poterat esse Aqua, maxima ex parte fragrantissimis atomis, unicè hîc desideratis, in auras propulsis, orbata compareat. Neque etiam aquæ fontanæ per dimidiam horam ebullitio est necessaria, quia sola, breviori multò tempore impetranda, ejusdem calefactio odoratorum effluviorum motum, inque auras secessionem abunde promoveret. Imò ipsam frigidam adhibere præstaret, cùm omnis illa maxima quantitas non pro una vice in usum trahatur, ideoque post mixturam etiam, Autoris monitu, (*lascia stare così, e si raffredderà*) refrigerationem subire debeat, facilè, si in usum veniat, excalefacienda. Magis ergo placet *Gabr. Fallopii* processus lib. 2. Secret. quo aquæ rosar. Mensuræ iiij. à Moschi ʒj. & benz. ℥j. in Balneo abstrahuntur, quòd tamen destillatam hanc Soli per 15. dies exponi vult, & aquæ font. Mensuras xij. remanentiæ adfusas, per insolationem pretiosum pariter odoriferum liquorem præbere putat, ibi superfluum, hîc voto non benè respondentem laborem requirit.

Ubi tamen meritò disquiritur: An Moschus destillationi dicatus rectiùs ipsi cucurbitæ, vel Alembico, vel vasi recipienti, i. e. liquori destillando,

do, destillanti, vel destillato imponatur? Mihi, pro varia intentione, modò hunc, modò alterutrum modum esse eligendum, videtur. Si enim solus odor, & quidem in liquore pellucido non colorato desideretur, omnium optimè ipsi cucurbitæ Moschi corpus injicitur; secus, si unà terrestriores vel fixiores ejus partes expetantur, nec color flavescens, in his subsistens, displiceat. Ubi tamen, sive alembico, sive receptaculo immittatur, nihil refert, ubique eâdem partium salutarium extractione succedente. Unde *Ang. Sala* (Vid. etiam *Joh. Agricola* comm. in Popp. part. 2.) minùs consentire possum, rectiùs eum facere judicanti, qui Ambram & Moschum vel in substantia, vel in spiritu vini, aliove liquore adpropriato solutum, ad usum eligit, quàm qui alteri horum adfusum spiritum, aut aquam destillatione iterum abstractam usurpat: *quandoquidem præcipua & balsamica, ac inprimis ambræ substantia, perpetuò in fundo vasis destillatorii hæreat.* Quod equidem ratione Ambræ adeo impugnare nolo, de Moscho tamen inanis metus est reputandus; quanquam etiam jam destillatum spiritum aut aquam aliquam, ob unicam Moschi extractionem, denuo destillationi subjicere velle, inutile laboris augmentum foret. Hinc non minùs jam patet, quid de *Joh. Zvelferi* sententia statui debeat, dum in Animadvers. class. 15. Disp. August. Moschi nodulo inclusi pro extractione in destillato liquore suspensione neglectâ, eundem capitello destillatorio imponere præceperat, ut & in ipsam cucurbitam conjicere, class. 15. Pharm. Reg. pag. 252. prohibuerat. Absurda quidem, in Arte pharmaceut. *Jacob. Primerosii* pag. 173. cap. de Aquis, proclamatur Moschi & Ambræ in rostro alembici repositio, vel cum liquore permixtio, *non enim*, uti verba ipsius habent, *virtus ejus cum aqua miscetur, aut exhalat*, sed revera, si Moschum spectemus, ipso sensuum testimonio, judicium hoc absurditatis convincitur. Conferatur historia de aliquot Chimicis à Moscho alembici rostro, ipsis insciis, indito & aquam prodeuntem suo odore imbuente, egregiè delusis, ab Exc. *D. Joh. Georg. Elsholzio* Destill. curios. cap. 6. recensita.

Huc etiam Liquores Spirituum nomine insigniti commodè reducuntur, dum ille præcipuè è vino vel rosis prolectus Moschi virtute imprægnatur. Quales in *Rolfinciana* Chimia in art. form. red. lib. 3. sect. 1. art. 2. cap. 7. & 25. exhibentur. Huc porrò spectant: Spiritus vini ambratus *Ang. Salæ*, in quo tamen (alia ut taceam) S.V. dosis, ℥ij. designata, typographi fortè errore, nimis concisa est, facillimè tot unciis designanda: Spiritus ambratus in part. 2. Medic. experim. Digb. Spiritus regius *D. Frid. Hoffmanni* in Meth. med. lib. 1. cap. 19. ut & Clav. pharmac. Schröd. pag. 337. atque Thes. pharm. sect. 26. pag. 102. nec non Aqua odorans potentissima *Joh. Bapt. Besardi*, in Antr. philosoph. part. 4. pag. 155. descripta.

Pau-

Paucis quoque hic tangenda ſunt Fermentata, i. e. Hydroſacchara & Hydromelita prædicti *Sala* in Saccharol. part. 2. propoſita, è quibus compoſitum cap. 7. ſpirituoſum cap. 8. & cordiale cap. 11. Moſcho exornantur. Licet verò Moſchus per ſe ſatis jam liberas & reſolubiles partes contineat, ſimplici mixturâ liquoribus promtè communicandas, quin tamen fermentatione accedente magis eædem exaltentur, atque per minima cum reliquis miſceantur, nullus ambigo.

Potionem muſcatam in Diſpenſat. habet *Nicolaus Præpoſitus*, quam etiam exhibet Antidotarium *Arnoldi de Villa nova*, variarum rerum mixturam continentem, quæ tamen pulveres ſolo roſaceo Sirupo excipi jubens quâ ratione titulum iſtum ſibi vindicet, neſcio, cùm potiùs Linctus vel Electuarium dici queat. Magis nomen illud tuebitur Claretum moſchatum *Mynſichti* Armament. ſect. 22. cui jungendum Vinum Hippocraticum *Digbæanum* l. c. *Alex. Pedemontani* part. 1. lib. 2. de ſecret. & *Joh. Bapt. Portæ* Mag. nat. lib. 14. cap. 11.

De Vinis moſchatis ſive moſchatelinis dictis, aliiſque Potuum moſchatorum generibus ad delicias comparatis, inferiùs agendi locus erit.

Nunc ad Olea deveniendum, quæ inter antiquitate ſe commendat Oleum moſchatum *Nicolai Myrepſi*, Moſchelæum, ab aliis etiam moſchelinum, muſcelinum, muſcatellinum &c. corruptè adpellatum, quod num à Moſcho, vel à Nuce moſchata nomen impetraverit, ſcire, parum quidem referret, à Moſcho tamen id nominis habere, faciliùs credo. Cujus compoſitio mirè variat, ita ut conſilio hic opus eſſe judicaverit *Caſp. Hofmannus* lib. 2. de medic. offic. cap. 162. §. 125. Alia ut prætercam, Moſchum nonnulli ab eo excludunt, arboreum muſcum à *Nicolao* indigitari, ideoque ab hoc, non illo, nomen mutuari ſomniantes, quorum tamen error, cùm Græcis muſcus ille βρύον dicatur, *Nicolaus* autem τὸν μόσχον ponat, mox pateſcit. In ipſa quoque Moſchi doſi plurimùm variant: Si *Nicolai* textum conſulamus, ejus ℥vj. comparebunt. Minùs tamen errant, qui eandem quantitatem pro varia intentione auctam vel diminutam ſumunt, prout *Auguſtanis* quoque doſis minor placuit; modò enim Medicus ipſius deſcriptionis, in hoc vel illo Pharmacopolio uſitatæ, notitiam habeat, errare minùs poterit, efficax in qualibet deſcriptione Oleum habiturus, cui dein, ſi lubeat, aliorum, ipſius etiam Moſchi, additione vires intendere, perquam erit facillimum. Utut hoc ipſo Oleo, prout pluribus aliis paſſim uſualibus, ad pompam magis, quàm ad uſum idoneis pharmacis, carere Officinas poſſe credam. Modum ideo præparationis tum *Veterum*, tum

Zwel-

Zvelferianum excutere, & quid utrinque erratum fuerit, diſpicere hic, vel illam ob cauſam ſuperſedeo.

Per additionem materiæ cujusdam oleaginoſum quid, pretioſum & ſuaviſſimum exprimi poſſe *Kunrathus* innuit, modum tamen ipſum ſilentio involvens. Favere ei videtur *Cæſalpinus*, cui Moſchum non ſine pinguedine animalium eſſe illum ferentium, ſupra jam adnotavi. Quod ſi certo modo admittatur, tantum tamen pinguedinis aut oleoſitatis in eo nemo deprehendet, multò minùs adeo liberum à cæteris terreſtrioribus &c. particulis, ut, relictis iis, in oleoſa forma ſua tam facili negotio conſpiciendum ſe præbeat. Licet addito cuidam corpori oleoſo particulas quasdam ſui 🜍eas communicare, adeoque olei proprii formam ludere poſſe non contradicam. Id quâ ratione fieri queat, (*Kunrathus* ſecretum ſuum, ſi aliud fuerit, ut ſibi reſervet,) vel ex antiquiore, quàm ipſe eſt, Scriptore jam videbimus, videlicet *Alexio Pedemontano*; qui lib. de Secret. fructus Ban in quatuor partes diviſos & cribro injectos, ſuppoſitis in vaſe amplo terreo Moſcho & Zibetho, aquâ roſarum ſolutis, & igne ſubtus locato incaleſcentibus, vapore odorato imbuere docuit, torcularis ope poſtea exprimendos; vel amygdala in duas partes diſſecta & aquâ roſarum Moſcho imbutâ usque ad mollitiem macerata, in Sole demum exſiccanda, tandemque labore hoc quinquies vel ſexies peracto, exprimenda propoſuit. Faciliorem etiam alium modum commonſtravit idem, pretioſo florum aurantiorum oleo, ex amygdalis dulcibus, priùs per ſtratificationem cum dictis floribus odore iſto amœniſſimo imbutis, expreſſo Moſchum admiſceri, perque octiduum Solis radiis exponi volens. Id quod Oleo è Balano myrepſica expreſſo, cùm rancori magis reſiſtat, fieri commodiùs poſſet, aliove aliquo conſimili, ceu *Porta* lib. 10. Mag. nat. cap. 5. Oleum è ſemine citri hoc modo prolectum ad extrahendum è Moſcho odorem, optimum menſtruum judicat. Nec ſileri debet modus, lib. 11. cap. 3. ab eo propoſitus, quo Moſchus cum amygdalis repurgatis, inque ſenas vel octonas partes conſciſſis, pixidi plumbeæ per 6. dies includitur, atque per expreſſionem poſtmodum oleum odoratiſſimum educitur, licet hac ratione moſchatæ atomi parciùs nucleos iſtos ingrediantur, unde etiam ab operatione iſta Moſchum non admodum deteriorem reddi, *Porta* benè ſuſpicabatur. Imò ſi de omnibus prædictis modis experimentum ſumamus, parum profecto Moſcho decedere comperiemus, illudque ipſum, quod fortè cum eo copulatur, à viſcoſis vel unctuoſis olei particulis ita obtunditur, ut gratiam ſuam omnino deperdat. Id quod ſanè mihi, cùm hæc experiri laborarem, contigit. Num alii exercitatiores & feliciores inſuper hac in parte ſint, me latet. In-

terea uti prædictos Scriptores multas præparationes alias, solius ingenii immaturos quasi partus, successu omnino carentes, audacter satis tradidisse, nemo negare potest, ita quoque his in Oleis calamum eos solùm exercuisse, nec manus ipsas operi admovisse, suspicari mihi liceat. Ut ita alia, quæ in processibus istis censuram deposcerent, excutere lubentiùs supersedeam.

Qualiter verò se habeat Oleum moschi orient. Florentinum, cujus ex Deliciis hybernis Nobil. *D. D. Jo. Dan. Majoris* supra CAP. XXI. feci mentionem, & an prædictorum censuram mereatur, hactenus me latet.

Per destillationem insuper parare odoratissimum & pretiosissimum Moschi oleum, sunt qui intendunt, modumque, Balnei calore absolvendum, prolixiùs demonstrat l. 10. c. 9. *Porta*, qui sanè Balnei calor, si tantum oleosarum particularum, destillatione expellendarum, in Moscho luxuriaret, non esset spernendus, cùm revera tenuissima quidem ei insit essentia, blando solùm calore impetranda, olei tamen formâ nunquam est proditura. Et si auctiori ignis gradu oleiforme quid tandem obtineatur, non nisi fœtidissimo combustionis nidore infectum erit. Moscho enim non iniquè aphorismus chimiatr. 18. sect. 2. *Ang. Salæ* adplicatur, quo impossibilis esse decernitur Oleorum è sanguine & carnibus quorumcunque animalium sine adustione destillatio. Videatur etiam ejusdem tractatus de erroribus Pseudochimicorum, ubi falsitates eorum, circa Oleum quoque Moschi commissas cap. de Balf. aromat. perstringit. Nec verè Oleum Moschi est dicendum, quod, additis aliis quibusdam rebus oleosis vegetabilibus, mitiori igne propellitur, cùm saltem quædam Moschi subtiliores particulæ, oleo vegetabili mistæ, eidem odorem qualemcunque impertiantur: cujusmodi Oleum in *Joh. Bapt. Besardi* Antro philos. part. 4. pag. 157. legitur. Et tale etiam foret, nimiæ Ambræ & Moschi prodigalitati junctum, quod in lib. 1. cap. 18. Secretor. *Mich. Nostradami* legitur, si tueri sese ab empyreumatis labe posset.

Tandem se Tincturæ, Essentiæ, & Elixiria sistunt, quæ medicamenta equidem aliquam inter se distinctionem licet patiantur, sæpissime tamen eorum nomina confunduntur, unumque pro altero accipitur. Mihi itaque, præcipuè dum curiosior illa distinctio parum utilitatis importat, istis, quibus ab Autoribus suis proponuntur, nominibus insistere, est constitutum.

Tincturam Musci *Paracelsicam Gerard. Dorneus* Fascicul. Parac. medic. tract. 2. ex lib. 1. de virib. membr. cap. 4. desumtam exhibet, eundem in

vino

vino vitæ in ſuccum inſtar ſtyracis liquidæ coquendo, quam ipſam Extracti Moſchi titulo dignatur *Andr. Libavius* lib. 2. Alchim. tract. 2. cap. 2. & cum infuſione Meliſſæ, vini ſpiritu factâ, parare edocet.

Quintam Moſchi Eſſentiam per Spiritum vini terebinthinatum extrahit *Kunrathus*, eamque Moſcho in ſubſtantia exhibito, utpote penetrantiorem ſicque efficaciorem præfert. Spiritumque illum tanquam pro Moſchi proprio diſſolutivo *Joſeph. Quercetanus* de medicam. ſpagir. præpar. ſect. 2. cap. 4. reputat, quem equidem nonnullas ab eo partes extrahere vel à craſſioribus ſeparare, negari nequit, aſt proprium ejus propterea vocare diſſolutivum vel menſtruum, nimis libera eſt adſertio, cùm idem encomium cæteri quoque liquores omnes, in quibus Moſchus diffluere quaſi amat, veluti quivis alius Spiritus, Aqua deſtillata &c. imò & acetum, (vid. Exc. *D. Phil. Iac. Sachſii* Ampelogr. lib. 2. ſect. 8. cap. 3. pag. 572.) mereantur, quin & eorum nonnullos magis proprios dici poſſe, certum eſt, ſi nempe menſtrua intentioni medicæ, aut cuivis alteri magis reſpondentia, extractioni adhibeantur.

Paracelſus Archidox. lib. 4. Moſchum oleo amygdal. dulc. macerat, donec inſtar paſtæ fiat, cui expreſſæ Spiritum vini adfundit, eumque eſſentiâ Moſchi impr ægnatum, poſt 6. dierum digeſtionem, calore cinerum deſtillando ſeparat, relicto in fundo amygdalorum oleo, ipſum autem Spiritum vini in B. denuo abſtrahit, remanente in fundo oleiformi quintâ Moſchi eſſentiâ. Quem modum *Ioh. Bapt. Porta* lib. 10. Mag. nat. cap. 13. à Paracelſo mutuatum paulò aliter deſcribit, oleum balaninum pro maceratione etiam admittens, decem dierum digeſtionem præcipiens, & vini ſpiritui aquam fontanam ter quaterve deſtillatam jungens. Quem *Portæ* proceſſum pariter *Andr. Libavius* part. 3. Singular. lib. 4. cap. 9. & lib. 2. Alchim. tr. 2. cap. 6. repetiit.

Petr. Ioh. Faber lib. 1. Myrothec. ſpag. cap. 26. Ambram, Moſchum & Zibethum totâ ſuâ ſubſtantiâ, modò pura ſint, in eſſentiam converti, (quod tamen de Moſcho pernego,) aliquando tamen indigere ſcribit, ut partes heterogeneæ, non ſolùm à natura, ſed etiam impoſtura adjunctæ ſeparentur. Moſchum ergo in Arcanum ſive Quintam Eſſentiam redacturus, ſpiritu vini alcooliſato ſolutum, in vaſe vitreo oblongo, optimeque clauſo, igni leniſſimo, pro penitiori partium ſolutione & heterogenearum ſeparatione exponit, ſpiritumque per inclinationem depletum, in alio vaſe vitreo oblongi colli per 15. ☉. ad partium reſolutarum ulteriorem depurationem in MB. digerit, toties laborem hunc repetendo, usque dum omnimode à fecibus depuratus ſit, tandem lentiſſimo igne ad conſiſtentiam mellis deſtillans.

Supe-

Superiùs citatus *D. Faber*, Anglus, in Examine Cordial. magn. Ravvlich. Moschi Essentiam hac ratione parandam edocuit, eum nempe in mortario marmoreo cum pauco saccharo cantho albo pulverisatum, & Pelicano inditum in B. vaporoso cum spiritu vini circulandum, spiritumque dein calore blandissimo in eodem Balneo usque ad Sirupi consistentiam esse abstrahendum perhibens.

Hieron. Reusnerus in suo tract. MS. de Pollinct. cadaver. Q. Moschi Essentiam itidem exhibet, eundem cum spiritu vini ad iij. vel iiij. digitorum eminentiam superfuso, in vitro Sapientiæ luto occluso & panis medullæ indito, calore fornacis pistorii solvendo, atque post filtrationem spiritum in M. B. abstrahendo, remanente sic in fundo Moschi extractione.

Sed ut jam non urgeam abusum epitheti Tincturarum, aut Quintæ Essentiæ nomen labili admodum fundamento inniti, quod inprimis *Ioh. Bapt. Helmontius* tr. Asthma & tuss. §. 44. & 79. ostendit, has saltem jam recensitas omnes inter *non Entia* refero, Anonymum autorem sequutus, qui Q. E. Moschi, in qua odor & virtutes incredibili modo sint auctæ & exaltatæ, & quæ extractione subtilissimarum partium paratur, pro non Ente reputat. Si enim præparationes istas spectemus, inutiles revera labores, & magno cum conatu præstantiorum atque essentialium Moschi atomorum disperditionem ubique inveniemus. Quid enim, quæso, opus erat Moschi cum oleo amygdalino impastatione, cùm ipse vini spiritus substantiæ Moschi adfusus eundem mox satis superque dissolvere vel extrahere possit, oleum econtra ejusdem actioni admodum resistat? Quid tot dierum, & vel in clibano ac pasta frumentacea digestione, cùm vel intra horulæ unius spatium Moschus contritus menstruo succum suum simplici labore impertiatur? Quid sacchari canthi additione, quæ laborem, quo partium terrestrium inodoratarum segregatio intendebatur, suo exigui hîc valoris corpore irritum reddit? Ultima autem ubique requisita ad extracti liquidiusculi consistentiam abstractio præcipuarum odoriferarum atque essentialium atomorum cum spiritu vini separationem procurat, quamvis enim lenissimo tantùm igne hujus evocatio quæratur, Moschi tamen atomos odoratas præ illis, quæ vini spiritum constituunt, esse fixiores ut credam, nemo me adeo facilè permovebit, ita ut hæ solæ, relictis illis, in alembicum elevari nequeant, quin magnam moschatarum unà copiam secum abripiant, id quod Spiritus vini sic destillati odor abundè docebit. Unde quotquot hac ratione odoratæ aporrhœæ ex Moscho cum spiritu vini junguntur, tot necessariò Essentiæ remanenti decesserint.

Quo itaque intuitu vel ipſum Moſchum in ſubſtantia exhibere, vel ſimplicem ſolutionem & filtrationem ſuadere, plurimùm præſtaret. *Cùm Moſchus ſit ſanguis animalis concretus & calore Solis cœlique bonitate ſatis elaboratus, non indiget ulteriori extractione aut præparatione chimicâ. Cùm enim odor iſte in tenui atque aërea ejus ſubſtantia conſiſtat, affuſione aquarum aut liquorum ad extractionem utilium, odorata qualitas diſſipatur ac diminuitur:* (ſcilicet accedente poſtea inſuper eorundem liquorum abſtractione aut exhalatione,) *hinc vel in ſubſtantia ad ſolidiores compoſitiones aſſumitur, vel odor ejus in aquas cephalicas aut cordiales, ut eſt aqua carfunculi & aliæ, transfertur:* verba ſunt *Laurent. Euchſtadii* cap 13. de confect. alkerm. Hinc ſanè etiam *Petr. Poterius*, multos ſpiritus perire, Moſchum verò ipſum veluti quintam quandam eſſentiam eſſe, conſiderans, meritò à ſordibus eo tantummodo repurgato nos uti lib. 1. Pharmac. ſpagir. ſect. 6. ſubjungit, & lib. 3. ſect. 3. Ambram & Moſchum adeo à natura eſſe exaltata, ſcribit, ut præparatio eorum fruſtranea videatur. Atque pro Arcani *Lulliani* compoſitione, quam Cl. *D. Joh. Gerardus*, Profeſſor olim Tubingenſis, cum tractatu Medic. univerſ. defenſ. edidit, requiſita Quinta Moſchi Eſſentia, ſimplici ejus in vini ſpiritu ſolutione paratur, optimâ ſanè intentione, quam tamen ſubſequens dein in ipſius Arcani mixtura deſtillatio non parùm enervat. Ut ideo hac quoque ex parte veriſſima ſit *Helmontii* ἐπικρισις §. 45. Nat. contrar. neſc. ſcribentis: *Ut Spagyria deducit multa ad gradum majoris energiæ, quatenus ens novum ſuſcitat: ſic aliàs rurſus multa clam ſuffurando debilitat. Naturam ſcilicet ignaviæ atque imperfectionis accuſat, quisquis eandem citra ignem nil expoliviſſe autumat.*

Et cum hac inutili menſtrui abſtractione Moſchi quoque decoctio quodammodo convenit, non exiguam utpote odoriferarum partium jacturam urgens, cujus exemplum præbeat Oleum *Floravantii*, quod *Oglio eccellentiſſimo per far buona memoria* vocat, cujus præparatio uti plura animadverſione digna, ita etiam in ſpecie Moſchi coctionem inutiliſſimam continet. Genuina namque & hîc eſt *Helmontii* cenſura §. 40. tract. Pharmacop. ac diſpenſat. modern. *Cùm Aromatum vis genialis atque præcipua ſit in odorabili, hæc ſi ultro evaneſcat, & ſponte odoratum feriat, quid tandem bulliendo & aſſando non fiet, præcipuè ubi gradus acceſſerit? quod noſtræ nos docent odoriferorum deſtillationes.* Id quod perantiquus ille Scriptor, *Arnoldus Villanovanus* cap. 9. Antidot. jam innuerat: *Sciendum*, inquiens, *quòd ſunt, quæ non ſuſtinent decoctionem, ut moſcus.* Et *Jacob. Sylvius* lib. 2. de medic. ſimpl. præpar. Moſchum ab igne depoſitis, & jam tepentibus Decoctis eſſe injiciendum monuit. Idem & de Emplaſtrorum præparatione *Jac. Pri-*

merosius in Art. pharmaceut. & *Joh. Heurnius* Meth. ad prax. med. lib. 1. nempe Moschum &c. cum Emplastrum jam refrixit, esse admiscendum, perhibent, id quod tamen non de omnimoda refrigeratione adcuratam mixturam prohibiturâ, vel difficilem admodum redditurâ, intelligi debet. Cui convenit ipsius *Galeni* quoque sententia, qui lib. 6. de comp. med. s. l. Myrrham & Crocum in fine coctionis, aut ollâ jam in terram positâ, adjicienda voluit, cùm ampliori cocturâ aromaticorum medicamentorum facultas destruatur. Qui utique, si Moschum habuisset cognitum, id multò magis de eodem monuisset. Unde nec parvam cocturam absque quarundam partium subtilium deperditione Moschum admittere, certum est, secus ac *Quiricus de Augustis* & *Paulus Suardus* in suis Dispensat. voluerunt, qui medicamenta in illa, quæ multam, parvam, & mediocrem sustinent decoctionem, dividentes, mediis illis Moschum adposuerunt.

Huc spectat etiam Magisterium Moschi, inter Selecta remedia à *Joh. Bapt. Spuntono*, cùm de Pulvere viperino egisset, recensitum, dum à Moschi recentissimi ℥ij. per retortam vitream in B. M. tota humiditas, tanquam pars mercurialis, evocatur, atque à remanentia Spiritus roris majalis abstrahitur, eidemque postea super porphyriten tritæ redditus, denuo calore cinerum instar aquæ croceæ destillatur, tandemque per B. M. spiritus, pro hujus ipsius laboris iteratione adhibendus, separatur, remanente in fundo Moschi essentiâ sulphureâ, feces autem tredecim dierum spatio calcinantur, cumque priori spiritu sal elicitur, solutionibus & coagulationibus depurandum, cumque mercuriali liquore, & sulphureo extracto permiscendum. In quo sanè processu magnas conatu magno agi nugas, severior aliquis Chimicus exclamaret. Ut enim labores plurimos omnino inutiles & penè ridiculos taceam, Spiritus ille roris majalis, qui tamen mixturam illam ultimam non ingreditur, potiores Moschi odoriferas particulas continet, Sal autem ex fecibus vel nullum, vel tantillum, & imò hoc ipsum nullius virtutis singularis præ quolibet alio, ex vilissimo etiam ligno &c. collecto, sperari debet.

His sanè omnibus judicium *Ang. Salæ* l. c. cap. de Extr. quadrat, quo extractiones istas rerum aromaticarum peragere, perinde esse innuitur, atque cùm evolavit avis, caveam claudere; quamvis residuum illud non nisi spissitudinem terrestrem, omni potentiâ & virtute exspoliatam esse, propterea cum *Sala* decernere nolim, qui aliqualem, satis tamen castratam, ei denegare nequeo.

Hîc etiam Essentiæ ambratæ, quæ aliquando ob majorem Moschi, quàm Ambræ dosin, nomine moschatarum, vel utriusque, quorundam

imita-

imitatione, essent dignæ, tangendæ sunt, quales nobis *Miscellanea Naturæ Curios.* Append. Ann. VI. Ill. *Collegium Noricum* Dispensat. sui A. 1666 studio nunquam satis laudandi *D. D. Joh. Georg. Volckameri* editi pag. 165. & *Hafniense* class. 20. Nobil. *D. Guerner Rolfincius* Chim. lib. 4 sect. 1. art. 2. cap. 3. Exc. *D. Joh. Lud. Hannemannus* Id. dispens. sui, *Mindererus* noster in Dispens. August. Mantiss. hermet. *D. Christophor. Glaserus* Manuduct. ad Chim. lib. 2. cap. 21. *D. N. de le Febure* part. 2. Chim. *Joh. Zvelferus* Animad. pharmaceut. aliique exhibent. Quibus consimiles qui parare voluerit, diversis pro lubitu in s. q. adfusis menstruis & prævia vel paucarum horarum digestione, absque ulla destillatione impetrare facilè poterit.

Elixiria denique huc spectant, quorum specimen Elixir vitæ *Matthioli*, in Officinis nostris Augustanis prostans, Elixir vitæ *Fioravantæ*, Elixiria citri *Rolfincianum*, *Feburianum*, nec non *Barth. Pielat* in Laborat. Ceylon. pag. 114. & 115. suppeditabunt.

CAPUT XL.

De medicamentis è Moscho sicerioribus.

IN sicciorum classe primò de Pulveribus agere, non erit inconveniens. Quos tamen exornare neutiquam posset, si *Monachos*, qui in *Mesuen* commentati fuerunt, sequi vellemus, utpote non conteri debere eum, opinatos. Id quod ob virtutis, dum pulverisatur, evaporationem esse omittendam, *Quiricus de Augustis* & *Suardus* admonent. Nonnulli tamen sententiam hanc mitigantes, trituram quidem, sed minorem, quàm aliis Aromatibus, ei deberi statuunt, prout *Ioh. Bravus* de sapor. & odor. cap. 20. de Moscho, Ambra &c. verba faciens, *hæc aromata*, inquit, *teruntur quidem, quanquam minus, quàm alia &c. quia cùm tenuia raraque exsistant, & facultatem superficiariam sint adepta, violento, aut magis quàm par sit, diuturno ictu facilè exolvuntur, celerrimeq; languent, meliore illarum parte in tenuissimum pollinem abeunte: accedente etiam & calore, ex attritu corporum durorum genito, imbecillam medicamenti facultatem dissipante.* Et *Hier. Mercurialis* lib. 3. de comp. med. cap. 5. Moschum crasso modo esse conterendum, arbitratur, *quia, cùm sit rarissimæ substantiæ, facilè evaporat*; imò

qui volunt conservare musci facultates, inter conterendum addunt saccharum, quia, si per se solus conteratur, facilè ejus facultas tota moritur. Alii verò, uti *Joh. Renodæus* lib. 2. Instit. pharm. cap. 6. si terendus sit, humectationem ejus suadent, ne subtiliores partes ac magis odoratæ dissipentur: vel, quod *Jac. Primerosius* Art. pharmaceut. pag. 55. habet, ne vis odora exhalet. In qua tamen opinionum varietate nulla est, quæ mihi placeat, qui trituram Moschi nullatenus rejicere sustineo. Quamvis enim, recens si fuerit, in pulverem, ob humiditatem nativam conjunctam, conteri per se nequeat, tractu tamen temporis exsiccatus, aut siccioribus aliis admixtus, cur redigi in pulverem non debeat, sufficientem causam haud video. Aëri quidem libero expositus, interno inprimis agitante spiritu, quasdam odoratas sui atomos subinde emittit, easque calor externus triturâ inductus eò promptiùs expellit, nec non corpus ejus in minutiores particulas divulsum, plura etiam quasi emissaria nanciscitur, tantum tamen in operatione illa non decedit, ut propterea eandem sæpe necessariam omnino omittere, aut facultatis notabilem exsolutionem, dissipationem vel languorem pertimescere debeamus, præcipuè quia compactæ adeo non est substantiæ, quæ violentam nimis ac diuturnam trituram requirat, facilè à pistillo in corpuscula minutiora discerpenda, multò minùs autem pollinem ejus tenuissimæ adeo texturæ esse scio, ut melior illa pars pulverulenta avolare queat, ac ita aquæ rosarum &c. pulverisationem potiùs inhibituræ, (quam quidem à vini aut aquæ irroratione facilitari, *Primerosius* pag. 59. credidit,) atque ob humidas suas exhalationes moschatarum quoque fugam aliquam promoturæ, aspersione indigeat. Moscho autem superficiariam aut imbecillam facultatem adjudicare, experientiæ repugnat, quâ tam potens & altè radicata illa comperitur, ut etiam magnam aquæ quantiatem exigua ejus particula odore suo imbuere valeat, remanensque corpus terrestrius quasdam nihilominus odoratas sibi reservet moleculas. Ratum ergo sit, Moschum conteri omnino posse, idque vel per se, ubi siccior fuerit, aut in liquore hac ratione dissolvi debeat, vel, si humidior præsertim exsistat, cum aliis, quâ ratione saccharum, ubi medicamenti desiderati forma & operatio non reluctatur, neutiquam rejecerim, non quòd ipsam Moschi facultatem artificio hoc à morte præservari credam, cùm ob majorem partium à sacchari interventu disgregationem major etiam odoratarum atomorum (si minutias istas cum Autoribus illis attendere velimus,) exhalatio potiùs contingat, quia Moschus, dictante *Dan. Sennerto* de cons. & diss. Chim. cum Aristot. & Gal. cap. 11. quò in minores partes dissolvitur, eò plus odoris spirat, sed quia partes ejus hac ratione, uti dixi, meliùs divelluntur, sicque copiosiora odo-

ris

ris effluvia impetrantur, vel ſaltem humidiores in pulverem ut abire queant, diſponuntur.

Varii itaque Pulveres Moſcho, non odoris ſaltem ob gratiam, ſed etiam virtutem, ſicque ut baſi, adjuvante, corrigente, aut dirigente, nobilitari paſſim ſoliti, omnino hîc recenſendi ſunt, quos partim in ſubſtantia, ut dictum eſt, partim &, quod nonnunquam meliùs, roſarum aquâ &c. diſſolutus ingreditur.

Hos inter Species aromaticæ vulgò in Officinis dictæ plures eundem recipiunt. De quibus, uti Diarrhodon, Diambræ, Diamoſchi &c. *Gul. Rondeletii* cenſuram, quâ, unum eorum medicamentorum qui habet, altero carere poſſe tract. Pharmacop. offic. innuit, non omnino rejecerim, nec omnino adprobaverim. Ut jam plurimas ſimilium Specierum huic vel illi parti, morbo, aut aliæ indicationi magis minusve competere non urgeam, multas earum virtute convenire, nemo ſanus inficias ibit. Meritò autèm, ſi unus tantùm Medicus in loco aliquo praxin exerceat, aut plurium conſenſus obtineri queat, carere tot deſcriptionibus Officinas poſſe adſtruitur. Aſt ſæpe, imò, ubi plures degunt, tantùm non ſemper idem, quod contra *Zvelferum*, multitudinem Pilularum reformantem, in Pharmacop. Aug. Reſt. pag. 96. dedi, judicium, quot capita nimirum, tot eſſe ſenſus; huic Medico hanc, illi aliam compoſitionem magis arridere atque in uſu eſſe; varietatatem inſuper delectare, eſt decernendum. Licet cæteroquin nec omnino damnanda ſit illa *Aſclepiadis* à *Scribonio Largo* adducta, & huc quadrans ſententia, quâ ultimæ ſortis eſſe Medicum contendit, qui non ad ſingula quæque vitia binas ternasve compoſitiones & expertas protinus paratas habeat. Ut verò reliquas jam miſſas faciam, ſolas Diamoſchi dulcis Species attingam, quarum plures equidem apud *Meſuen*, *Raſeum* ad Almanſ. lib. 9. cap. 69. *Iſaacum Iſraelitam* Pantech. lib. 10. pract. cap. 42. *Actuarium* de medicam. compoſit. *Nicolaum Myrepſum*, *Joh. Renodæum* Offic. pharm. lib. 3. ſect. 1. cap. 4. deſcriptiones proſtant, Meſuanæ tamen illæ, in noſtro etiam Diſpenſatorio Auguſtano propoſitæ, in Officinis frequentiores exſiſtunt, quas abſinthii, roſarum, aloës, caſtorei & leviſtici additione amaras & efficaciores præterea reddere *Meſue* laboraverat, ob omnimodam tamen gratiæ jacturam ex Officinis jamdudum proſcriptas. *Rondeletius* tamen (confer etiam *Renodæus*) & alterum illud, dulce vocatum, medicamentum relegandum putat: tum quia ob paratum jam Diambræ pulverem, qui ejusdem ſit facultatis, & Moſchi in eo doſis augeri facilè queat, carere eo poſſimus, tum varia ſit ejusdem deſcriptio, tum & multa parùm probanda recipiat. Cui, cæteris paribus, refragari admodum nollem. Licet

cet enim diversæ descriptiones scrupulum hîc movere nullum debeant, à determinata earum una, Medici rationalis judicio facta, electione mox eximendum, revera tamen Diambræ Species eundem effectum spondent; aliqua etiam absque ulla hæsitatione omitti possunt, imò, veluti sericum crudum tostum, si minutissima quævis prosequi opus sit, debent.

Cæterùm communiter cum & sine Moscho paratæ Species istæ adservantur. Causam superiùs, cùm de Moschi incommodis agerem, attuli. Unde cum *Joh. Ant. Lodetto* Pharmacopœos fraudis accusare simpliciter nolo, si in Aromatico rosato aliisque compositionibus Moschum excludant, Medici intentioni, & ægrorum necessitati ita attendentes, prout tamen, si qui solius lucri causâ incompletas ejusmodi Species pro completis distrahere præsumant, reprehensionem pœnamque severam utique merentur. Aliàs, quanquam similes Pulveres, negligentiùs præcipuè adservati, multorum annorum ætatem vix perferant, sed sensim exsolvantur, ideoque rectè eos facere meritò statuatur, qui ad mentem *Hier. Mercurialis* lib. 3. de comp. medic. cap. 13. in exigua semper copia parantes, eòque sæpius elaborationem eorum iterant, ne fine optato Medicus frustretur, eosdem tamen propterea planè rejicere, quod fecit *Fallopius* de medicam. comp. cap. 30. 31. cùm de Aromatico rosato, & Diambra ageret, nimis rigorosum foret. In Electuarii quidem formam, Mesues exemplo, effingi Diamoschum &c. commodè potest, tanti tamen autoritas illa non est efferenda, ut eapropter non etiam Pulveris sub specie, aut etiam sacchari &c. accessu, Rotularum formâ prostare queat, præcipuè cùm hæ, benè adservatæ, citæ corruptioni non fiant obnoxiæ, ille autem quovis tempore, addito melle aut Sirupo aliquo commodo, Electuarii faciem induere valeat. Interea tamen, res mei si foret arbitrii, *Rondeletii* judicium tract. Pharm. offic. prolatum amplecterer, quo, consimiles Species sine odoratis istis si pararentur, nec Medicis, nec Pharmacopolis, illis nempe imperare, hisce exequi, molestum fore statuit, ubi ea ex tempore, usu exigente, jungerent.

Pulveres hosce Ambra moschata *Mynsichti* sect. 1. Armam. med. chim. excipiat, qua cum magnam adfinitatem habent: Ambra essentificata vel rectificata, Augustissimi RUDOLPHI II. CÆSARIS, & Seren. Anglorum Reginæ ELISABETHÆ medicamentum, à *Joh. Hartmanno* in Prax. chimiatr. & not. in Basil. chim. Croll. descriptum, atque à *Guil. Maxvello* lib. 2. de medic. magnet. cap. 15. Zibetho auctum, nec non Ambra moschata & Elæosaccharum cordiale compositum Appendic. *Ann. VI. Ephemer. Germ. Curios.* pag. 92. 97. Essentia ambræ sicca *Dispensatorii novi Norici* pag. 166.

Has-

Hafnienſis claſſ. 20. Diaromaticum eſſentiale ambræ - moſchatum *Rolfincianum* Chim. lib. 4. ſect. 1. art. 2. cap. 4. Elæoſaccharum moſchardinum, ambratum ſect. 6. cap. 2. ut & cephalicum Ejusdem Meth. med. ſpec. comment. lib. 7. ſect. 1. cap. 4. Diaromaticum eſſentiale *Ang. Salæ* deſcript. Antid. pret. ejusdemque Pulvis ambræ aut Saccharum ambratum deſcript. Aq. ſudorif. Diamoſchum ad Magnatum corda roboranda *Andr. Tenzelii* Exegeſ. chim. part. 1. ſect. 1. & Diamoſchum dulce ſect. 3. ut & Spiritus roſarum compoſitus *Chriſtoph. Glückradtii* not. ad Joh. Beguin. tyrocin. chim. lib. 2. cap. 2. Tinctura confortans *Tob. Dorncreilii* Diſpenſat. nov. part. 1. cap. 6. aliaque, facili operâ, ſubtrahendo quædam, vel adjungendo ingredientium doſi, aut numero, imitanda, ita tamen, ut requiſitam à quibusdam Ambræ & Moſchi &c. cum roſarum ſpiritu repetitam irrorationem, ceu inutilem & aliquo modo damnoſam, aliamve juſto curioſiorem digeſtionem minùs neceſſariam, aut deprædatoriam evaporationem haud ineptè omitti poſſe, obiter animadvertam.

Tabacinos, ſive ſternutatorios Pulveres odoris ſui gratiâ & virtute non minùs commendat. Licet enim caput, uti Exercit. 8. §. 5. de Tabac. loquitur, replere potiùs Moſchus, quàm ei exonerando prodeſſe, ſi ad certa quædam individua id reſtringatur, *Joh. Chryſoſt. Magneno* ſponte largiar, omnibus tamen, præcipuè viris, quorum delitiis ille magis inſervit, eundem effectum minimè cauſare, ſed caput potiùs quibusdam roborare, craſſorumque excrementorum attenuationem promovere paſſim videmus. Ipſum tamen Moſchum eſſe caputpurgium, vel ſternutatoriam vim poſſidere, quam nonnulli ei tribuunt, haud obſervatur, cùm tam acres non exferat particulas, attactu ſuo vellicationem iſtam in narium membrana quæ ciere poſſent, niſi tenui & calidâ ſuâ facultate ſerum attenuando & agitando aliquid præſtet, aut etiam ſalino ſuo principio ſenſibiles admodum nares offenderit. Tot autem inter deſcriptiones unicam *Auguſtanorum* claſſ. 9. Diſpenſ. loco ſecundo exhibitam indigitâſſe ſufficiat, vel, ſi potentior Pulvis deſideretur, *Rolfincianam* ſect. 2. de purgant. veget. art. 1. cap. 30. propoſitam.

Suavitatem etiam odoris, in delicatiorum præſertim uſum, dentifriciis Pulveribus conciliat. Quos inter ad dentes dealbandos pumice pulveriſato nihil eſſe præſtantius *Alexius Pedemontanus* part. 1. Secret. lib. 4. putat, quem Moſchi & Ambræ momento conditum tanquam pretioſam rem quandam nonnulli divendant, qui etiam granorum chermes, vel ſantali tincturâ imbutus, alumine auctus, & Moſcho roſarum aquâ ſoluto ornatus in *Joh. Bapt. Zapatæ* Secretis dilaudatur.

Pulve-

Pulveres itidem, craſſiores utplurimum, Cucuphis parandis deſtinati, non bambace tantùm moſchato excipiuntur, ſed ipſam etiam Moſchi ſubſtantiam ſæpiuſculè admittunt. Cui uſui inſerviunt Pulveres violacei odorati in *Diſpenſatorio Auguſt.* & à *Joh. Freitagio* lib. 2. Auror. medic. cap. 25. propoſiti.

Cum quibus Sacculi cordiales, aut veſtibus interponendi, nec non Scuta ſtomachica coincidunt.

Tandem non indicti abire debent Pulveres dicti Cyprii, ornatui præcipuè non ſolùm capillorum, ſed & capitis interdum exſiccationi ac munditiei, imò ægrotantium utilitati dicati. Qualem moſchatum *Vidus Vidius* de curat. membr. lib. 2. cap. 3. deſcripſit. Cæterùm hi utplurimum (ut de aurea ſcobe, quam *Verum Antoninum*, *Commodum*, & *Gallienum*, Impp. Romanos, comis adſperſiſſe referunt, nihil dicam) ex muſco aliquo arboreo, querno &c. variarum rerum, Moſchi præcipuè odore, tum per effumationem, tum ſtratificationem, tum ſubſtantialem admixtionem imbuto, parantur. Aliis pulverem reſinoſum è muſco terreſtri clavato collectum, oſſa ſepiæ, ovorum cortices, lignum carioſum, aut etiam amylum uſui huic inſervire novimus. Bononienſes pigmentarios marmoris vel alabaſtri pulverem cum Moſchi portiuncula uſurpare *Petr. Poterius* Pharmacop. ſpag. lib. 3. ſect. 3. refert, qualem marmoreum, aut etiam ex concha margaritifera paratum *Ioh. Bapt. Beſardus* Antr. philoſoph. part. 2. pag. 160. delineat, eundem quò antiquiorem, eò meliorem eſſe pronuncians. *Alexius Pedemontanus* ſtercus vaccinum in menſe Majo collectum, exſiccatum & pulveriſatum, Moſchique &c. odore exaltatum part. 2. Secret. commendat. Alii verò aliter procedunt. Quamvis ſi intentionem medicam, capitisque corroborationem reſpiciamus, pulverem aliquem ex herbis cephalicis concinnatum omnibus reliquis eſſe præferendum, vix ſuperſit dubium, pro exſiccando tamen capite muſcus inprimis commodiſſimè inſervire poteſt. Aſt ſolius voluptatis, aut artificioſæ canitiei causâ qui eam frequentant inſperſionem, quid eligere debeant, parùm curo. Nemo autem niſi vanitati iſti impensè deditus ultimo in modo ſciens volensque delicias facilè capiet. Moſchus cæteroquin omnium optimè in aqua aliqua odorata ſolutus fragrantiam ſuam per illos pulveres diſpergit; id quod etiam de aliis rebus, ſive corporetenus, ſive in liquorem fragrantem reſolutis dictum velim, cùm in effumatione & ſtratificatione nimiùm de odoratis particulis diſperdatur, ſatisque tædioſus labor ſit ſubeundus.

Plures Pulverum ſpecies ut jam ſicco pede tranſeam,

Nunc

Nunc ad aliud medicamenti genus me converto, Morſellos nempe, Moſchi itidem præſentiâ ſæpe condecoratos, quorum ſelectiores formulas Ordo & methodus medic. ſpecial. comment. *Rolfinciana* lib. 8. ſect. 2. cap. 4. Exc. *D. Wedelius* de medicam. compoſ. extempor. ſect. 2. cap. 12. & *D. Ioh. Tilemannus* ſect. 2. de mat. med. ſuppeditant.

Quò ſpectant etiam Rotulæ, quales elegantes Imperialium nomine inſignitos *Hadr. à Mynſicht* ſect. 7. Armam. ut & alios *Roſenbergius* part. 2. Rhodolog cap. 22. deſcribunt.

Quibus Tabulæ, Manus Chriſti vulgò dictæ, jungendæ, ab *Ang. Sala* de var. Chim. & Galen. error. tr. 2. *Roſenbergio* l. c. *Claud. Deodato* Panth. hygiaſt. lib. 2. cap 2. nec non Tabellæ à *Riverio* cent. 4. obſ. med. 70. & Tragea magiſtralis à *Zacharia à Puteo* clav. medic. ration. ſect. 20. deſcripta.

Qua ratione verò Moſchus medicamentis hiſce recenſitis commodiùs adjiciatur, *Joh. Schröderus* Pharm. med. chim. lib. 2. cap. 69. docere voluit: *In morſulis parandis olea deſtillata ſi occurrerint, in fine ea inſtillare oportet, vel paratis morſellis illinire. Idem judicium de Moſcho ac Ambra, quæ in aqua roſarum diſſolvuntur, atque paratis tabulis illinuntur.* Verùm quod illinitionem hanc concernit, cùm ſuperficiaria illa Moſchi cum Morſulis Rotulisve unio non diu duret, ſed juſto citiorem odoratarum atomorum exhalationem admittat, niſi adcuratiſſimè in vaſe aliquo recondantur, ſimulque breviori tantùm uſui dicata ſint, non adeo commoda eſſe poteſt. Cui meritò itaque ipſa cum ſaccharo cæteriſque ingredientibus incorporatio præfertur, ſive jam cum ſacchari particula aliqua, aliiſque pulveribus probè tritus, inque minutiores particulas disgregatus; ſive, quod ob pelliculárum aut etiam pilorum mixturam, ad medicamenti elegantiam impetrandam neceſſariò ſeparandorum, imò Moſchi ipſius meliorem disgregationem, eſt convenientius, in portione aliqua roſaceæ alteriusve adpropriatæ aquæ diſſolutus, in fine demum coctionis, ſaccharo jam ad debitam conſiſtentiam deducto, pro minori fragrantiæ jactura, admiſceatur. Pro minori, inquam, fragrantiæ jactura; omnem enim, minimam etiam, præcavere velle, non eſt poſſibile, nec adeo neceſſarium. Sed quòd *Zacharias à Puteo* Moſchum & Ambram non eſſe commiſcenda ſeriò hortatur, antequam ſaccharum caliditatem dimiſerit, *quoniam*, ut verba ejus habent, *omni eorum præſtantiâ & odore facillimè ſpoliarentur*, ſed ejusdem ſacchari tepiditatem expectandam eſſe, non ſatis capio. Saccharum enim adhuc calens, fluidum, & antequam intepeſcat, eſſe in requiſitam formam effundendum, omnibus Pharmacopœis eſt notiſſimum, cùm aliàs mox, concreſcendo, nec Moſchi aliorumque pulverem ampliùs recipere, nec debitam in formam effundi queat.

Hisce subjungo Pastam regiam, panis dulciarii genus, cui interdum Moschum addi posse *Casp. Bauhinus* de remed. form. lib. 1. cap. 27. & *Ioh. Heurnius* Med. ad prax. med. lib. 1. monuerunt.

Ejus speciem quandam constituunt Mostaccioni, sive Mustazzuoli, Italis ita dicti, aut etiam Muscardini à Moscho, ab eodem *Heurnio* descripti. Confer. *Th. Iordanus* de pest. phoen. tract. 3. cap. 6.

Nec multùm differt Massa illa, quam Panem Martium, Mazam panis &c. Italicè Marzapane, (vid. Celeberr. *D. Octavii Ferrarii* Origin. lingu. Ital. pag. 200. (Latinè autem Diamygdalatum, vel Pineolatum vocant, cujus cum Moscho parandi rationem exposuit *Ioh. Renodæus* lib. 5. Inst. pharm. sect. 1. cap. 10.

Accedant & Marmeladæ, (vid. laudatus *Ferrarius* pag. 199) qualem cordialem, ac cephalicam moschatam *D. Barth. Pielat* pag. 88 & 89. Labor. Ceyl. exhibuit.

Trohiscos inter Galia moschata eminet, vulgò Galliæ moschatæ nomine nota, de cujus etymo *Renodæus* lib 3. Antidot. sect. 3 cap. 5. evolvi potest. Sed tali sub titulo duplex diversæ descriptionis medicamentum in Antidotariis cùm proponi soleat, unum à *Mesue*, alterum à *Nicolao Alexandrino* delineatum, probè hæc esse distinguenda *Ioh. Iac. Manlius* in comm. Lumin. maj. sect. 1. & *Laur. Ioubertus* Pharmacop. sect. 3. rectè monuerunt. Ideoque in nonnullos *Pharmacopœos*, hac in parte imposturam committentes, *Ioh. Anton. Lodettus* meritò passim in suo tract. de fraud. pharm. invehitur.

Galia itaque Mesues xylaloës part. v. ambr part. iij. mosch. part. j. recipiens, cum mucilag. tragac. in aq. ros. solut. conficitur, prædicta nempe tria simplicia per se pulverisata & trita, vel &, quod alios facere *Mesue* notat, Ambram in vase vitreo cum pauco oleo de been priùs dissolutam, cum glutine isto in trochiscos compingendo. Id quod verno tempore, manè, aëre sereno, in aureo, marmoreo, vel vitreo mortario peragere jubet *Arnoldus Villanovanus* Antid. cap. 14. hyemali & humido tempore medicamenti corruptionem, calido verò multam virtutis exhalationem veritus, cupreum etiam vel ferreum vas Moschum & Galiam corrumpere, aureum contra virtutis suæ aliquid communicare ipsi autumans. Ast vanâ admodum persuasione, præcipuè si glutinis tragacanthini nimium non fuerit assumtum, sed tantum, quantum ad uniendos pulveres unicè suffecerit, nec parati Trochisci aëris libertati omnino subtrahantur, aut fervidioribus Solis radiis exponantur, quo in passu neque corruptio, neque fragrantiæ nimiæ exhalatio, quocunque tempore parentur, est metuenda. Quò dubio procul respexit

Guil.

Guil. Rondeletius Pharmac. offic. in pauca quantitate conficiendos esse notans, quia *semper* liceat eosdem parare.

Hanc ex Oriente adferri, sed non benè præparatam, *Joh. Manardus* annot. in comp. Mes. eandem tamen facilè parari posse, lib. 18. Epist. monuerat. (Vid. etiam *Gualt. Ryffius* Pract. part. 1. cap. 3.) Ex quo jam *Hier. Reusneri* in observ. à *Welschio* edit. 98. decisio quousque locum invenire queat, perspicimus, quâ nempe Galiam moschatam veram haberi vix posse innuitur; Sive enim ex Oriente solùm olim adlata, mangonii metum, ob pretiositatem suam, incusserit, sive Ambræ & Moschi, prout ad nos adfertur, adulterationi quammaximè, & nonnullorum sententiâ, semper obnoxiam substantiam perpenderit, magnopere ipsi succensere haud possumus. Licet cæteroquin Welschiana animadversio minimè excludenda sit, quâ veram Galiam istam nos habere aut parare cur nequeamus, causam nullam fingere licere adnotat, cùm certè simplicia ista apud nos genuina inveniri sit certissimum.

Ex istis autem jam elucescit, dolosè agere eos, qui Ambræ gryseæ loco nigram illam minoris pretii, fragrantiæ, & virtutis sumere, aut etiam largo sacchari additamento quantitatem augere consueverunt, eandem deinisto, quo legitimè paratam, pretio divendentes.

Cæterùm Meluanæ huic suam præfert, ac maximopere commendat *Leonh. Floravantius* lib. 5. de Secret. cap 27 dum ligni aloës ℥iiij. ambr. grys. ʒiij. Moschi Orient. ʒij. N M. cinnam. ā. ʒj. in spiritu vini anisato, inque hoc postea tragacanthum dissolvit, mixturam istam post debitam evaporationem in Trochiscos compingens. Verùm licet major additio Moschi efficaciores hos utique reddere queat, Ambræ tamen minor, cæterorum respectu, dosis unà occurrit, Nux moschata verò & Cinnamomum tantum eis encomium minimè conferunt, aut præparatio singulare quid ostendit, quamvis enim spiritus vini anisatus Ligni aloës inprimis extractioni, & Ambræ dissolutioni satis quadret, scire tamen vellem, an spiritus vini tantum, quantum ad integram istarum rerum extractionem ac solutionem requireretur, sit adsumendum? Hoc enim si fiat, cùm ultimò ejusdem exhalatio sit instituenda, magnam unà partium utilissimarum ac subtilissimarum copiam in auras secum abripiet, sicque medicamentum longè deterius efficiet. Sin parciori manu adfundatur, parum etiam pro extractione & solutione conferet, imò cùm trochisci exin, absque sacchari alteriusve sicci corporis sufficientis additione, sint compingendi, necessariò omnis penè iterum exhalare debet, sicque resinosarum partium prægressa solutio parum utilitatis contribuit.

 Nicolai

Nicolai verò Galia moſchata (quam rectiùs maſtichinam vocari poſſe *Joh. Steph. Strobelbergerus* in Maſticholog. pag. 67. & 69. arbitratur) nobis minùs uſitata, minoris etiam, quàm illa *Meſues*, valoris, præter Moſchum, inſuper maſtichis ℥ij. gumm. Arab. ʒj. camphor. ℈j. caryophyll. cinnam. N. M. ā. ʒß. aquam roſarum moſchatam, & oleum ſambacinum ſive jaſminum recipit, cujus ultimi quidem communiter ℥iiij. præſcribere ſolent, cùm tamen *Amati Luſit.* cenſurâ, (ut alios taceam,) cent. 6. curat. medic. 83. rectiùs quartam tantùm unciæ partem ſumendam eſſe, ipſa ingredientium ſeries commonſtret. Prolixiori autem à *Nicolao* oſtensâ præparatione haud indigemus, dum ſimpliciori mixturâ gummi Arabico priùs in aqua moſchata, & camphorâ in oleo ſambac. ſolutis, commodiùs fieri poteſt.

Sequuntur ejusdem Autoris Trochiſci aliptæ moſchatæ, vel potiùs moſchati aliptarum τροχίσκοι ἀλειπτικοὶ, literatiſſimi *Welſchii* noſtri Variar. lect. lib. 2. MS. judicio dicendi, quorum parandorum modus fuit antiquiſſimus, ut diebus canicularibus Ladanum & Styrax in catino, tenui linteolo adverſus pulviſculos illapſuros cooperto, Soli exponerentur, cujus vi remollita, in mortario æneo, Sole excalefacto, cum piſtillo ferreo itidem calido validè conterenda, donec nigreſcant, addito dein Xylaloës pulvere, Ambrâ, & Camphorâ, ac tandem Moſcho in tribus aquæ roſarum unciis diſſoluto. Solari tamen illi calori ſtrictè nimis inhærere non eſt neceſſe, cùm vel *Dd. Hafnienſium* exemplo, Diſpenſat. claſſ. 11. lenis Balnei calor, vel, quem *Renodæus* Antidot. l. c. cap. 6. & *Phil. Guibertus* in Medic. offic. innuere mihi videntur, alius quivis idem præſtet, adeoque non tantùm canicularium, ſed alio etiam tempore confici queant. Tanta autem roſaceæ aquæ additio minùs probari poteſt, quia neceſſaria ejusdem exhalatio multorum ſimul odoratarum particularum fugam ex reliquis procurat, cui itaque longè minor, & quæ ſufficiat pro Moſcho ac Camphora diluendis, ſubrogari poteſt.

Tandem ſe Trochiſci moſchardini ſiſtunt, quos aliàs etiam, cùm non ſemper Paſtillorum forma eis concilietur, ſed in oblongiora, vel rotunda granula, aliamve figuram quandoque, modò cum tragacanthi mucilagine, modò ſolius caloris & manuum beneficio, compingantur, moſchardinam, vel moſchatam Confectionem, imò Corpus ſine anima nimis licentiosè adpellare ſolent Officinæ, cùm revera ſatis nobilem animam ſpirituoſſimæ Moſchi atomi eidem inſpirent. *Paſtilli ſunt*, inquit *Petr. Morellus* Meth. præſcrib. formul. lib. 1. ſect. 3. cap. 6. *ab odore, quem à moſcho habent, ſic dicti* &c. *Componuntur vel ſimpliciter ex ambra, moſchi gr. iij. iiij.* &c. *ut volueris*, &

ſaccha-

ſacchari ſoluti in aq. roſ. q. ſ. cum amyli tantillo; vel fiunt compoſitiùs ex pulverum aromaticarum ſuavis odoris, ut cinnam. ſandali ʒj. moſchi, ambræ gr. iij. iiij. pro lubitu, ſacch. &c. *Joh. Schröderus* Pharm. lib. 2. ad Moſchi aq. roſ. diſſol. ℈j. ſacch. albiſſ. ʒvj. amyli ʒv. recipit, ex maſſa cum mucilag. tragac. facta grana inſtar hordeaceorum conficiens, *Petr. Poterius* verò Moſchi ℈j. cum ſacch. alb. ℔j. & amyli ℥iv. in trochiſcos effingit. *Petr. Andr. Matthiolus* Comm. in Dioſc. Sanguinem draconis ſuperaddit. Alii etiam plura alia adjungunt, quales in libr. Secretor. paſſim cum & ſine Amylo, cum Sandalo rubro, albo, Cinnamomo, Maſtiche conficere edocet *Pedemontanus*, cum Ammoniaco gummi & Terra ſigillata *Joh. Hucherus* lib. 1. de ſteril. cum Ireos Florent. radice *Auguſt. Thonerus* lib. 2. obſ. med. 14. Quæ ſanè pro varia Medici intentione variè mutari absque ulla difficultate poſſunt. Hanc ipſam, ſimpliciorem tamen, confectionem Saponeæ nomine, à ſaporis ſuavitate orto, inter Condimenta retulit, atque elaborare edocuit *Joh. Manardus* lib. 20. epiſt. medic. 1.

Pilulas inſuper, utero dicatas, alicubi eſſe monet Cl. *Caſp. Hoffmannus* ſect. 3. Paralip. officin. cap. 38. quibus nomen Pilularum Moſchi ſit impoſitum, καὶ ἀντίφρασιν, cùm hircum oleant. Illas autem *Georg. Melichius* Diſpenſat. ſui ſect. 9. ſub titulo Pilularum muſcatarum magiſtralium inſeruit. Nihilominus tamen Moſchus, ſive triturâ, ſive liquore disgregatus, Catapotia ingredi utique aptus eſt, variis adfectibus, & vel ipſis uterinis adhibenda, ceu illud Pilulæ ſuperiùs jam recenſitæ, quas *de muſco* nominare ſolebat *Barth. Montagnana*, nec non alteræ ejusdem *de dyamuſco* teſtantur. Alias ut jam ſilentio prætercam.

Prout & aliorum Globulorum ſtructuram non reſpuit, quales ſunt illi pro alvo cienda ſupra memorati, nec non Lapides badzahardici artificiales à *Spuntono* deſcripti.

Sic & Maſſæ illæ, vulgò Pomambræ, vel Poma ambræ dictæ, tum in aliis morbis, tum peſte præcipuè uſualia, ſive jam nudis tractentur manibus, ſive involvantur ſindone, ſive capſulis aureis, argenteis &c. includantur, Moſchum frequenter recipiunt, quæ itaque & Poma moſchata non minùs dici poſſent, vel ſaltem Poma odorata, cùm ſæpè nihil vel parum Ambræ, plurimum autem Moſchi aliorumque aromatum adjunctum habeant, unde etiam Germani Byſemäpffel / vel Byſemknöpff ea vocare conſueverunt. Componuntur igitur ex pulveribus odoratis (terrâ ſigillatâ, bolo Armen. corallis &c. à quibusdam præſcribi ſolitis, ut planè inodoris, penitus excluſis,) addito utplurimum Moſcho, Ambrâ, vel Zibetho, interdum & Oleis

destillatis, ac modò cum resinosis, uti Ladano, Styrace, Balsamo Peruviano, Terebinthina, modò cum cera, oleis, aquis, succis, tragacanthi mucilagine, gummi Arabico, modò seorsim, modò uno alterove permixto, in massam compinguntur. Solum Ladanum cum Styrace calamita, non alio nominato excipiente, habet *Arnoldus Villanovanus* de ornatu. mul. ut & cum Benzoë, Mastiche, Olibano *Joh. Schröderus* Pharm. lib. 2. cap. 75. Ladanum cum rosarum aqua *Joh. Fernelius* lib. 4. Meth. med. cap. 21. & *Bern. Dessennius* lib. 10 de medicam. compos. Ladanum cum succo meliss. bugloss. & aq. ros. *Arnoldus* prædictus cap. 3. de conserv. juvent. Styracem & benzoën cum aq. ros. *Jacob. Sylvius* comm. in Mes. antidot. Styracem liquidam cum majoranæ aqua *Gualt. Ryffius* part. 1. pract. cap. 3. cum ejusdem succo *Dom. Leonus* sect. 1. Art. med. lib. 1. cap. 9. Balsamum Indicum vel Peruanum *Ang. Sala* tract. de pest. Eundem cum aqua rosarum *Ioh. Schröderus*, Terebinthinam idem *Schröderus*, & *D. Gerard. Blasius* in Medic. gener. nec non eandem cum tragacanthi mucilagine, vel aqua rosacea *Dispensatorium Augustanum* class. 13. Ceram *Paul. Suardus* in Thes. aromat. *Pius Æneas Caprilius* lib. 2. de febb. putr. *Rein. Solenander* sect. 2. cons. med. 29. & sect. 3. cons. 23. additâ à quibusdam vini portiunculâ. Oleum amygd. dulc. præter Aquam Damascenam *Iul. Palmarius* de morb. contag. lib. 6. cap. 13. Oleum florum aurantiorum & caryophyllorum *Hier. Mercurialis* lib. de pest. cap. 22. Mucilaginem tragacanthi *Alexius Pedemontanus* part. 2. de Secret. Eandem cum gummi *Ioh. Guntherius Andernac.* de medic. vet. & nov. com. 2. dial. 8. Quis verò jam modus, Moschi nostri respectu, melior sit statuendus, meritò quæritur. Solum excipientis loco adhibitum Ladanum, aliæve duriores resinæ, licet calore liquatæ Specierum receptioni sic satis faveant, mox tamen iterum obdurescunt, & sic conglutinatis poris, exhalationem odoriferarum, præcipuè etiam moschatarum atomorum admodum impediunt. Sin cum aquis saltem Ladanum cæteræque Species subigantur, friabiles nimiùm relinquunt massas. Peruvianum balsamum & Styrax liquida Moschi odorem glutinosis & oleosis suis particulis admodum obtundunt. Tragacanthi mucilaginem (quod & de Gummi Arabico intelligendum voluit *Ioh. Heurnius* lib. 1. Meth. ad Prax.) improbat præfatus *Sala*, quia massa cum ea elaborata sæpe ita induratur, ut odorabilium rerum qualitas suffocetur & exhalare nequeat, quam citam indurationem, atque ab ea odorabilium effluviorum aliquam quasi fixationem, si sola illa, quod rarissimè fit, adhibeatur, nemo utique negare potest, à Terebinthina quidem &c. si, quod crebriùs fit, unà accedat, præcavendam, quæ ipsa tamen resina, si aquosæ mucilaginis partes exhalaverint, viscositate suâ Moschum involvendo ejus

ejus odorem supprimit. Quare non minus Oleum amygdalinum &c. unctuoso lentore suo moschatos poros obviscans, gratiamque odoris imminuens, excludendum videtur. Quæ sanè incommoda me facilè permoverent, ut Moschum ab harum Massarum odoris gratiâ expetitarum mixtura omnino exterminandum censerem. Ut itaque hoc respectu, si tantopere ejus consortium expetatur, eum non admiscendum, sed Pomi superficiei sæpius tantùm oblinendum esse, *Heurnio*, *Solenandro* & *Morello* promtiùs adsentiar. Ubi, foraminula etiam massæ insculpta Moscho repleri posse, nonnulli admonent, exemplum præbente *Christoph. Wirsungo* part. 1. Medic. cap. 2 §. 1. & part. 2. cap 2 §. 1.

Huc Odoriferum *Crollianum* pertinet, Basilic. chim. cap. 7. propositum, nec non Specificum odoriferum *Paracelsicum* lib. 7. Archidox. descriptum, quod equidem, licet ob longas, sed minimè necessarias digestiones animadversionem mereatur, non prorsus rejici potest, ut omnibus tamen cæteris Odoriferis palmam præripere, cum *Claudio Deodato* l. c. lib. 1. cap. 14. dicamus, nullam causam video. Referre etiam huc licet Ambram factitiam D. D. *Ioh. Pontani*, à *Ioh. Wittichio* consil. medic. 77. &c. memoratam.

Ad Pessorum insuper, ut & Nascalium dictorum compositionem frequenter cùm Moschus adhibeatur, de illis quoque commodè hic aliquid dicendum est. Bambax itaque moschatus, sive odore Moschi imbutus, idem Moscho conspersus, oleum Moscho perfusum, Galia moschata, Alipta moschata, ab *Hollerio* lib. 1. de morb. intern. cap 59. indicata hic conducunt. Sic lanam xylinam Moschelæo madentem, & in quo resolutus fuerit Moschus, *Plätearius*, atque petiam tenuem Galiâ moschatâ ad castaneæ quantitatem infarctam *Leonellus Faventinus* cap. 1 de matr. adfect. commendant. Idem etiam Moschus aliaque aromata &c. non saltem cum oleo & bambace, sed & terebinthina, cera, melle, balsamo, styrace liquida, ladano, vitello ovorum, coagulo leporino, adipe, vino, aquâ rosarum &c. excipitur, & ita in digitalem formam fastigiatus, immediatè & per se, si fuerit solidior, vel, quod præstat, linteolo tenuiori ac molliori, aut rarioris texturæ sindoni inclusus, in sinum pudoris imponitur, vel ipsi uterino collo intruditur. *Sunt qui majusculum ficum findant, inversumq; amorâ, cinnamomo, moscho, aut alio conveniente pulvere farciant, deinde fastigiatum in orbem circumdent ac consuant, siccatum demum compungant, ut conclusum aroma possit transspirare:* verba sunt *Lubert. Esthii* de formul. tract. part. 1. sect. 8. cap. 1. Sed exsiccatio ista ut fiat, non opus est, quam itaque *Heurnius* non determinavit, dum ficum inversum diambrâ, cinnamomo, & Moscho implendum, filo sericeo in orbem consuendum, & tandem sæpe pertundendum esse prodidit.

dit. Ubi etiam non possum non Pessarii saccharini mentionem facere, quod *Balth. Brunnerus* Consil. med. 64. proposuit, Morsellum nempe in formam pessarii, vel veretri efformatum, in impotentia aphrodisia devorandum, qui ut Ambrâ, ita & Moscho perquam aptè condiri posset, & non tantùm virtute suâ medicâ confortationem partium generationi inservientium respicit, sed & formam istam ob externam, facultatem imaginativam consopitam, cùm objecta moveant sensus, quodammodo excitare potens est. Quamvis ex figuratis illis pharmacis nemo fortè alius, quàm lascivior aliquis delectationem capere, & Medicus absque honestatis macula, similia coordinare vix posse, videri queat.

Nec Sapones tandem moschati, tum capiti in remedium cedentes, tum odoris, in lavando & mundando capite, manibus &c. gratiâ expetiti, hîc sunt tacendi, quorum varias descriptiones, majoris minorisve adparatûs, occurrunt in Secretorum Scriptoribus, *Floravantio, Pedemontano, Nostradamo, Fallopio, Auda*, nec non *Dispensatorio Augustano*, class. 13. Exc. *D. Casp. Theoph. Bierlingii* Advers. curios. append. cap. 24. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. lib. 11. cap. 7. *Lub. Esthio* l. d. sect. 9. cap. 6. *Greg. Horstio* de tuend. sanit. lib. 2. cap. 1 *Joh. Agricola* in Popp. chim. part. 2. *Hadr. Mynsichti* Armament. chim. sect. 9. *N. de le Febure* Chim. part 2. *D. Joh. Helfr. Jünken* chym. exper. cur. sect. 2. cap. 11. aliisque. Hisce jungere liceat Unguenta saponaria, Saponis Neapolitani nomine, qualem plurimùm laudatum nostro hoc tempore Monachi Olivetani vendere Neapoli solent, insignita, quorum parandi rationem *Alexius Pedemontanus* part. 1. lib. 2. de Secret. & part. 2. edocuit, cui aliam addere libet, ab *Hieron. Reusnero* in suo tract. MS. de pollinct. cadaver. recensitam, àque *D. Simone Simonio*, Professore quondam Lipsiensi acceptam, qui Sapo ex ℔iij. pingued. cerv. & ℔j lixivii acris cum calce viva facti, invicem lento igne permixtis, sensimque Solis vel fornacis calore ad debitam consistentiam redactis, sive quousque inter agitandum quasi fila ducere incipiat, conficitur, admixtâ tandem aquæ rosaceæ librâ dimidiâ, in qua priùs styrac. calam. ℥ij cinnam. caryophyll ā ʒß. N. M. ℈j. ambr. mosch. ā. gr. x. trifol. odorat. ℥ij. in M. B. vase benè clauso infusa fuerint. Quæ ipsa ab artis perito facilè mutari inque elegantiorem formam redigi possunt.

De Candelis fumalibus, Aviculis Cypriis vulgò dictis, sæpe cum Moscho componi solitis, nihil dico, quia ingratum potiùs fœtorem, dum comburuntur, iisdem adfricat, cùm tamen odoris se gratiâ commendare debeant.

CAPUT

CAPUT XLI.

De medicamentis moſchatis mediæ conſiſtentiæ.

IN medicamentorum, mediæ quæ ſunt conſiſtentiæ, ſerie primum locum Electuariis tribuo, interque illa nobiliſſimo, ab *Ebn Maſvia*, ſive ut communiter vocatur, *Joh. Meſue*, Damaſceno, invento, ex granis tinctoriis ſive Kermeſinis, aut Cocco baphica parato, quod ſub Confectionis Alkermes nomine in Officinis ubique ferè locorum proſtare ſolet. Cujus tanta eſt dignitas & præſtantia, ut *Ioh. Schyronio* lib. 2. Meth. med. cap. 44. mortuorum vita audiat, iis nempe, quibus mors eſt in propinquo, auram vitalem promtè excitans, cujus purpura auro conſperſa oculos paſcit, odoris ſuavitas ſpiritus recreat, & dulcamara ſaporis amœnitas vires inſtaurat, ſicque virtutum ſuarum gratioſâ & immenſâ congerie vix ulli cedens remedio. Nec, alios ut prætereeam, conſenſus dandus *Joh. Manardo* annot. in compoſ. Meſ. *in hac*, ſcribenti, *nunquam jactarem pecunias*, cum neque in ſerico, neque in cocco aliam niſi vim adſtringentem agnoſcat, rubrique coloris ratione cor potiùs lædat, quàm juvet, ſpiritus nempe & ſanguinem, propter ſimilitudinem trahendo, cyaneus verò lapis vomitum & ſeceſſum proriret quidem, præ exigua tamen ejus quantitate non promovendo magis noceat. Sericum equidem magnum compoſitioni momentum addere non credo, ita ut absque hæſitatione ulla omitti poſſe facilè largiar, ob id ipſum tamen compoſitum totum rejicere, nimis rigoroſum eſt judicium, cyanei vero lapidis & cocci innocentiam Nob. *D. Guerner. Rolfincius* Ord. & meth. med. ſpec. comm. lib. 8. ſect. 2. cap. 31. ſatis vindicatam exhibuit. Prout nec audiri meretur *Joh. Zvelferus* in Vindic. contra Vernium, odoris ſaltem gratiâ Moſchum additum perhibens, cùm revera cordialem inprimis propter virtutem huc accedere dici queat, quam rectiùs inſinuant *Joh. Ludov. Bertaldus* tract. de conf. alkerm. & *Ioh. Bapt. Corteſius* Miſcell. med. dec. 9. epiſt. 4. non quidem ob reliquorum ingredientium virtutis ad cor deductionem, ſed propria ejus ab energia ſperandam ſanguinis & ſpirituum refocillationem. Et ab eo, non ſecus ac granis coccineis, ambrâ, xylaloë & cinnamomo medicamenti efficaciam, gravis aliàs ejusdem cenſor *Ang. Sala* de Chim. & Galen. error. tr. 2.

deducit. Hinc sanè minùs improbandum erit consilium, quod olim *Joh. Falco*, Universitatis Monspeliacæ Professor, dederat, suorumque Collegarum consensu, Moschi pondus auctum, ab aliis dein multis pariter adprobatum, voluerat. Quamvis enim Ambræ dosin ob majorem tantùm, quàm nobis conveniat, à *Catelano* creditam, & bituminosæ sulphureæ, atque ad inflammationem propensæ naturæ adscriptam caliditatem, imminuere haud deceat, cùm tantus ipsi calor non inhæreat, qui in parvula illa dosi magis, quàm auctum Moschi pondus nocere queat, qui Moschus utique caliditate Ambram facilè superat; neque etiam altera à *Catelano* adducta ratio, quâ Moschum occidentalem, quo nos hodie uti cogimur, orientali, Veteribus quondam usuali, puritate & perfectione longè inferiorem esse, multisque modis adulterari solere scribit, multum evincat, dum uterque orientalis & occidentalis, impetrari hactenus haud difficulter potuit, imò hunc alteri illi bonitate minimè cedere, superiùs jam demonstratum fuit; & utrumque eidem adulterationis periculo, imò Orientalem, ut cariorem, magis quàm illum, esse obnoxium, est certissimum. Nihilominus ipsius Confectionis virtutem, cordis spirituumque confortationi ac serenitati dicatam, auctiori pondere egregiè adaugere poterit. Cur autem *D. Falco* Ambræ dosin immutare voluerit, *Laurent. Joubertus* sect. 3. Pharmacop. verosimiliorem causam adsignaverat, videlicet: *ut minùs carum esset medicamentum*, Moschi econtra adauctam: *ut satis odoratum maneret medicamentum*. Quâ verò ratione Composito huic is admisceri debeat, peritum pharmacopœum latere nequit, atque ex superioribus, Aquæ rosatæ, vel etiam ipsius Sirupi chermesini particulâ solutum commodissimè eidem uniri, facilè colligitur. Qui modus etiam *Catelano* placuit; in pulverem tamen redactum addere quòd veritus fuerit, ne in vapores evanesceret, supervacaneum ejus fuisse timorem, meritò adstruitur, illis, quæ antea de pulverisatione ejus fuerunt dicta, abunde id testantibus. Ut ignorantiæ idcirco maculam, quam Augustanis ipse, circa ambræ admixtionem, inurbaniùs voluit inurere, si retorquere luberet, haud foret difficile. Licet enim Confectionem alkermes raró esse in usu, propter *operosam* ejus compositionem, scripserint, *operosum* tamen illud ad Ambræ artificium difficile restringere non decet, cùm operosum esse, & difficile esse, non parùm differant, Ambræ autem in Sirupo Kermesino facilem liquationem jam antea *Augustam*, vel ex ipso *Mesues* textu, satis cognitam habuerint. Cæterùm omitti olim potuisse, & benè etiam posteriori in editione omissa fuisse verba ista in nostro Dispensatorio, præfractè non negaverim.

Ipsam

Ipsam descriptionem lib. de antid. *Mesue* tradidit, quam tum alii, tum *Augustani* Dispensatoriis suis inseruerunt. Mutatam quodammodo illam in usu habent *Monspelienses*, jam in antecedenti discursu ex parte indicatam, sed peculiari scripto à *Laurent. Catelano* Gallicè publicatam, Latinè postea per *Stephan. Strobelbergerum*, omissis inutilibus, edito notisque illustrato. Aliâ longè & duplici quidem facie eam exhibuit *Herc. Saxonia*, dulcis & amaræ nomine insignitam, àque *Phil. Müllero* lib. 5. Mirac. chim. & *Iohann. Prevotio* de remed. mat. descriptam. Eandem non minùs aliâ facie indutam produxerunt *Nicolaus Myrepsus* in Dispensat. sub titulo Antidoti è lapide radiante; nec non *Nostradamus* in singulari libello.

Chimico etiam labore, vulgari rejecto, concinnatas delineant *Laurent. Eichstadius* tract. special. de conf. alk. *Petr. Ioh. Faber* Myrothec. spag. lib. 9. cap. 6. *Ang. Sala* de Chim. & Gal. error. tract. 2. & *Petr. Poterius* lib. 3. Pharm. spag. sect. 3. Quæ tamen, si examinare cuncta esset animus, censuram non effugerent. Placet, magni Viri *D. Sim. Paulli* judicio, huic vel illi magis minusve competente, in class. 2. Quadrip. botan. p. m. 69. stare: *Ex confectione alkermes extractum parare velle, quid aliud est, quàm actum agere, cùm ipsa per se ritè parata satis sit elegans medicamentum, quod hac arte solùm pretiosius, non efficacius redditur.*

Quid *Zvelferus*, & quo successu immutaverit, pluribus in class. 14. Pharm. August. Rest. pag. 246. & seqq. ostensum fuit.

Imò ipsis in *Mesues* operibus, tract. de Simpl. cap. de lap. stell. alia ponitur ejus descriptio, tum cæterorum ingredientium quantitate diversa, tum lapidis inprimis lazuli dosi auctâ conspicua, quam cùm fortè *Herc. Saxonia* vidisset, illam priorem improbare part. 2. Prælect. cap. 1. sustinuit, licet ℥xij. errori Scriptoris *Iacob. Sylvius* not. in Mes. adscribere maluerit, quam litem tamen meam non faciam, cùm utraque, pro diversa intentione medica, locum habere queat.

Usum attamen ejusdem non omnibus convenire, præcipuè ob Moschi odorem, plures adnotarunt, & rectè quidem, unde etiam nonnullis in Pharmacopoliis incompleta, i. e. sine Moscho & Ambra parata, prostare solet.

A quibusdam, ut & hoc memorare hîc liceat, in formam siccam transmutatur, quod jam olim *Anut. Foësius* sect. 1. Pharmacop. adnotaverat, quam ipsi consistentiam largior sacchari additio facilè conciliat, ut plurimùm verò in Trochiscos, mucilagine tragacanthi insuper, pro firmiori partium unione, accedente, compingitur, Moschi etiam & Ambræ augmento

facchari moles compenſatur, qualis v. g. præparationis modus nonnullis *Auguſtanorum* Officinis probatur ſequens: ℞. Conf. alkerm. Meſ. compl. ℥j. ſucci Kermes ʒij. moſchi gr. viij. ambr. gryſ. gr. vj. ſacch. Tabarz. penid ā. ℥ix. cum mucilag. tragac. aq. roſar. fact. q. ſ. F. Trochiſci. Aliis verò: ℞. Conf. alkerm. ℥iß. ſacch. alb. ℥xvj. moſchi, ambr. gryſ. ā. ℈ß. mucilag. tragac. c. aq. roſar. fact. q. ſ. F. Trochiſci. Quam utramque compoſitionem à D. *Parente* meo communicatam Exc. *D. D. Caſp. Theoph. Bierlingius* Adverſ. curioſ. append. cap. 18. pag. 91. nuper inſeruit. Quales Ampliſſ. *Collegium Medicum Noricum* in uſu habeat, in Diſpenſ. novi claſſ. 1. ſect. 4. tit. Trochiſcorum ſublingualium monſtravit. Color ſaturatior non ſucci tantùm Kermes, ſed & particulæ Laccæ Florentinæ melioris, aut ipſius Cochinellæ ope tutò conciliari, Ambræ quoque & Moſchi doſis pro cujusque lubitu augeri poteſt.

In Tabellas tamen, & ita conſequenter etiam Trochiſcos efformatam multò eſſe inefficaciorem *Bertaldus* admonet, id quod ob largum ſacchari additamentum negari nequit, niſi aucta poſtea Moſchi &c. doſis iſtum defectum ſuppleat.

Plura porrò Electuaria alia moſchata apud *Meſuen* inveniuntur, nempe Aromaticum moſchatum, ſimplicitate pariter & virtute ſe commendans, Electuarium dulce è Moſcho, Tryphera moſchata, Tryphera falsò Galeno adſcripta, pluraque alia. Nec inelegans, ſed minùs uſuale Electuarium moſchatum apud *Ebn Sinam* lib. 5. ſum. 1. tract. 3. invenitur. Aliquot Antidotorum è Moſcho nominatorum compoſitiones habet *Nicolaus Alexandrinus* in ſuo Diſpenſat. Confectio porrò hyacinthina, paſſim nota, eodem exornata eſt, cujus tres ſpecies diverſæ apud *Petr. à Caſtro* ſect. 8. de febr. punct. malign. aph. 17. 18. & 19. exſtant. Alia videatur in *Pharmacop. Auguſt.* & prolixiſſima apud *Zacchariam à Puteo* ſect. 20. clav. med. rational. Moſchi quoque largam ſatis quantitatem medicamentum illud Sinicum, Cachunde adpellatum, à *Zacuto Luſ.* lib. 1. de Med. princ. hiſt. 36. & lib. 2. Prax. admir. deſcriptum, atque ex eodem tractatui de Adfect. hypoch. à *Paulo Zacchia* inſertum, recipit.

Conditis etiam quandoque Moſchi odor conciliatur, quorum exempla in Citriis pomis, Aurantiis, Perſicis, & Cydoniis habentur in cit. *Pedemontano* p. 1. l. 2. & *Franc. Alexandro* Apoll. rad. 7. &c.

Conſervam citri moſchatam profert *Joſeph. Quercetanus* Pharmacop. dogm. reſt. lib. 1. cap. 21.

Nunc ad Unguenta progrediamur, quæ equidem non aliud quàm Olea apud Antiquos fuerant, à quibus odoris ſaltem ratione, non craſſitudine diffe-

differebant. Vid. *Vidus Vidius* lib. 8. de medicam. cap. 12. Qua ratione *Paulus Ægineta* lib. 7. cap. 20. Unguenta inter, quibus ad gratum duntaxat odorem utuntur, Moschelæa quoque recenset. Licet Romanorum quosdam Unguenti crassitudine maximè delectatos, *Plinius* jam lib. 13. Hist. natur. cap. 3. scripserit, qui illini jam, non solùm perfundi Unguentis gaudebant. Quale etiam, moschati sub epitheto, habet *Aëtius* tetrabibl. serm. 4. cap. 115. Ξηρόμυρον i. e. *Unguentum siccum* illud, ad differentiam alterius, Olei consistentiam fluidam habentis, adpellitans. Aliud moschatum *Joh. Georg. Schenckius* in lib. 4. paternar. observat. cap. de uteri suffoc. delineat, ex Zibethi gr. iij. Ambr. & Moschi ã. gr. j. cum succini oleo incorporatis, compositum. Simile ex iisdem tribus odoramentis, æquali in dosi, cum oleo amygdalino dulci subactis, invenitur in Secretis *Pedemontanis*, quod etiam *Joh. Guintherius Andernac.* de Med. vet. & nov. com. 2. dial. 8. protulit, iisdemque verbis recensuit *Joh. Heurnius* Meth. ad prax. med. lib. 1. pag. 57. Cui amygdalino *Joh. Bapt. Besardus* Antr. philos. part. 2. pag. 162. oleum jasmini & florum citri substituit. Alii aliam dosin observant, prout Moschi ℈iij. Ambr. ℈ij. Zibethi ℈j. cum oleo amygd. subactas, ex *Isabella Cortesia Joh. Jacob. Weckerus* lib. 5. de Secret. cap. 5. exhibet, & Ambræ gr. x. cum Zibethi ac Moschi ã. gr. iij. interventu aliquot succi limoniorum spiritusque rosati guttularum, in Unguentum componit *D. Otto Tackenius* cap. 9. Hippocrat. medic. clav. Plura alia ut prætercam.

Hisce meritò adnumerantur Balsama odorifera, Linimentorum nomine quandoque prostantia, exempla suggerente *Matth. Untzero* lib. 2. cap. 7. sect. 2. part. 1. de lue pestifera, Moschi additamento nobilitata; atque *Tentzelio* Exeges. chim. part. 2. sect. 1. superiùs traditam ex Moschi, Ambræ, & Zibethi partibus æqualibus mixturam, cum rosarum oleo institutam, Balsamum odoriferum adpellante. Inprimis verò Cephalicis Balsamis compositis, Apoplecticorum nomine passim exstantibus, sæpe utiliter admisceri solet Moschus, qualia describuntur à Celeb. *D. Dan. Sennerto* Med. pract. lib. 1. part. 2. cap. 33. Magnif. *D. Guern. Rolfincio* Chim. lib. 4. sect. 5. cap. 3. *Augustano* in Mant. hermet. Cl. *Georg. Hier. Welschio* obs. med. Reusner. 10. *Osv. Crollio* Basil. chim. *Hadr. Mynsichto* Armam. med. chim. sect. 34. *Joh. Pharam. Khumelio* in Balsamotechn. *P. Fr. Bernhardino Christino* in Arcan. River. atque nuper à Cl. *D. Joh. Helfric. Jünken* chym. experim. cur. sect. 6. cap. 7. Quibus adnumerandum & illud, quod in Aula Brandenburgica Olei apoplectici (Aulicis Schlag-Salbe) nomine in frequenti olim usu fuisse scripsit *Franc. Hildesheim* de cerebr. & capit. morb. intern. spi-

Alleg. 6. & quod Elixir balſaméum ad apoplecticos vocatur in *Andr. Libavii* lib. 2. Alchim. tr. 3. cap. 1. Celebre apud plurimos eſt, quod Romanum adpellatur, in Collegio Romano S. I. parari ſolitum, à Nob. *D. Mart. Bern. de Bernitz* in Faſciculo 2. medicam. Cnoffel. communicatum, nec non *Michaëlitanum*, celeberrimo quondam Medico Lipſienſi uſuale, cujus deſcriptionem dederunt Viri clariſſimi, *D. D. Frid. Hoffmannus* Theſ. pharm. ſect. 4. & *D. Caſp. Theoph. Bierlingius* l. c. pag. 54. Licet paululùm in Ambræ doſi eædem invicem differant, prout & ipſe ab Amicis acceptas alias duas habeo, utramque Zibethi non ineleganti acceſſione, ut & aſphalto, pro nigredine inducenda, conſpicuam, alteram etiam in quantitate ingredientium, ol. N. M. ℥ viij. moſchi, ambræ, Zibethi ã. ʒij. ol. cinnam. ʒij. caryoph. ʒiij. lign. rhod. ʒvj. Balſ. Peruv. ʒvj. requirente, admodum variantem, licet, ob plurium teſtimonium, priorem illam genuinam magis eſſe faciliùs crediderim. Nec ſileri debet *Wedelianum*, inter prima facilè collocandum, quod tum εὐοσμίας causâ, tum pro vertice, naribus, temporibus & lingua inungendis, uſui ejus inſerviens, mecum tamen, imò occaſione hac ferente, Tecum etiam, Lector benevole, communicare voluit, olei nuc. moſch. expr. ℥ß. caryophyll. cinnam. ligni rhod. ſuccin. rutæ, ſpicæ, ſalv. ambræ liq. ã. ℈j. moſchi, Zibethi, ambræ ã. ℈ß. balſ. Peruv. ʒj. gum. aſphalt. ʒß. vel j. recipiens; id quod, addendo particulæ, v. g. ad ʒj. guttas aliquot olei C. C. fœtidi, hyſtericum ex tempore reddere ſolet. Ubi ſanè nulli horum ſuavitatis eximiæ laudem denegare, aut unum alteri præferre ſimpliciter aut pertinaciùs vellem, cuilibet proprium ut placeat judicium, permittens; qui nonnullis Zibethi, Cinnamomi alteriusve à prævalente odore gratiorem comparere mixturam, haud ignoro. *Ut enim*, verba ſunt *Ioh. Heurnii* Med. ad prax. ubi de Pomis odoratis medicinalibus agit, huc maximè adplicanda, *variæ hominum facies ſunt, ita ferè nihil commune habet cum alio, cujusque ſuaviſſimi odoris judicium; his moſco fragrantius eſt cinnamomum: illis utrisque caryophyllus: adeo ut nulli ſit de odoris dulcedine judicium idem.* Quod & in ſaporum judicio, ut reliquos ſenſus prætercam, aliis in ſacchari dulcedine, aliis in abſinthii amaritie delicias palati quærentibus, obſervatur. Nihilominus tamen, ut, quid mihi videatur, edicam, confuſam obtinuiſſe fragrantiam, ita ut diſtinctorum ex ingredientibus effluviorum, in ſuo per aërem meatu ſe adſociantium, coalitio unam in ſenſorio, ut Ill. *Rob. Boyle* de nat. determ. effluv. cap. 3. loquitur, εὐωδίαν pariat; ſive, ceu *Cæſ. Cremoninus* lect. 16. de ſenſ. extern. habet, novum aliquem odorem faciat, artificii laudisque palmam mereri, credibilius videtur. Quam tamen harmoniam non certa ingredientium quoad pondus deter-

minatio

minatio infallibiliter spondere valet, ob eorum in vigore, modò validiori, modò remissiori, maximam discrepantiam, vel in solo Zibetho, olea ut taceam, à Nob. *D. D. Claudero* cap. 4. meth. balſ. corp. hum. pag. 89. & 90. luculenter ostensam, sed ipsa potiùs mixtura providè instituta, & sincero narium judicio comprobata. Quanquam cæteroquin ullius suavitatis laudem in majori Unguentorum horum parte, si præscriptum methodum simpliciter imitari quis velit, à Moscho conciliari, ob excipientis, quod totum oleosum est, unctuositatem moschatarum atomorum exhalationi reluctantem, minimè persuadere mihi valeam, atque ita, moschata fragrantia si desideretur, frustra hac ratione eandem exspectari, Moschumque inutiliter profundi arbitrer; nisi Spiritus rosati, alteriusve alicujus humidi aquosi consortium, quo cum Moschus ante mixturam teratur, accesserit, odoriferis ejus particulis ab oleosarum penitiori obviscatione hoc modo præmunitis, & liberiùs ita exhalantibus.

CAPUT XLII.

Moschi usus sacer.

Dor divina res est: inquit *Jul. Cæs. Scaliger* Exerc. de subtil. 104. § 4. *Divinam esse rem, priscis ceremoniis Veteres prodidere. Suffitibus enim profitebantur aëris locorumque naturam aptam reddi ad Numina suscipienda.* Quibus honorem cultumque eis sacrare, sicque & iram eorum, si quæ impenderet, placare, & in vota sua DEUM trahere superstitiosi laborarunt. Hinc sanè tura priscos Ethnicos adolere frequenter consuevisse, proditum est. Et magnus ille *Alexander*, *Macedo*, in pueritia sine parsimonia aris tura cùm ingereret, à *Leonide*, præceptore suo, idcirco reprehensus, utque illo modo supplicaret, admonitus, cùm turiferas gentes devicisset, postea Arabiâ potitus, onustam thymiamate illo navem ei miserat, exhortatus, *ut largè DEOS adoraret*, ceu loquitur C. *Plinius* Hist. nat. lib. 12. cap. 14. Hunc in finem Cypheos odore templa quotidie in DEORUM honorem suffumigâsse Ægyptios, & ad similitudinem ejus *Andromachum* dein illud Cyphoidis medicamentum, pro elaboratione Theriacæ requisitum, composuisse notat *Galenus* lib. 8. de comp. medic. sec. loc. cap. 7. Neque hodierno adhuc tempore Paganorum in Indiis quidam Deastros suos odoratis venerari fumis intermittunt. Id quod ex quodam *Ludovico*, de Sumatræ

matræ insulæ incolis apud *Ioh. Langium* lib. 1. epist. med. 62. in specie recensetur, quorum nempe Sacerdotes, Dæmonum cultores, fragrantibus suffimentis plurimùm in sacrificiis utantur.

Scilicet superbus ille Spiritus, divinos adfectans honores, hac quoque ex parte DEI simiam agere voluit ; CUI suavia placuisse thymiamata, àque Populo suo in Veteri Testamento religiosè accendi, imò & Sacerdotes, Templum, & Suppellectilem sacram odorato Unguento perfundi jussisse, non ignorabat. Vid. *Exod.* cap. 28. 29. 30. 40. & *Levit.* 8. 16

Quin & hodierno adhuc tempore Odorum in templis quorundam Christianorum frequentatum usum perspiciens *Scaliger* exerc. 203 §. 1. laudatissimam illam vocat consuetudinem, spiritusq; hominum ad mentis suscitationem eos disponere concludit. Quæ equidem examinare, mei non est fori. Hoc tamen indubitatum habeatur, suffitus illos, licet pretiosissimos, nihil omnino valere, si cordis puri ac pii fragrantia non concurrat. Atq; Divinæ Majestati hos potiùs esse abominabiles, ex Prophetis, *Esaia* cap. 1. ℣. 13. ac *Ieremia* cap. 6. ℣. 20. colligimus. Ut ideo commendari mereatur illud Arabum proverbium, quod *Mahommedi*, pesti illi Christianæ Ecclesiæ aliàs perniciosissimæ, adscribunt:

لخلوف فم الصائم اطيب عند الله من ريح المسك

Graveolentia oris jejuni gratior est DEO, odore moschi.

Quæ ut hîc adducam, Medici illius Cæsarei, *D. Petr. Andr. Matthioli, Senensis*, verba, Comm. in lib. 1. Diosc. cap. 20. scripta, me permovent, qui & Moschum in orbiculos à quibusdam componi, eisque funiculi trajectis, angelicas salutationes, ut ipse loquitur, in cœlum eructari, notat, ut DEIparam Virginem odoris suavitate concilient. Quamvis nec DEUS ipse, nec Cœlicolarum ullus hisce adficiatur, nisi, ut alia taceam, Animas illas beatas corporeas dicere, atque Creatorem impiè quis creaturam proclamare vellet.

Ipsæ Preces pio corde effusæ verum illud sunt Incensum vel Suffimentum (*Psalm.* 141. vers. 2. & *Apocalips.* cap. 5. vers. 8. cap. 8. vers. 3. 4.) quod Divinam nobis gratiam conciliat, à corporali isto fumo suaveolente & alta petente quasi adumbratum, ideoque etiam, *Zaccharià* adolente, Populum adorâsse, uti *D. Lucas* cap. 1. vers. 9. habet, memorari meretur.

(o)

CAPUT

CAPUT XLIII.

Moschi usus politicus.

SVavia Odoramenta & Aromata priscis jam temporibus fuisse Regiis in deliciis, vel ex Sacro Codice novimus, Thesauros utpote inter Judaicos Regis *Hiskiæ*, 2. Reg. 10. verf. 13. 2. *Paralip.* 32. verf. 27. & *Esaiæ* cap. 39. verf. 3. Babylonico Legato ambitiose ostensos, reposita; & Regibus digna inter donaria reputata, qualia Reginam illam Arabicam Sapientissimo *Salomoni* obtulisse, 1. *Reg.* 10. & 2. *Paralip.* 9. legitur. Moscho autem nostro quamvis vilior ortus Magnatum ad Aulas adspirare vix concessisset, odoris tamen nobilitas, virtutis excellentia, ipsaque ejus raritas, ut magno habeatur in pretio, efficit. Hinc & dona inter Regia locum invenit, quibus tum fœdera confirmantur, tum Principum gratia sollicitatur. Sic non ita dudum Serenissimis Saxoniæ Ducibus à Magni Moscoviæ Ducis Legatis Folliculorum quoque moschiferorum donaria fuisse oblata, ex Cl. *D. Dan. Ludovici* relatione in Ann. V. Ephem. Germ. Curios. obs. 205. percepimus. Et Augustissimo CÆSARI, MATTHIÆ, Ann. Chr. 1615. Turcicum Legatum, alia inter munera, Moschum quoque attulisse, ex *Metterani* lib. 22. Hist. Belg. *D. Iust. Fid. Klobius* in sua Ambræ histor. jam notaverat. Quem & Sacratissimæ Cæsareæ Majestati, LEOPOLDO nostro, ad Cujus Augustissimos Pedes Thesauros suos, Victoriæ signa, supplex ut Oriens deponere porrò cogatur, Cœlum devotè veneramur! à regnante hodie Turcarum Tyranno transmissum Ann. Chr. 1665. fuisse recordamur, inque *Theatr. Europ.* Tomo 9. pag. 1510. videri potest.

Moschi sanè pretiositas in causâ est, ut thesauros inter regios eum reponere Peguani soleant, testante id *Casp. Balby, Veneto*, in Itinerar. Orient. Vid. & Nobil. *D. Erasmi Francisci* pars 3. des Ost- und West-Indischen Lust-Gartens. Quod etiam apud Turcas observari *Tavernierum* in libello: Relation del' interieur du Serrail du grand Seigneur cap. 8. perhibet.

Quàm proficuus sit Moschi proventus Sinarum Imperatoris ærario ditissimo, ex *Joh. Mendoza*, lib. 3. descript. regn. Sinic. cap. 4. notum est, cùm priscis temporibus vectigal, à Moscho contributum, subsequenti tempore

etiam longè auctius, decies centena & triginta quinque millia Taës annuatim addiderit, quæ nostræ monetæ æquiparata, summam Imperialium tredecies centena & viginti unum millia, octingenta & nonaginta quatuor, cum tribus unius partibus constituit; Monetâ utpote illâ Sinicâ Taës trecentos sexaginta quatuor Marrevadis Hispanicos, Imperiali verò ducentos octuaginta quinque Marrevadis adæquante.

CAPUT XLIV.

Moschi usus œconomicus.

Hîc primò ad Culinas divertere animus est, in quibus sæpe, pro condiendis cibis, Moschus consumitur. Licet autem Cl. *Joh. Bapt. Montanus* consil. de febb. 23. perspectissimum illud esse judicaverit, res nullas sibi invicem magis adversari, quàm egregium coquum, & præstantissimum Medicum, cùm contraria penitus sint eorum instituta, hoc utilitatem & sanitatem, illo delectationem & adulationem pro fine habente, ideoque Moschi etiam odor à Medico aliisque sanitatis avidis coquorum manibus subducendus videri queat, id quod aliquando non improbaverim, interdum tamen & prodesse, & delectare simul cibus ita conditus valet. Unde *Ioh. Dominic. Sala* lib. de aliment. & eorum rect. administr. sect. 1. cap 8. de alimentorum condimentis agens, sæpe esse ea necessaria statuit, ut cibi indè vires aliquas adquirant, nocumenta amittant, atque ideo ad sanitatem magis conducant. Quæ inter etiam, ut benè oleant, requirit, *atque tanti equidem*, addens, *facio hanc conditionem, ut parum absit, quin odorata tanquam alteram condimentorum differentiam à sapidis proponam*, Moschum deinde iisdem adnumerans. Scilicet cùm alimenta vix dentur simpliciter talia, quæ non medicamentosa simul exsistant, & alterandi aliquam vim possideant, cur Moschus admisceri iis nequeat, nullam causam video, hinc ab eodem *Sala* alimentis, attenuandi, discutiendi, venerem stimulandi, & cor roborandi virtute præditis Moschus quoque adcensetur cap. 15. & 16. Quæ alterandi potentia licet Odoramento nostro denegari nequeat, ipse tamen an benè alimentorum solidioribus corporis partibus dicatorum in catalogo reponatur, disquiri potest? Si non aliud, quàm sanguis, caro, renes, aut testiculi animalis moschiferi foret, aliquam nutrien-

nutriendi vim utique possidere non dubitarem, si tamen eædem partes putrefactionem, antequam in odoratum istud liquamen abirent, paterentur, cùm hac ratione gelatinosæ illæ, fibrosæ, crassæ, & concrescibiles particulæ nutritivæ attenuentur, ac quasi destruantur, nutriendi potestatem retinuisse, dici ampliùs vix possent. Ast dum singularem aliquem succum in folliculo collectum esse ipsum innuitur, nec sero nutritivo, glutinosiore scil. fortè omnino destituetur, à quo etiam compactiora illa granula in folliculo qualitatem istam, trituram nonnihil difficiliorem reddentem, nancisci autumo. Cùm tamen minima in mole, quâ famelicus venter nullo modo saturatur, in usum venire soleat, eo ipso magna nutritivæ in eo facultatis consideratio haberi haudquaquam debet. Utrùm verò, quatenus odoratas continet particulas, nutriat, magnâ vix opus est disquisitione? Licet problema hoc de odore nutriente tot alii ad nauseam usque pertractaverint. Paucis: Nutritio quatenus & evidens est, & solidiores corporis partes respicit, odori moschato, subtilissimo cuidam & quasi incorporeo Gas aut exhalationi, nullo modo competere potest, quatenus autem subtiliores corporis partes, Spiritus, unà spectat, revera eosdem nutrire, augere & restaurare, non inconcinnè adstruitur. Quò spectat *Hippocraticum* illud lib. de alim. *Quicunque celeri adpositione indigent, humidum medicamentum ad resumendas vires optimum: quicunque celeriori, per olfactum.*

Missâ idcirco nutritivâ illâ, ut & medicatâ potentiâ, alteram istam, quâ odoris gratiâ cibos, tum fami sedandæ, tum gulæ demulcendæ destinatos, perfundit, paulisper intuebimur. Moschum sanè primas inter hominum in cibis delicias haberi, *Anton. Fumanellus* cap. 4. de pest. scribit, & à *Georg. Bertino* lib. med. 18. cap. 18. alimentorum inter odoramenta & condimenta reponitur. Hinc in Gallia aliisque locis aves eodem, cujus tandem odorem referant, enutriri, *Burrhum* etiam Ambrâ & Moscho gallinas cibâsse, ovis earum indè odorem istum suscipientibus, *D. Gregor. Horstius* in Gesnero suo aucto, lib. de quadrup. prodidit. Quanquam curiosa hæc sint, & Moschum adsumtum in fœtorem non commutari, quod innuere videtur *Io. Bapt. Helmontius* §. 46. tract. de flatib. adprobent, si culinarium tamen saltem spectemus usum, prolixitate illâ haud opus est, cùm ipse Moschus cibis immixtus odorem facilè suum eisdem largiatur. Hac ratione quosdam salaciores, ut potentiùs in venerem ruant, ovis sorbilibus vel frixis vesci cum multo Moscho, *Ioh. Renodæus* lib. 2. Instit. pharmac. cap. 28. testatur. Istâ tamen ipsius Moschi immixtione, haud exiguo cum emolumento, carere liceret, si artificium ab *Hier. Cardano* lib. 13. de subtil. pag. 696.

propositum, eventu responderet; hæc autem sunt ejus verba: *Modus alter in his Apitii ad compendium rei familiaris, quo odor & sapor manet, semunciaq; cinnamomi in totum annum sufficit. Cinnamomum tenue odoratum, divisumq; in frustula semunciæ pondere inter 12. aut 16. amygdalas excorticatas reponito, ac constringito: his pro usu sublatis, alias reponito. Sic etiam parvâ impensâ edes omnia moschi odore fragrantia.* Quæ licet aliquo modo ita se habere, negari nequeat, nimiùm tamen ὑπερβολικῶς esse dicta, nemo non facilè deprehendet.

Quàm prodigi sint Peruani in Moscho pro ciborum conditura absumendo, *F. Gregorius de Bolivar* apud *Ioh. Fabrum* in Hist. natur. Mexic. retulit, apud quos sine eo parari vix posse cibus creditur, sive pulmenta fuerint, sive illinctus, intrita, aut panis dulciarius, crustulata, liba, placentæ, aut artocrea coquantur.

Convivium Regis Peguani coronationi dicatum cibos moschatos & ambratos exhibere, in *D. Erasmi Francisci* Horto Ind. & Sin. pag. 1526. memoratur.

Splendorem etiam ex eo conviviis suis Turcæ conciliant, quod inprimis *P. Paulus Tafferner* testatur, Illustriss. *D. Comitis de Leslie* Legationem ab Augustissimo LEOPOLDO nostro demandatam recensens, Convivium etenim à Turcarum Imperatore Adrianopoli factum describens, ferculorum pompam potissimùm è saccharo, moscho, & ambrâ confecto fuisse pag. 60. effatur.

Quod & aliæ passim Nationes, ipsique Germani nostri variis suis in Conditis & Confectionibus, saccharatis, amygdalinis &c. observant.

Patavini Lucanicas parare solent Moschi odore non ingratas. Mixturam, quam Diasynapin, vulgò Mostardam sive Mustardam vocant, Itali instar Electuarii conficiunt cum Moscho suavissimam, in nostram etiam hanc Urbem quandoque Venetiis advehi solitam, sapore & odore egregiè se commendantem, cujus mentionem quoque facit d. l. *Joh. Dom. Sala.*

Quamvis autem *Franc. Valleriola* lib. 1. Enarrat. med. 4. odores suaves, non alimentares, qualis est moschatus, si alimentis misceantur, ingratos plerunque esse solere, perhibeat, ita ut locum fecerint proverbio: ἐν φακῇ μύρον: *in lente unguentum*, idem tamen de Moscho edici nequit, nisi ab ejusdem odore, cuicunque rei aliæ adjuncto, naturâ suâ, vel aliàs etiam simplicitati victûs studens quis abhorreat, vel adplicari debeat illud *Senecæ* in Consol. ad Helviam cap. 9. dictum: *Quod dissolutus deliciis stomachus vix admittat, ab ultimo portatur Oceano.*

In

In potu insuper locum invenit. Quod itidem de Peruanis Autor antea ex *Fabro* adductus refert, eos nempe in singulis ferme poculis potûs sui non tantùm solvere & abligurire Moschum, sed integris etiam vinorum in doliis compositionem ex caryophyllis, cinnamomo, citri & aurantiorum corticibus, cum plurimo Moscho in sacculos congestam suspendere. Et præfatus *Tafferner*, apud Proto-Vezirium, siti attemperandæ, frequentiùs Schorbetum, potum ex delectis liquoribus confectum, saccharo, ambrâ & moscho redundantem, fuisse admotum, pag. 70. memorat. Qualem non minùs delicatissimum innuunt *Petrus della Valle* part. 1. Itinerar. epist. 2. & *Joh. Bapt. Tavernier* loc. antea cit. cap. 3. Idem de Ægyptiis eloquitur *Prosp. Alpinus* lib. 4. de medic. Ægypt. cap. 3. qui maximè & frequenter delectentur tum Potionis genere, itidem, ut ipse pronunciat, Sarbet (de qua voce videri potest *Joh. Veslingius* not. ad Alpin. cap. 34.) sive Potu per excellentiam vocato, ex saccharo cum magna aquæ quantitate dissoluto, limonumque succo, quantum ad acidiusculum saporem aquæ inducendum sufficit confecto, & à Nobilibus modico Moschi & Ambræ condito: tum & Anguriarum aquâ, dum optimam eamque amplam Anguriam perforant, Moschumque & Ambram, cum modico rosaceæ aquæ dissoluta, per foramen injiciunt, sicque cum aqua permiscent. Conferatur ejusdem cap. 38. de plant. Ægypt.

Qui odorata cum potu miscendi modus antiquitus etiam apud Romanos invaluerat, testante id C. *Plinio* Hist. natur. lib. 13. cap. 3. & : *Quum perfusa mero spumant unguenta Falerno*, canente *Juvenali* sat. 6. Vid. *Hier. Mercurialis* lib. 2. Variar. lect. cap. 19. & inprimis incomparabilis *Octav. Ferrarius* Elector. lib. 2. cap. 3. cum Nob. *D. Thom. Bartholino* hypomn. 2. de cruce Christi, §. 3. Ipsosque etiam Græcos, ceu *Ælianus* lib. 12. de var. hist. & *Athenæus* lib. 15. cap. 15. referunt. Quod tamen Potionis genus, præsertim repleto jam stomacho, ob oleosas innatantes guttulas, tantam gratiam haudquaquam obtinuisse potuit, quantam Moschi commodior mixtura nostro tempore promittit.

Fructus insuper odoratiores & suaviores ut fiant, Moschi beneficio quidam tentant efficere, exemplum suggerente Rev. *P. Athanasio Kirchero* Mund. subterr. tom. 2. lib. 12. sect. 3. cap. 4. pag. 389. Quod in specie cum Melonibus instituendum artificium in *Alexii Pedemontani* Secret. part. 1. lib. 3. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. lib. 3. cap. 16. *Hieron. Rubei* disp. de melonib. pag. 3. & *Jacob. Theodori Tabernæmontani* Herbar. lib. 2. sect. 3. cap. 42. edocetur, semina nempe illa in cacumine aperta & aquâ

 moscha-

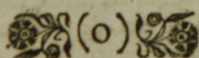
moſchatâ macerata, poſt exſiccationem terræ mandando : vel etiam, quod *Ul. Aldrovandus* innuit, ſemina primò è terra germinantia, eâdem aquâ irrigando. Sic & Pruni ſurculos Moſcho intinctos, fructus odore illo imbutos ſpondere, ex *Coſtæo Aldrovandus* adnotat. Idem cum Vitis ſurculo, Moſcho deliniendo, & aliquantiſper in aqua roſarum moſchata macerando, prædictus *Porta* è *Paxamo* commonſtrat. Pyra etiam moſchata ſimili arte provenire, ſe expertum id credere innuit *Carol. Stephanus* lib. de re hort. taleæ nempe in parte inferiore fiſſæ Moſchi granum immittendo, ſicque inſerendo ; alios autem vel trunci fiſſuræ eum imponere, vel taleam in fiſſura, ut dictum, eo inſtructam, ipſam in terram defigere perhibet. Idem inſitionis artificium tum in aliis, tum Ceraſo arbore inſtituendum tradit *Euchar. Röslinus* Herbar. part. 4. pag. 72. vel etiam Moſchum arboreo trunco perforato imponendo.

Quod cum Floribus itidem quomodo impetretur, eleganter modum peroravit *Joh. Bapt. Ferrarius* lib. 4. de flor. cult. cap. 7. Ubi ſanè in minutioribus iſtis vegetabilibus experimentum ſumenti faciliùs negotium ſuccedere poteſt, quàm in majoribus, & ad arboream expanſionem ac magnitudinem accedentibus. Licet hæc ipſa nonnunquam præ illis gratam imbibiti odoris moſchati exhalationem magis promoveant, ſi cæteroquin notabili per naturam odore deſtituantur, adeoque in minimas atomos per poros earum diffuſa Moſchi particula ſuum eò liberiùs odorem exſerere queat, cùm econtra ſæpe in minoribus plantis, qualis Vitis & Pruni reſpectu eſt Caltha Africana, abundans odor graveolens moſchato multùm reluctetur, antequam ſuperato ingrato ſulphure, ſuave illud ſeſe oſtendere liberè valeat. Me ſanè experimentum ſimile in Calendula ſtudioſè ſumentem ſperatus eventus deſtituit, nullaque vel minima nativi odoris in flore & herba iſta mutatio contigit.

Ad Veſtimenta etiam à tineis præſervanda *Paracelſus* lib. 3. de conſervat. rer. natur. Zibetho, Ambrâ, & Moſcho &c. nihil inveniri poſſe præſtantius, innuit. Ipſas Moſchi veſiculas ad veſtes à tineis & corruptione vindicandis apud femineum ſexum magno eſſe in uſu, *Laur. Eichſtadius* cap. 13. de Conf. alk. ſcribit. Id quod dubio procul ex *Gabr. Fallopio* hauſerat, qui Comm. in lib. 1. Dioſc. cap. 24. idem edixerat, addens : *Nam hoc opportunum eſt, & omnia etiam odoramenta corrumpunt tineas, & ſunt in cauſa, ut dentes earum pereant.* De quo tamen quid ſentire debeam, ferè hæreo. Veſiculas quidem per ſe, ut tales conſideratas, virtute hac eſſe inſtructas, nemo facilè ſibi perſuadere poterit, cùm odori

odori potiùs eis adhærenti mereatur adſcribi. An tamen ipſe etiam Moſchus efficere id queat, dubium adhuc ſupereſt, præcipuè ſi modus operandi à *Fallopio* indigitatus attendatur. Quamvis enim tineis dentes denegare, ipſa, quam molliuntur, corporum, ſolidiorum ſæpe, corroſio prohibeat, quâ ratione tamen evellere iſtos, ejicere aut obtundere ſolus odor valeat, capere haud poſſum. Nec aromatica illa odoris vis hîc ſimpliciter attendenda eſt, cùm & membranas ſæpe, ſive veſicas bubulas &c. quibus vitra oleis aromaticis aut ſimilibus plena muniebantur, corruptas ab eis viderim. Unde ſi non ſingularem aliquam cum hoc odore antipathiam, creditu perquam difficilem, quâ ſubtiliſſimus Moſchi ſpiritus flammulam vitalem in animalculo iſto perpuſillo minimam exſtinguere poſſit, fingere velimus, virtutem iſtam revera omnino commentitiam, & mundarum beneque elaboratarum veſtium diligentem ac convenientem repoſitionem, cui delicatæ iſtæ feminæ, deliciarum talium odoratarum ſtudioſæ, maximam utplurimum curam impendere novimus, omne hîc complere punctum, aut etiam odoris quæſitam conciliationem ſpecioſiori hâc larvâ excuſari à quibusdam, mallem dicere. Imò minùs hæc credibilia reddit ipſa folliculorum à me obſervata nuper corroſio, quam vermes exteriùs advenientes, atque per membranoſocarneam illorum ſubſtantiam in ipſam usque cavitatem, Moſcho laudabili turgidam, penetrantes effecerant.

Paucis tandem hîc tangenda eſt Electuariorum & Maſſarum pilularium per Moſchum quæſita conſervatio, à *Leonh. Floravantio* lib. 5. Secret. cap. 29. deprædicata, quâ nimirum fiat, ut medicamenta iſta, per ſe corruptioni obnoxia, nunquam putreſcant, aut vires deperdant. Id quod ſanè nunquam à Moſcho impetrabitur, niſi medicamentis ex ſua natura ætatem ferentibus id adſcribere quis ipſi præter meritum velit. Certum itaque apud me eſt, ſi aquoſis & putredini facilè obnoxiis abundent, balſamicis verò careant partibus, qualia ſolent utplurimum eſſe Decocta, à *Floravantio* etiam circa finem memorata, Moſchum tam egregiam operam præſtare nequaquam poſſe, præcipuè cùm & ipſe humido aquoſo ſolutus à putredine diu ſe vindicare minimè valeat.

CAPUT

CAPUT XLV.

Moschi usus cosmeticus.

QVàm prodigi in odoribus disperdendis Antiqui fuerint, vel ex *Plinio* abunde colligimus, cùm & pedum vestigia Unguentis tingere, solia iis temperare, parietes balinearum adspergere, pulverulenta imò illa & custodiis horrida signa, Romanas aquilas, inungere quòd consueverint, loc. superiùs cit. scripserit. Quæ tamen, licet odoratissima, ideoque etiam commendatissima, (juxta illud *Catulli:*

Unguentum dabo, quod meæ puellæ
donarunt Veneres Cupidinesque;
Quod tu cùm olfacies, Deos rogabis,
totum ut te faciant, Fabulle, nasum.)

magna ex parte exolevisse postea, constat, cùm Moschus, Ambra, & Zibethum, illis utpote longè suaviora, innotescere atque ad nos adferri cepissent. Ita ut Moschi usum ad luxuriam usque hodie frequentari, ac plus de eo voluptatis, quàm ad sanitatis cultum absumi videamus. Unde *Alex. Benedictus* lib. 13. Pract. cap. 26. *Animalis vitium seculo nostro placet, & in vitium vertitur:* rectè scripsisset, si, quod putabat, ejus generatio apostematis instar se haberet.

Collo sanè, auribusque suspenditur, vestimentis interponitur, chirothecis illinitur, crumenis includitur, ore circumfertur, barbæ & superciliis inungitur: ordine hæc enumerante *Matthiolo* Comm. in Diosc. Tales moschatos globulos, tanquam monilia, collo mulierum vel carpis adpendendos *D. Casp. Bauhinus* lib. 1. de comp. medic. cap. 59. delineat, ac mulieribus in Hispania & Italia esse familiares *Joh. Guintherius Andernac.* de med. vet. & nov. comm. 2. dial. 5. *Amatus Lus.* comm. in Diosc. lib. 1. text. 20. atque *Aldrovandus* l. c. testantur. Sacculos odoratis rebus, ipsoque Moscho impletos, vestibusque interponendos habet *Alexius Pedemontanus* part. 1. & 2. Secret. Pastam ad barbæ inunctionem Quadripartitum botan. *D. Simon. Paulli* class. 3. cap. de Gelsemino. Chirothecarum aliarumque pellium odoratarum conficiendarum artificium, præter alios, inprimis *Joh. Bapt. Besardus* in Antr. philosoph. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. & citatus *Alexius* in Secr, tradiderunt; quanquam illos modos, cum jasmini

oleo,

oleo, aliisve hujusmodi unctuosis quos instituunt, Moschi intuitu minùs adprobare queam, cujus utpote odori pinguia illa reluctari supra ostendi, & si quam pelles istæ fundant gratiam, additæ potiùs Ambræ, Zibethi, Styracis & Benjouini, florumque odori eam deberi, nullus dubito, ut itaque magis commendem, licet & pretiosiorem, modum, quem illi ipsi cum solius Ambræ, Moschi, & Zibethi mixtura proponunt, illisque prioribus ipsimet præferunt, quâ ratione quoque Linimentum *Tackenianum*, pellibus adfrictum, incredibilem spirare odorem, Autori facilè adsentior, præcipuè cùm spiritus rosarum & limoniorum succus eidem jungantur.

Sed & plures insuper alii Moschum consumendi dantur modi. Hinc indusia, strophiola, aliaque mensæ & lecto inservientia linteamina, ut & vestes, ipsaque triclinia & cubilia odoratis guttulis vel saltem halitibus imbui novimus, dum aquâ rosaceâ &c. solutus, lenique carbonum igne supposito, in cocula, sic ex *Pompejo* à *Joh. Renodæo* dictâ, æneâ vel argenteâ, quam etiam aliàs Cassoletam adpellant, attenuatus, subtiliores & odoratas sensim atomos suas cum aqua exhalat, atque obviis quibusvis inspirat, qualem Aquam, ut reliquas multorum prætercam, exhibet *N. de le Febure* in sua Chim. Ipsis Aquis cosmeticis, propriè sic dictis, non infrequenter additur, talesque plures delineavit *Dom. Auda* in Secret. Aliis tamen siccior exhalatio magis arridet, quem in finem Pulveres, Candelas, Trochiscos & Pastas frequentant, de quibus in superioribus jam actum fuit; inprimis verò Massas Hispanicas, Italis Pastiglia di Spagna, Bacillos pro fumo aliàs dictas commendant, reverà à Pomis odoratis non differentes, eo ipso commodiores, si fornaci tantùm calenti adfricentur, sicque calore isto resinosæ partes eliquatæ, cæteræque etiam excalefactæ odorem suum blandè dimittant, cùm omnes illi Suffitus, vivo carbonum igne excitati, mixturam Moschi inutiliter recipiant, qui utpote violento igne combustus empyreumaticum ingratum odorem eructat, ideoque rectiùs in compositione tali planè omittitur, nisi hujusmodi Trochisci laminæ potiùs alicui, argenteæ, ferreæ &c. calenti impositi, ad emittendas aporrhœas odoratas mitiori violentiâ resolvantur. Quam mitem suffumigandi rationem proposuit *Angelus Sala* Myrothec. sect. 7. §. 34. de Trochiscis xylaloës agens, non subitò eos carbonibus exponendos, sed batillo excalfacto superimponendos esse dum monuit, & beat. *Sennertus* Med. pract. lib. 1. part. 1. cap. 2. Pulveres istiusmodi & Trochiscos accendi non debere scripsit, cùm sine flamma suaviorem ac fortiorem spirent odorem; imò ipsum *Aristotelem* id non latuit, Cur acutiùs ac diutiùs oleant aromata cinere suffita, quàm igne? idcirco in Problematibus disquirentem. Hinc etiam ad ignes artificiales excitandos

dos frustra Moschus, quem nonnullis hac ex parte laudatum scio, consumeretur, quamvis enim muscoso alicui, v. g. in terrestri illo Musco, Persis, Moschis &c. teste Clar. *Adam. Oleario* Itinerar. Persic. lib. 4. cap. 24. familiari, occurrenti pulveri mixtus, non ingratum quandoque odorem in deflagratione spargere deprehenderetur, vel additi Moschi exiguam ob quantitatem fœtor nares haud feriret, vel gratus odor muscosæ potiùs resinæ deberetur, quem accensum odore suo oblectare posse, vel larignus ille, cujus *Matthiolus* in Comm. lib. 1. Diosc. c. 20. mentionem facit, luculenter ostendit. Sic & frustra ob odoris gratiam indè quæsitam eundem consumerent Peguani, si, quod *Casp. Balby* in Itiner. memorat, ad Regis sui cadaver comburendum adhiberent, odorque talis suavis benzoino potiùs aliisque junctis odoriferis debetur. Quin & in durum Martis corpus odorem moschatum transferre tentarunt, quales cultros gladiosque odoriferos nonnunquam curiosi aut delicatuli ostendere solent, prout Exc. *D. Thomas Bartholinus* in Dissert. epist. de transplant morbor. ferrum in fornacibus accenso igne excandescens bonos odores poris suis recipere perhibet, quem modum, ut & leniorem alium, ac, ex meo quidem experimento, ob resolutas quasdam inter fricandum Moschi, præsertim recentis & humidiusculi, particulas, per linei noduli porosam texturam penetrantes, sicque ferreo corpori se adglutinantes, meliorem *Besardus* l. c. part. 1. pag. 227. delineavit. Quin & vaginarum interiores partes moschato odore imbutæ ferrum reconditum vicinitate suâ valent inficere. In Practica manuscripta Celeb. *D. Petri à Castro* hauriendi fumum tabaci modum invenio, ingeniosi atque jucundi encomio insignitum, quo nempe fumus per aquam rosarum moschatam deductus miro odore imbui scribitur. Sed quantumvis fœtoris tabacini vehementiam ipsa simplex etiam aqua fontana, oleosas, fuliginosas, empyreumaticas partes quasdam absorbendo, quodammodo emendet, nunquam tamen Moschi in ea soluti odor in præpollente fumo percipietur. Aliàs & Persas interdum, quibus fumum istum hauriendi modus ille est familiaris, aquæ odoratas alias admiscere, testis est præfatus *Olearius* lib. 5. cap. 17. De Saponibus & Pulveribus cypriis in præcedentibus quædam dicta fuêre, obiter tantùm itaque hîc memorandis.

Nec Europæos tantùm nostros hoc odorum fascinavit desiderium, quod cumprimis & remotissimas quasdam gentes occupat, quales regni Siam incolas *Straussius* in Itinerario memorat. Frequentissimus in India Betre sive Betele usûs apud opulentiores Moschi etiam mixturam, pro commendatione oris, admittit, referentibus id *Garcia ab Horto* Aromat. & simpl. hist. lib. 1. cap. 18. *Arnoldo Montano* Legat. Batav. in Japon. & *Joh.* New-

Neuhofio descript. regn. Sinic. cap. 15. Quos nostri succo Catechu cum Moscho & Ambra in cylindrulos &c. efformato imitantur. Imò in India quosdam adeo odoribus esse deditos idem *Garcias* lib. 2. cap. 1. scribit, ut plerunque abstineant cibo, quò habeant, unde odores sibi comparare possint. Peruanorum in Moscho prodigalitatem *F. Gregorius de Bolivar* apud *Fabrum Lynceum* enarravit. Quàm turpiter & lascive mulieres Ægyptiæ Odoramento hocce laudatissimo abutantur, referente *Prosp. Alpino* de med. Ægypt. lib. 3. cap. 15. nec quidem commemorare libet.

Tot ergò aliisque modis odore Moschi se exornare & oblectare amat hominum voluptas. Sed quàm benè, paulisper dispiciamus. Ubi sanè mox agmine denso hisce voluptuariis odoribus sese opponere multos novimus, in partes suas Poëtas, plurimosque alios pertrahentes. Mollitiei ideo vitiosæ, lasciviæque notam suaviter fragrantibus inurunt, aut etiam innati fœtoris ac turpitudinis suspicione eos onerant. Unde *Martialis Posthumum*, & *Coracinum* reprehendens, de illo lib. 2. epigram. 12. canit:

Hoc mihi suspectum est, quòd oles benè, Posthume, semper.
Posthume, non benè olet, qui benè semper olet.

de hoc verò lib. 6. epigr. 55.

Quod semper casiaque, cinnamoque
& nido niger alitis superbæ
fragras plumbea Nicerotiana,
rides nos, Coracine, nil olentes;
Malo, quàm benè olere, nil olere.

& lib. 3. epigr. 63. *Cotilum* lasciviæ addictum hisce perstringit:

Balsama qui semper, cinnama semper olet.

Imò meretricia ideo Unguenta ista aliquibus dicebantur, *quorum*, ut Plinius loquitur, *summa commendatio, ut transeunte fœminâ odor invitet etiam aliud agentes.* Hinc *Themistii* patrem, cùm *Epicurum* è Philosophorum choro exturbaret, Unguento supra caput effuso, exprobrare ei voluisse legimus, quòd toto corpore prosecutus fuisset voluptatem, & *Diogenem* cuidam Unguento delibutos habenti capillos, cave, ne capitis εὐωδία vitæ δυσωδίαν adducat, dixisse. Hinc *Heliogabalus*, qui præter alia libidinis & scelerum genera, semper, ut ait *Lampridius*, aut inter flores sedit, aut inter odores pretiosos, tam malè ubique audit. Luxum *Nomentani* & *Apicii* contemnens *L. Ann. Seneca* cap. 12. de vita beat. loci etiam, in quo

luxuriæ parentarunt, variis odoribus infecti meminit. *Hinc Vespasianum* Imperatorem dilaudant, qui, referente Suetonio, juvenem Romanum, pro data Præfectura gratias agentem, quia Unguenta olebat, non contentus manu rejecisse, contumeliam hoc verbo ante præfatus: Mallem allium oboluisses, literas quoque datæ Præfecturæ revocavit. Hinc laudes inter Lacædemoniorum reponunt, quòd, narrante *Athenæo* Deipnos. lib. 15. Unguentarios Spartâ ejecerint. Hinc *P. Licinium Crassum*, & *L. Jul. Cæsarem*, Censores, ne quis Unguenta exotica venderet, rectè pœnis inhibuisse, ex *Alexandro ab Alexandris* Genial. lib. 3. cap. 11. & *Plinio* statuunt. Hinc *C. Plotinum Plancum*, à Triumviris proscriptum, in Salernitana latebra ab Unguenti odore proditum, cùm ex *Valerio Max.* lib. 6. cap. 8. perspiciunt, & *Muleasses*, Rex Tunetanus, ex infelici prælio, scribente *P. Jovio*, profugus, simili occasione è latebris quòd fuerat protractus, infortunii proprii autores fuisse, meritoque periisse judicant. Neque Suecos hîc præterire debeo, quamvis enim hyperboreas gentes omnes, & præsertim Sueones ac Gothos, hospitalitate esse insignes *Olaus Magnus* lib. 16. de gent. Septentr. cap. 13. testetur, non diu tamen gratam retinere stationem hospites cap. 14. perhibet, qui graves odores, veluti Moschum, in vestibus aut sarcinis secum deferunt, quia feminæ abortiant eo odore hausto; imò ob tales peregrinos odores, incolis suspectos fieri, ne proditores sint regni; unde plerunque accidat, tales odoriferos satellites, præcipuè collimitaneos Russos, seu Moschos, aut Danos, rusticorum, quibus ille displicet odor, ferocitate fustigari.

Ast cùm abusus moderatum non tollere debeat usum, neque moschatam illam fragrantiam, elegantiæ obtinendæ causâ quæsitam, ob insignem quorundam luxuriam & libidinem vitiosam, tanto neutiquam cum contemtu eliminare convenit. Ut enim Principum, & quos Terrarum Deos ac Dominos Cœlestis Favor esse voluit, actiones hac ex parte non attingam, nec de virtute Moschi odorifera, quâ sanitatem fœtorisque emendationem, in antecedd. prolixiùs expensam, respicit, quidquam hîc repetam: in communi sanè vita, quidquid hominis, quem elegans & mundum vocat animal *Seneca* Epist. 92. ad ornatum facere potest, retinendum potiùs, quàm eliminandum esse videtur. Pulchritudinis enim rationem in ipsa etiam odoris gratia consistere, *August. Niphus* lib. de Pulchro cap. 39. facilem apud me consensum meretur. Quantumvis etenim in *Plauto* in Mostell. act. 1. scen. 3. quæ nihil olet mulier, rectè olere dicatur, mediumque illud, in quo naturalis corporis temperati non ingratus odor consistit, fœtido non tantùm, sed opposito quoque eidem suaviter

ac

ac fucatè fragranti, haud dubiè sit præferendum, sicque *Horatius* in utrumque Serm. lib. 1. satyr. 2. benè luserit:

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
Nil medium est.

& magnus *Thom. Bartholinus* diss. 7. de medic. Danor. domest. fucum se in corpore odisse prudenter contestetur, quod suâ pulchritudine se commendare potest. Cùm tamen hominum non eadem ubique sit mens atque voluntas, & nos non nobis solis nati simus, sed & Amici aliique vitæ nostræ partem sibi vindicent, quòd vel horum in gratiam tales odores amicos quandoque admittamus, nemo jure culpare potest. Hoc inprimis femineo in sexu, quod pulchrum & delicatum ut esset, atque ita ad generis humani propagationem stimulum virili adderet, ipsa Natura voluit, minùs culpandum erit. In ipsis Conviviorum solemnitatibus, cùm non lingua solùm saporum deliciis, aures jucunditate sonorum, oculi totius adparatûs splendore demulceantur, nemo, nisi austerior aliquis Stoicus, nares hac odorum, Moschi inprimis, suavitate ut careant, condemnabit. Sint itaque moschati illi halitus luxuriosi, venerei & impudici animi in quibusdam argumenta, sint in quibusdam incitamenta, commendent Philosophi, ad vitæ necessitatem, simplicem utique & frugalem, quæ faciunt, proscripta olim fuerit ars unguentaria, repulsi calamistrati, ad vincula deducti profugi unguentati, alii ob fragrantiam fustigati &c. nondum hæc Moscho cæterisque universale exilium è cultiori Regno & Republica indicunt. Philosophi non omnem, qui jucundiorem & ornatam magis reddit, integram tamen sceleris que puram relinquit vitam, odoratorum usum damnabunt. Facessat rusticæ gentis inurbanitas, quam ipse nobilior locorum istorum Sanguis ipso facto improbat, & ipsa cultior temporis ætas emendat! Severiorem nimia odoratorum profusio animadversionem subeat! Supervacanea cultura & fastus, inque ipsis miseriis luxuria pœnam exigat! Moderatus usus triumphet!

Tandem an Medico licitum sit odore Moschi se inficere? ubi quæritur, negativè utplurimum respondent, viro gravi indecorum esse rati, muliebrem quasi odorem istum redolere, multos ægrotantium eundem minimè perferre posse, feminasque cumprimis in strangulationis periculum conjici, alia verò plura, quibus uti queat, odorata tutiora suppetere; quos inter nomino *Rodericum à Castro* Medic. Polit. lib. 3. cap. 4. *Zacutum Lus.* Introit. ad prax. præcept. 11. *Ludovicum* von *Hörnigk* part. 1. de medicastro apella cap. 6, &c. Obstare tamen his videtur *Hippocrates*, qui vario modo grati-

gratificari ægrotis debere Medicum lib. 6. Epidem. sect 4. præcipit: introitu, sermone, habitu, vestitu, unguibus, & *odoribus*. Multos autem dari, quos odor Moschi oblectatur, crebra ostendit experientia; quibus itaque Medicus, seipsum odore illo exornans, gratiosiorem se reddere valet. Nec contrarium dictitat ratio, cùm in morbis utplurimum vires debilitentur, quas ut reficiat atque restauret, Medicus omnem omnino occasionem captet necesse est, id autem Moschum, quocunque adhibeatur modo, præstare, extra omnem controversiam versatur. Imò interdum ipsa id requirit necessitas, Medico corporis aliquâ graveolentiâ laborante, quâ ægro ne se invisum reddat, inque nova & gravia pericula conjiciat, meritò præcavet, hujusque odoramenti beneficio commodè impetrat. Verùm mediâ qui incedit viâ, eum minùs aberrare posse existimo. Abusus utique vitandus, moderatus usus tolerandus. Ut laudari nequit, qui nunquam non & ullo absque discrimine Moscho se oblinit, ita nec commendari debet, qui eundem Medicorum propriæ utilitati & usui omnino eripit. Non placent, quos odorata semper ubique comitatur aura, & qui graviores, v. g. cadaverum odores nimiùm nauseant, carbonum & chimicorum laborum fœtores fugiunt &c. justè à *Gerard. Dorneo* in epist. dedic. Fascicul. medic. Paracelf. & nostro *Raym. Minderero* præfat. de chalcanth. propterea reprehensi: nec tamen placent, qui nihil olere unquam volunt, monitumque illud Hippocraticum prorsus negligunt; quod tamen generaliùs l. c. positum, in libro de Medico (si modò Hippocraticus is fuerit) ad certos magis odores cùm restringat, an hosce inter Moschus reponi queat, meritò ulteriùs inquiritur? *Unguentis*, itaque, ex *Foësii* versione, scribens: *utatur beneolentibus, citra omnem odoris suspicionem*; (vel, ut *Heurnius* habet: *securum odorem ad omnia habentibus*,) *istud enim jucundum esse ægrotantibus solet.* Securum ideo odorem ad omnia habentibus utendum esse unguentis, admonet; talibus nempe, quæ morbum non excitent aut exasperent. Tales verò inter odores, minùs scil. securos, cùm revera sit Moschus, viris æquè nonnullis ac feminis adversus & suspectus, à Medico admodum frequentari haud debebit, præsertim ubi ægrotos, quorum hoc in passu naturam vel cognitam nondum habet, vel lædi prænovit, curandos habuerit. Aliàs etenim nec Medicum isto orbari prorsus æquum foret, quo intuitu *Leonh. Botallus* de medici & ægr. munere §. 25. in ægro, cui Moschus est adversus, abstinere eo debere Medicum decernit, *quoad saltem ægrum restituerit.* Si verò luxuriæ stimulo actus, aut vano aliquo vastu inductus, odore illo fragrare, aliorumque, sanorum etiam, naribus eum immittere studeat, culpam meritò incurret. Cæterùm ingrati odoris occultationi quammaximè esse studen-

dendum Medico, vel ex *Hippocrate* notum est, qui lib. de decenti ornatu, ipsi circa ægrum versanti strepitus quoque & odores, viniq; præcipuè fugiendos esse & permutandos, monuit; *odorumq;* nomine, tum aromatum qui sunt, tum & *fætorum* subintelligi debere, *Heurnius* animadvertit, quo respectu etiam *Galenus Quintum*, Medicum, aliumque Asiaticum in lib. 6. Hipp. de morb. vulg. comm. 4. text. 9. reprehendit. Ubi sanè nec Moschi usus prorsus damnari debet, nisi aliud quid ex antedictis obstiterit, quo in casu nec alia plurima, vitium illud efficaciter emendantia, deesse poterunt.

CAPUT XLVI.

Moschi usus emblematicus.

PAuca hic sunt, quæ ex aliis possunt adduci, plurima, quæ possent excogitari, si instituti ratio prolixitatem admitteret. Solus Cl. *D. Joach. Camerarius* Symbolor. & Emblem. cent. 2. embl. 45. Capreoli moschiferi figuram, (licet non admodum cæteroquin adcuratam) hac cum inscriptione: *Munera digna feram*, exhibet, tali insuper addita subscriptione:

Munera quæ Dominis fuerint data, tempore fiunt
uberiora, velut Moschus odore placet.

Desumtâ occasione ex illorum sententiâ, qui pretiosum hunc succum ex odoratarum herbarum pastu, sanguini odorem illum conciliantium, generari existimant. Unde imago fit Principis, qui subditorum suorum opibus & sumtibus sustentatus, majora illis vice versâ, securitatem largiendo, reddere cupit.

Nobil. *Henricus Ranzovius* cap. 54. de conserv. valet. Liberos suos allocutus: *Mementote familiaritates inire eorum, quibus gratiæ cœlestes affluunt. Quod ex bonis animi, corporis & fortunæ cognoscetis. Sicut enim odor ex musco, sic ex bono vicino boni nonnihil exhalat in proximum ac perseverat infusum*, hoc quasi Emblema depingere voluit, Moschi nempe folliculum in vitro bambace contectum, tali cum epigraphe: *Vicino fragrat odore*, & cui sequentia subnecti possent:

In socium socii virtutis gratia transit;
Vicino inspirat bambaci Moschus odorem.

Mihi

Mihi *Ill. S.R.I. Academiam Naturæ Curiosorum* aperto moschifero Folliculo comparare, sicque depingere liceat, ut aureæ pateræ impositus in vicinum aërem liberè odorem suum exhalet, cui inscribatur: *Latere nescius*, & subjungatur:

Fama latere nequit, meritorum gloria complet
Orbem, ceu Moschus suavem diffundit odorem.

Vel, inscripto *Naturæ Curiosorum* symbolo Academico: *Nunquam otiosus*, legatur:

Naturæ claros, fugientes otia, Mystas
semper fragranti Moschus odore refert.

CAPUT XLVII.

De rebus naturalibus moschatis.

Restat, quarundam rerum ut fasciculum adnectam, quæ vel odorem Moschi similem emittunt, aut emittere creduntur, vel etiam ob suavem magnamve fragrantiam moschatorum epitheton obtinuerunt. Talia autem in omni Naturæ regno inveniuntur, vegetabili nimirum, animali, & minerali.

Vegetabilia inter non repetam, quæ arte illum adquirere odorem paulò superiùs monstratum fuit, ad naturalem solùm fragrantiam attendens.

Ex Herbis itaque Floribusque percelebre est Geranium moschatum, sive Acus moschata, quod Moschi odorem adprimè referre *Joh. Renodæus* lib. 1. de mat. med. sect. 4. cap. 61. scribit, idque circa vesperam inprimis & manè contingere *D. Joh. Jonstonus* Thaumatogr. natur. class. de admir. plant. cap. 28. animadvertit. Unde *Joh. Bapt. Porta* lib. 1. Phytognom. cap. 17. ubi ex actionum similitudine cognosci posse plantarum vires, demonstrare intendit, Geranium illud, aliaque similia, non secus ac Moschum, ob æmulum ejus odorem, cordi ac cerebro subvenire concludit. Huc referendum Geranium triste *Jacobi Cornuti*, in Hist. plant. Canadens. cap. 44. & Act. medic. Hafniens. Volum. 2. observ. 26. descriptum, nocturno tempore moschato odore pollere creditum, quem suavem equidem, moscha-

tum tamen haud judicare potui, cùm idem in Horto medico Patavino olim lustrâssem.

Non minùs notissimi sunt utplurimum in hortis Jaceæ montanæ moschatæ flores albi vel purpurascentes, suaviter ac Moschum nonnihil redolentes, qua de, præter cæteros, *Jac. Theodorus Tabernæmontanus* lib. 1. Herbar. sect. 5. cap. 11. consulendus.

Plantula etiam invenitur, Moschatella communiter adpellata, cujus folia odorem spargere Moscho similem putat *Valer. Cordus* lib. 2. Hist. plant. cap. 184. atque indè nomen invenisse. Quam Fumariæ bulbosæ seu tuberosæ minimam speciem facit *Tabernæmontanus*, alii verò Ranunculis, Thalictris, vel Dentariis adnumerant. Planta Sylvestris est, quæ sibi relicta multò majore Moschi odore, teste *Joach. Camerario* in Hort. med. pollet, quàm in hortum translata.

Ivam sive Chamæpithyn moschatam, ob suaveolentiam Moschi æmulam, sic dictam idem *Tabernæmontanus* l. 2. s. 2. c. 30. aliique describunt. Quo ipso Ivæ moschatæ nomine etiam Polii quoddam genus montanum dari, ut & Tanaceti, ac Antyllidis, ex *Dalechampio Ul. Aldrovandus* lib. 1. de quadrup. bisulc. cap. 20. admonet, qui etiam in Alpibus Apenninis Ocymum quoddam odore suavissimum se invenisse memorat, moschatum ideo dicendum, quo etiam nomine, loco Alfengemisch, à *Monachis Mesues Commentatoribus* proponatur.

Nec silentio prætereundus Hyacinthus botryoides moschatus, colore varius, Moschus Græcus etiam dictus, & Moscari vel Muscari Turcarum, suavi vocabulo, ut elegantissimus *Joh. Bapt. Ferrarius* lib. 3. de Flor. cult. cap. 9. loquitur, aliàs dictus, cujus flores quidem odoratissimi sunt, vel, ceu laudatus *Ferrarius* habet lib. 2. cap. 4. mera in florem collecta suavitas, propriè tamen Moschum minimè redolent.

Satyrium moschatum *Aldrovandus* commendat, nec non ex *Joh. Rhellicano* noster *Gregor. Hier. Welschius* dissert. 1. de Ægagrop. pag. 38. atque Orchidem odoratam moschatam, ob insignem odorem, invisam hystericis plantam exhibent Viri celeberrimi, *D. Simon Paulli* Quadripart. botan. class. 2. cap. de Satyr. p. m. 146. & class. 3. pag. 203. atque *D. Ol. Borrichius* Act. med. Hafn. Volum. 1. obs. 60.

Andr. Cæsalpinus lib. 13. de plant. cap. 47. de Carduo benedicto agens, florem ejus è medio spinarum erumpentem, luteum, Moschi odorem referre judicat. Nec sanè diffitendum, moschatuli aliquid eundem naribus objicere. Quod & *D. Sim. Paulli* class. 3. cap. de C. B. placuit, fragrantissimum florem Pyrorum moschatellinorum odorem æmulare enuncianti; u-

bi & aliorum Carduorum floridam fragrantiam insinuat; quò ergo etiam spectat echinopus ille, à *D. Joh. Bauhino* in Hist. font. & baln. Bollens. lib. 4. cap. 2. pag. 182. nominatus. Vid. quoque Nob. *D. Christoph. Georg. Petri* Card. sanct. cap. 5. pag. 58. & Celeb. *D. Casp. Hofmanni* lib. 2. de med. off. cap. 50. §. 32.

Muscum super saxa enatum suaveolentem, ideoque verè βρύον ἀρωματικὸν, odore ad Moschum parumper accedentem profert *Joach. Camerarius* in P. A. Matthioli Herbar. lib. 1. cap. 15. Qualem etiam in quadam Musci clavati specie notavit Exc. *D. Joh. Sigism. Elsholzius* in Horticult. lib. 6. cap. 4. atque in Musco alpino *Conr. Gesnerus* lib. 3. Epist. med. pag. 89. alios ut sicco pede transeam.

Rosæ moschatæ reliquis Rosarum generibus, ob odorem inprimis nobilem & delectabilem, regio hocce epitheto palmam præripiunt. Quo tamen sub nomine plures Rosarum differentias contineri, ex Botanographis novimus, videatur cumprimis *Joh. Carol. Rosenbergius* part. 2. Rhodolog. cap. 6. De his Damascenis rosis agens *Carolus Stephanus* in libello de re hort. pag. 31. odore eas Moschum referre putat, ab insitione potiùs, quàm à natura. Verùm cùm exiguum, vel imò nihil sit, mearum quidem narium judicio, quod moschatum in Rosis istis odorem exhibeat, ab odoris tantùm excellentia sic vocari, rectiùs cum *Andr. Cæsalpino* lib. 3. cap. 10. statuemus. Si tamen vel unquam tales odore sese probaverint, utique & ipse Arti id adscribendum esse non contradicerem.

De Agerato, Galio, Lilio convall. Majorana, Viola &c. moschatis quidquam dicere, brevitatis causâ, supersedeo.

Radices inter Mexicana illa herbæ Coapatlis vel Thamacazquipan, nec non alterius Coapatlis, Teoitztlæ dictæ, Moschum redolere narrantur à *Francisco Hernandez* in lib. 2. rer. medic. Novæ Hispan. N. A. Recchi cap. 1. & 2. Suavissimo quoque hoc odore imbuta radix Curutzeti laudatur cap. 13.

Ex Seminibus se commendat Hab el mosch Arabum. Ipsa planta, cujus soboles sunt, sub Bammiæ, uti *Alpinus* & *Veslingius* habet, vel Bamiæ, ceu *Welschius* noster cap. 7. pag. 164. Exercit. de Ven. Medin. scribendum putat, moschatæ nomine venit, ad Malvas pertinens, àque *Joh. Veslingio* observ. & not. in libr. Prosp. Alpin. de plant. Ægypt. pag. 65. descripta, additâ simul plantæ florentis icone. Ipsa autem spermata fragrantiâ suâ ad Moschum accedunt, quem satis manifestè simulant, non tamen adæquant, ideoque Hab el mosch, *granum moschi* nuncupantur, & à multis Ægyptiorum,

quibus

quibus sumtuum tenuitas Moschi usum denegavit, illius loco, inprimis ad Sorbetorum conditaram, nec non membrorum putorem reprimendum, usurpantur.

Ex Arborum familia flores istius Indicæ, cùm noctu duntaxat hi sese expandant, tristis cognomen adeptæ, Moschi odore fragrare, *Aldrovandus* refert, de quo tamen apud *Garciam ab Horto*, *Christophorum à Costa*, *Carolum Clusium*, & *Iacob. Bontium*, qui ejusdem aliàs historiam præcipuè conscripserunt, altum est silentium, licet odoratissimos, & Jasmini florum ab odore haud multùm dissimiles eosdem fateantur. Si tamen Arbor illa cùm Frutice moschato, sive Bidmisk *Petri della Valle* coincidat, odorem moschatum ei planè denegare fortè non liceret. Vid. Itinerar. part. 2. epist. 1. & part. 3. epist. 14.

Quin & aliud arbusculum sive fruticem, ab Arabibus Alcanna sive Henna adpellatum, quem etiam Cyprum Græcorum vel Ligustrum Latinorum vocant, reperitur, in Ægypto præcipuè, cujus folia arida, magno cum incolarum quæstu, fucis inservire *Petr. Bellonius* lib. 2. observ. cap. 74. flores autem à Turcis & Mauris, ob odoris suavitatem, ad Moschum accedentem, magni fieri, noster *Leon. Rauvvolfius* part. 1. Itiner. Orient. cap. 4. additâ lib. 4. ejusdem figurâ, testantur.

Alium porrò in Americæ insula Montserrato moschatum fruticem exhibet *Dapperus* lib. 2. descript. Americ. cap. 11.

Lignum santalum album moschatum in Practicorum libris quandoque legitur, *quod tam suave spirat, ut muscatellini cognomen invenerit*: scribente *I. C. Scaligero* exerc. de subtil. 104. §. 13. Quo tamen elogio Sandalum flavum potiùs alii coronant, id ceu præstantissimum & fragrantissimum reliquis præferentes, cùm album exilem admodum odorem spiret. Licet sint, qui utrumque pro uno & eodem ligno habeant, quæ tamen aliqualis in colore differentia, & odoris inprimis major minorque præsentia satis disterminant.

De Agallocho ob magnam fragrantiam moschatellino dicto videatur Ill. *Guern. Rolfincius* de purg. vegetab. sect. 1. art. 2. cap. 2.

Arboris Tolutanæ balsamiferæ liquorem odore Moschi fragrantem sistit *Aldrovandus*, addens: *Si quis volam manus eo illinat, is non aliter, quàm si Iasmino Catalonico, quod Moschum similiter redolet, oblitus foret, delicatissimo odore fragrabit.* Verùm ut Jasminum illud odorem à moschato longè, si me nares meæ non fallunt, diversum, & sui generis exspirat, ita & Tolutanum, quod ad nos nomine isto defertur, Balsamum ab eodem recedit. *Nic. Monardus* sanè cap. 10. Simpl. medicam. hist. eundem succum adcuratiùs expo-

exponens, odorem quidem excellentiſſimum, ſed qui Limonum quodammodo aut Jaſmini fragrantiam tantùm referat, in eo agnoſcit.

In Fructuum numero primatum hîc potiſſimùm obtinet Nux moſchata, cujus in *Wormiano* Muſéo lib. 2. cap. 30. tria dantur genera: mas, femina, & regia. Femina eſt notiſſima, aromaticam propter virtutem ſuam Pharmacopolarum non tantùm, ſed Coquorum etiam manus frequenter exercens, ob ſuavitatem odoris moſchata dicta, non quòd Moſchum oleat, ſicut benè notat *Renodæus* lib. 1. de mat. med. ſect. 3. cap. 11. *Aldrovandus* tamen recentem in patrio ſolo Moſchum egregiè referre ſcribit; incertum tamen, quo id autore vel teſte perſuadeat, aliis Scriptoribus omnino tacentibus.

Inter innumera Pyrorum genera, præcocia illa minima, moſchatellina, ſe commendant, nonnullis ſuperba Pyra, ob odoris, ſaporis & coloris, jucundo quaſi certamine in parvulo corpore confuſorum, eminentiam, adpellata. *Moſchatula à gratioſo ſapore, moſchum referente, nominant:* ceu modò citatus *Renodæus* loquitur ſect. 6. cap. 2. vel, ut *Valer. Cordus* lib. 3. de plant. cap. 9. ediſſerit: *ſaporem habent ſuaviſſimum & aromaticum, veluti modico moſcho condita eſſent, unde etiam nomen ſortita ſunt.* Quæ encomia, nec non virtutes præſtantes medicæ, quas habere creduntur, & lib. 2. de art. med. *Chriſtoph. à Vega* alibique recenſentur, ut reliquis Pyrorum generibus præferantur in Officinis, faciunt.

Melonibus inſuper nonnullis Moſchi odor aliqualis innaſcitur, quos *Cordus & Dodonæus* recenſuerunt, & moſcatellos ſive moſcharellos ab odoris ſui præſtantia dici *Aldrovandus* adnotavit. Nec ſilentio involvendi parvuli illi Perſarum melones, Schammame ipſis vocati, Pomorum aurantiorum magnitudine, non quidem ſapore, ſed odoris amœnitate gratiſſimi; deſcripti à Cl. *Adam. Oleario* lib. 5. Itiner. Perſ. cap. 5.

Hiſce jungendi Cucumeres moſchati, Galiam moſchatam mirâ ſimilitudine odoris, ſed fugacis, referentes, à *Nard. Ant. Reccho* l. c. lib. 3. cap. 61. deſcripti, nec non alius fructus cap. 68. expoſitus.

Quis porrò Uvas moſchatellinas ignorat? utpote quarum non tantùm expreſſus liquor ſeu Vinum, ſed ipſa etiam Vitis eodem inſignita nomine commendatur. Sic *Joh. Manardus* Vina moſchatula à Moſcho, ſuaviſſimo aromate, nuncupari judicat lib. 8. epiſt. 1. & nativum ea Moſchi habere odorem epiſt. 2. ſubjungit. Nonnulli tamen hoc in dubium rectiùs vocant, nec Uvas moſchatelinas, ſed muſcatelinas dici debere contendunt, eò quòd à Muſcis ſummopere impetantur, idcirco etiam *Plinio* Apianas vocari, quia Apibus ſint gratiſſimæ. Sic à Muſcarum telis, quibus impetitur, potiùs

tiùs quàm à Moſcho cognominatam, benè arbitratur *Guid. Pancirollus* lib. 1. rer. memorab. tit. 17. conſentiente Ill. *DN. Præſide noſtro* apud meritiſſimum *Philipp. Jacob. Sachſium* append. Ampelograph. pag. 21. Conferatur hujus lib. 2. ſect. 2. cap. 2. pag. 102. & 103. Nec ſanè, linguæ nariumque judicio ſi ſtare lubeat, quidquam in hiſce occurrit, quod Moſchi odorem repræſentet. Sufficit aliàs, quòd grato odore, & jucundiſſimo ſapore prææditæ deprehendantur, quarum ideo fragrantes dulcesque ſapores inſectentur apes, veſpæ, non ipſa tantùm animalia perfectiora. Rectiùs itaque nomen illud donabimus Vinis, ſimplici Moſchi additamento, odore ejus nobilitatis, qualia Hiſpanos cum Vinis patriis, & cum Vino Græco per infuſionem parare perhibuit laudatus *Sachſius* Ampel. pag. 399. quorum elaborationem quoque monſtrat *Guil. Gratarolus* de Vin. cap. 20. Moſchum nempe cum vini particula, (aut, quem modum habet *Porta* Mag. nat. lib. 14. cap. 11. cum vini ſpiritu) ſolutum vaſi infundendo.

Nec Fungi denique abibunt indicti, valde odorati & Moſchum redolentes in Piſanis collibus & Pyræneis inveniendi, ex *Laur. Eichſtadii* teſtimonio cap. 15. de conf. alkerm. Quales etiam ex Columella notavit Celeb. *D. Morhofius* diſſ. de paradox. ſenſ. cap. 1.

In Animalium claſſe Homines inprimis dari moſchatos, vel ſuavem odorem qui de ſe ſpargant, traditur. Ita mihi à Nobiliſſ. *D. Wedelio* relatum olim fuerat, nuperque per literas confirmatum, noviſſe ſe Studioſum, cujus corpus Moſchi odorem, & quidem æſtate magis, atque poſt corporis motum, de ſe ſparſerat; non diſſimilem fortè illi *Alexandri M.* Macedonum Regis, quo de ferunt Hiſtorici, *Plutarchus* inprimis ex *Ariſtoxeni* commentariis, in vita ejus, & lib. 1. Conviv. quæſt. 6. per os & membra ipſius jucundos admodum exſpiràſſe halitus, ut & interiores tunicæ mirabili fragrantiâ complerentur. Animal enim quodcunque licet odorem aliquem emittere jam olim *Theophraſtus* lib. de odorib. rectè edixerit, in homine tamen ſano ab aliis hominibus ille vix percipitur, ut ideo rariſſimum quid, vel ſalem præternaturale ſit, ſuavem fœtidumque ab eo emitti. De hoc quidem nemo eſt qui dubitet, cùm frequens admodum exſiſtat, ille autem rarior eſt, ita ut vel in dubium vocare celebratam iſtam de *Alexandri M.* odore gratiſſimo, quem aliqui moſchatum absque ullo tamen fundamento venditant, relationem, & ſi quis fuerit, adventitium magis ab adſumtis, atque fucatum ab externo odoratorum uſu, proclamare haud fuerint veriti. Sic *Ezechiel à Caſtro* lib. 1. de ign. lamb. cap. 5. *Indiæ Reges*, ait, *continuo hauſtu odorati pharmaci odoratos exhalant vapores, quod forſan & magnus operabatur Macedo, ut tetros frequentis crapulæ nidores arte vinceret & obtunderet.*

deret. Similia de *Abdollaho Ebn Zobair*, ex *Saido* refert Cl. *D. Georg. Hier. Welſchius* lib. 2. variar. lect. cap. 10. MS. Matrem nempe ejus libram Moſchi bibendam ei dediſſe, cumque in prælio occiſus eſſet, homines multis diebus è corpore ipſius Moſchi odorem olfeciſſe; licet hîc vel ſola Moſchi inſignis quantitas fabulæ aliquam ſuſpicionem movere queat. Adulationis quid latere in illa de *Alexandro M.* relatione potuiſſe, non immeritò ſuſpicabitur beatus *Sachſius* in ſchol, ad obſ. 191. Anni II. Ephem. Nat. Curioſ. Quam ſanè erga Regem illum maximum maximam etiam fuiſſe novimus, quod vel ſolùm divini illi, quibus colebatur vivus, & coli volebat, honores oſtendunt. Hinc non minùs dubitandum, an cadaver quoque ejusdem aromaticum emiſerit odorem, quo de neque *Plutarchus*, neque *Q. Curtius* quidquam prodiderunt, *Curtio* potiùs, cùm ab Ægyptiis pro ſepultura corpus condiretur, odoribus fuiſſe repletum, lib. 10. hiſt. ſuæ fidem faciente. Quamvis aliàs impoſſibile minimè arbitrer, cadavera gratum, quacunque demum ex cauſa id fiat, effundere poſſe odorem, quod *Leonh. Donat:* Venetorum Ducis, *Olai* Regis Norwegiæ, & *Wilhelmi* Epiſcopi Roeſkildenſis exuviæ perſuadent, de quibus Exc. *D. Thom. Bartholinus* ſect. 3. de hepat. exautor. deſper. cauſ. nec non cent. 4. epiſt. med. 87. videndus. Ubi tamen & has ipſas relationes hyperbolen quandam ſapere, Rhetoribus condonandam, aut artificium quoddam aliud à conditura acceſſiſſe *Welſchius* l. c. arbitrabatur. Aliàs, quantùm ad *Alexandrum* attinet, nihil obſtat, quò minùs ſuaves exhalationes ab eo prodire vel tum ſaltem potuerint, cùm victricibus Orbem pervadens armis, temperantiæ primò intra limites ſic ſatis ſeſe continuerit, id quod *Plutarchus* ferventi corporis temperiei, humorum digeſtione ſuavem gignenti odorem, adjudicat; optimâ, ut aliqui explicant, humorum concoctione, & ſuperfluorum expulſione ſubſequente, quâ nempe ſulphureas odoratas atque volatiles in ſanguine particulas digeri, evolvi, explicari ac perfici potuiſſe, nullum videtur eſſe dubium. Quanquam majori jure dubitetur, num diu, perque totam vitam ita continuaverint, ſi victorum hoſtium ad exemplum, in omnem tandem luxuriam & intemperantiam pronum, fœdis potiùs putidisque halitibus obnoxium evadere potuiſſe, conſideretur. Licet & in ipſa putredine ac corruptione odoris gratia quandoque hoſpitari videatur, dum inſita principia per putredinem è carcere ſuo liberata virtutem ſuam produnt, cui itaque fragrantiam illam *Olai* Regis &c. *Bartholinus* adſignaverat. Ut jam nil dicam de *Iſidis* mira fragrantia, apud *Plutarchum*, nec non *Tzetzis*, cujus corpus aromatibus oluiſſe, ipſe in expoſit. dier. & oper. Heſiod. memorat,

Homi-

Hominem excipiat animalium quadrupedum vastissimum, Elephas, cujus odorem moschatum suavissimum enarrat *F. Gregorius de Bolivar* in Joh. Fabri Exposit. animal. Mexic. fol. 564. *Si quis autem*, addens, *sudorem illum conchyliorum testis, quod Indis facere consuetum est, detergat, & in vascula corrivet, moschi odori minimè cedentem & suaveolentem naribus succum lucratur.* Quâ stante relatione, mirum, tot diligentissimos aliàs de India Orientali Historicos nihil de odorato hoc sudore literis consignâsse, nisi fortè & hîc quibusdam tantùm eundem Natura concesserit.

Non minùs Crocodili Moschum redolentes observantur, de quibus videndus Exc. *D. Thom. Bartholinus* cent. 6. hist. anat. 52. & conferendus *Nard. Ant. Recchus* in hist. nat. Mexic. lib. 9. cap. 3. *D. Joh. Jonstonus* Hist. nat. lib. 4. tit. 1. cap. 8. *Joh. Petr. Maffejus* Hist. Indic. lib. 2. pag. 47. *P. Joh. Eus. Nierembergius* lib. 12. Hist. nat. cap. 5. Fluvium Tambahujam in Brasilia ab *Elia Herckmanno*, ob odorem moschatum à Crocodilis exspirantem, Moschi nomine fuisse donatum, CAP. I. dictum jam fuit. Eundem in Insularum Americanarum aquis dulcibus reperiundos Crocodilos possidere, *Philipp. Baldaus* cap. 52. descript. Malabar. & Coromand. ex *D. Rochefort* refert, hominesque eo ipso, ut sibi caveant, admoneri suspicatur. Quin & in specie excrementa eorum benè olere, *Plinius* jam lib. 28. Hist. nat. cap. 8. tradidit, duo Crocodili genera recensens, atque de altero, *in terra tantum*, inquiens, *odoratissimumque floribus vivit: ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farcta, Crocodileam vocant.* Conf. *Joh. Rhodii* not. in Scrib. Larg. compos. 14. Cl. etiam *D. Olaus Borrichius* lib. 1. Herm. Ægypt. cap. 10. pag. 277. non omnes gratum illum spargere odorem observavit.

Ex Cercopithecis Brasilianis quosdam suavem, Moschi quodammodo instar, spirare odorem *Car. Clusius* in Auctar. ad Exotic. libr. testatur. Eorundem quoque mentionem facit *D. Erasmus Francisci* pag. 386. Hort. Indic. Et coincidunt cum Cercopithecorum genere à *Jul. Cæs. Scaligero* memorato, *quod nihilo insuavius, quàm quodvis Moschum fragrat. Mediocriter tamen, ac sine fastidio*, exerc. 211. de subt. §. 2.

Lepores dari, cum *Gesnero Aldrovandus* scribit, qui, ab odoris vehementia, Moschiæ dicantur, quorum vestigia tanto spirent odore, ut, dum ea persequuntur, canes in furorem quasi ab eo agantur. Quod si non mera sit fabula, impossibilia tamen haud esse ista effluvia facilè concesserim.

Buffalinam vulvam exsiccatam Moschi odorem spargere, centuriæ 1. epistola Bartholin. 49. indicat, quam itaque servant, eâque in Unguentis utuntur Myropolæ Neapolitani.

In

In caudæ vulpinæ superiori parte pilos flavos tenuissimos enasci monet *Casp. Schvvenckfeldius* lib. 2. Theriotroph. Silesf. Violam martiam odore ementientes. Quem etiam Moschi æmulum ab Ill. Barone quodam fuisse creditum, in Volum. 1. Act. med. Hafn. obs. 58. recensetur. Conferantur quæ de eodem Volum. 3. obs. 21. proferuntur.

In Italia Muris genus, Moscardino vulgo nuncupatum, sive Murem corylinum, Moschi odorem præ se ferre legimus, & qui ipse est exiguus ille Musculus, totus gratissimè Moschum spirans, *Aldrovando* à *Ludovico Gozadino*, Patritio Bononiensi, communicatus, atque à *Ioh. Fabro* in Recchi Hist. natur. Mex. fol. 586. descriptus. Murem etiam moschatum in Germania, rariùs tamen occurrere *Casp. Schvvenckfeldius* fatetur. Porrò in India alicubi Mures esse Moschum olentes, ex aliorum fide refert *Andr. Libavius* Singular. part. 3. lib. 4. cap. 1. qui fortè iidem sunt, quos in orientali India *Dapperus* in descript. regni Magni Mogolis, vel in Virginia & Insula Tabaco reperiri odoratissimos, idem lib. 2. descript. Americ. cap. 4. & 11. memorat. A quibus non multùm recedere videntur Russici illi mures vel Sorices, quorum exuvias trinas in splendidissimo Muséo Septaliano me vidisse recordor, indigitatas etiam ab Exc. *D. Paul. Mar. Terzago* in ejusd. descript. cap. 30. Ipseque talem possideo pelliculam, aliquot per annos admodum odoratam & verè moschatam, nunc verò diuturnitate temporis ferè totam exoletam. Tanta aliàs odoris in istis fragrantia excellit, ut ex Moscho compacta videatur, ceu in *Muséo Kircheriano* pag. 29. describuntur. Videatur quoque *Ol. Wormii* Muséum lib. 3. cap. 23. Imo vulgarium Murium excrementum nonnunquam olere Moschum, cum *Ruellio* plurimi fatentur, eoque Moschum adulterari.

Utrùm simile animalculum innuerit *S. Hieronymus*, ceu quidem vult *Aldrovandus*, incertum est, dum nempe lib. 2. adversus Jovinian. *peregrini muris pelliculam* inter dissolutorum & amatorum odoramenta reponit, & in Vita Marcellæ fastum Romanarum Matronarum describens, solere easdem *fragrare musco mure*, innuit, nec non in Epist. ad Demetriadem Virginem *cincinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pelliculas* reprehendit. *Gesneri* tamen aliorumque magis placet sententia, folliculos Animalis moschiferi ab eo innui, hariolantium, cùm in illis pilosis Moschus adferri soleat, ut fortè Muris genus esse putaverit, pilosâ eorum substantiâ, nominisque vicinitate deceptus. Potuisse autem *Hieronymo* innotescere odoramentum hoc, satis est credibile, quamvis enim prioribus, uti *Hippocratis* & *Galeni* tempore, nihil de eo Græcis & Latinis constiterit, subsequenti tamen à Christo nato Seculo quarto ejusdem usus jam increbuit, unde

etiam

etiam in *Pauli Æginetæ*, qui Anno Chr. 420. floruit, & *Aëtii*, qui Anno Chr. 455. vixit, Scriptis mentionem ejus fieri notum est; *Hieronymum* autem circa Sæculi quinti initium à Christo nato mortuum, Historici referunt.

Nec indictum abire debet venenosissimum animal, Aldofarcad vel Algelorum à quibusdam nominatum, cujus ex *Megiseri* descript. insul. Madagasc. meminit Nob. *D. Just. Fid. Klobius* in hist. Ambr. cui sæpius prope umbilicum apostemate gravato avis illa, Aschibobuch dicta, saniem exsugat odoratissimam, à qua deinde feces alvinæ in substantiam pretiosam, Ambræ nomine ubique notam, abeant. Verùm uti Ambræ natales illi meritò fictitii reputantur, ita etiam de altero animali facta relatio idem meretur judicium, & quòd præconcepta ab opinione de moschi ex abscessu origine ortam fabulam redoleat.

Vulgatissimum insuper est quoddam genus Mustelæ silvestris, ob ferocem atque rapacem naturam Martis nomine (German. **Marter**) notum, cujus excrementum Moschi odore nobilitatum à multis expetitur, & sub Moschi nomine inter plebejos sæpius superbit. Licet primò fœtere, & postea demum suaviter olere à nonnullis tradatur. *P. A. Matthiolus* comm. in Diosc. lib. 2. cap. 24. Mustelæ cujuslibet fimum nonnihil Moschum redolere scribit, quod tamen non semper contingere constat. Confer. *D. Joh. Jonstons* hist. natur. de quadrup. Hinc sanè alimenti devorati diversitati, & in specie Uvis comestis, suaveolentiæ causa à quibusdam adsignatur, quos irridet *Andr. Libavius* Singular part. 3. lib. 4. cap. 7. cùm ab homine Uvas comedente ejusmodi excrementum non proveniat; alii odorato è fruticibus ac herbis cibo adscribunt; alii aliter sentiunt. Quamvis verò alimenta odorata multùm conferre valeant, in præcedentibus tamen digestionibus, antequam in scybala vertantur, multùm immutari ea necesse est, ita ut odoratæ etiam particulæ eandem sortem experiantur, atque sulphureum illud volatile figi quandoque ac inverti queat, sicut vicissim è rebus actu non odoratis, accedente separatorio aliquo principio, latentes in eis odoratæ partes extricari, exaltari atque emergere possunt. Quo intuitu tum à bile scybalis permista, tum etiam ab alimentis diversis, odoratis & inodoris, Mustelarum illam fragrantiam commodè derivabimus.

Imò in ipso humano excremento alvino hujusmodi latere suaveolentiam & Moschum, Chimici non dubitant, quem illi, quibus mysteria hæc placent, mediante digestione educere, & Carbon *Paracelsi*, seu Zibettam occidentalem adpellare solent, quo de inprimis videndus *Joh. Hartmannus* not. in Basil. chim. Croll. Quod & cum stercore vaccino tentare instituunt, ex quo, trium mensium digestione &c. pinguedinem odoratissimam ad *Pa-*

 racelsi

racelsi doctrinam lib. 7. Archidox. *Ioh. Agricola* unâ alterâque vice separaverat, uti testatur part. 2. not. in Joh. Popp. medic. chim. Quam suaveolentiam ab immixto felle dependere Exc. *D. Frid. Hoffmannus* Clav. pharmac. Schröd. lib. 2. cap. 76. arbitratur, cùm bilis, præviâ digestione, destillata & ipsa Moschi æmuletur odorem. Non minùs Nob. *D. A. H. Cummius* 1668. Hannoverâ ad beatum *D. D. Ioh. Theod. Schenckium*, in Martis suaveolentis vesicula fellea bilem optimi instar Moschi odoratam se reperisse scripserat, quæ gossypio excepta per duas septimanas fragrantiam conservaverat, usque dum sensim sensimque deficeret, *Excrementorum*, addens, *odorem fætidum itidem emendari posse, nullum dubium, cùm illa bile copiosissimè sint perfusa, & ab illa sulphur suum & sal volatile haud parva in quantitate acceperint.* Idem vult Cl. *Nathan. Highmorus* dissert. de pass. hyster. cap. 6. bilem nempe, si destilletur, aut concoctione ulteriùs elaboretur, odore Moscho æquiparari. Similem in Tinctura fellis lupini aliquando se observâsse laudatus *D. Schenckius* mihi adfirmaverat, cùm in gratiam illustris cujusdam Personæ, doloribus colicis oppressæ, eandem præparâsset. Quò referre liceat aromaticam illam tincturam ex lapide porcino Ceylonico bilioso à *D. Barth. Pielat* paratam, inque Laboratorio ejus Ceylonico descriptam. Imò absque digestione illa longiori stercus quandoque vaccinum, Majali inprimis tempore collectum, odorem gratum adquirere, certum est, ut ideo *Alexius Pedemontanus* ex eodem siccato Pulverem Cyprium odoratum conficere edoceat, & Officinæ nostræ aquam ex eo odoratam, nomine Aquæ florum omnium notam, eliciant.

In Volatilium numero Avem quandam in Umbria, Muscardo vulgò nuncupatam, nobis recenset *Aldrovandus*, incertus tamen, num à Moscho nomen id acceperit, licet Moschum avis cujusdam excremento adulterari considerans quodammodo eò inclinet.

Anates moschatæ peregrinæ, in nostra Germania satis jam notæ, Moschum in vertice redolent, de quibus adeundus noster *Georg. Hieron. Welschius* Hecatost. obser. phys. 71. nec non *Casp. Schvvenkfeldius* lib. 4. Ther. Sil. pag. 196. & 197.

Quin & ipsis in undis moschata circumnatant animalia. Sic piscem Brasilianorum Ougri describens *Dapperus* l. c. lib. 3. cap. 4. pag. 404. in fluminibus reperiundum, Moschum olere eum scribit.

Polypum moschatum nominat *I. B. Porta* lib. 6. Phythognom. cap. 6. Græcis recentioribus quoque μοσχιτὴν, à moschato odore, Italis verò muscardinum vel muscarolum vocitatum, qui vivus mortuusque Moschi odorem, & quasdam ejus virtutes referat, *Aldrovandi* monitu. Aliàs

Osmy-

Osmylus, vel etiam Ozœna, ab ὄζω, *oleo*, audit, consentiente *Schvvenckfeldio* lib. 5. pag. 408. quem tamen non suavem innuere videtur *Plinius*, dum à *gravi capitis odore*, ab omnibus Marinis & maximè Murænis expetito, Ozœnam esse dictam lib. 9. Hist. nat. cap. 30. prodidit, eundem tamen à quibusdam exsiccari, ibidem scribens, *ut vestibus fragrantiam in aquis concitet.* Imò adeo benè olere eum, tradit Nob. *D. Ioh. Ionstonus* Hist. nat. de exanguib. aquat. lib. 1. tit. 2. cap. 1. ut *Gyllius* nihil moscosius se sensisse, etiam tum, cùm mortuus esset, scripserit. Utrùm itaque diversa hìc dentur Polypi genera, tam suaviter nempe, quàm graveolentia? vel an fistula tantùm illa, cirros inter & caput locata, è qua tetrum emittere odorem *Pollux* memorat, ingratum: reliquum verò corpus suavem emittat odorem? quibus hæc scrutari occasio datur, judicent.

De Achkari piscis ovis ex *Ulrico Fabro* narrat *Joh. Eus. Nierembergius* Hist. nat. lib. 11. cap. 6. quòd Moschi saporem (an potiùs odorem?) habeant.

Hic etiam Unicornu illud Helveticum, si, ut reliqua, dens belluæ marinæ, è genere cetaceo fuerit, commodè memorandum venit, quod ad oram fluvii Arulæ prope Brugam A. 1520. inventum, Moschi odore, igni præsertim vicinum, excellere traditur. Id vel fictitium quid, vel diuturnâ odoratorum viciniâ sic imbutum credere maluit *Th. Bartholinus* cap. 27. observ. de Unicorn. Quæ etiam sententia est *Andr. Baccii* de Monocer. hoc Cornu scil. olim præparatum, & cum ejusmodi rebus odoriferis sepultum fuisse, quarum ratione odorem aliquem sibi adquisiverit. Cùm aliàs sibi relictum inodorum esse, tum alii, tum Augustani mei apud *Ol. Wormium* lib. 3. Mus. cap. 14. innuant. Nisi fortè volatilia ejus principia longiori in aquoso loco morâ, Solisque calore soluta & digesta, aut etiam vicinarum quarundam ad ripam fluvii putrescentium &c. herbarum à contactu quandam fragrantiam vel odoris gratiam adquisiverint.

In Serpentum genere Bissa angela vulgò Italis dictus reperitur, aliàs Serpens *Æsculapii* creditus, qui non modò Moschum redolere, verùm etiam loca, in quibus latuit, eodem odore imbuere fertur. Sic & Serpentes in orientali India, inter Calicutum & Cananor, dari, tum ex aliis, tum *Hieron. Cardano* lib. 9. de subtilit. constat, quibus spiritus adeo procul redolet, ut Moschus videatur. Nonnulli Serpentem venenosum magnumque, Aspidis speciem, dari volunt in Cypro, Cuffo patriâ voce dictum, qui moriturus odore Moschi fragret. Et Celeberr. *D. Ioh. Rhodius*, cùm in Petr. Castelli cap. 2. de Hyæn. odorif. Serpentium quorundam recrementa dictum odo-

odorem fundere legiſſet, idem in monte Baldo, immenſâ Viperarum frequentiâ abundante, ſe deprehendiſſe cent. 3. obſerv. med. 98. refert, quamvis deluſos fuiſſe eos credere maluerit *Redus* obſerv. de Viper. pollicem ei premente *J. C. Scaligero* exerc. 189. de ſubtil. §. 2. contra Cardanum, ſtercus Serpentum quorundam benè olere ſcribentem, ſic decertans: *Ubi tu Serpentum Muſcerdam odoratus es? An perſuaſerunt agreſtes operæ tuæ, aut paſtores, propter ſepes ambulanti tibi, atque odorem bonum naribus haurienti: Angues ibi ſtabulari? Hoc enim nobis quoque adoleſcentibus occinebant. Cum tamen & indè halaret aura illa odorata propter frutices, & muſcoſum ſolum, quod in ſylvis frequenter evenit, quoties humi mucor à Solis radiis ad virgultorum pedes elaboratus eſt: & è cavis, ubi ſerpentes vitam agitant, quod experti ſæpe ſumus, aut odor nullus, aut teter exeat.* Quod equidem utplurimum eſſe veriſſimum, haud eſt negandum, qui & ipſe in Collibus Euganeis circa loca Viperarum feracia obambulans, nullum, neque moſchati, neque ſuaveolentis alterius exhalationis veſtigium, multotiesque in Viperis Patavium magna in copia delatis, vel eorum excrementis, aut nullum, aut tetrum ſaltem odorem deprehendi. Licet interdum pro Serpentum varietate, & vario eorum alimento, jucundo excrementa odore poſſe imbui, haud planè negaverim. Ut ideo *Cardanus* ſimpliciter hac in parte animadverſionem meritus non fuerit, qui de omnibus Serpentibus id nequaquam adfirmaverat, ſed *plerunque* tantùm ſtercus illud benè olere edixerat; quamvis, ſi unquam, rariùs tamen id contingere, rectiùs omnino dicendum videatur.

Limacum etiam quosdam in horto domeſtico collectos ſuaveolentiam quaſi moſchatam, ſed fugacem ſatis, præ ſe ferre, aliquoties expertus eſt Collega & Amicus meus honoratiſſimus, *D. D. Vit. Riedlin*, causâ fortè in quarundam herbarum hortenſium odoratarum paſtum referendâ; ſicuti etiam *Matthiolus* Comm. in lib. 2. Dioſc. cap. 9. Cochleas ſerpillum, pulegium &c. depaſtas odoris gratiâ commendari notaverat.

Ex Inſectorum cohorte parva vaginipennia obſervavit *Petr. Caſtellus*, quæ contrectata ſuaviſſimum ſpirabant odorem, quales in floribus Dipcadi percipitur. Vid. cap. 2. de Hyæn. odorif.

De Muſcis Piſanis odoratis exſtat Epiſtola *Val. Chimentellii* in fine libri: Marmor Piſanum de honore Biſellii, quarum odor inter Moſchum & Zibethum fragrans, validus, perdurans in vivis & mortuis, integris & contritis, deprehenditur.

Tandem

Tandem se Mineralia sistunt, & quidem Lapis ille Mariæbergicus, in Vena Divi Fabiani & Sebastiani reperiundus, quem Moscho olere *Joh. Kentmannus* Nomenclat. rer. fossil. pag. 37. & *Ans. Boetius de Boodt* Hist. gemmar. & lapid. lib. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 292. prodidit. Id quod Musco, saxis istis adnato deberi, ex Agricola ostendit *Guil. Laurembergius* descript. Ætitis.

Caraben vel Succinum moschatum, sive Moschum redolens *Balth. Brunnerus* cons. 40. & 48. præscribit, quale tamen nec ego unquam observavi, nec apud ullum alium descriptum reperio; ideoque si tale detur, rarum adeo esse, necesse est, ut in Officinis pro usu medico prostare nequeat.

Ex frequentiori Sulphuris usu excrementa alvina moschatam induere fragrantiam, referunt. Quod *Athan. Kirchero* tom. 2. Mund. subterr. lib. 9. sect. 3. cap. 1. mirum non immeritò videbatur, cùm Sulphur cæteroquin putidi & intolerabilis sit odoris. Quem singularem etiam digestionis animalis effectum *Joh. Rudolph. Glauberus* agnoscit, dum part. 2. Furn. Philosoph. cap. 97. Sulphur in liquore Silicum vel arenæ solutum, atque coagulatum, dein cum Spiritu urinæ extractum, & hoc abstracto, cum Spiritu vini digestum, tandem odorem adquirere docet, nec Moschi nec Ambræ odore inferiorem.

Neque sileri denique debet, quod *Paracelsus* lib. 7. Archidox. de Aqua ⊕li cum ⊖e ammoniaco destillata monuit, eandem nempe Moschi referre odorem, digestionisque opus id esse, innuens.

Eodem modo Vitrioli spiritum roridum per cohobia paratum vapores, Moschum gratissimè redolentes, per vasorum commissuras spirâsse, in Fasciculo 2. Medicamentor. Cnöffel. Miscellaneis Curios. addit. tit. 7. pag. 59. adnotatur.

Hisce ob Destillatoriæ artis cognationem addere liceat, quòd post salis volatilis plantarum, Coxiano modo putrefactarum destillationem, in va se odor Moschum ferè redolens constans se offerat. Vid. Exc. *D. Georg. Wolffg. Wedelii* Experim. chim. de sale volat. plant. cap. 3.

Magis curiosum est, quod Nob. *D. D. Andr. Hueberus*, Archiater Frisingensis, in literis, A. 1681. 19. Augusti ad me missis retulit, esse nimirum ibi Chimicum quendam, omnia Salia fixa volatilisantem, & citra Moschi additionem, ad Moschi fragrantiam exaltantem; quæ tamen, uti dein 10. Septembr. me monuit, ob nimiam volatilitatem ultra quatuordecim dies non perduret.

Cortices cerasi minutim incisi, perque descensum igne forti destillati ineunte vere liquorem Moschi odore stillare, ex Cl. *D. Frid. Hoffmanni* Clav. pharmac. Schröder. pag. 434. colligitur.

Sulphurum nempe particulæ uti pro varii sitûs & commixtionis ratione modò hoc se colore exhibent visendas, modò alium ostendunt, ceu id in Violarum Sirupo cœruleo, à Spiritu vitrioli, nitri, salis ammoniaci variè colorando, est notissimum: ita & odoris respectu, dum aliæ à salinis exaltantur, aliæ præcipitantur aut expelluntur, nonnullæ antea omnino sopitæ suscitantur, magnam subire diversitatem, ac differentes ordine odores sistere possunt.

Utrùm verò recensiti hactenus odores Moschum verè referant, inexpertus equidem de multis adfirmare nequeo, nullus tamen dubitans, quin, prout aliàs gratum aliquem odorem moschato æquiparari, novum quid haud est, licet revera attentiùs examinatus talis non compareat, magna hîc quoque in nonnullis attendi posset differentia, ceu revera Vinum quoque illud guajacinum apud *Amatum Lus.* cent. 1. curat. med. 32. inter ebulliendum aliquam ex se fragrantiam spirans, ita ut Moschum ibi esse Adsistentes dixerint, moschatum tamen odorem minimè exhalaverat.

Et hisce meum quoque hunc Moschum lubens adscribi patiar, qui, Lectoris genium æmulâ moschatæ fragrantiæ potestate licet suaviter aut utiliter non adfecerit, aliqualem tamen odoris grati sensum ei si impresserit, sufficiet.

Ut verò laborem hunc meum ceu hederâ suspensâ gratiorem atque commendatum magis reddam, Adplausus, quibus Patronorum & Amicorum Musa gratiosa, & tantùm non nimis benigna dignari eum sponte voluit, ordine, quo ad manus meas pervenerunt, subjungere, meque Tuæ etiam, Lector Benevole, humanitati unà commendare liceat.

Simpli-

Simplicium in censu est res præstantissima Moschus,
Qui solus superat cætera odore simul:
Sic Tua de moscho meletemata suavia, CELSE,
Exsuperant Ambram, Nectar & Ambrosiam.

Ex infucato animo profecta gratulatio
S. R. I. Acad. Natur. Curios. PRÆSIDIS,
JOH. MICH. FEHRII, Ph. & Med. Doct.
Phys. Suinfurt. ordin. Urbisque Imper. Prætor.

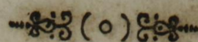
QVid tibi cum Moscho, SCHROECKI præclare, quid auras
quæso, Zibethæo largus odore reples?
Agrestum, quorum jam maxima copia, nullus
nummo, quod promis, nullus avarus emet.
Illos exanimat diæ fragrantia massæ,
sed lucrum tantum sordida turba sitit.
Urinispicium quæstu majore doceres,
Quo multos fallit, fallit agyrta famem.
Sed bene, quod satis est, superest; ut lautus honesto
quando libet Genio sacrificare queas.

Ergò age, commenda docto tua nomina mundo,
& quæ sit Moschi gratia, visq; doce.
Neu fatuos horresce sonos & murmura vulgi,
Quem bonus offendit sæpius ille vapor.
Hircosi procul absistent, nec tangere quærent,
dum soli sciti scita perita legent.

Dum tractat manibus Moschum, dum SCHROECKIUS edit;
En tibi divino tinxit odore Librum.

Amantissimo suo DNO. Collegæ
f. f.
JOH. GEORG. VOLCKAMER, Med.
Noribergensis, Acad. N. C. Adjunct.

Nobi-

Nobilissimo atq; Excellentissimo

D. D. LUCÆ SCHRÖCKIO, Phys. August. & Acad. S.R.I. Nat. Curios. CELSO,

meritis in Rempubl. famaq; celeberrimo,

Fautori, Collegæ atque Amico suo honoratissimo!

DOcti qui laudes pridem sibi vindicat Orbis,
Is meritis cumulat facta priora sacris.
Et ferit ferietq; Tui fragrantia MOSCHI
Perdoctas nares rursus odore sacro.
Nil TIBI corporei est, sis Spiritus Omnis oportet,
Nam tua vis replet Solis utramque domum.

αὐτοσχεδιαστὶ

HEIDELBERGÆ

GEORGIUS FRANCUS, Med. & Phil. D. P.P.
Universit. Pro-Cancellarius, Fac. Med. Senior, Sereniss. March. Badensis Archiater; Acad. Nat. Curios. S.R.I. ut & Italicæ Recuperator. Collega, C. P. Cæsar.

CELSO

PYTHAGORAS

P.

MOscho suavis odor: res suavior, inde sodalem
Ordine perpetuas promere delicias.
Et terrere potens, & demulcere paratus,
SCHROECKIUS Herculeum possidet ingenium.
Otia dant vitium, labor improbus, abdita rumpens,
Excelsam CELSO stravit ad astra viam.
Lux Augusta, jubar fragrans radioq; tenebras
Dispellens, LUCAS, luceat eja diu!

Scaphusiæ ad Calend. Januar.
cIↃ IↃc LXXXII.

INDEX.

INDEX.

F I N I S.

Corri-

Corrigenda.

Præfat. column. 3. lin. 21. leg. Quo ſenſu Cl. Pag. 5. lin. 9. occurrunt, p. 11. lin. 36. *Braſavolus*. p. 15. lin. 26. aufferretur. p. 21. l. 9. propullulâſſe. p. 23. lin. antepenult. primò. p. 25. l. 22. Pico di. p. 28. l. 20. Ludolfiana. 24. *Joh. Georg*. p. 29. l. 26. addens. p. 39. lin. 17. moſchi. p. 41. lin. 20. oberrante. p. 43. lin. 19. vivi. pag. 47. l. penult. ambientem, ſacculo. continentem. p. 49. l. 4. membranoſus. p. 50. l. 28. adcuratiores. p. 66. l. 31. quam. p. 67. l. 28. utrumque. p. 68. lin. 1. & 5. ὑπερέξει, p. 78. l. 28. εὐοδίαν. p. 91. l. 27. ipſi. p. 97. l. 32. oboriri. p. 102. l. 27. prolixiùs. p. 114. l. 28. hîc. p. 147. l. 14. del. alterutrum : ab. p. 161. l. 15. leg. recentiores. p. 174. l. 26. quantitatem. p. 180. l. 9). p. 185. l. 19. hîc. p. 210. l. 13. quarundam,

Alia ſi fortè occurrant, Lectoris benevolentiæ emendanda committuntur.

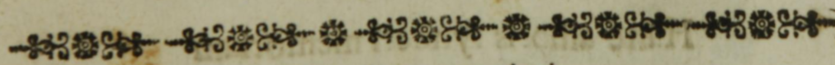
HYGEA AUGUSTANA,
SEU
MEMORIA SECULARIS COLLEGII MEDICI AUGUSTANI.

Scripta

à

Luca Schröckio, LUC. Fil. Med. Doct. Reipubl. Patr. Physico, & S.R.I. Acad. Nat. Cur. Adjuncto.

A. O. R. M. DC. LXXXII.

Typis Koppmayerianis
Excudi curabat Theophilus Göbelius,
AUGUSTÆ VINDELICORUM.

ILLUSTR. REIPUBLICÆ AUGUSTANÆ COLLEGIO MEDICO,

Viris vel Generis decore, vel Meritorum ſplendore, Famæ celebritate, Doctrinæ excellentiâ, Artisque peritiâ famigeratiſsimis,

DECANO,
VICARIO,
SENIORI,
ADSESSORIBUSQ; cæteris,

Medicinæ Doctoribus nobiliſsimis, Phyſicis & Polyatris excellentiſsimis,

Dnn. Collegis ſuis plurimum honorandis

Hanc amoris ſynceri memoriam

Perofficioſè offert

Autor.

Rtes agitare mutas ingloriasque licet Medici dicamur *Maroni*, lapidem vulneri fortissimi Trojanorum Herois, Æneæ, medentem, *Lib.* 12. *Æneid.* Sic depingenti:

Scire potestates herbarum, usumque medendi
maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Idque in contumeliam Medicorum ab iis, qui joco serióve beneficis vitæ humanæ Conservatoribus insultare aut maledicere consueverunt, urgeri sæpe soleat; id tamen, missâ aliorum interpretatione, comparatione solùm factâ cum Augurandi arte, magno tum in honore habitâ, nec non Poësi, ipsi *Virgilio*, ut cæteris melioris notæ Poëtis, plurimum gloriæ conciliante, inque publicis hominum conventibus se ostentante, ejusve sorore Musicâ, sonorâ suâ melodiâ aërem auresque implente, *Mantuanum Poëtam*, Romanorum suorum mores intuitum, cecinisse, Eruditiores jamdudum observarunt. Medica ergo ars per me dicatur muta, quæ saluberrima dona sua non tam linguâ, quàm ipso opere, non in foro & hominum concionibus, sed intra angustiores cubiculi parietes ad ægrotantium lectum distribuit; quæ morbos, uti *Celsus* loquitur, non eloquentiâ curat, sed remediis; quæ in genuinis filiis verborum ampullatorum & sesquipedalium gloriabundam jactantiam repudiat, inania vasa maximè tinnire, & quibus minimum est scientiæ, hos esse loquacissimos, reputans: Omni tamen voce non esse destitutam, ut variorum per musicam credita morborum curatio aliaque jam transeant, ipso ejus exercitio docemur, non tantùm morbi naturam exponente, ejusq; eventum prædicente, sed

ſed genuinum etiam remediorum aptè propoſitorum uſum edocente, blandioribus verbis ægrorum dolores, curas, moleſtias demulcente, variiſque aliis modis in ſermone, juxta requiſitum Hippocraticum *Lib.6. Epidem. ſect.* 4. gratioſum ſe præbente. Fuerit antiquis illis temporibus Ars noſtra ingloria, nunc cultioribus ab ingeniis excultam majori in cultu haberi novimus. Et ſanè ea tum temporis Romæ erat infelicitas, ut, qui eam exercebant, omnes ferè, pauciſſimis exceptis, vel Græci, vel ſervi etiam fuerint; illi quidem non tam artis dignitati & penitiori cognitioni, quàm propriæ utilitati addicti, nec unam ob cauſam plurimis Romanorum inviſi atque ſuſpecti: horum autem vilior conditio nullam gloriæ laudem admiſerat, imò & non tam Medici, quàm Medicorum ſervi, ad vilia officia damnati exſtiterunt. Senſim verò ad eum dignitatis gradum poſtea exaltatam fuiſſe ſcimus almam Hygèam, ut pari cum aliis Artibus ac Scientiis gloriâ, imò majori etiam præfulgeret, cui extendendæ vel ipſi celebriores Poëtæ, imò Phœbus ipſe cum Muſarum cantatricum choro linguam calamumque impendunt. Nolo in re tam evidenti congerere exempla; quis Medicos Auguſtanos inglorios dicere ſuſtineat? quorum eruditæ voces non ſemel in Scriptis publicis olim per univerſam Germaniam aliaſque Provincias & Regna paſſim exauditæ; quorum adcurata in morborum natura exponenda eloquentia, & in debito auxiliorum uſu efficaciter perſuadendo ac edocendo dexteritas à tot myriadibus ægrotorum hactenus deprædicata, omnino mutorum Doctorum ordini eos jamdudum exemit, & ab ingloria oblivione vindicavit. Sed parcite, quæſo, ô benigni, qui hæc legitis, oculi, & amica pectora, majori fortaſſe, quàm decere me videri alicui poſſet, fiduciâ hæc adſtruenti; nec arrogantiæ inſimulari me permittite. Quamvis etenim & noſmet, qui Collegii noſtri Medici membra hoc tempore ſumus, muneri utpote noſtro demandato ſedulò attenti, non omni gloriolâ

vel

vel honore, Medicis ab ipsa Divina Majestate apud *Ecclesiasticum cap.* 38. adjudicato, carere velimus, beatorum tamen Antecessorum gloriosam memoriam, quæ, ut obmutescens æternâ oblivione sepeliatur, nullo meretur modo, excolere hîc inprimis animus fuit. Idque hoc Anno Seculari, quo centum abhinc Añis ab ILLUSTR. & AMPLISSIMO REIPUBLICÆ HUJUS AUGUSTÆ SENATU Collegium nostrum institutum fuisse recordamur, & de conservato hucusque, aut saltem non admodum imminuto ejus qualicunque splendore omnis boni Datori benignissimo devotas gratias debemus, ulterioremque Ejus benedictionem ac omnium malorum aversionem ab immensa Ejus bonitate exoramus. Cùm enim Secularia quædam Solennia celebrare statûs nostri conditio haudquaquam permittat, præter supplices preces, quas pius quisque corde fundit, votis honestis & anteactorum gratâ recordatione gaudia nostra Patriæ, Fautoribus, Posteritati testata facere volui. Habuit quidem Civitas hæc olim etiam, antequam in Ordinem istum Medici eruditione, virtute & meritis conspicui redigerentur, suos Machaones & Podalirios. Habuit *Adolphum Occonem, Frisium*, inprimis hîc memorandum, qui cùm primò SERENISSIMI ARCHIDUCIS AUSTRIÆ SIGISMUNDI Medicus fuisset, tandem circa Annum N. C. 1494. huc veniens Medicinam magna cum gloria per novennium fecerat; quem *Filius ejus adoptivus*, eodem nomine insignitus, & ex *Epistolis Gesnerianis* adhucdum celebris, plus quam per decem lustra ægris hîc inserviendo exceperat. Ut de *Achille Pyrmenio Gassero, Lindaviensi*, quem verè alterum in re medica Achillem laudatissimus *Joh. Langius lib. 2. Epist. med.* 39. adpellare non dubitavit; aut de *Jeremia Martio* nihil dicam, quorum laudem non ita multis ante annis, cùm quasdam eorum observationes in lucem produceret, recensuit celeberr. noster *Georg. Hier. Welschius*; nec de *Gereone Seilero, Bavaro*, cujus nomini utilissimum *observatio-*

vationum medicarum Opus Schenckianum, nec non *Epistola* 1. *libri* 19. *Joh. Manardi*, Medici Ferrariensis præcellentissimi immortalitatem peperit. Nec tantùm habuit, sed lautis etiam atque honestis stipendiis hos aliosque aluit, quale centum aureorum menstruum, per Annum ferè integrum An. 1568. nec non An. 1572. quo tempore pestis Urbem hanc depopulabatur, meruit præfatus *Gasserus*. Verùm cùm prudentissimus SENATUS, in plurimis aliis Legibus atque Statutis saluberrimis promulgandis magnam semper providentiæ ac sapientiæ laudem promeritus, memorque illius, quod *Cicero Epist.* 1. *ad Quintum fratr.* habet: *Huc omnia sunt referenda ab iis, qui præsunt aliis, ut, qui eorum in imperio erunt, sint quam beatissimi*, ad Civium suorum salutem conservandam vel augendam non minimum momentum se daturum prævideret, si Medicos hactenus per Urbem quasi dispersos, nec firmiori eruditæ fraternitatis vinculo nexos, in unum corpus colligeret, sicque genuinos ab indoctis & impostoribus separaret, horumque contra violentas artes ac multiplices fraudes amplis Privilegiis tutos redderet, & praxeos libertatem cæteris præscinderet, Anno R. S. MDLXXXII. hoc nostrum Collegium, nullos nisi legitimè ad Doctoratûs dignitatem promotos recepturum, instituit, Statutaque à Medicis præscitu suo conscripta confirmavit, & strictè observanda præcepit. Nolo consilium hoc nobile uberiùs laudando prosequi, quod ipsa ratio iuxta cum experientia, decorem, necessitatem & utilitatem omnium oculis animisq; sponte exponendo, quam maximè commendat. Abeant ergo in Nosocomia, ut de Medicinæ necessitate mitiùs sentire ibidem addiscant, aut perpetua Morbonæ sint mancipia, qui Medicos Reipublicæ minimè necessarios proclamare audent; quos elegans *Medici politici* autor, *Rodericus à Castro lib.* 1. *cap.* 7. *&* 8. satis erroris crassissimi convicit, atq; à Magistratu in ditione ac civitate sua utique esse admittendos, docuêre *Mich. Boudevvyn part.* 2. *Ventilabr. med. theol. quæst.* 1.

&

& Henr. Smetius miscell. med. lib. 11. Facessat nugivendulus *Plinius*, per 600. annos Romam feliciter caruisse Medicis, *lib. 29. cap. 1.* innuens, satis refutatus, & severo admodum calamo calumniæ atque mendacii convictus à *D. Iohann. Christoph. Bitterkraut & nostro Minderero* in *Threnodijs medd.* Neque morabimur *Catonem*, cujus severitatem effecisse, sunt qui objiciant, ut Medici Româ pellerentur; hoc enim si contigisset, impostoribus & urbis proditoribus accidisset; id quod ipsa verba *Catonis* ad filium perscripta satis commonstrant: *quandocunque ista gens*, de Græcis locutus, *suas literas dabit, omnia corrumpet, tum etiam magis, si Medicos suos huc mittet; ergo nullo modo in Republ. admittendi sunt.* Neque sapientissimus *Plato*, multitudinem Medicorum malè constitutam arguere Rempublicam in opprobrium Medicorum scripsisse à nonnullis creditus, ullum hîc parat obstaculum, qui *Dialog. 3. de republ.* malæ & turpis disciplinæ in civitate nullam majorem posse capi conjecturam adserit, *quàm summis judicibus ac Medicis indigere*; siquidem, uti paulò ante scripserat, *intemperantiâ & morbis in civitate multiplicatis, & judicum & medicorum ope plurimùm indigemus.* Etenim prout necessitatem Artis medicæ inventricem meritò vocamus, ita neglectæ sobrietatis vitium, digestiones corporis turbando humoresque utiles corrumpendo, morborum variorum impetum suscitans, necessitatem illam habet fidissimam pedissequam; quâ si carere posset Respublica, non ultimum beatitudinis gradum meritò consecuta esset dicenda; id quod tamen cùm & hominum intempe-rantia ac luxus, & fortuitæ aliæ, áque impressa naturæ nostræ post lapsum & gulæ peccatum Adamiticum debilitate vix evitandæ morborum occasiones sperare prohibeant, benè constitutam Rempublicam, & quæ beata dici mereatur, Medicis carere nullo modo posse sponte elucescit; Unde eundem divinum, ceu passim vocatur, Philosophum *l. c. Dialog. 2.* de civitate constituenda agentem, postquam: *Annon & Medicis indigebimus multò*

magis

magis ita viventes, quàm ut antea dicebamus? quæstionem instituerat, *valde quidem*, respondisse deprehendimus. Hinc egregia sunt, quæ hanc in rem *præfatus Rodericus Castrensis* perorat, ac digna quæ hîc adducantur: *In benè constituta Civitate inter clarissimas Artes suus semper Medicinæ locus fuit, & si qua rudis adhuc & barbara natio odio habuit Medicinam, eadem exutâ rusticitate cum alijs præstantissimis Artibus recepit statim Medicinam.* Imò omnium optimè magnus noster Præceptor, *Hippocrates lib. de arte* magnum artis existentis argumentum esse, & quòd inter præclaras habenda sit, judicat, *quando, qui ne eam quidem esse existimant, ejus ope servati conspiciuntur. Qui enim etiam non adhibitis Medicis ex morbis convaluerunt, ut intelligant omnino necesse est, se, quòd aliquid vel fecerint, vel non fecerint, iccirco sanitatem esse consecutos.* Tali verò in statu dum & nostra Civitas versatur, quæ licet saluberrimis legibus sit circumsepta, optimeque constitutas inter Respublicas locum possideat, Cives tamen & incolas non naturali tantùm corporis constitutione mutabiles & ita revera homines, sed & sobrietatis defectu multoties gravatos, multisque aliis alterationibus obnoxios complectitur; quos cùm beatos ex omni parte reddere AMPLISSIMUS MAGISTRATUS desideraverit, Sanitatis quoque non ultimam rationem habere voluit, Medicinam non cum Barbaris proscribendo, sed intra mœnia potiùs clementer invitando, ac molli patrocinio ejus cultores sibi devinciendo. Quid sanctarum legum æquitate florentem, mœniis altissimis & munimentis fortissimis cinctam, artium variarum insignium copiâ præclaram, multisque aliis commodis & ornamentis abundantem possedisse Civitatem, prodesse poterat, si Artium præclarissimâ caruisset? Hujus sine præsidio & Decretis qui vivunt, multis injuriis atque miseriis expositi vivunt. Hæc Sanitatis tutissimum est firmamentum, & ingruentes contra morborum acies fortissima objicit instrumenta. Omnium autem rerum optimum

esse

esse, prosperam habere valetudinem, *Socrati* apud *Platonem* sapientissimum [*in Gorg.*] meritò credimus, ideoque cum *Ariphone, Poeta Sicyonio* exclamamus :

O Sanitas beata,
tu ver facis suave
fulgere gratiarum !
Sine te nil beatum !

Beatam ergo & nostram dicimus Civitatem, quæ non comuni tantùm necessitati, variisque ægritudinum generibus Xenodochia, Orphanotrophia, Nosocomia & Lœmiatrea liberalissimè construxit, & Viros Senatorij Ordinis prudentissimos singulorum inspectioni præposuit, sed justis quoque præmijs Medicos, Physicorum cognomine insignitos, eorum curæ dicavit, ut Civibus pariter & Advenis nec consiliorum medicorum, nec remediorum selectiorum copia deesse miseris languentibus queat. Habent suum sanitatis curatorem Nosocomium publicum & Orphanotrophia, alium quod sanandis lue venereâ infectis betur, alios leprosorum Nosodochia. Cumque, ut verbis Ciceronianis ex *Orat. pro Muræn.* utar, *boni Magistratûs sit, non solùm videre, quid agatur, verùm etiam providere, quod futurum sit,* in ipsa tranquillitate de tuto pestiferæ luis præsidio Noster est sollicitus, præter primarium unum, SENATUS curæ, si quando malum (quod Divina Clementia porrò longissimè à finibus nostris arceat!) ingrueret, conductum, quatuor alios universorum indigentiæ addictos sustentans. Quorum Physicorum omnium numerus ad quadragesimum septimum per hujus seculi jam finiti decursum pervenit, viginti octo eorum ex nativitate Civitatis jure gaudentibus, novendecim autem aliunde huc advenientibus. Nec substitit in his veneranda PATRUM PATRIÆ providentia, maximam etiam Pharmacopoliorum curam ge-

 rens,

rens, quorum ſecuritati & incremento ſalutarium legum inſtituto proſpexit, lectisſimos aliquos Senatoriæ Poteſtatis Viros præfecit, Collegij Medici Vicario viſitandi Officinas illas medicamentarias, ſine cujus adprobatione ſingulorumque compoſita ingredientium ſimplicium examine, nullum omnino pharmacum confici miſcerive debeat, munus concredidit, & ſolennem inſuper ab univerſo Synedrio medico, Nobiliſſimis iſtis à MAGISTRATU Dominis Deputatis præſentibus, quotannis obeundam Viſitationem decrevit. Ut autem major Collegio autoritas & debita Legum obſervantia promoveretur, imò & transgreſſores pœnas darent, & in quosvis ſine licentia atque imperitè Artem medicam exercentes debitè animadverteretur, quotannis Collegarum quempiam in Decanum eligere, neceſſarium fuit judicatum. Et quamvis primus qui tum communibus ſuffragiis honorem hunc impetraverat, *Dn. D. Lucas Stenglius, Auguſtanus*, cujus honorificam mentionem multoties facit incomparabilis *Conr. Geſnerus* in *ſuis Epiſt. med.* cui ingentia in Patriam merita nunquam morituram laudem contribuerunt, & cujus conſilio ac labori ortûs ſui non minimam partem debet Collegium, per quinque annos menſesque ſeptem, conſenſu Illuſtr. DNN. DVVM VIRORUM, officio hoc defunctus fuerit, quò nempe ejusdem continuatione ſalutaris hujus inſtituti Leges eò meliùs in uſum deducerentur; poſtea tamen annua ſemper manſit dignitas iſta, illis ſolummodo, tenore Statuti ſic primò volentis, collata, qui majori rerum ad forum medicum peritiâ & experientiâ, multorum annorum uſu adipiſcendâ, inſtructi Seniorum, quos ſenario numero incluſerat conſuetudo, titulo inſigniuntur; cùm jam unicuique ad honorem iſtum aditus ſit reſeratus, ſtatutis utpote A. 1613. renovatis, nullâ Seniorum ſpeciali factâ mentione, quempiam ad id munus habilem muneri huic admovendum eſſe ſimpliciter innuentibus, & votorum à ſingulis Collegis in quatuor Nobiliſſ.

Sena-

Senatorum, Officinis pharmaceuticis Præfectorum præsentia, post absolutas Visitationum annuas solennitates ferendorum pluralitate electionem absolvente. Cui Decano Vicarium unum ex Senioribus in subsidium adhiberi, illudque munus ut perpetuum esset, commodum fuit judicatum, primo, qui tali officio defungeretur, celeberrimo *D. Adolpho Occone, A. F. & A. N.* designato; quem A. 1606. *D. Casparus Guttmannus, Constantiensis*, cujus stegnoticus multæ efficaciæ pulvis in *nostro* habetur *Dispensatorio*; A. 1616. *D. Carolus Widemannus, Monacensis*; A. 1638. *D. Vrbanus Schlegelius, Babenhusanus*; A. 1643. *D. Paulus Ienisch, Augustanus*; A. 1649. *D. Iohannes Henisius, Vlmensis*; A. 1655. *D. Adamus Hebich, Anhusanus*; A. 1658. *D. Daniel Widholz, Augustanus*; & hunc ante quadriennium Vir multæ praxeos atque superstes adhuc Collega plur. colendus, *D. Georgius Tobias Dürr*, itidem *Augustanus*, exceperat. Sic famâ celebritatem Collegij adaugente, multos, ut honorificam in illud receptionem ambirent, subinde permovit. Licet enim quosdam spem lucri, à praxeos amplioris fertilitate sperati, aut exteriorem urbis splendorem, magnificum quodvis primo intuitu spondentem, allicuisse negari nequeat, multos tamen celebratissimi talismodi consortij honorem huc unicè pertraxisse est credibile, idque vel paucis abhinc annis exemplo suo recentissima in memoria posito unus alterque Vir clarissimus abunde confirmavit. Ita ut per elapsi hujus seculi decursum, præter LXIV. Augustanos, XLV. aliunde ex Suevia nostra, vicina Bavaria, Franconia, Thuringia, Saxonia, Alsatia, Borussia &c. ipsa tandem Polonia, Pannonia, & Italia advenientes Doctores nomen suum Albo nostro inscripserint; quos partim in medendo dexteritas, partim in eruditis ingenij monumentis publicandis solertia, partim à diversis Principibus ac Civitatibus Imperialibus concredita & fideliter procurata subditorum sanitas à vulgi fece extulit, memoriamque eorum posteritati gloriosam reddidit, aut

ſimili etiamnum honore dignos efficit. Quos omnes ſpeciatim memorare ſuperſedeo. Juvabit tamen publicâ famâ notiores recenſere, illosque inter 1. *Adolphum Occonem III.* Medicum & Polyhiſtorem nominatiſſimum, cujus *de Impp. Romanorum Numiſmatibus à Pompejo M. ad Heraclium uſque* præclarum Opus magno habet in pretio Eruditus orbis, cui *Pharmacopœia Auguſtana*, A. R. S. M DLXXIII. per Georgium Willerum in 4. longiori formâ publicata, primos natales debet,atque diverſa alia excellentis ingenij documenta qui reliquit. 2. *Leonhardum Rauvvolffium, Auguſtanum*, qui plurimis in Oriente regnis & regionibus perluſtratis, curioſo id ejus Itinerario ante ſeculum ferè ab ipſo in lucem emiſſo edocente, perque annos aliquot poſt reditum in Civitate hac Phyſici officio functus, dein Linzium profectus, honeſtâ ibi Poliatri conditione obtentâ,tandem cum Auſtriaco milite jam ætate gravis Caſtra in Hungariam ſecutus, in obſidione Hatwanenſi dyſenteriâ correptus occubuit, cujus mortem laudeſque prolixiori diſcurſu proſequitur *Tobias Coberus decad.* 3. *obſervat. caſtrens.* 3. & quem in *Horto ſuo medico pag.* 19. doctiſſimum, atque in rebus naturalibus inveſtigandis ſtudii indefeſſi virum nominare non dubitavit & ipſe magni nominis Medicus *Joach. Camerarius.* 3. *Georgium Laubium, Auguſtanum*, virum ad promovendas res literarias medicaſque natum, cui *Roſæ Anglicæ* dictæ, ſive *Johannis Gadeſden, Anglici, Practicæ* elegantem impreſſionem,magnis ejus impenſis, non gloriæ ſtimulis,aut lucri impulſu, ſed utilitatis publicæ propoſito atque amore [teſtante id in Dedicatione ipſi honorificè ſcriptâ *D. Philippo Schopfio*,] An. 1595. Auguſtæ Vind.factam debemus, & qui plurima alia eruditionis ſingularis indicia publicè præbuit. 4. *Tobiam Cneulinum, Giengenſem*, in *obſervationum Schenckianarum* doctiſſimo opere,cui egregias nonnullas contulerat, celebratiſſimus. 5. *Georgium Heniſchium, Barthfeldenſem Pannonium*, non uno nomine celebrandum; quem & felicior in

meden-

medendo solertia, & fructuosa studiosæ juventutis in Annæano Gymnasio, Matheseos fundamenta publicè docendo, informatio, & utilissima variorum librorum, tum medicam artem, tum aliarum liberalium notitiam concernentium, in lucem emissio omnibus bonis ætate illâ viventibus adprimè commendaverat, atque apud posteros etiam nunquam morituram famam conciliaverat; quam Collegium quoque nostrum non ultimam ei debet, dum ipse An. 1609. Actorum medicorum, cuncta Ordinem nostrum concernentia fideliter eidem inserendo, fecerat initium, labore non minùs necessario & proficuo, quàm maximè laudando, & ab omnibus, quibus præteriti temporis memoria, in dubiis quandoque casibus summè utilis, non displicet, imitando; quem per undecim annos neglectum An. 1658. cùm primâ vice ad Decanatûs dignitatem, quinquies dein iteratò in eum derivatum, omnium votis Parens meus venerandus, atque Collegii nostri totius jam Senior optimè meritus, fuisset electus, haud exiguo cum fructu reassumsit, hucusque non minori cum sedulitate à reliquis Dnn. Decanis pariter continuatum. 6. *Joh. Georg. Brenggerum*, *Augustanum*, Medicum valde industrium, primò Kauffbeyrensem Physicum, postea in Patria Practicum famigeratissimum, cujus nephriticam virtutis non contemnendæ Aquam *Dispensatorium nostrum* exhibet, & solertis ingenii epistolam *Philippus Hochstetterus* observationum suarum calci adnexuit. 7. *Joh. Udalricum Rumlerum*, *Augustanum*, *Gasseri* ex filia nepotem, à *Welschio* in *observat. ejus prologo* laudatum. 8. *Martinum Holzapfelium*, *Rotenburgensum ad Nicrum*, quem commendatissimi & excellentissimi Medici epitheto prædictæ *Schenckianæ observationes* condecorarunt. 9. *Ferdinandum Matthiolum*, *Tridentinum*, magni illius Medici, *Petri Andreæ Matthioli* filium, ob paternam propriamque virtutem, tum Urbis huius Physicatu, tum multis honoribus aliis insignitum, AUGUSTISSIMI CÆSARIS MATTHIÆ, FERDINANDI Bohemiæ

hemiæ Regis, & JOH. GEORGII Saxoniæ Electoris Consiliarium & Archiatrum, Comitem Palat. Cæsar. & Armatæ militiæ Equitem auratum. 10. *Raimundum Mindererum*, *Augustanum*, Sueviæ, judicio *Joh. Fabri*, in *Hist. natur. Mexican. pag.* 577. Hippocratem, quem præter nobilem apud Magistratum nostrum, tum & SACR. CÆS. MAJEST. MATTHIAM, Ducem Bavariæ, aliosque Medici Spartam, elegantia Scripta jatrica in publicum edita post mortem etiam superesse voluerunt. 11. *Philippum Hochstetterum*, *Augustanum*, cujus felicissimam praxin medicam, solidâ eruditione partam, Urbs hæc semper admirata tanti sui Æsculapii memoriam nondum pectore deposuit, *observationum* autem *medicarum opus* insigni labore, industriâ & doctrinâ refertum, inque decades sex digestum & ab ipso Autore editum, ante octennium verò à Nepote ejus, *D. Joh. Philippo Höchstettero*, Physico Rottenburgensi ad Tubarim, Avi atque Parentis vestigia presso pede insequente, quatuor decadibus posthumis adauctum, nulla unquam ætas venerari desinet. 12. *Jeremiam Erhardum*, *Augustanum*, cujus non ingloria fit mentio in multi pretii operibus *Guil. Fabricii Hildani cent. 6. observ.* 41. 91. & 92. 13. *Marcum Banzerum*, *Augustanum*, communis illius Germaniæ Præceptoris, *Danielis Sennerti* per 26. annos successorem, & Facultatis Medicæ in Academia Wittebergensi postea Seniorem, libri, *Fabrica receptarum*, inscripti autorem; quem ut mortuorum artificem, qui scientiam, usum & medendi felicitatem abunde tenuerat, honorificum admodum Rectoris Magnifici ibi post obitum publicatum Programma commendaverat. 14. *Maximilianum Mermannum à Schönberg*, *Monacensem*, filium *Thomæ Mermanni*, Serenis. Bavariæ Ducum Archiatri primarii, cujus vitam & consilia Nobiliss. *D. Francisc. Ignat. Thiermairius*, itidem Archiater quondam Bavaricus, ante septennium non sine adplausu usui publico consecravit. 15. *Danielem Geigerum*, *Augustanum*, à suo Cognato, *Malach. Geigero*,

pag.

pag. 105. *Microcosm. hypochondr.* amplissimis verbis, nec tamen ultra dignitatem publicè dilaudatum. 16. *Davidem Verbezium, Carno-Lubeanum,* Medicum uno alteroque scripto, in Cl. *Lindani Indice* notato, clarum, & post fidelem Augustanis navatam operam, salutaris artis præsidia Stuttgardii, Argentorati, ac ultimò Spiræ Nemetum ægrotis præstantem. 17. *Danielem Widholzium, Augustanum,* ex præclara *Sachsiana memoria,* per Excell. *D. Joh. Daniel Majorem* erecta, juxta cum Filio, *D. Joh. Ulrico,* itidem Medico famigeratissimo, & non sine Patriæ, ad cujus salutem natus videbatur, luctu maturè nimis à phthisi jugulato, Orbi erudito commendatum, multisque in Patriam ob consiliorum medicorum efficaciam meritis post funus etiam superstitem. 18. *Johannem Henisium, Ulmensem,* Comitem Pal. Cæsar. cui navata per semestre in atroci peste Veronensibus, postquam Loimiatrorum nostrorum experientiâ, sedulitate & animositate in lue horrenda, Urbem hanc An. 1627. & 1628. depopulante, permoti, ab ILLUSTR. MAGISTRATU nostro Medicum sibi aliquem petiissent, opera non Equitis tantùm Divi Marci dignitatem, oblatæ Professoriæ in primo loco Patavii Spartæ honorem, & haud contemnendas opes, sed jus quoque Civitatis ac Monumentum marmoreum Verona contulerat. 19. *Antonium Boxbarterum, Augustanum,* quem Patriâ dulcissimâ tricennalis belli injuriis agitatâ valere jussâ, vicina florentissima Ulmensium Respublica, post legitimam vocationem An. 1636, gratiosè exceperat, & honorificè, ob plurima in eam per integrum 43. annorum decursum merita, usque ad ultimum vitæ halitum, ante triennium demum exspiratum, tenuerat; non sine aliqua nostrorum Civium, ob tantum sibi ereptum Æsculapium, tacita invidia, quam tamen prælaudati *D. Henisii,* nec non hujus ex fratre Nepotis, Exc. *D. Joh. Ludov. Henisii,* Collegæ mei etiamnum in vivis charissimi, Clariss. item *D. Joh. Frid. Reguli Villingeri,* & ante quadriennium demum Nob. *D. Vit. Riedlini,*

Amic.

Amici mei ex paucis suavissimi, observationum medicarum nuper typis publicatâ centuriâ celebris, ex sinu suo ad nos dimissione demulcere vicissim valuit. 20. *Francisc. Osvald. Grembsium, Bavarum,* Archiatrum Frisingensim prænobilem; cujus famam editus tractatus, *Arbor integra & ruinosa hominis* inscriptus, sine ruina celebrem & integram ab oblivione in hunc usque diem conservat. Hisce quidem plures alios Sanitatis Custodes experientissimos & excellentissimos Albo nostro inscriptos, tum vivos, tum demortuos jungere liceret, nî horum obscurior apud Eruditos notitia chartæ hujus angustias opplere dissuaderet; illorum autem verecundia mihi silentium imperaret, meque in adulationis aut etiam amoris nimii suspicionem præcipitare posse videretur. Sufficiat, non eâ Medicorum præstantissimorum penuriâ per Seculi elapsi decursum Augustam nostram laborasse, quæ exiguo isti recensito numero includi deberet. Sufficiat, neque hoc nostro tempore, quo novum Seculum inchoamus, ipsi deesse Viros doctrinâ insignes, peritiâ venerandos, meritis præclaros, & famâ florentes. Non equidem negandum, vidisse præteritos annos in numerum Medicorum nostrorum cooptatos quosdam, in quibus Momus aut adcuratior censura facilè, quod carperent, invenire valuerunt: id tamen nec prolixiùs ostendisse, institutum meum permitteret, aut publico prodesset, nec splendori Collegii quidquam derogare poterit. Uti enim neque Soli & Lunæ, radiis licet fulgentissimis & luce speciosâ præditis, fulgoreque suo ac decore omnes in admirationem rapientibus, imò infideles quosdam, ut divino adorent cultu, permoventibus, maculas deesse, nullum tamen eapropter contemtum mereri, novimus: Ita Societati nostræ non meros Hippocrates, Galenos, Harvæos &c. esse concessos, quis sanior vertat opprobrio? Prodeat quævis alia Eruditorum, aliorumve Societas, quæ omni ex parte ornata, nullaque maculis quibusdam conspersa membra numeret, & laudabimus illam. Nec

mora-

morabor ampliùs iniquiores Doctorum cenſores,qui eam ſem-
per Collegio noſtro apud Exteros inprimis gloriam conſtitiſſe,
tacitè mecum, non ſine quodam voluptatis honeſtæ ſenſu, ru-
minor , quæ vel invidiam conciliare eidem facilè potuiſſet.
Quàm magnificè præcellentiſſimus in Romano Athenæo Pro-
feſſor , *Joh. Faber* de eo in *Expoſitionib. in Nard. Anton. Recchum*
ſenſerit , vix ſine præfata venia , & invidiæ deprecatione recen-
ſere licet,cùm *pag.* 576. de Ambræ electione agens, *& quid aliud,*
ſcripſerit, *dicam faciamve, quàm ut nobilibus his Medicorum Col-*
legiis , Romano inquam meo ſubſcribam & Auguſtano ? quorum hoc
in Germania, illud in Italia cæteris facilè præcellit. Quo in pretio
famæ celebritate Medicos inter illuſtri *D. Joh. Theodoro Schenckio,*
Profeſſori olim Lycei Salani fuerit,honorifica admodum inſcri-
ptio , *Synopſi Inſtitutionum medicarum* ab ipſo An. 1668. in lu-
cem emiſſæ præfixa teſtabitur,præter alia, hæc verba continens:
Diſpenſaſtis unà cum Pharmacopœia plus quàm regia , & cui ante
major nulla , nec poſthac ulla aliqua erit ſuperior , famam veſtram.
Ipſe acerbiſſimus Auguſtanorum cenſor, *Johannes Zvelferus*, Di-
ſpenſatorium noſtrum ubivis in Germania à Medicis & Phar-
macopœis receptum eſſe , in *Animadverſionum proœmio* , fate-
ri cogitur , veriſſimumque eo ipſo dat teſtimonium ; nec er-
raſſet , ſi & extra Germaniam in plurimis locis illud in pretio
exſtitiſſe addidiſſet. Aſt videor mihi hîc crabrones excita-
re , aut ſaltem elogio tali iniquas Momi aures torquere ; qui
Pharmacopœiam noſtram ab homine iſto de gloriæ ſuæ thro-
no dejectam , craſſiſſimorum errorum convictam , inque
longè aliam formam redactam, imò regiam planè eidem eſſe
ſubſtitutam ſuſurrent. Verùm ſalva res eſt, ſalvaque erit ,
quamdiu Examen animadverſionum iſtarum, quod ſub *Phar-*
macopœiæ Auguſtanæ reſtitutæ nomine ante novennium coactus
Ariſtarchis injuſtis oppoſui, ſalvum permanebit. Gratulemur
interea Arti noſtræ , eam ipſi felicitatem contigiſſe, qua ma-

gnum indies incrementum, uti in reliquis partibus, ita inprimis etiam, quæ ad medicamentorum præparationem ſpectant, experitur, Fatemur enim lubentiſſimè, ita cum Diſpenſatorio noſtro comparatum eſſe, ut mutari ſubinde quædam in eo, deleri, antiquari, addive poſſint: non tamen cuivis naſutulo id permittimus, aut atrociores cenſuras benignè ferimus, quinimo proprios priùs defectus ut emendare laborent, porrò adclamare eis ingeminamus; ipſi cum tempore noſtra, ubi occaſio feret, atque neceſſitas porrò ſuadebit, expolire novimus, haud indigi externo violentiori ſubſidio. Non parvam ſanè ſplendoris ſui particulam tum deceſſiſſe Collegio noſtro, experti ſumus, aſt totales ipſi inductas haud eſſe tenebras, ſed luce etiamnum radiare ſuâ in æquiorum Cenſorum animo, unà novimus. Nos laudem nulli, quam meretur, invidemus, quin Zvelferi conatus qui laudaſſent, primos inter faciles & Auguſtanos meos reperiundos fuiſſe, non dubitarem, ſi tot inter alios Diſpenſatoriorum libros noſtrum libidinis ſuæ & immodeſtiæ ſcopum non feciſſet, reſve ipſas ab alijs jamdudum animadverſas, aut à ſe quoque experiendo probatas, absque inani iſta haud adeo meliorum præparationum, non ſine riſu noſtro, ſubſtitutione, propoſuiſſet. Cæterùm præter externam iſtam Adverſariorum turbam, nec propinquiores Collegio noſtro defuerunt inimici. Adeo ut dicterium: Medicè vivere, eſt miſerè vivere, in illud optimè quadraverit. Nec enim in conſiderationem hîc venient liberiori vitæ generi addicti, qui varios in diæta committere errores adſueti, miſerum Medicorum ſaniora ſuadentium jugum æſtimant, cùm temperantiæ hoc jugum ſit ſuaviſſimum, & miſeria iſta omnino ſit imaginaria, ſummamque in hac vita felicitatem, quam ſanitatem dicimus, comprehendat. Unde cum *B. Höchſtettero* noſtro, ex *Dedicat. part. 2. obſervat.* & venerando Academiæ Altdorffinæ olim Doctore, *Caſp. Hoffmanno*, ex Orationibus ibi habitis, nuperque ab Excell. *D. Sebaſt. Scheffero*, Poli-

atro

ætro Francofurtensi editis, medicè sive regulas secundùm medicas vivere, optimum esse vivere, potiùs exclamo. Quo ipso tamen haud patrocinari velim illis, scrupulosam nimis diætam qui sanis etiam inculcant, atque ad exactam mensuram pondusque cibos & potum religiosè nimis aut superstitiosè distribuunt, cunctaque alia strictissimè coordinant; revera siquidem hos ita medicè viventes miserè vivere dicendum est; quibus *Celsi* consilium, jucundius multò & utilius vitæ genus, reipsâ tamen medicum suppeditans conduceret, quo sanum hominem, qui & benè valet & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debere, ac neque Medico, neque aliptâ egere innuitur. At vivere Medicorum, ac speciatim Augustanorum, quàm nullis careat molestiis, voluptatis habeat exiguum, tristitiæ quamplurimum, prælaudatus *Höchstetterus* copiosè ostendit. Et *Minderer*us noster si resurgeret, quantam non Threnodiæ diffusè conscribendæ materiam denuo inveniret! Ut paucissimis pauca attingam, nec quæ ex necessitate quadam inevitabili ipsi Artis exercitio multiplicis tædij feracissimo contingit, miseriam, *Hippocrati* quoque nostro *in principio libr. de flat.* his verbis: *Medicus non nisi quæ periculo sunt proxima intuetur, & quæ sunt ingrata contrectat, ac ex aliorum calamitatibus sibi dolorem conciliat,* memoratam recenseam; nec de plurimorum in Medicos ingratitudine querelas odiosas instituam, quorum in justo præmio solvendo Chiragram, sic ab Excell. *D. Paulo Ammanno* Professore Lipsiensi in *Medic. Crit. pag.* 20. adpellatam, & quas, in Empiricos indignissimos cæteroquin sæpe liberalissimi, pro beneficijs collatis aliquando rependunt injurias, toto die experimur; licet non desint etiam, qui æquiores laborum æstimatores gratiam gratiâ rependere norunt; multò minùs miserias diro belli tricennalis Germanici tempore perpessas referam, tantas ut Medicorum aliqui indignissimè à militari insolentia tractati non verberibus tantùm exciperentur, atque in suarum multo

ſudore partarum facultatum jacturam & extremam indigentiam redigerentur, ſed ædes inſuper proprias deſerere, imò urbe excedere cogerentur, nil quidquam Cæſareis Privilegijs ac Jmmunitatibus Doctoralibus, quorum vigore, præter alia, ab onere hoſpites ac milites ſuſcipiendi &c. debebant immunes eſſe, ipſos juvantibus, ſed arma inter ſilere leges docentibus; ut hæc, inquam, non prolixiùs recenſeam, quid non moleſtiarum ingens apud nos Empiricorum copia nobis hactenus creavit? quot paginas Actorum noſtrorum innumeri, ut ita dicam, & periculoſi eorum in Patriam dilectam impetus implere Anteceſſores noſtros coëgerunt? ut noſtrarum miſeriarum, quarum finem & numerum non videmus, nunc propemodum obliviſcar. Quocunque alma & caſta Hygêa oculos vertat, fœdos ſui ſtupratores & impoſtores, Carnifices, Veſpillones, Caſtratores, & quam non hominum fecem? ex omnibus angulis adrepentes, ac fungorum inſtar copioſè propullulantes obſervat. Horum ſanè multitudo eò nos ferè perduxit, ut Circumforaneos illos, in foro populum decipere natos, vix ampliùs curemus, & honeſtiori quaſi in loco habeamus. Horum apud vulgum gratia, impudica audacia, execranda fallacia, & ſcelerata homicidia Rempublicam Civibus exhauriunt, devaſtant, dehoneſtant. In hos quam maximè quadrat judicium à *Roderico Caſtrenſi* latum: *Eſſet profectò non ſolùm agris, ſed totius artis exiſtimationi ac famæ conducibilius, ut Medici potiùs operâ Reſpublica careat, quàm ut malos Medicos adhibeat.* Ab horum protervia ita ſæpe conculcantur veri Medici, ut, quod magnus ille *Thomas Bartholinus tract. de Medic. Danor. domeſt. diſſ.* 10. de ſuis Danis protulit, Medicinæ ſtudijs ferè ejuratis aliud vitæ genus ſibi exoptent. Celebris quondam Jndorum Medicus, *Iacob. Bontius, Belga*, cùm libellum ſuum *de Medic. Ind.* fratri dedicaret, relicto patrio ſolo, ac ſterili propter medicaſtrorum ibi frequentiam proventu, uberrimæ ſe Javæ campos petiiſſe, ibique virtutis paulò majo-

rem

rem rationem haberi fatetur. Utinam, quæ *Bontium* ad extremos currere Jndos compulit necessitas, nostram non premeret Urbem, doctosq; sæpe de alia statione cogitare non compelleret Medicos! Nobis sæpissime eadem conquerendi ansa occurrit, quæ *Plinium*, his verbis Romanos suos ut alloqueretur, cöegit: *Palam est, ut quisque inter istos* (scil. Medicos Græcos,) *loquendo polleat, imperatorem illico vitæ nostræ necisq; fieri.* Veneramur equidem maximam Venerandi SENATUS nostri prudentiam, quæ pestem hanc Reipublicæ saluberrimis Edictis, non semel, & Anno demum 1668. efficaciter promulgatis, arcere à finibus suis conata est, publicè elogio à *Christoph. Glückradtio* in *Dedicat. Tyrocin. chim. Beguin.* hinc celebratam, cujus etiam specimen pertulit primus in Actis Collegii nostri memoratus famosus ille *Georg. Amwaldus*, quem vivis coloribus depictum dedit *Joh. Hartmann. Beyerus epist.* 124. *Cist. Hornung.* cùm A. 1583. sufficientia Doctoratûs sui testimonia edere, atque publico Doctorum examini subijcere se, recusaret, unà cum panacea sua Urbe eapropter excedere jussus. Ast impudicam illorum hominum naturam licet furcâ expulsam, omni legum reverentiâ exutâ, usque recurrere, novum haud est. Quo ipso tamen securiora quorundam Patrumfamiliàs εὐπόριστα, & non lucri cupidine, sed proximi amore in necessitatis casu adhibita consilia non omnino rejecerim; siquidem, scribente Cl. *Theodoro Kerckringio observ. anat.* 51. latent inter homines etiam gregarios innoxiæ quædam & salutares medicinæ, quas nullus contemneret, si nosceret; hac quinimo intentione omnes artem medicam nosse convenit, judicio *Democriti* in *Epist. ad Hippocratem scripta*, non tantùm quòd præclara res sit, sed quoque *ad vitam conducibilis.* Miseriam medicam adauget perversa quorundam medicas actiones, quæ tamen captum eorum longissimè superant, traducentium libido. Ex omnium sententiis famam nostram pendere cum dolore, nec sine periculo quandoque experimur. Quam

sæpe

sæpe semidelira anus, stupidus medicaster, aliusve, cui Natura vix granulari pondere cerebrum concessit, optimè in purgatissimo cerebro præmeditata atque ipsius ex Naturæ penetralibus deprompta consilia protervè irridet, exsibilat, conculcat? ita ut de nobis quam maximè prædicari queat, quod Cl. *Lindanus Exerc. 2. Select. med.* §. 40. scribere non dubitaverat, calumniis neminem magis obnoxium esse quàm Medicum. Cui tamen vulgi vesaniæ memoriam rectè factorum opponimus; & hic porrò murus aheneus esto:

Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.

Quodsi ipsius vitæ pericula, quibus fidelis Medicus se exponit, adcuratiùs perpendere vellemus, proh! in quantum miseriarum vallem nos demitteremus! Dum conservare vitam aliis nitimur, nostram sæpe perdimus; mortem à decumbentis lecto dum fugamus, eandem nostrum in corpus sæpe concitamus; quodsi quidquam aliud, contagiosorum certè morborum crudelitas abunde confirmat. Ut reliquorum non recorder, quantam non stragem horrendum illud pestis contagium Collegio nostro intulit? tredecim Augustæ natos, & unum ex Ducatu Juliacensi, alterum Jenensem huc delatum Medicum abripiens; Augustæ quidem Anno à Christo nato 1592. *Davidem Wirsungum*, An. 1627. *Octav. Brendlerum*, *Marcum Huebherrum*, & seq. 1628. *Adolphum Occonem IV.* magni *Occonis III. filium*, *Joh. Wolffg. Beerium*, *Eliam Geisselbrunnerum*, *Matthæum Brenggerum*, & *Joh. Casp. Wegelinum*, An. 1635. optimè meritum senem *Phil. Höchstetterum*, *Jeremiam Erhardum*, & *Joh. Schinzium*, *Juliacum Euskirchensem*; extra Patriam verò Nerolingæ *Lucam Mattspergerum*, *Ysenæ in Algovia Marc. Widemannum*, & Nyrtingæ in Ducatu Wirtenbergico *Lucam Bilerum*; quorum agmen in nupera peste Pragensi An. 1680. *Gothofr. Mœbius*, celeberrimi quondam in Academia Salana Professoris, *Gothofr. Mœbii filius*, infelici consilio eò delatus, clauserat. Quodsi *laudandus est is*,

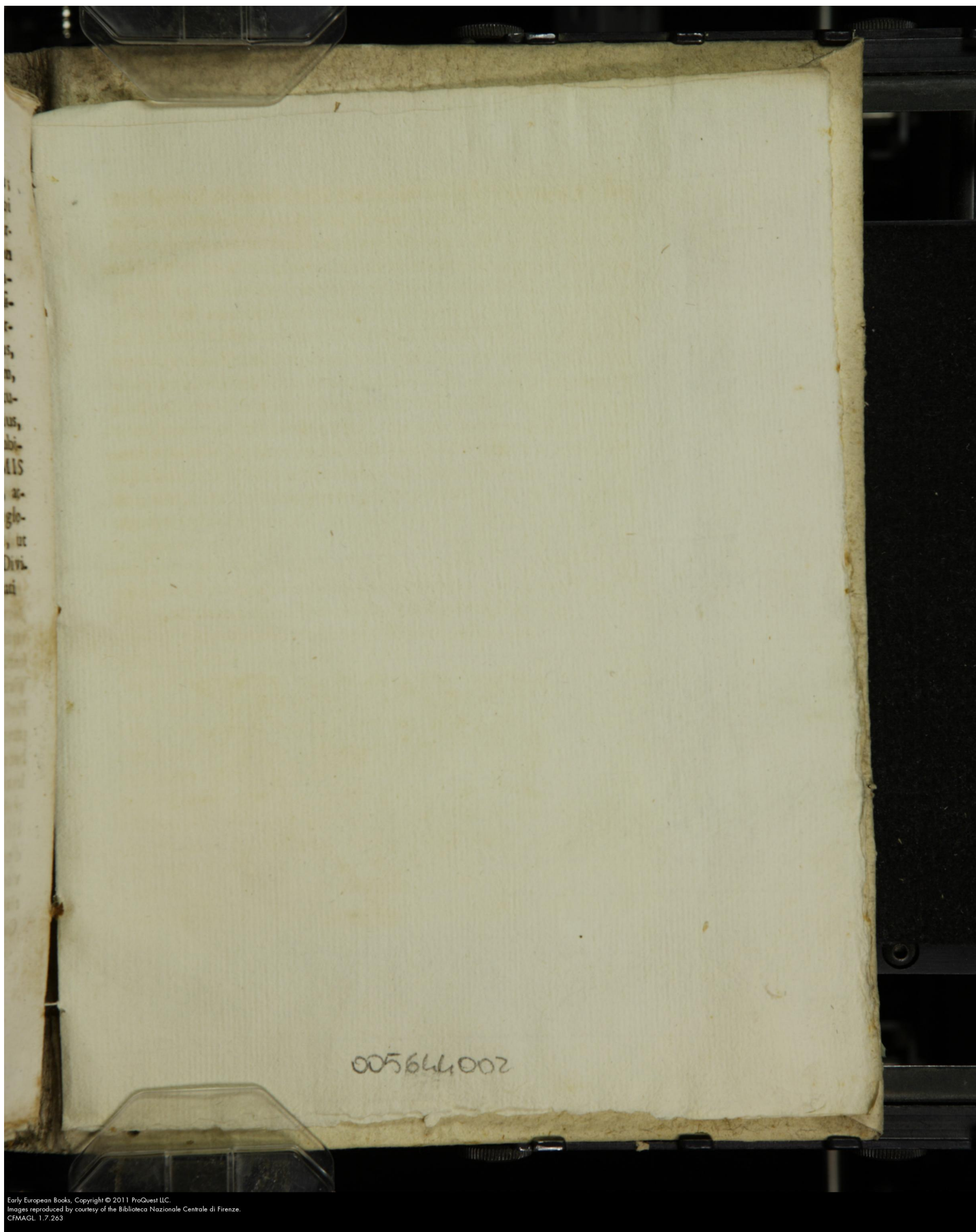
Cicero-

Ciceronis 4. *de finib.* ſententiâ; *qui mortem oppetit pro Republicâ, qui doceat chariorem eſſe Patriam nobis, quàm noſmetipſos*, præfatorum quoque, quos non auri cupido, ſed honeſta vocatio amorve proximi, nec artis ignorantia ſed imbecillitas, ad mortem deduxit, memoriam hîc excolere ipſa æquitas poſtulat; qui ſanè alienam vitam magis quàm ſuam diligendo, atroci licet tetri veneni peſtiferi violentiâ miſerè jugulati, pro exoptata Patriæ ac proximo concilianda incolumitate mortem glorioſam occubuerunt. Vidimus tamen etiam Collegas aliquot ad ſummum ſenium honorificè deductos, inque noſtra Societate duos etiam ultra decem luſtra ſuperſtites; quos inter meritò primum dabimus locum ſupra laudato noſtro *Danieli Widholzio*, cujus, quamvis annorum numero gravati, & ſeptuageſimum nonum jam emenſi, obitus, ob ſumma in Rempublicam patriam beneficia medica, magno cum luctu contigit An. 1678., & ita, quem nec laborum multitudo, nec gravis ſenectus defatigare poterant, febris continua, multis tum incolarum infeſta, improviſo impetu abripuit. Hujus ex vita hac diſceſſum biennio præceſſerat *Jeremias Stern*, *Auguſtanus*, anno ætatis octuageſimo tertio, qui variis fortunæ luſibus agitatus primò in Civitate Imperiali Weiſſenburgenſi, & paulò poſt in Patria, dehinc Balingæ in Ducatu Wirtenbergico, & tandem in Civitate Imperii Ravenſpurgo Phyſici munere defunctus eſt, qui viridi ſenectute præditus, ac præter conſuetum hodie naturæ ordinem robore corporis adhuc pollens, potentiam mortis eludere poſſe cùm videretur, violento in ædibus per ſcalas lapſu, in templum deſcenſurus, miſerè obiit. Agedum itaque, VIRI NOBILISSIMI, COLLEGÆ HONORATISSIMI, dulcem, non quidem annorum multitudine, ſed factorum inſignium magnitudine æſtimandam longævitatem indefeſſo ſtudio pariter ambiamus! Non adeo inglorium fuit Seculum elapſum; laboremus ut, quod Nos per DEI Gratiam incipimus, longè evadat glorioſius: Sat detrimento-

rum

rum à temporis pessimi iniquitate subinde capit Respublica; non augebimus illa nostrâ desidiâ, & si qui alii perniciosi morbi obesse possunt. Sat opprobriorum in Medicinam à vulgo sparguntur; non permittamus, ut nostrâ multiplicentur culpâ. Non desunt nobis vires, non occasio, non omnibus voluntas; has intendamus, hanc amplectamur, hanc continuemus. Benignissimum ILLUSTRISSIMI SENATUS nostri adfectum concordi studio, labore strenuo, & meritorum pondere si sollicitemus, clementer Is voto nostro annuet, magnam Medicinæ tutelam, præclarum incrementum & immarcescibilem honorem daturus; ut, si quæ erit Posteritas, Secundum, cui initium damus, Seculum immensis laudibus sit condecoratura, alterum Jubilæum majori pompâ & studio celebratura, AMPLISSIMIS PATRIÆ PATRIBUS æternas grates decantatura, atque Nobismet ipsis, dudum licet mortuis, immortalitatem gloriosam conservatura. Sic Vos Salus ipsa sanos conservet, ut porrò Sanitatis & Salutis publicæ sitis Conservatores! Sic Divina Providentia laboribus vestris benedicat, ut fortunati reverâ sitis Medici, Vosque nec Fortunâ caruisse, nec carere voluisse innotescat omnibus!

005644002

